

ความสันโดษของเยาวชนไทย: การตรวจสอบความเที่ยงตรงของโมเดลและการทดสอบ
อิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยด้านครอบครัว กลุ่มเพื่อน และการรู้เท่าทันสื่อ

กรรณิกา ไวโสภา

คุณฉันทิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาวิจัย วัฒนผลและสถิติการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
สิงหาคม 2561
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

คณะกรรมการควบคุมคุษฎีนิพนธ์และคณะกรรมการสอบคุษฎีนิพนธ์ ได้พิจารณา
คุษฎีนิพนธ์ของ วรรณิกา ไวโสภา ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัย วัฒนผลและสถิติการศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมคุษฎีนิพนธ์

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ดร.เสกสรรค์ ทองคำบรรจง)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ดร.ประชา อินัง)

คณะกรรมการสอบคุษฎีนิพนธ์

.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพร เกษสังข์)

.....กรรมการ
(ดร.เสกสรรค์ ทองคำบรรจง)

..... กรรมการ
(ดร.ประชา อินัง)

..... กรรมการ
(ดร.สมพงษ์ ปั้นหุ่น)

คณะศึกษาศาสตร์อนุมัติให้รับคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัย วัฒนผลและสถิติการศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิชิต สุรัตน์เรืองชัย)

วันที่ 7 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2561

กิตติกรรมประกาศ

คุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจาก ดร.เสกสรรค์ ทองคำบรรจง ประธานกรรมการควบคุมคุษฎีนิพนธ์ ดร.ประชา อินัง กรรมการควบคุมคุษฎีนิพนธ์ซึ่งได้กรุณาให้คำแนะนำและตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆจนคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ พระมหาดัตถรัชย์ สุธคตชโย พระมหาไกรวรรณ ชินทศุติโย รองศาสตราจารย์พิมพ์อร สดเอี่ยม ดร.สมศักดิ์ สีดากุลฤทธิ แล ดร.อนุภูมิ คำยัง ที่ได้กรุณาให้คำชี้แนะในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำในการทำคุษฎีนิพนธ์แก่ผู้วิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณหน่วยงานต้นสังกัด ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ให้โอกาสและสนับสนุนช่วยเหลือทางการศึกษา ตลอดจนคณาจารย์ในสังกัดที่มีส่วนช่วยเหลือและให้กำลังใจ

ขอขอบคุณ ผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ และ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 19 ที่อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอขอบคุณครูและนักเรียนมัธยมศึกษา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกคน ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเพื่อนนิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาวิจัย วัฒนผลและสถิตการศึกษาทูม่านที่มีส่วนช่วยเหลือและให้กำลังใจจนคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อศักดิ์ชาย ไวโสภา คุณแม่บาง ไวโสภาและขอขอบคุณญาติพี่น้องทุกคนที่ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจให้กับผู้วิจัยมาโดยตลอด

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีของคุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยขอมอบแด่คุณบิดามารดา ผู้เป็นบุพการีตลอดจนบูรพาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ผู้วิจัยและผู้มีพระคุณทุกท่านสืบไป

กรรมนิกา ไวโสภา

53810185: สาขาวิชา: วิจัย วัฒนผลและสติการศึกษ; ปร.ด. (วิจัย วัฒนผลและสติการศึกษ)

คำสำคัญ: ความสัน โดษ/ ปรชญาเศรษฐกิจพอเพียง/ อิทธิพลปฏิสัมพันธ์

กรรณิกาไวโสภา :ความสัน โดษของเยาวชนไทย: การตรวจสอบความเที่ยงตรงของ โมเดลและการทดสอบอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัว กลุ่มเพื่อน และการรู้เท่าทันสื่อ (SANTUTTHI OF THAI YOUTH : MODEL VALIDATION AND INTERACTION EFFECTS BETWEEN FAMILY, PEER GROUP AND MEDIA LITERACY) คณะกรรมการควบคุมคุณภาพนิพนธ์: เสกสรรค์ ทองคำบรรจง, วท.ด., ประชาอินัง, Ph.D. 209 หน้า. ปี พ.ศ. 2561.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโมเดลการวัดความสัน โดษและ การดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตรวจสอบความเที่ยงตรงของโมเดลเชิงสาเหตุของความสัน โดษ เมื่อใช้ตัวแปรการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวแปรผล และทดสอบอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ของตัวแปรปัจจัยการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว การคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน และการรู้เท่าทันสื่อ ที่ส่งผลต่อความสัน โดษของนักเรียนมัธยมศึกษาวิธีการศึกษา ศึกษาเป็น 2 ระยะ โดยใช้ผสมผสานวิธี ระยะที่ 1 สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 8 คน ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 จำนวน 905 คน เครื่องมือวิจัยเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น โดยใช้สถิติพื้นฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน การวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุ และทดสอบอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ ผลการวิจัยปรากฏ ดังนี้

1. โมเดลการวัดความสัน โดษและ โมเดลการวัดการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษา มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 0.17$, $\chi^2 / df = 1.26$, SRMR = 0.02, RMSEA = 0.02, GFI=0.99, AGFI=0.98, NFI=0.99, NNFI=1.00, CFI=1.00 และ $\chi^2 = 0.00$, $\chi^2 / df = 2.33$, SRMR = 0.04, RMSEA = 0.04, GFI=0.97, AGFI = 0.95, NFI = 0.98, NNFI = 0.98, CFI = 0.90 ตามลำดับ)

2. โมเดลเชิงสาเหตุความสัน โดษของนักเรียนเมื่อใช้ตัวแปรการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวแปรผล มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษา ได้รับอิทธิพลทางบวกโดยตรงจากความสัน โดษ และได้รับอิทธิพลทางบวกโดยอ้อม จาก การรู้เท่าทันสื่อ การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว และการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาได้ร้อยละ 89

3. การทดสอบอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ของตัวแปรปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านกลุ่มเพื่อนและ การรู้เท่าทันสื่อ เทอมปฏิสัมพันธ์ระหว่าง การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัวกับการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน มีอิทธิพลทางตรงทางลบเท่ากับ -0.16 ต่อความสัน โดษของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เทอมปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัวกับการรู้เท่าทันสื่อ ไม่มีอิทธิพล ต่อความสัน โดษของนักเรียน และเทอมปฏิสัมพันธ์ระหว่าง การคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อนกับการรู้เท่าทันสื่อ มีอิทธิพลทางตรงทางบวกเท่ากับ 0.18 ต่อความสัน โดษของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เทอมปฏิสัมพันธ์ ทั้ง 3 โมเดลนี้ อธิบายความแปรปรวนของความสัน โดษของนักเรียนมัธยมศึกษาได้ร้อยละ 56, 70 และ 81 ตามลำดับ

53810185: MAJOR: EDUCATIONAL RESEARCH, MEASUREMENT AND STATISTIC; Ph.D.
(EDUCATIONAL RESEARCH, MEASUREMENT AND STATISTIC)

KEYWORDS: SANTUTTHI/ CONTENTMENT/ PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY/
INTERACTION EFFECT

KUNNIKA VAISOPHA: SANTUTTHI OF THAI YOUTH: MODEL VALIDATION AND
INTERACTION EFFECT BETWEEN FAMILY, PEER GROUP AND MEDIA LITERACY, ADVISORY
COMMITTEE: SEKSAN THONGKHAMBANCHONG, Ph.D., PRACHA INANG, Ph.D. P 209. 2018.

The objectives of the research were to develop the measurement model of Santutthi or contentment and Philosophy of Sufficiency Economy, to examine the validation of the causal model of contentment in relation to Philosophy of Sufficiency Economy, and to test interaction effects of factors: family socialization, peer group conformity and media literacy, influencing contentment of Mathayomsuksa students. The study of the mixed-method research was divided into two phrases: the in- interview was conducted at the first phrase interviews with 8 related persons using concluded by the content analysis. The quantitative research was conducted at the second phrase to collect data from the research samples who 905 were Mathayomsuksa students under the Secondary Educational Service Area Office 19. The instrument of the research was the rating scale questionnaire. The quantitative data were analyzed through the SPSS for Windows in terms of the descriptive statistics. The confirmatory factors, the causal model and the interaction effects were analyzed through the LISREL model.

The results of the research were found as follows:

1. The models of the contentment measurement and the measurement of Sufficiency Economy Philosophy-based life of Mathayomsuksa students were found to be in accordance with the empirical data, as seen from the following statistics $\chi^2 = 0.17$, $\chi^2 / df = 1.26$, SRMR = 0.02, RMSEA = 0.02, GFI=0.99, AGFI=0.98, NFI=0.99, NNFI=1.00, CFI=1.00 and $\chi^2 = 0.00$, $\chi^2 / df = 2.33$, SRMR = 0.04, RMSEA = 0.04, GFI=0.97, AGFI = 0.95, NFI = 0.98, NNFI = 0.98, CFI = 0.90, respectively)

2. With Sufficiency Economy Philosophy-based life as a result variable, the causal model of Sufficiency Economy Philosophy-based life of Mathayomsuksa Students was found to be consistent with empirical data. Contentment conformity was found to be directly effective to Sufficiency Economy Philosophy-based life, and media literacy, true-value and artificial-value thinking, family socialization and peer group were found to be indirectly effective to contentment of the students, which was found to be predicted 89% of variances of the students' Sufficiency Economy Philosophy-based life.

3. The test of interaction effects on three factors: family, peer group and media literacy, was found that (1) the interaction between family socialization and peer group conformity had the negative direct effect of -0.16 on the students' contentment at a statistically significant level, (2) the interaction between family socialization and media literacy had not any effect on the students' contentment, and (3) the interaction between peer group conformity and media literacy had the positive direct effect of 0.18 on the students' contentment at a statistically significant level. In addition, the interaction of these three models was found capable to predict variances of the students' contentment at the level of 56%, 70% and 81%, respectively.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ญ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามเพื่อการวิจัย	8
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	8
ขอบเขตการวิจัย	9
กรอบดำเนินการวิจัย	7
นิยามศัพท์เฉพาะ	10
กรอบแนวคิดในการวิจัย	13
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	15
แนวคิดความสัน โดษ	16
แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	35
เปรียบเทียบแนวคิดของสัน โดษกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	60
แนวคิดเกี่ยวกับการคิดแบบคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม	66
แนวคิดเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ	74
แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยด้านกลุ่มเพื่อน	84
3 วิธีดำเนินการวิจัย	102
การวิจัยเชิงคุณภาพ	102
วิจัยเชิงปริมาณ	106
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	132
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	132

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างและค่าสถิติของตัวแปร ในการวิจัย	133
ผลการพัฒนาและตรวจสอบโมเดลการวัดของความสั้น โดยและการดำเนินชีวิต หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	137
การตรวจสอบความเที่ยงตรงของโมเดลเชิงสาเหตุของความสั้น โดยในกลุ่ม นักเรียนมัธยมศึกษามัธยมศึกษาเมื่อใช้ตัวแปรการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวแปรผล	146
ผลทดสอบอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ของตัวแปรปัจจัยด้านครอบครัวปัจจัยกลุ่มเพื่อน และการรู้เท่าทันสื่อที่ส่งผลกระทบต่อความสั้น โดยของนักเรียนมัธยมศึกษา	152
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	161
สรุปผลการวิจัย	161
อภิปรายผลการวิจัย	164
ข้อเสนอแนะ	173
บรรณานุกรม	175
ภาคผนวก	188
ภาคผนวก ก	189
ภาคผนวก ข	206
ประวัติย่อของผู้วิจัย	209

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3-1 จำนวนข้อคำถาม ค่าดัชนีความสอดคล้องอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่น	115
3-2 คุณภาพของโมเดลการวัดวิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมของนักเรียน.....	118
3-3 คุณภาพของโมเดลการวัดการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัวของนักเรียน	121
3-4 คุณภาพของโมเดลการวัดการคล้อยตามกลุ่มเพื่อน	124
3-5 คุณภาพของโมเดลการวัดการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียน.....	127
4-1 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างตามลักษณะของตัวแปร	134
4-2 แสดงค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรประกอบด้วย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานค่าความเบ้ ค่าความโด่งของข้อมูลที่ได้จากการวัด	136
4-3 การประเมินคุณภาพของดัชนีความสอดคล้องในโมเดลการวัดความสัน โดษของ นักเรียนมัธยมศึกษา.....	139
4-4 คุณภาพโครงสร้างของโมเดลการวัดความสัน โดษของนักเรียนมัธยมศึกษา.....	140
4-5 การประเมินคุณภาพของดัชนีความสอดคล้องในโมเดลการวัดการวัดการดำเนิน ชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษา	142
4-6 คุณภาพโครงสร้างของโมเดลการวัดการดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง	143
4-7 การประเมินความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุของความสัน โดษของนักเรียน มัศึกษามัธยมศึกษา	147
4-8 การประเมินความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุของความสัน โดษของนักเรียน มัศึกษามัธยมศึกษาหลังการปรับ โมเดล.....	148
4-9 ขนาดอิทธิพลและสัมประสิทธิ์การทำนาย (Coefficient of determination: R^2) ภายใน โมเดลเชิงสาเหตุของความสัน โดษของนักเรียนมัธยมศึกษา	150
4-10 ความสัมพันธ์ระหว่างความคลาดเคลื่อนจากการวัดของปฏิสัมพันธ์ระหว่าง การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) กับการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่ม เพื่อน (B).....	153
4-11 ขนาด และทิศทางของอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมภายใน ครอบครัว (F) กับการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) ที่ส่งผลต่อ ความสัน โดษ (S).....	155

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4-12 ความสัมพันธ์ระหว่างความคลาดเคลื่อนจากการวัดของปฏิสัมพันธ์ระหว่าง การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) กับการรู้เท่าทันสื่อ (M).....	156
4-13 ขนาด และทิศทางของอิทธิพลภายในโมเดลปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอด ทางสังคมภายในครอบครัว (F) กับการรู้เท่าทันสื่อ (M) ที่ส่งผลต่อ ความสันโดษ (S).....	157
4-14 ความสัมพันธ์ระหว่างความคลาดเคลื่อนจากการวัดของปฏิสัมพันธ์ระหว่าง การคล้อยตามกลุ่มเพื่อน (B) กับการรู้เท่าทันสื่อ (M).....	159
4-15 ขนาด และทิศทางของอิทธิพลภายในโมเดลปฏิสัมพันธ์ระหว่างการคล้อยตาม กลุ่มเพื่อน (B) กับการรู้เท่าทันสื่อ (M) ที่ส่งผลต่อความสันโดษ (S).....	160

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1-1 กรอบแนวคิดการวิจัย	14
2-1 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	43
4-1 โมเดลการวัดความสั้น โดยของนักเรียนมัธยมศึกษา	138
4-2 โมเดลการวัดการดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	142
4-3 ค่าพารามิเตอร์ของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสั้น โดยของนักเรียน มัธยมศึกษา.....	146
4-4 ค่าพารามิเตอร์ของโมเดลเชิงสาเหตุของความสั้น โดยของนักเรียนมัธยมศึกษา หลังการปรับโมเดล	148
4-5 โมเดลอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) กับการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) ที่ส่งผลต่อความสั้นโดย (S).....	153
4-6 โมเดลอิทธิพลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) กับการรู้เท่าทันสื่อ (M) ที่ส่งผลต่อความสั้นโดย (S)	156
4-7 โมเดลอิทธิพลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) กับการรู้เท่าทันสื่อ(M) ที่ส่งผลต่อความสั้นโดย (S)	158

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

สถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเชื่อมโยงส่งผลกระทบต่อประเทศไทยที่จะต้องพัฒนาให้ทันกับสถานการณ์โลก ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้กล่าวถึงการเตรียมพร้อมด้านกำลังคนและการเสริมสร้างศักยภาพของประชากรในทุกช่วงวัย ภายใต้เงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ โดยในด้านหนึ่งที่สำคัญได้กล่าวถึงการเตรียมความพร้อมของกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในกลุ่มวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่จะเปลี่ยนแปลงโลกในอนาคตอย่างสำคัญ ฉะนั้นในการพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถของคนต้องเน้นการพัฒนาทักษะที่เหมาะสมในแต่ละช่วงของวัยเพื่อวางรากฐานให้เป็นคนมีคุณภาพในอนาคต การพัฒนาทักษะสอดคล้องกับความต้องการในตลาดแรงงานและทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ของคนไทยในแต่ละช่วงวัยตามความเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายไว้ในมาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข คนที่มีความสมบูรณ์ดังกล่าว คือ คนดีที่ชาติต้องการ ดังพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ตอนหนึ่งว่า “...การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคลเพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพและประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศชาติก็ย่อมทำได้โดยสะดวกราบรื่น ได้ผลที่แน่นอนและรวดเร็ว...” (พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่ครูใหญ่โรงเรียนและนักเรียนที่ได้รับพระราชทานรางวัลตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีการศึกษา 2519 ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2520) (สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2549)

จากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปประกอบกับแผนพัฒนาการศึกษานั้นให้คนมีคุณธรรม จริยธรรม โดยเน้นการนำหลักธรรมมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังจะเห็นได้จากแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดและปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัสแนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยตามพระราชดำรัสที่พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พระองค์ตรัสเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เป็นครั้งแรกในวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 ความว่า “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอคิพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...” (อภิชาติ พันธเสน, 2549) พระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่ทรงพระราชทานให้ประชาชนในวาระต่าง ๆ นั้น ได้ถูกนำมาเผยแพร่โดยสำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้อัญเชิญพระราชดำรัส เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงนี้มาเป็นปรัชญา ในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) (อภิชาติ พันธเสน, 2549) ได้ระบุวัตถุประสงค์ไว้ชัดเจนว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ต้องการให้คนไทยดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข และอยู่อย่างสมดุลท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอก โดยใช้เป็นเครื่องมือในการรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงจากภายในและภายนอกประเทศ และไม่ให้เกิดวิกฤตหรือล้มละลาย (เกษม วัฒนชัย, 2547) เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจ ในทุกระดับ ให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

หลักธรรมในการพัฒนาชีวิตให้คนไทยดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนั้น ธรรมะหนึ่ง ที่สนับสนุนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ “ความสันโดษ” ซึ่งลักษณะของทั้งสองมีแนวคิดเหมือนกัน คือ ทั้งสองมีลักษณะที่เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตไม่ทำให้ประมาทในการใช้ชีวิต ซึ่งสันโดษเป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิต ทำให้มีความเพียร มุ่งมั่นในการทำงาน ด้วยสติปัญญา ที่ตนมี สันโดษจะเน้นการพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตเป็นสำคัญ ใช้ปัญญาในการแสวงหาเท่าที่ เหมาะกับความสามารถของตนเน้นที่ตัวบุคคล ส่วนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ลักษณะ 3 ประการ

คือ ความพอประมาณ คือ ความพอดีไม่มากเกินไปไม่น้อยเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ความมีเหตุผลหมายถึง ความมีเหตุผลในการตัดสินใจในความพอเพียงนั้น ความมีเหตุผลเป็นเครื่องมือช่วยให้รู้ว่าเท่าไรถึงจะพอประมาณหรือพอเพียงสำหรับตนเอง และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีหมายถึง การเตรียมตัวรับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีสติและมีเงื่อนไขที่สำคัญอีก 2 ประการ คือ ความรู้ คุณธรรม ซึ่งในส่วนของเศรษฐกิจพอเพียงจะเน้นไปที่ฐานทางเศรษฐกิจมากกว่า จะเห็นได้ว่าทั้งสองแนวคิดมีองค์ประกอบและลักษณะที่สอดคล้องกันซึ่งในส่วนของเศรษฐกิจพอเพียงจะมุ่งเน้นที่ตัวบุคคลและสถาบันที่ใหญ่ขึ้น เช่น ครอบครัว ชุมชน ไปจนถึงประเทศ

สถาบันที่เล็กที่สุดของสังคม คือ ครอบครัวเป็นปัจจัยมูลฐานที่สำคัญ คือ การสร้างภาพส่วนรวมว่าเป็นสังคมที่ดีเพียงใด ครอบครัวยังเป็นสถาบันที่สร้างคนดี คนเก่งให้แก่สังคม สร้างคนที่มีคุณภาพ และที่สำคัญยังเป็นสถาบันที่ให้การสนับสนุนทางจิตใจของคนในสังคมด้วย (รัชนีกร เศรษฐ, 2528; ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2545) ซึ่งสถาบันทางครอบครัวใกล้เคียงกับเยาวชน ครอบครัวมีอิทธิพลต่อบุคคล สถาบันครอบครัวทั้งยังเป็นแหล่งฟูมฟักที่สำคัญที่สุดสำหรับบุคคล โดยเฉพาะพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้ใหญ่ที่มีทัศนคติที่ดีเป็นแบบอย่างทางการและปลูกฝังหลักธรรมต่าง ๆ ที่ดีที่สุดให้กับเด็ก ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าเด็กจะเลียนแบบบทบาทผู้ที่ใกล้ชิด และมีแนวโน้มในการปฏิบัติตาม (สายฝน จันทะพรหม, 2546) ครอบครัวและกลุ่มเพื่อนเป็นสถาบันทางสังคมได้รับการกล่าวถึงโดยทั่วไปว่า มีอิทธิพลต่อคุณลักษณะและพฤติกรรมของเยาวชน อิทธิพลจากครอบครัวและกลุ่มเพื่อนให้ครอบครัวเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (จากบิดามารดาและเพื่อน) การสนับสนุนทางสังคม (จากครอบครัวและเพื่อน) การถ่ายทอดทางสังคมจากบิดามารดาและการเห็นแบบอย่างจากเพื่อนไว้ด้วยกัน (อรพินทร์ ชูชม, 2554) เช่นเดียวกับงานวิจัยของอรพินทร์ ชูชม และอัจฉรา สุขารมณ์ (2543) ที่ยืนยันว่าแรงจูงใจภายในในการเรียนรู้ของลูกได้รับผลมาจากการถ่ายทอดทางสังคมของบิดามารดาที่ใช้วิธีการจูงใจภายในโดยการส่งเสริมความอยากรู้อยากเห็น ความเพียรพยายามความเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเองการรับการอบรมสั่งสอนและปลูกฝังเช่นไร จากบิดามารดา ลูกก็จะมีลักษณะและพฤติกรรมตามสิ่งที่ได้รับการปลูกฝังและเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อพฤติกรรมอัน ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู และการรับอิทธิพลจากเพื่อน (ชูศรี สุวรรณ, 2552)

กลุ่มเพื่อนมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดเพราะว่ากลุ่มเพื่อนสนองตอบความต้องการบางอย่างกลุ่มเพื่อนมักจะเป็นตัวแทนการถ่ายทอดที่ต้องการมากกว่าตัวแทนอื่น ๆ และกลุ่มเพื่อนยังมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางสังคมและการรู้จัก (Berns, 2004 อ้างถึงใน อรพินทร์ ชูชม, 2554) กลุ่มเพื่อนยังมีอิทธิพลให้วัยรุ่นเลียนแบบ โดยพยายามกดดันทางสังคม เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มประพฤติปฏิบัติตามอย่างปทัสถานของกลุ่ม ซึ่งกระบวนการใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนทำได้โดยการเปรียบเทียบทางสังคม คือวัยรุ่นจะใช้พฤติกรรมและทักษะของกลุ่มเพื่อนมาเป็นมาตรฐาน

ในการเปรียบเทียบหรือประเมินตนเอง และการคล้อยตามกลุ่ม คือ วัยรุ่นจะยอมรับเอาเจตคติและพฤติกรรมของกลุ่มเพื่อนมาปฏิบัติตาม อันเนื่องมาจากความกดดันของกลุ่ม ดังนั้นการเลือกคบเพื่อนจึงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของนักเรียน ถ้าหากคบเพื่อนที่ดีสมาชิกในกลุ่มก็จะชักนำไปให้มีประสบการณ์ในทางสร้างสรรค์และพัฒนา เรียนรู้ที่จะเคารพกฎระเบียบของสังคม และรู้จักปรับตนให้เหมาะสมกับกาลเทศะในทางตรงกันข้าม หากคบเพื่อนไม่ดี และนักเรียนไม่มีความเป็นตัวของตัวเองอยู่แล้วมีแนวโน้มสูงที่จะพบความล้มเหลวในการดำเนินชีวิต (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2536 อ้างถึงใน อรพินทร์ ชุชม, 2554)

การถ่ายทอดลักษณะและพฤติกรรมตามสิ่งที่ได้รับการปลูกฝังค่านิยม จากครอบครัวและกลุ่มเพื่อนส่งผลต่อการบริโภคของสมาชิกในครอบครัวหรือในกลุ่มสังคมนั้น ๆ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543) การบริโภคนั้นมีคนจำนวนมากทีเดียว ที่บริโภคเพื่อบำบัดความต้องการ เช่น กินอาหารโดยมุ่งรสอร่อย แต่กลับทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตร่างกาย เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น ความพอใจไม่ได้เป็นตัวตัดสินอรรถประโยชน์ถ้าความพอใจนั้นไม่ได้มาพร้อมกับการได้คุณภาพชีวิต ความพึงพอใจบางครั้งก็จะกลับเป็นตัวทำลาย อรรถประโยชน์ เช่น ทำให้คนหลงมัวเมา ทำลายสุขภาพเสียคุณภาพชีวิต เป็นต้น มองในแง่พุทธศาสตร์ก็ต้องบอกว่าสินค้าและบริการมีอรรถประโยชน์ สามารถทำให้เกิดความพอใจ ที่ได้เสริมคุณภาพชีวิตแก่ผู้บริโภค (อรสุดา เจริญรัต, 2543) การบริโภค คือ การใช้ผลิตภัณฑ์และการบริการบำบัดหรือตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ซึ่งพบว่า แบบแผนการบริโภคนั้นมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับค่านิยม ซึ่งเชื่อมโยงไปถึงระบบคุณค่าและโลกทัศน์ของสังคมนั้นด้วย โดยสมาชิกของแต่ละสังคมจะมีลักษณะการบริโภคแตกต่างกันไปตามค่านิยมพื้นฐานการบริโภคในความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง คือการใช้สินค้าและบริการบำบัดความต้องการเพื่อให้ได้รับความสุขจากการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ความหมายของการบริโภคที่แท้จริง คือ การบริโภคแบบมีสติปัญญา รู้จักประมาณในการบริโภคเพื่อการหล่อเลี้ยงร่างกายและจิตใจ บริโภคด้วยเหตุผลและด้วยปัญญา วิถีทางแห่งการดำรงชีพโดยชอบ คือทางสายกลาง ได้แก่ สัมมาอาชีวะ เป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม (อภิชัย พันธเสน, 2547) ในการบริโภคนั้นทางพุทธศาสนาได้กล่าวว่าการบริโภค คือ การ กิน การใช้ และการเสพ ดังนั้นการบริโภคในปัจจุบันจึงมีการเสพสื่อ ซึ่งสื่อในที่นี้คือการรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร ที่มีอยู่รอบตัวจากสื่อต่าง ๆ เพราะข้อมูลข่าวสารทุกวันนี้มีมากมาย ทั้งที่เป็นจริงและไม่จริง ในการบริโภคสื่อหรือเสพสื่อ นั้นจึงต้องมีการคิด วิเคราะห์ ไตร่ตรอง หรือตรวจสอบ ข้อมูลนั้นก่อนที่จะเชื่อถือหรือนำมาใช้ได้ ฉะนั้นจึงมีนักวิชาการหลายท่านที่ให้ความหมายของการบริโภคสื่อด้วยปัญญา หมายถึงความสามารถของบุคคลในการใช้ปัญญา การวิเคราะห์ และไตร่ตรอง ข้อมูล ข่าวสาร ด้วยความเข้าใจในประโยชน์และคุณค่าแท้ เพื่อการพัฒนาความคิด สติปัญญา พฤติกรรม และชีวิตความเป็นอยู่

โดยไม่ให้ตนเองหรือผู้อื่นเดือดร้อนและจิตใจก็เกิดความพอใจส่งผลให้มีพฤติกรรมที่ดีงามและถูกต้อง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2545; จินตนา ต้นสุวรรณนนท์ และปิยะนุช เพ็ชรรัตน์พิมล, 2552)

สื่อเข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตของเยาวชนมากขึ้น ซึ่งถือว่าสื่อเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริโภคสื่อในยุคศตวรรษที่ 21 จึงทำให้วิถีชีวิตในการดำรงชีวิตแปรเปลี่ยนไป จะเห็นได้จากการสำรวจจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2550-2559 ประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไป มีสัดส่วนการใช้โทรศัพท์มือถือเพิ่มขึ้นในทุกกลุ่มอายุ โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 15-24 ปี มีสัดส่วนการใช้โทรศัพท์มือถือสูงกว่ากลุ่มอื่น จากร้อยละ 47 ในปี พ.ศ. 2550 เป็นร้อยละ 81 ในปี พ.ศ. 2559 และคาดว่า การใช้โทรศัพท์มือถือของกลุ่มวัยรุ่นนี้ น่าจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นต่อไปเรื่อย ๆ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559) จากสถิติ ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าผู้ใช้มือถือในปัจจุบัน สามารถเล่นอินเทอร์เน็ตผ่านมือถือ จึงทำให้มีการใช้มือถือและการซื้อบริการทางอินเทอร์เน็ตกันมากขึ้น การใช้คอมพิวเตอร์ในการเล่นอินเทอร์เน็ต ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี และสะท้อนให้เห็นว่าวัยรุ่นเหล่านี้ได้ใช้เวลาของตนเองเข้าไปในโลกอินเทอร์เน็ตเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีผลกระทบตามมาหากขาดการควบคุมดูแลจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ก็อาจจะเกิดผลเสียกับวัยรุ่นที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์จากการใช้อินเทอร์เน็ต ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบต่อการศึกษา หรือส่งผลกระทบต่อสังคมครอบครัว ยิ่งในปัจจุบันการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตไม่จำกัด ทุกที่ ทุกเวลา ไม่จำกัดแค่เพียงเครื่องคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะกับอินเทอร์เน็ตผ่านสายเท่านั้น แต่ได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารในด้านต่าง ๆ ทำให้อุปกรณ์สื่อสารที่ใช้ในชีวิตประจำวันสามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้ เช่น คอมพิวเตอร์กระเป๋าหิ้ว โทรศัพท์เคลื่อนที่ แท็บเล็ต บวกกับการให้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงแบบไร้สายของผู้ให้บริการต่าง ๆ ส่งผลให้การเข้าสู่โลกอินเทอร์เน็ตเป็นเรื่องที่ง่ายและสะดวก เพราะสามารถเข้าอินเทอร์เน็ตได้ทุกที่ ทุกเวลา แม้แต่ในขณะที่เดินทางถึงกระนั้น Social network นั้นไม่ใช่เรื่องที่เพิ่งเกิดขึ้นมาใหม่ แต่เป็นเรื่องที่แทรกซึมเข้ามาสู่ชีวิตประจำวันของเราที่ละน้อยแบบไม่รู้ตัวมานานแล้ว เว็บไซต์ที่เราเข้าไปใช้งานเกือบทุกเว็บ ได้ผันตัวเองจากผู้ให้บริการข้อมูล มาเป็นผู้ให้บริการระบบที่เปิดโอกาสให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตข้อมูลด้วยตัวเอง จนกระทั่งเป็น Social network site หรือเว็บไซต์ชุมชนออนไลน์ อย่างสมบูรณ์แบบซึ่งการบริการเครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ที่เปิดให้ผู้คนหลากหลายเข้ามาใช้บริการร่วมกัน ให้กลุ่มคนเหล่านั้นสามารถทำความรู้จัก แลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือเชื่อมโยงข้อมูลกิจกรรมความสนใจในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง โดยในบริการสังคมออนไลน์นั้น มักจะประกอบไปด้วย การส่งข้อความ ภาพ เสียง วิดีโอ เป็นต้นอิทธิพลการสื่อสารแพร่ขยายไปในสังคม และก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมอย่างเห็นได้ชัดเจน อย่างไรก็ตาม อิทธิพลของสื่อมวลชน

จะมีบทบาทมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปริมาณของผู้รับสาร คุณสมบัติของตัวสื่อพลวัตน์ภารกิจ ความเป็นพาหะที่พิเศษ การส่งผลกระทบและการกล่อมเกลาสังคมของสื่อมวลชนในปัจจุบัน อิทธิพลของสื่อมวลชนดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านปัจเจกชน และสังคมตามมา ปี ค.ศ. 2011 เป็นปีที่การค้าขายออนไลน์ของเมืองไทย กำลังจะเริ่มคืบหน้าขึ้นอย่างมาก โดยจะเห็นได้ว่ามีปัจจัยหลายอย่างที่เข้ามาทำให้วงการอีคอมเมิร์ซไทยเติบโตอย่างก้าวกระโดด โดยพฤติกรรมของคนออนไลน์เปลี่ยนไป กล่าวคือของออนไลน์เพิ่มมากขึ้น รวมถึงสินค้าและบริการต่าง ๆ ของธุรกิจเริ่มเดินหน้าเข้าสู่ตลาดการค้าขายออนไลน์ ระบบชำระเงินออนไลน์ของไทย ที่พัฒนาความสามารถมากขึ้น โดยคนสามารถซื้อของและจ่ายเงินออนไลน์ได้ง่าย ๆ เพียงแค่กดไม่กี่นาทีก็จ่ายเงินได้แล้ว จากตัวเลขผลสำรวจของเนคเทค ปี ค.ศ. 2010 พบคนไทยนิยมซื้อออนไลน์ 57.2% เพิ่มขึ้นจากปีก่อนอย่างมาก ทำให้เห็นว่าตอนนี้คนไทยกล้าซื้อของออนไลน์มากขึ้น และจำนวนผู้ประกอบการและธุรกิจ ก็เริ่มมีการนำสินค้าใหม่ ๆ เข้าสู่โลกออนไลน์มากขึ้น ซึ่งในปี ค.ศ. 2011 จะมีปัจจัยอะไรที่จะมีส่วนช่วยกระตุ้นให้การค้าบนโลกออนไลน์ของไทยเติบโตมากยิ่งขึ้นไม่ว่าจะเป็นนิตยสาร หนังสือพิมพ์ สื่อสิ่งพิมพ์ หลายอย่าง que เปลี่ยนรูปแบบมาอยู่ในรูปสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในปัจจุบัน

สาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาการบริโภคนิยมในสังคมไทย โดยเฉพาะในกลุ่มของเยาวชน ล้วนเกิดจากหลากหลายปัจจัย ทั้งการโฆษณา การเลียนแบบ อยากได้ อยากมี อยากเป็น ต้องการ มีหน้ามีตา ชอบความสะดวกสบาย ปัจจัยเหล่านี้กระตุ้นให้เยาวชนเกิดความต้องการ คล้อยตาม กระแสสังคม ตกเป็นเหยื่อของการบริโภค ซึ่งมีการโฆษณาผ่านสื่อที่มุ่งหวังกำไรจากผู้บริโภค เป็นตัวกระตุ้นที่สำคัญการรับรู้สื่อที่เข้ามาทางประสาทสัมผัสส่งผลให้ผู้บริโภคหรือผู้ที่รับรู้สื่อ มีปฏิกริยาได้ตอบ ทั้งที่อาจจะตอบสนอง หรือขัดแย้งก็ได้แต่ถ้าสื่อ นั้นเป็นสื่อที่กระตุ้นความอยาก ในการบริโภคของบุคคล จึงควรใช้ปัญญาในระดับความเข้าใจว่า ความสุข คือ ความทุกข์ การบริโภค ในระดับความสุขหรือที่เรียกว่า ความต้องการ (Want) หรือจะเรียกให้ตรงความหมายแบบพุทธ คือ การบริโภคอันเกิดจากตัณหา การบริโภคในลักษณะเป็นการตอบสนองตัณหาจึงไม่มีความจำเป็น การบริโภคเป็นไปเพื่อบำบัดความจำเป็นทางสรีรภาพเป็นหลักก็ถือว่าเป็นการบริโภคที่มี ประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะเป็นการบริโภคเพื่อแก้ปัญหาให้ตรงประเด็น ทั้งนี้เป้าหมายสูงสุดของมนุษย์ คือ การมีความสุขโดยปราศจากความทุกข์ หรือบรรลุสภาวะนิพพาน และหนทางสายตรง ที่จะนำไปสู่การบรรลุ คือ ทางสายกลาง โดยสายทางนี้ต้องนำไปสู่การพัฒนาทางปัญญาซึ่งจะนำไปสู่เส้นทางที่พึงปรารถนาสองประการ คือ จะต้องไม่ใช่หนทางแห่งกิเลส และไม่ใช่หนทาง แห่งความทรมาณและทุกข์ยาก การขาดแคลนปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และ ยารักษาโรค เป็นการขาดแคลนที่ทุกข์ทรมาณ จากสาเหตุดังกล่าวจึงต้องได้รับการบำบัด

ด้วยการบริโภค หรือมีหลักประกันว่าจะมีการบริโภคเมื่อมีความจำเป็นเกิดขึ้น ในขณะที่เดียวกัน การบริโภคเพื่อสนองตัณหาเป็นการบริโภคที่ไม่นำไปสู่การยกระดับสมานธิและปัญญา เพราะเป็นการระงับกิเลสเพียงชั่วคราว แต่ก็กระตุ้นกิเลสให้สูงยิ่งขึ้นไปในรอบต่อไป

วิธีคิดที่สำคัญหนึ่งของ “โยนิโสมนสิการ” คือ วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมเป็นการคิดพิจารณาเกี่ยวกับการกระทำสิ่งต่าง ๆ ในการใช้สอยหรือบริโภค หรือคุณค่าในการใช้งาน ในชีวิตประจำวัน แต่อาจจะเพราะหลักการพื้นฐานของแนวคิด ทำให้ดูเหมือนเป็นสิ่งที่หลายคนมองข้ามไปในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีความสับสนวุ่นวายมาก โดยเฉพาะการพัฒนาของระบบทำงาน และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนเทคโนโลยีเข้าไปช่วย ให้ดำเนินการต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วมากขึ้นทั้งองค์ความรู้ ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงานล้วนต้องการความรวดเร็วในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เมื่อทำเร็วขึ้น ๆ จึงอาจหลงลืมตนเอง และสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตบางอย่าง พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546) ได้กล่าวถึงคุณค่าแท้ว่าเป็นคุณค่าที่เป็นประโยชน์ในด้านคุณภาพที่ส่งเสริมให้ร่างกายมีความสมบูรณ์แข็งแรง ต่อต้าน โรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ หรือเป็นสิ่งจำเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ในด้านที่ทำให้ชีวิตมีความสุขตามอัตภาพของตน สามารถแก้ปัญหาด้านสุขภาพร่างกายได้ เช่น บริโภคอาหารคุณค่าที่มีประโยชน์ที่หล่อเลี้ยงร่างกายเป็นอยู่ดี มีสุขภาพดี มีความสุขมีกำลัง เกื้อกูลแก่ตนเองและผู้อื่นแก่การบำเพ็ญหน้าที่ การใช้สอย หรือบริโภค เป็นวิธีคิดแบบสกัดหรือบรรเทาตัณหา เป็นขั้นฝึกหัดเกลากิเลสหรือตัดทางไม่ให้กิเลสเข้ามาครอบงำจิตใจแล้วชักจูงพฤติกรรมต่อไป วิธีคิดแบบคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมนำมาใช้มากในชีวิตประจำวัน เพราะเกี่ยวข้องกับการบริโภคใช้สอยปัจจัย 4 และวัสดุอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นสิ่งที่เรามีความต้องการและเห็นว่าสิ่งนั้นจะสนองความต้องการของเราได้ สิ่งใดสามารถสนองความต้องการของเราได้ สิ่งนั้นก็มียุทธค่าแก่เรา หรือที่เรานิยมเรียกว่ามันมีประโยชน์ คุณค่าแท้นี้ นอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างแท้จริงแล้ว ยังเกื้อกูลแก่ความเจริญงอกงามของกุศลธรรม เช่น ความมีสติเป็นต้น ทำให้พ้นจากความเป็นทาสของวัตถุ เพราะเป็นการเกี่ยวข้องกับปัญญา และมีขอบเขตอันเหมาะสม มีความพอเหมาะพอดี ต่างจากคุณค่าพอกเสริมด้วยตัณหา ซึ่งไม่ค่อยเกื้อกูลแก่ชีวิตบางที่เป็นอันตรายแก่ชีวิต ทำให้อกุศลธรรม เช่น ความโลภ ความมัวเมา ความริษยา มานะ ทิฏฐิ ตลอดจนการยกตนข่มผู้อื่นเจริญขึ้น ไม่มีขอบเขต และเป็นไปเพื่อการแก่งแย่งเบียดเบียน

ในสังคมระดับครอบครัว กลุ่มเพื่อน รวมทั้งสื่อและการคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม เป็นสิ่งที่สามารถรับรู้และถ่ายทอด บุคคลไปยังบุคคลได้ การบริโภคต้องมีสติปัญญา เลือกบริโภคที่คุณค่าของประโยชน์ใช้สอยโดยคำนึงถึงคุณค่าแท้ คำนึงถึงความจำเป็นและประโยชน์ที่แท้จริงของวัตถุมากกว่าคุณค่าเทียม รู้จักพอบริโภคตามความจำเป็น นอกจากนี้ควรรู้เท่าทันสื่อ จะไม่ตกเป็นเหยื่อของการโน้มน้าวชักจูงจากสื่อซึ่งทั้งหมดนี้ส่งผลให้การปฏิบัติตนโดยอาศัย

หลักความสันโดษและหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังนั้นผู้วิจัย จึงสนใจศึกษาผลของความสันโดษที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนมัธยมศึกษาอย่างไร และผู้วิจัยสนใจศึกษาโมเดลการวัดความสันโดษ สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพียงใด หรือไม่ อย่างไร

คำถามเพื่อการวิจัย

1. โมเดลการวัดความสันโดษและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายตามแนวคิดเชิงพุทธศาสตร์มีลักษณะอย่างไร ประกอบด้วยอะไร และมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มากน้อยเพียงใด
2. บทบาทของตัวแปรปัจจัยด้านครอบครัว กลุ่มเพื่อนและการรู้เท่าทันสื่อ มีผลต่อความสันโดษและ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่อย่างไร
3. โมเดลอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยด้านครอบครัว กลุ่มเพื่อนและ การรู้เท่าทันสื่อ ที่ส่งผลต่อความสันโดษ มากน้อยเพียงใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาโมเดลการวัดและโมเดลเชิงสาเหตุของความสันโดษของนักเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบโมเดลการวัดความสันโดษและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายตามแนวคิดเชิงพุทธศาสตร์
2. เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของโมเดลเชิงสาเหตุของความสันโดษของนักเรียนมัธยมศึกษาเมื่อใช้ตัวแปรเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวแปรผล
3. เพื่อทดสอบอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัว กลุ่มเพื่อนและการรู้เท่าทันสื่อ ที่ส่งผลต่อความสันโดษของนักเรียนมัธยมศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากผลการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่
1. ได้รูปแบบการวัดและเครื่องมือการวัดความสันโดษและการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อครู และผู้ที่เกี่ยวข้องในการประเมินความสันโดษของนักเรียน
 2. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสันโดษของนักเรียนมัธยมศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหรือเสริมสร้างความสันโดษได้อย่างเหมาะสม

3. ใต้องค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกำกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง คือ ปัจจัยด้านครอบครัว กลุ่มเพื่อนและการรู้เท่าทันสื่อ ที่ส่งผลต่อความสันโดษของนักเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการส่งเสริมความสันโดษของนักเรียนมัธยมศึกษา

4. ใต้องค์ความรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์โมเดลพื้นฐาน เช่น โมเดลการวัด โมเดลเชิงสาเหตุ และโมเดลที่ซับซ้อน เช่น โมเดลอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถนำไปใช้ได้เหมาะสมกับสถานการณ์การวิจัยต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) ขั้นที่ 1 สุ่มแบบกลุ่ม (Cluster sampling) ตามเขตภูมิศาสตร์ได้ 6 กลุ่มใหญ่ ในแต่ละกลุ่ม สุ่มมา 1 โรงเรียน รายชื่อโรงเรียนที่สุ่มได้ มีดังนี้ โรงเรียนเลยพิทยาคม โรงเรียนนาคังวิทยา โรงเรียนเชียงคาน โรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยา โรงเรียนศรีสงครามวิทยาและโรงเรียนภูเรือวิทยา ขั้นที่ 2 สุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยให้สุ่มนักเรียนระดับชั้นละ 50 คน จากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ได้นักเรียนโรงเรียนละ 150 คน จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 905 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ปัจจัยเชิงสาเหตุ ประกอบด้วย

1. ปัจจัยภายในตน ได้แก่ การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม
2. ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว
3. ปัจจัยด้านกลุ่มเพื่อน ได้แก่ การคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน
4. ปัจจัยด้านสื่อ ได้แก่ การรู้เท่าทันสื่อ

ปัจจัยเชิงผล ได้แก่

1. ความสันโดษ
2. การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การคิดแบบคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม หมายถึง ความสามารถของนักเรียนที่แสดงออก ด้านความรู้หรือความคิดในการตระหนักรู้คิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม และพฤติกรรมที่บ่งชี้ว่าคิด แบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม ต่อสิ่งต่าง ๆ ดังนี้ การคิดแบบคุณค่าแท้ เป็นสภาวะการณ์รู้ชัดเกี่ยวกับการคิดแบบคุณค่าแท้ในการดำเนินชีวิต ในการพิจารณาการบริโภค เสพ ปัจจัยสี่ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อย่างเห็นคุณค่าที่มีประโยชน์ตามความจำเป็นหรือคุณประโยชน์ที่แท้จริง ตามความจำเป็นในชีวิตประจำวันซึ่งผู้วิจัยได้แบ่ง คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม ออกเป็น 3 ลักษณะ

1.1 ด้านจิตใจ หมายถึง เหตุการณ์ที่มีผลทางด้านจิตใจหรือมากระทบทางใจ ในการพิจารณาการบริโภค เสพ ปัจจัยสี่ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อย่างเห็นคุณค่าที่แท้จริง และมีประโยชน์ตามความจำเป็นหรือคุณประโยชน์ที่แท้จริงตามความจำเป็นในชีวิตประจำวัน ที่มีผลทางด้านจิตใจ

1.2 ด้านร่างกาย หมายถึง เหตุการณ์ หรือสิ่งที่มีผลต่อด้านร่างกายหรือมากระทบ ทางด้านร่างกาย เกี่ยวกับการบริโภค เสพ ปัจจัยสี่ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อย่างเห็นคุณค่า ที่มีประโยชน์ตามความจำเป็นหรือคุณประโยชน์ที่แท้จริงตามความจำเป็นในชีวิตประจำวันที่มีผล ต่อร่างกาย

1.3 ด้านสังคม หมายถึง เหตุการณ์หรือวัตถุสิ่งของที่มีผลต่อการยอมรับตนเอง ในการแสดงฐานะทางสังคมแสดงความหุหุรา ของสิ่งทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนเรา อย่างเห็นคุณค่าที่มีประโยชน์ตามความจำเป็นหรือคุณประโยชน์ที่แท้จริงจำเป็นในชีวิตประจำวัน

2. การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว หมายถึง ความคิดและการประพฤติปฏิบัติ ในชีวิตประจำวัน ตามอิทธิพลที่ได้รับทางครอบครัว ในด้านการประพฤติในการบริโภคการใช้เงิน สิ่งของเครื่องใช้ เวลาและทรัพยากรอย่างมีคุณค่าดูแลรักษาและแบ่งปันของส่วนรวมสาธารณสมบัติ ที่ถูกถ่ายทอดมาจากครอบครัว ตามแนวคิดของความสันโดษและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

2.1 การอบรมสั่งสอน หมายถึง การอบรมสั่งสอนของครอบครัวในเรื่องด้านการบริโภค การใช้เงินสิ่งของเครื่องใช้ เวลาและทรัพยากรอย่างมีคุณค่าดูแลรักษาของส่วนรวมหรือ สาธารณสมบัติ

2.2 การเป็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ของครอบครัว ในการดำเนินชีวิตหรือการดำรงชีวิตประจำวัน เป็นตัวอย่างในการปฏิบัติตน ในเรื่องด้านการประพฤติในการบริโภค การใช้เงินสิ่งของเครื่องใช้ เวลาและทรัพยากรอย่างมีคุณค่าดูแลรักษา ของส่วนรวมหรือสาธารณสมบัติ

2.3 การเข้าใจสังคม หมายถึง การถ่ายทอดการคิดทบทวนวิถี และเข้าใจถึงการอยู่ร่วมกัน ภายในครอบครัวหรือสังคมนอกข้าง เข้าใจความประพฤติ การอยู่กับคนในสังคมและคนในครอบครัว

3. การคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน หมายถึง ความคิดและการประพฤติปฏิบัติ ในชีวิตประจำวัน ในการเลียนแบบการบริโภคการใช้เงินสิ่งของเครื่องใช้ เวลาและทรัพยากร อย่างมีคุณค่าดูแลรักษาและแบ่งปันของส่วนรวมสาธารณสมบัติในกลุ่มเพื่อน ตามแนวคิดของ ความสันโดษและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผู้วิจัยแบ่งการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน ได้ 3 ลักษณะ คือ

3.1 การรับรู้และเข้าใจกลุ่มเพื่อน หมายถึง การรับรู้พฤติกรรมในวัยเดียวกันและ เข้าใจในพฤติกรรมที่แสดงของเพื่อนในการใช้ชีวิตประจำวันบริโภค การแต่งกาย การใช้สิ่งของ

3.2 การเลียนแบบกลุ่มเพื่อน หมายถึง พฤติกรรมการทำในสิ่งที่คล้ายกัน ทำตามกัน เหมือนกัน ตามกลุ่มเพื่อนในการ การใช้ชีวิตประจำวัน บริโภค การแต่งกาย การใช้สิ่งของ

3.3 พัฒนาตนทางสังคมของกลุ่มเพื่อน หมายถึง การปฏิบัติตนในทางที่ถูกที่ควร ตามสังคม ในการเลือก การใช้สิ่งของต่าง ๆ ทั้งที่เป็นของส่วนรวมและของตนเอง

4. การรู้เท่าทันสื่อ หมายถึง ภาวะการรับรู้เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อซึ่งเกิดจากฐานความรู้ ความคิด และพฤติกรรมปฏิบัติเกี่ยวกับคุณประโยชน์ และโทษของสื่อมีการเกิดความระมัดระวัง ในการป้องกันและแก้ปัญหาจากการรับสื่อที่เข้ามากระทบตนในรูปแบบต่าง ๆ

4.1 การรับรู้และเข้าใจสื่อ หมายถึง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริโภค ของใช้ สื่อโฆษณาต่าง ๆ การเลือกรับข้อมูลและการเข้าใจหลักการนำเสนอของสื่อ

4.2 การวิเคราะห์สื่อ หมายถึง ความสามารถในการแยกแยะข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล วิจารณ์ในการเชื่อหรือปฏิบัติตามข่าวสารนั้น ๆ

4.3 การประเมินค่าสื่อ หมายถึง ความมีเหตุผลในการเชื่อหรือไม่เชื่อสื่อ นั้น ๆ โดยมี เหตุผลที่น่าเชื่อถือ ในการใช้สื่อในการดำรงชีวิตประจำวัน

5. ความสันโดษ หมายถึง ความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมปฏิบัติตน ในการดำเนิน ชีวิต การบริโภคการใช้เงินสิ่งของเครื่องใช้ เวลาและทรัพยากรอย่างมีคุณค่าดูแลรักษาและแบ่งปัน ของส่วนรวมสาธารณสมบัติตามหลักความสันโดษ

5.1 ขณาสันโดษ หมายถึง ความคิด พฤติกรรมปฏิบัติตน และความรู้สึก ยินดี ตามที่ได้ (ปัจจัย 4 และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ) ยินดีกับของที่มีอยู่ พอใจกับของของตน ไม่ว่าจะป็นสิ่งของหรือบุคคลพอใจในสิ่งนั้น

5.2 ขณาลงสันโดษ หมายถึง ความคิด พฤติกรรมปฏิบัติตน และความรู้สึก ยินดี ตามที่มี (ปัจจัย 4 และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ) ได้สิ่งใดมาหรือเพียรหาสิ่งใดมาได้ สิ่งนั้น

จะเป็นอย่างไรก็ยินดีพอใจด้วยสิ่งนั้นไม่ยากได้สิ่งอื่นอีก ไม่คืนรีนเพื่ออยากได้สิ่งที่ตนไม่ปรารถนา หรือได้เกินไปกว่าที่ตนพึงได้โดยถูกต้องชอบธรรม

5.3 ขณาสรูปสันโดษ หมายถึง ความคิด พุทธิกรรม การปฏิบัติตน และความรู้สึก ยินดีตามความเหมาะสมกับฐานะของตน (ปัจจัย 4 และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ) แสวงหาใช้ สอยแต่ที่พอควรแก่ภาวะและฐานะ

7. การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การปฏิบัติตนตามแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การปฏิบัติตนและมีความรู้สึกรู้สีกต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการประเมินค่าของคุณประโยชน์ในการดำเนินชีวิตมี 3 ห่วง คือ ความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี และมี 2 เงื่อนไข คือ มีความรู้คู่คุณธรรม

7.1 พอประมาณ หมายถึง การปฏิบัติตน ในการดำเนินชีวิตการบริโภคปัจจัย 4 และ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ โดยไม่เบียดเบียนตนเองและคนอื่น คือ สิ่งที่มีนั้นมีความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป

7.2 มีเหตุผล หมายถึง การปฏิบัติตน ในการดำเนินชีวิตการบริโภคปัจจัย 4 และ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีการพิจารณา ตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นว่าเป็นไป อย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากความจำเป็นตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำ นั้น ๆ อย่างรอบคอบ

7.3 มีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง การปฏิบัติตนที่มี ในการดำเนินชีวิตการบริโภคปัจจัย 4 และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ได้มีการเตรียมตัวหรือวางแผนให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทางใกล้และไกล ซึ่งการมีภูมิคุ้มกันที่ดี แบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ ความรู้และ คุณธรรม

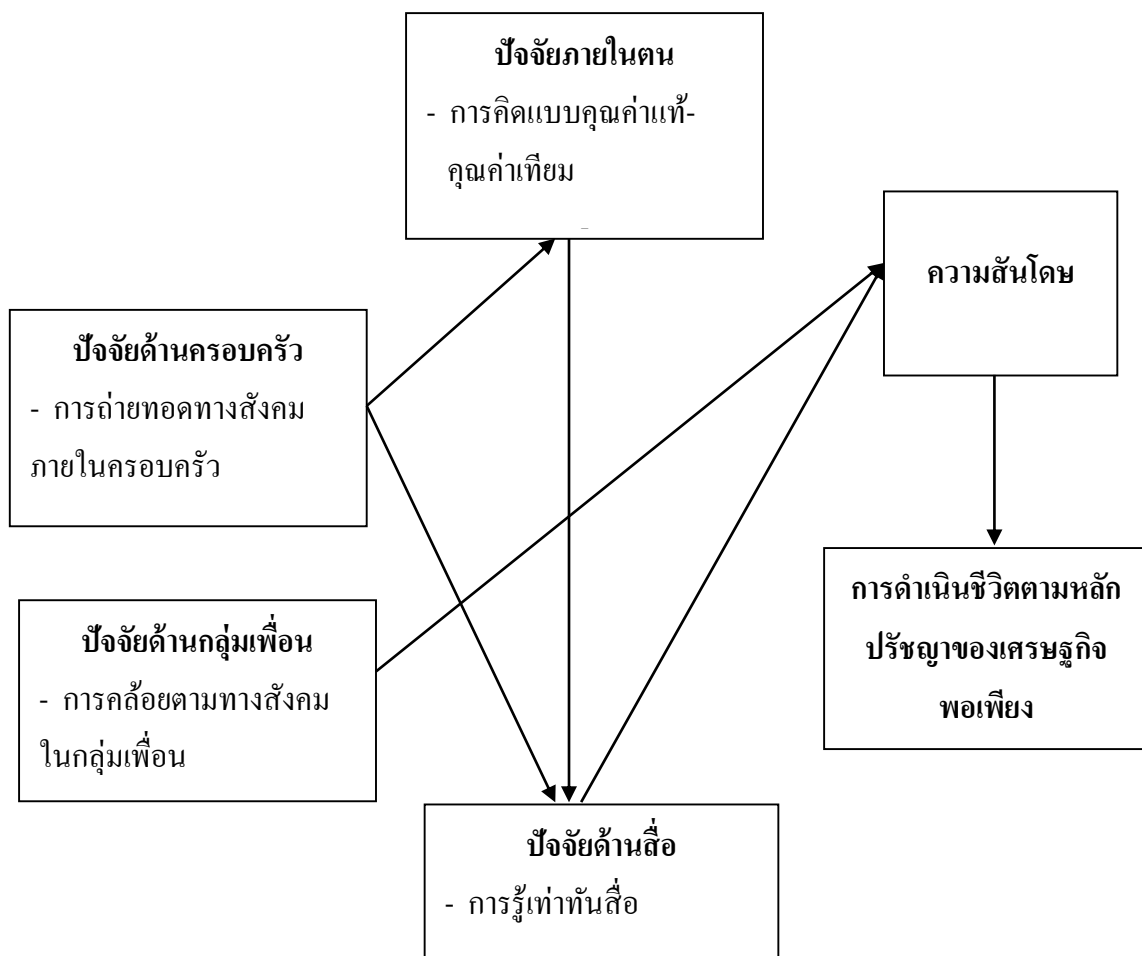
7.4 ความรู้ หมายถึง ความรู้ การคิดไตร่ตรองเหตุผล การคิดถูกวิธี เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้านมาพิจารณาเชื่อมโยงเพื่อประกอบ การวางแผนในการปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิต

7.5 คุณธรรม หมายถึง หลักธรรมหรือวิธีการปฏิบัติตนที่ต้องมีทั้งความซื่อสัตย์สุจริต อดทน มีความเพียร ใช้สติ และมีปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง

8. เยาวชน หมายถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กระบวนการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) ที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคมกับคนอื่นนั้น ครอบคลุมนับว่าเป็นสถาบันที่สำคัญจากงานวิจัยของสายฝน จันทะพรหม, (2546), อรพินทร์ ชูชม, (2554) พบว่า การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัวและการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อนมีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติตนของนักเรียน ในขณะที่เดียวกันปัจจุบันสื่อออนไลน์เข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตของนักเรียนฉะนั้นนักเรียนต้องมีการรู้เท่าทันสื่อ (เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์, 2540; สุภาณี แก้วมณี, 2547) และรู้วิธีคิดที่ให้ความเป็นจริงของตน ในการบริโภค สิ่งต่าง ๆ คือวิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมเป็นวิธีคิดหนึ่งในกระบวนการคิดแบบ โยนิโสมนสิการ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) นั้นเป็นวิธีคิดที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ในการเลือกใช้จ่าย 4 และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อไม่ให้ตกเป็นทาสของวัตถุ ซึ่งปัจจัยทั้ง 4 ตัวนี้ ส่งผลให้นักเรียนปฏิบัติตนตามความสันโดษ (พระราชวรมุณี (ป.อ.ปยุตฺโต), 2532) และการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548) เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1-1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดความสันโดษ
 - 1.1 ความหมายของสันโดษ
 - 1.2 ประเภทของสันโดษ
 - 1.3 เป้าหมายของสันโดษ
 - 1.4 ประโยชน์ของผู้สันโดษ
 - 1.5 การวัดความสันโดษ
 - 1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสันโดษ
2. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
 - 2.1 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
 - 2.2 ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 2.3 ลักษณะและองค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 2.4 เป้าหมายและของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 2.5 การดำเนินชีวิตตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 2.6 การวัดที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
 - 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง
3. เปรียบเทียบแนวคิดของสันโดษกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
4. แนวคิดเกี่ยวกับการคิดแบบคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม
 - 4.1 ความหมาย การคิดแบบคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม
 - 4.2 ประเภท การคิดแบบคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม
 - 4.3 การวัดที่เกี่ยวกับการคิดแบบคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม
 - 4.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดแบบคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม
5. แนวคิดเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ
 - 5.1 แนวคิดเกี่ยวกับการบริโภครหัส
 - 5.2 ความหมายการรู้เท่าทันสื่อ
 - 5.3 ระดับการรู้เท่าทันสื่อ
 - 5.4 การวัดที่เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ
 - 5.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อ

6. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยด้านกลุ่มเพื่อน
 - 6.1 แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยด้านครอบครัว
 - 6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องปัจจัยด้านครอบครัว
 - 6.3 แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยด้านกลุ่มเพื่อน
 - 6.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องปัจจัยด้านกลุ่มเพื่อน

แนวคิดความสันโดษ

คำว่า “สันโดษ” มีคนจำนวนไม่น้อยที่เข้าใจผิดคิดว่าสันโดษ คือ การไม่ทำอะไร หรือพอใจอยู่คนเดียว ซึ่งการไม่ทำอะไรนั้น ในภาษาบาลี เรียกว่า โกสัชชะ คือ เกียจคร้าน พอใจอยู่คนเดียว ในภาษาบาลี เรียกว่า ปวิวิตตะ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้สอนไว้ในเรื่องสันโดษนั้น ไม่ได้สอนให้คนเกียจคร้าน ท้อถอยไม่ทำงาน หรือทำงานเรื่อย ๆ ไป ตามที่เข้าใจตรงกัน (พระมหาจรัญวิจารณ์เมธี, 2541) และมักมีคนกล่าว สันโดษ คือ มกน้อย จะเห็นได้ว่าหลักธรรมทั้งสองนี้มักมาคู่กันแต่ไม่ใช่อย่างเดียวกัน มกน้อย คือ อปปีจกตา แปลว่า ความปรารถนาน้อย หรือมกน้อย สันโดษกับมกน้อยไม่ใช่อย่างเดียวกัน แต่เป็นหลักธรรมที่มาจากแห่งเดียวกัน คือ มาในกถาวัตถุ 10 ประการ 1) เรื่องความมกน้อย (อปปีจกตา) 2) เรื่องความสันโดษ (สันตุฎฐิถา) 3) เรื่องความสงบวิเวก (ปวิเวกกา) 4) เรื่องความไม่คลุกคลีกับหมู่ (อสังสัคคกา) 5) เรื่องทำความเพียร (วิยารัมภกา) 6) เรื่องการรักษาศีล (สิลกา) 7) เรื่องการทำสมาธิ (สมาธิกา) 8) เรื่องการอบรมปัญญา (ปัญญาภา) 9) เรื่องทำให้พ้นทุกข์ (วิมุตติกา) 10) เรื่องญาณเครื่องพ้นทุกข์ (วิมุตติญาณทัสสนกา)

ความหมายความสันโดษ

“สันโดษ” จากภาษาบาลีว่า สนฺโตโส และบางแห่งใช้คำว่า สนฺตุฎฐิ ซึ่งมีศัพท์มาจากธาตุเดียวกัน คือ สฺ+ตุส เขียนแบบสันสกฤตเป็นสันโตษะ แปลงเป็นภาษาไทยว่า สันโดษ แปลว่า ความเป็นบุคคลผู้มีความยินดี โดยสม่าเสมอหรือผู้สันโดษ ชื่อว่า สนฺตุฎฐิ (พระพุทธบัญญัติ, 2527) และปิ่น มุกกันต์ (2502) สันโดษด้วยปัจจัยตามมิตตามได้ ชื่อว่า สนฺตุฎฐิ นั้น ดังต่อไปนี้: บุคคลชื่อว่าเป็นผู้สันโดษ เพราะยินดีด้วยปัจจัยตามมิตตามได้ ซึ่งบทว่า สฺ เป็นเพียงอุปสัค อีกอย่างหนึ่ง บทว่า สฺ นี้ ย่อมประกอบได้ถึง 3 อย่าง คือ สกฺสนฺตฺสมํ เพราะเหตุนี้ ในอรรถกถา เมตตสูตร ในปฐมวรรค สุตตนิบาต ชื่อว่าสกฺ (ของตน) ภิกษุไม่แสดงอาการทั้งในเวลารับทั้งในเวลาบริโภค ยังอรรถภาพให้เป็นไปด้วยปัจจัย 4 นั้นที่ดีหรือไม่ดี ซึ่งทายกถวายแล้วโดยเคารพหรือไม่เคารพก็ตาม พระผู้มีพระภาคตรัสว่าผู้สันโดษด้วยปัจจัยของตนปัจจัย 4 โดยยอมเป็นของอันตนได้แล้ว คือ มีอยู่แก่ตนปัจจัย 4 นั้นชื่อว่า สนฺตฺ (มีอยู่) ภิกษุยินดีอยู่ด้วยปัจจัย 4 นั้นซึ่งมีอยู่เท่านั้นไม่ปรารถนาปัจจัย

อื่น ไปจากปัจจัยนั้นละความเป็นคนมักมากเสียพระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ผู้สันโดษ ด้วยปัจจัยที่มีอยู่” การละความยินดีและความยินร้ายในอิฏฐารมณ์และอนิฏฐารมณ์ชื่อว่าสม (สมมาเสมอ), ภิกษุยินดีอยู่ในอารมณ์ทั้งปวง โดยความสมมาเสมอนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ผู้สันโดษโดยสมมาเสมอ” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2533) ซึ่งจากที่มาของ สันโดษ นั้นมาจากคัมภีร์เดียวกัน มีนักวิชาการต่าง ๆ ก็นำมาแปลขยายความของสันโดษ ดังนี้ พระศาสนโศภณ (สุวฑฺฒโน) (2513) สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) (2516) “สันโดษ หมายถึง ยินดีด้วยปัจจัยตามมีตามได้ กล่าวสรรเสริญความยินดีนั้น ไม่แสวงหาในทางที่ไม่สมควร เพราะเหตุแห่งปัจจัยทั้งหลาย ไม่ได้ปัจจัยก็ไม่สะดุ้งได้ปัจจัยมาก็ไม่สยบคิดโทษ มีปัญญาสลัดใจออกได้ ไม่ยกตนข่มผู้อื่น ขยันไม่เกียจคร้าน มีสัมปชัญญะ มีสติพิจารณา เป็นต้น” สันโดษเป็นธรรมที่เหมาะสมทั้งฆราวาสและบรรพชิต และมีได้ส่งเสริมความเกียจคร้าน ในบางพระสูตรสอนว่ามีให้สันโดษในกุศลธรรม คือ สอนให้มีความเพียรในการละเว้นความชั่ว และทำความดี

มีนักวิชาการหลายท่าน ชะลอ อุทกภาณ (2509 อ้างถึงใน สุวฑฺฒโน วัฒนวงศ์, 2518); พระธรรมโกษาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ, 2536); พระธรรมธีรราชฆานูณี (โชคกัญญาสิริ) (2532); พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2538); พระสัทธัมมโชติกะ ฐัมมาจริยะ (สิริวัฒน์ ศรีเรือคง, 2553); เสฐียรพงษ์ วรรณปก (2534) ได้ให้ความหมายของสันโดษไว้ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปโดยรวมสันโดษ ความหมายว่ายินดีตามได้ ยินดีตามกำลังสามารถที่หามาได้และยินดีในสิ่งที่หาได้โดยชอบธรรม สรุปให้เข้าใจง่ายสันโดษ คือ ความพอใจในผลสำเร็จหรือผลที่สร้างขึ้นด้วยความบากบั่น ไม่ทะยานอยากซึ่งสันโดษโดยองค์ธรรม คือ อโลภะความไม่โลภ ความหมายในมังคลัตถปิณี ได้ให้ความหมายของคำว่า “สันโดษ” ตรงกับภาษาบาลีว่า “สนฺตุญฺฐิ” มีความหมาย 3 นัย ดังนี้

1. สันโดษ แปลว่า ยินดีสิ่งที่เป็นของตน กล่าวคือ ความพอใจของซึ่งเป็นส่วนของตน ไม่แสดงอาการรังเกียจหรือดูถูกปัจจัยสิ่งของต่าง ๆ ที่ตนเองหามาได้จากการทำหน้าที่การทำงานต่าง ๆ โดยชอบธรรม ทั้งในเวลารับทั้งในเวลาใช้สอย ไม่ว่าสิ่งที่ได้มาเป็นของตนเองนั้น จะเป็นสิ่งที่ดี ประณีตสวยงามหรือไม่ก็ตาม ก็ยินดีด้วยสิ่งนั้น ด้วยความรู้สึกที่ว่า เราได้มันมาเป็นสมบัติของเรา โดยถูกต้อง ไม่ผิดศีลธรรมกฎหมายบ้านเมืองและจารีตประเพณีต่าง ๆ

2. สันโดษ แปลว่า ยินดีในสิ่งที่มีอยู่ กล่าวคือ มีความพอใจยินดีในปัจจัยสิ่งของทรัพย์สินเงินทองที่เราได้มาแล้ว โดยปราศจากความรู้สึกมักมาก เสียใจ มีอยู่เท่าใด ก็พอใจเท่านั้น ไม่ทะยานอยากได้ในสิ่งที่มีไม่ได้และไม่ได้มี ไม่ปรารถนามากเกินกำลังความสามารถของตน และไม่มีความทะยานอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน ซึ่งหมายถึง รู้จักพอประมาณนั่นเอง

3. สันโดษ แปลว่า ยินดีด้วยใจที่เสมอ กล่าวคือ การละจากความรู้สึกยินดียินร้ายในสิ่งที่น่าชอบใจน่าปรารถนาและในสิ่งที่ไม่น่าชอบใจไม่น่าปรารถนาซึ่งในทางพระเรียกว่า อิฏฐารมณ์

และอนิภูตรมณั ความสันโดษตามความหมายนี้ มุ่งถึงการวางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงไม่หวั่นไหว ไปตามอารมณ์ต่าง ๆ ที่มากระทบ อันเป็นเรื่องของโลกธรรม ทั้ง 8 ประการ คือ ได้ลาภ เสื่อมลาภ ได้ยศ เสื่อมยศ สรรเสริญ นินทา สุขและทุกข์ ความไม่เอนเอียงในจิตใจนี้ เกิดจากการพิจารณา ด้วยปัญญาเพื่อให้เข้าใจทุกสิ่งตามความเป็นจริงตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เช่นที่ว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดจากปัจจัยปรุงแต่งล้วนไม่แน่นอน (อนิจจัง) มีความเกิดขึ้น (อุปปาตยะ) ในเบื้องต้น มีความตั้งอยู่ (ฐิติ) ในท่ามกลางและมีความดับสลายไป (ภังคะ) ในที่สุดทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดจากปัจจัยปรุงแต่ง ไม่มีสิ่งใดคงทนอยู่ในสภาพเดิมได้ (ทุกขัง) และทุกสิ่งทุกอย่างไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ไม่ใช่ตัวตนเราเขา เราไม่สามารถบังคับให้เป็นไปดังใจเราปรารถนาได้ทุกอย่างไป (อนัตตา)”

ดังนั้น เมื่อเรามีความเข้าใจอย่างนี้ ก็จะทำให้มีจิตใจที่สม่ำเสมอในทุกอารมณ์ที่มากระทบจิต มีทัศนคติ เห็นภาพรวมของสรรพสิ่งเสมอกัน ไม่เดือดร้อนใจกับสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ไม่ถึงโลดใจกับสิ่งที่น่าปรารถนา ลักษณะนี้เรียกว่า ผู้สันโดษด้วยใจที่เสมอ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2533; สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2533; ปิ่น มุกกันต์, 2502)

สรุปความหมายของสันโดษจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

สันโดษหรือความรู้จักยินดีตามสภาพนั้น ๆ คือ การรู้จักยินดี พอใจ และภูมิใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ โดยความสันโดษดังกล่าวนี้เป็นทั้งความพอใจที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของผู้สันโดษเอง (ความสันโดษในเชิงนามธรรมหรือในจิตใจ) และเป็นความพอใจในจำนวนสิ่งของเท่าที่ตนเองมี (ความสันโดษในเชิงวัตถุธรรมหรือในสิ่งของ) โดยความพอใจหรือสันโดษนี้ ไม่ใช่เป็นการมีจำนวนมากแล้วพอใจหรือมีจำนวนไม่มากแล้วไม่พอใจ แต่เป็นความพอใจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความยินดีตามจำนวนที่ตนเองมีอยู่เท่านั้น กล่าวคือมีจำนวนมากก็พอใจในจำนวนนั้นหรือมีจำนวนไม่มากก็พอใจในจำนวนเช่นเดียวกัน สรุปแล้ว ความสันโดษจึงเป็นความสมบูรณ์แบบของความรู้จักโลกภายในแห่งตนอย่างสุดซึ้งและเป็นการควบคุมความอยากหรือกิเลสที่มีอยู่ในตนเองอย่างเป็นรูปธรรม

จากความหมายข้างต้นกล่าวโดยสรุป “สันโดษ” คือ ความพอใจในสิ่งที่ตนมี ที่ตนได้ ใช้จ่ายอย่างพอเพียง พอใจในความเป็นอยู่ ภูมิใจในสิ่งที่มีอยู่ ไม่โลภ ไม่อยากได้ของของคนอื่น ยินดีในสิ่งที่ตนมี ที่ตนหามาได้ตามกำลังและตามอรรถภาพของตน

ประเภทความสันโดษ

สันโดษเป็นธรรมข้อหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในพระสูตรซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ภิกษุ โดยทั่วไป ดังเช่นที่ปรากฏในอริยวงศ์สุตตรว่า “สันโดษ” หมายถึง ยินดีด้วยตามปัจจัยตามมีตามได้ กล่าวสรรเสริญยินดีนั้น ไม่แสวงหาในทางไม่สมควรเพราะ เหตุแห่งปัจจัยทั้งหลาย ไม่ได้ปัจจัย ก็ไม่เสียดายได้ปัจจัยมากก็ไม่สยบติดโทษ มีปัญญาสลดใจออกได้ ไม่ยกตนข่มผู้อื่น ขยัน

ไม่เกียจคร้าน มีสัมปชัญญะ มีสติพิจารณา (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า, 2539; สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมโร), 2539; พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2545; วิจิตร เกิดวิศิษฐ์, 2532) ได้สรุป สันโดษไว้ในลักษณะเดียวกัน หมายถึง ความยินดี ความพอใจ ความยินดีด้วยของของตน ซึ่งได้มา ด้วยเรี่ยวแรงความเพียร โดยชอบธรรม ความยินดีด้วยปัจจัยสี่ ตามมีตามได้ มี 3 ลักษณะ คือ

1. ขณาสันโดษ โดย (ยินดีตามที่ได้ ยินดีตามที่ได้) คือ คนได้สิ่งใดมาหรือเพียรหา สิ่งใดมาได้ เมื่อเป็นสิ่งที่ตนพึงได้ไม่ว่าจะหายาบหรือประณีตแค่ไหนก็ยินดีพอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่คิดใจ อยากรได้สิ่งอื่นอีก ไม่เดือดร้อนกระวนกระวายเพราะสิ่งที่ตนไม่ได้ปรารถนาสิ่งที่ตนไม่พึงได้หรือเกินไป กว่าที่ตนพึงได้โดยถูกต้องชอบธรรม ไม่เพ่งเล็งปรารถนาของที่คนอื่นได้ ไม่ริษยาเขา

2. ขณาสันโดษ (ยินดีตามกำลัง) คือ ยินดีแต่พอกำลัง ร่างกาย สุขภาพและวินัย แห่งการใช้สอยของตน ไม่ยินดีได้เกินกำลังตนมีหรือได้สิ่งใดมาไม่ถูกกับกำลัง ร่างกาย หรือ สุขภาพ เช่น ภิกษุได้อาหารบิณฑบาตที่แสดงต่อโรคของตนของตนหรือเกินกำลังการบริโภค ใช้สอย ก็ไม่หวงแหนเสียดายเก็บไว้ให้เสียเปล่าหรือฝืนใช้ให้เป็นโทษแก่ตน ย่อมสละให้แก่ผู้อื่น ที่จะใช้ได้ และรับหรือแลกเอาสิ่งที่ถูกโรคกับตนแต่เพียงที่พอกำลังการบริโภคใช้สอยของตน

3. ขณาสันโดษ โดย (ยินดีตามสมควร) ยินดีตามที่เหมาะสมกับตนอันสมควรแก่ภาวะ ฐานะ แนวทางชีวิตและจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน เช่น ภิกษุปรารถนาสิ่งของไม่สมควร แก่สมณะภาวะ หรือภิกษุบางรูปได้ปัจจัยสี่ที่มีค่ามากเห็นว่าเป็นสิ่งสมควรแก่ท่านผู้ทรงคุณสมบัติ นานับถือ ก็นำไปมอบให้แก่ท่านผู้นั้น ตนเองใช้สอยแต่สิ่งอันพอประมาณ หรือภิกษุบางรูปกำลัง ประพฤติวัตรขาดเกลตาตน ได้ของประณีตมาก็สละให้แก่เพื่อนภิกษุรูปอื่น ๆ ตนเองเลือกหาของปอน ๆ มาใช้ หรือตนเองมีโอกาสจะได้ลาภอย่างหนึ่งแต่รู้ว่าสิ่งนั้นเหมาะสมหรือเป็นประโยชน์แก่ท่าน ผู้นั้นที่เชียวชาญถนัดสามารถด้านนั้น ก็สละให้ลาภถึงแก่ท่านผู้นั้น ตนรับแต่สิ่งที่เหมาะสมกับตน

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) (2516) ได้อธิบายลำดับขั้นตอนของการปฏิบัติ สันโดษพอสรุปได้เป็น 4 ประการ คือ

1. สันโดษในความคิด คือ ระวังความคิดที่ฟุ้งซ่านอยากได้สิ่งต่าง ๆ มากเกินไป หรือ อยากรได้ในทางที่ผิด พอใจในการใช้ความคิดในทางที่ถูกที่ควร

2. สันโดษในการแสวงหา คือ ยินดีแสวงหาแต่สิ่งที่ควรจะได้ ที่จะบริโภคใช้สอยได้ ตามกำลังของตน สมควรแก่ฐานะของตน และเป็นไปในทางที่ถูกที่ควร

3. สันโดษในการรับ คือ การรับแต่ที่ควรรับ และรับพอประมาณ มิใช่ว่าเมื่อจะได้หรือ เมื่อมีผู้จะให้ก็รับทุกอย่าง เพราะสิ่งที่จะได้รับอาจเป็นสิ่งที่มิโทษหรืออาจได้รับโทษ ถ้าหากรับ มากเกินไปทั้งบุคคลที่ให้ก็อาจมีความปรารถนาในทางที่หวังผลตอบแทนที่ยิ่งกว่า เป็นต้น

4. สันโดษในการบริโภค คือ ยินดีบริโภคใช้สอยสิ่งที่ได้มา ด้วยการพิจารณาให้รู้ถึงประโยชน์ที่ต้องการมิใช่ไปเปรียบเทียบแข่งขันกับคนอื่น ๆ ให้พิจารณาว่าสิ่งที่เราต้องการบริโภค นั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตเพียงใด มีประโยชน์ใช้สอยเหมาะสมหรือไม่ เป็นต้น

ลักษณะของสันโดษได้มีการอธิบายตาม บาลีได้แบ่งลักษณะสันโดษเป็นดังนี้ (พระสมชาย ฐานวุฒโฆ, 2528; ปิ่น มุกกันต์, 2506; อภิญญวัฒน์ โพธิ์สาน, 2551)

1. สแกนสันโดษ (ยินดีตามมี) หมายถึง ยินดีกับของที่ตนมีอยู่และ พอใจกับของของตน ไม่ว่าจะป็นสิ่งของหรือบุคคล ถ้าหากสิ่งที่มีอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดีหรือให้โทษแก่ตนเองก็พยายามปรับปรุงแก้ไข หรือขจัดออกไปเสียแต่ไม่คิดแย่งชิงเอาของเขา และความพอใจกับของของตนนั้น จะก่อให้เกิดแรงจูงใจในการพัฒนา และสร้างสรรค์สิ่งที่มีอยู่แล้วให้เจริญก้าวหน้าและมีคุณภาพดียิ่ง ๆ ขึ้น อยู่เสมอ

2. สันเตนสันโดษ (ยินดีตามได้) หมายถึง ยินดีกับส่วนที่ได้รับ คือ เมื่อแสวงหาประโยชน์อันใดแล้วมันได้เท่าไรก็พอใจเท่านั้น ถ้าหากไม่ได้ตามที่ต้องการก็ลดความต้องการลง พอใจกับส่วนที่ได้เท่านั้น มันอาจจะได้มาไม่ถึงเป้า ประณีตสวยงามไม่ถึงเป้า ก็พอใจยินดีเพียงแค่นั้น ไม่ถึงกับกระวนกระวาย ไม่เป็นคนชนิดไม่ได้ด้วยเล่ห์ก็เอาด้วยกล ไม่ได้ด้วยมนต์ก็เอาด้วยคาถา

3. สเมนสันโดษ (ยินดีตามควร) หมายถึง ยินดีกับของที่สมควรกับคนเท่านั้น สิ่งใดที่มีอยู่ หรือที่จะได้ต่อไปหากว่าเห็นไม่สมควรกับเรา ก็ไม่ยินยอมรับเอาไว้ เกณฑ์ที่ใช้เป็นหลักพิจารณาว่าสมควรหรือไม่ มีหลัก 3 ประการ คือ

3.1 สมควรแก่ฐานะ ต้องพิจารณาว่าตนมีฐานะหรือสภาพอย่างไรในสังคมแตกต่างกับบุคคลอื่น ๆ เพียงใด และสังคมมีการคาดหวังว่าในสถานการณ์หนึ่ง ๆ นั้นบุคคลควรจะปฏิบัติตนในลักษณะใด ก็ยินดีเลิกปฏิบัติตาม สิ่งใดที่ตนสมควรแก่ฐานะของตนก็ยินดีกับสิ่งนั้นที่นั่นอย่างนี้ เป็นความยินดีตามสมควรแก่ฐานะ ผู้ที่ขาดลักษณะเช่นนี้มักมีทางเสียถึงสองทาง คือ กลายเป็นคนใฝ่สูง เกินศักดิ์ คิดแต่เอาดี เอาเด่น เอาสุขสบาย หนักเข้าก็กลายเป็นคนที่สังคมรังเกียจ อีกทางหนึ่งก็คือจะเป็นคนเจ้าทุกข์ เพราะหิวกระหายในสิ่งที่เกิดวาสนาของตน

3.2 สมควรแก่สมรรถภาพ หมายถึง สมควรแก่กำลังความสามารถของตน เพราะคนเรามีกำลังกาย สติปัญญา ทรัพย์ ไม่เท่ากันเป็นต้น ก็ให้รู้กำลังความสามารถของตนเองและแสวงหาหรือยอมรับเฉพาะของที่ควรแก่สมรรถภาพของตนเองเท่านั้น ไม่เป็นคนตีราคาตัวเองผิดคิดเอาเองง่าย ๆ ตื่น ๆ ว่าเขาเป็นอะไร ตัวก็จะเป็นอย่างเขาทุกอย่าง หนักเข้าก็จะกลายเป็นคนชอบดีเสมอ และดูหมิ่นคนอื่น ๆ

3.3 สมควรแก่ศักดิ์ศรีหรือศีลธรรม สิ่งของหรืองานใดก็ตาม แม้ว่าสมควรแก่ฐานะและสมรรถภาพของตนแล้ว แต่ถ้าไปยินดีกับสิ่งเหล่านั้นเข้าแล้วจะทำให้เสื่อมเสียเกียรติยศชื่อเสียง

หรือศีลธรรมของคน ก็ไม่ควรยินดีต่อไป ผู้ที่ขาดลักษณะเช่นนี้มักจะเป็นผู้อำนาจแก่ความมักได้ ไม่รู้จักเลือกว่าสิ่งใดสมควรแก่เกียรติยศศักดิ์ศรีของตนหรือไม่ เป็นบุคคลประเภทที่ใคร ๆ ไว้ใจไม่ได้ ว่ามีช่องทางหรือมีโอกาสแล้วเขาจะไม่กระทำการทุจริต

เสาวพงษ์ ขมาพัฒน์ (2552) ได้สรุปลักษณะของผู้สัน โद्य (ในภาพรวม คือ ทั้งบรรพชิต และฆราวาส) ได้ดังนี้

1. ผู้สัน โद्यควรเป็นผู้ที่พึ่งพาอาศัยตนเองในการดำเนินชีวิต และนำพาชีวิตให้เจริญงอกงาม
2. ผู้สัน โद्यควรเป็นผู้ที่ต้องใช้สติปัญญาเป็นตัวนำในการปฏิบัติกิจต่าง ๆ เป็นผู้ที่ยังพอในความคิด การแสวงหา การอุป โภคและบริ โภคในปัจจุบันเพื่อการดำรงชีวิต กล่าว คือ เริ่มตั้งแต่สัน โद्यในความคิด คือ ระวังความคิดอยากได้ อยากมี สัน โद्यในการแสวงหา คือ แสวงหาแต่สิ่งที่ดีควรได้ควรใช้ ตามกำลัง ตามสมควรและในทางที่ชอบธรรม สัน โद्यในการรับ คือ รับแต่พอประมาณและรับแต่สิ่งที่ดีควรรับ สัน โद्यในการอุป โภคบริ โภค คือ อุป โภคและบริ โภคด้วยการรู้ถึงประโยชน์ที่ต้องการ
3. ผู้สัน โद्यควรเป็นผู้ที่ละอกุศลธรรมคือความอยาก ความโลภ ความพยาบาท และละเสียซึ่งการเบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น
4. ผู้สัน โद्यควรเป็นผู้ที่ไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่พยายามแสวงหาความก้าวหน้าอยู่ตลอดไป และเป็นการแสวงหาอย่างค่อยเป็นค่อยไปที่ละขั้น
5. ผู้สัน โद्यควรเป็นผู้ที่มีการอบรมและพัฒนาตนเองให้น้อมนำไปสู่อริยมรรคจากการสัมภรณ์ผู้เชี่ยวชาญสรุปสาระ ได้ดังนี้ ความสัน โद्य คือ ความยินดีความพอใจ แบ่งออกเป็น 3 อย่าง ดังนี้

1. ยถาลกสัน โद्य ได้แก่ ยินดีหรือพอใจในจำนวนสิ่งของตามที่ได้มา กล่าวคือเมื่อตนเองลงมือทำการงานแล้วได้วัตถุสิ่งของมาในจำนวนเท่าใดก็พอใจในจำนวนเท่านั้น ความพอใจที่ว่าเป็นต้องอยู่เหนือความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบในสิ่งที่ได้มานั้น ไม่ใช่เมื่อได้วัตถุสิ่งของมาแล้ว แต่วัตถุสิ่งของนั้นไม่เป็นไปตามใจของตนเองแล้วก็ไม่พอใจ อย่างนี้ถือว่าไม่ใช่ ยถาลกสัน โद्य ดังนั้น ยถาลกสัน โद्य ต้องเป็นหลักการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความสามารถและความโลภในจำนวนวัตถุสิ่งของที่พึงจะหามาได้นั่นเอง

2. ยถาพลสัน โद्य ได้แก่ ยินดีหรือพอใจในจำนวนวัตถุสิ่งของที่หามาได้ตามกำลังของตนเอง เป็นลักษณะของคนทีพอใจในวัตถุสิ่งของที่ได้มาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งการประเมิณผลกำลังของตนเองก่อนกล่าวคือเมื่อตนเองมีกำลังวังชาแล้วแสวงหาทรัพย์สินเงินทองมาเป็นของตนเองแล้วก็ต้องพอใจในจำนวนเท่านั้น สืบเนื่องจากว่าตนเองมีกำลังที่จะบากบั่นเพียงเท่านั้น

นั่นเอง ซึ่งไม่ใช่เป็นการอยากได้วัตถุสิ่งของจนต้องทรมาณร่างกายตนเองจนเจ็บป่วยแล้วได้วัตถุสิ่งของมา ซึ่งการได้วัตถุสิ่งของลักษณะเช่นนี้ไม่สามารถจัดเข้าในยถาลภสัน โดยได้ ถึงแม้วัตถุสิ่งของที่ได้มานั้นไม่ใช่ได้มาด้วยการลักขโมยก็ตาม ซึ่งไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงการลักขโมยสิ่งของแล้วได้มาว่าจะเป็นยถาลภสัน โดยได้ เพราะไม่มีทางที่จะเป็นยถาลภสัน โดยได้

3. ยถาสารูปสัน โดยได้แก่ ยินดีตามสมควร ลักษณะความยินดีหรือพอใจเช่นนี้ จัดได้ว่าเป็นสัน โดยขั้นสุดยอด เพราะเป็นการรู้จักพอที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งการพิจารณาอย่างรอบด้าน กล่าวคือ พิจารณาทั้งในด้านวัตถุสิ่งของและความรู้สึกของตนเอง หมายความว่า เมื่อตนเองรู้สึกมีความสุขและพอใจในจำนวนวัตถุสิ่งของที่ตนเองมีแล้ว ตลอดทั้งเป็นการพิจารณาในด้านสังคมรอบข้าง คือ เมื่อตนเองสามารถรู้จักตนเองอย่างรอบด้านแล้วต่อไปก็สามารถเสียดสละสิ่งของที่ตนเองมีจนสามารถทำให้คนอื่นในสังคมได้ประโยชน์จากสิ่งของที่สละออกไป

จากลักษณะของ สัน โดย ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า สัน โดยตามหลักพุทธศาสนามี 3 ประการ คือ 1) สเคนสัน โดย คือ ยินดีตามที่ตนมี 2) สันเตนสัน โดย คือ ยินดีตามได้ 3) สมเนนสัน โดย คือ ยินดีตามสมควร และได้แบ่งเกณฑ์ของสัน โดยเป็นดังนี้ 1) ยถาลภสัน โดย (พอใจตามที่ได้) 2) ยถาลภสัน โดย (พอใจตามกำลัง) 3) ยถาสารูปสัน โดย (พอใจตามสมควรหรือพอเหมาะ) เกณฑ์ทั้ง 3 ข้อนี้ต้องเป็นไปด้วยกัน โดยในความยินดีหรือพอใจของปัจจุ 4 ตามความสามารถ หรือสติปัญญา ตามกำลังกายหรือสุขภาพ ตามบทบาทหรือฐานะทางสังคมของตน ซึ่งมีขั้นของการปฏิบัติในสัน โดย ดังนี้ 1) สัน โดยทางความคิด 2) สัน โดยในการแสวงหา 3) สัน โดยในการรับ 4) สัน โดยในการบริโภค

เป้าหมายความสำเร็จของสัน โดย

สัน โดยเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง เพราะทำให้จิตใจมั่งมีในสิ่งที่ตนมี อยู่กับสิ่งที่ได้มา และสมควรแก่ตน ใจที่ขาดสัน โดย ประกอบด้วยความปรารถนากระหายอยากได้สิ่งต่าง ๆ ย่อมรู้สึกว้าขาดแคลนอยู่เสมอ แม้จะได้ภูเขาที่เป็นทองทั้งลูกก็ยังรู้สึกว้าขาด จึงมีภาษิตกล่าวว่า แม่น้ำเสมอด้วยค้นหา คือ ความอยากไม่มี (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2533) จึงไม่มีโอกาสรับรู้ความมั่งมี หรือความอึดความพอดี รู้จักแต่ความอยากจนขาดแคลน มีทรัพย์เท่าไรเหมือนไม่มี แต่เมื่อมีสัน โดย จึงเกิดความมั่งมีและความสุข ดังนั้นคนจนในโลกนี้มี 2 ประเภท คือ 1) จนเพราะไม่มี คนที่ขัดสนทรัพย์ มีทรัพย์น้อย จัดเป็นคน “จนชั่วคราว” ถ้าหากทำมาหากินถูกช่องทางมีโอกาสรวยได้ 2) จนเพราะไม่พอ คือ คนที่มีทรัพย์มากแต่ไม่รู้จักพอ จัดเป็นคน “จนถาวร” เป็นเศรษฐีอนาถา มีนักวิชาการได้กล่าวถึงเป้าหมายของสัน โดยไว้ดังนี้

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมชโร) (2539) เห็นว่าเป้าหมายของสัน โดยคือ ทรัพย์อันได้แก่ ธนทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์สินเงินทอง คุณทรัพย์ หมายถึง คุณวุฒิ วิทยฐานะและคุณธรรม โดยแยกเป็นเป้าหมายว่า

1. สันโดษในการทำงาน (เป็นเนื้อหาของชีวิต) คือ มีความยินดีพอใจในงานที่มีอยู่มุ่งมั่นทำงานให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น

2. สันโดษในศิลปวิทยา (ส่งเสริมให้เกิดความรู้) คือ มีความยินดีพอใจในการศึกษาหาความรู้ที่กำลังศึกษาอยู่และพยายามศึกษาหาความรู้เพิ่มพูนวิทยฐานะ

3. สันโดษในคุณธรรม (หมายเอาสุจริต และความประพฤตินิยม) คือ มีความยินดีพอใจในการประพฤติปฏิบัติและมุ่งมั่นปฏิบัติให้คุณธรรมให้่องงามมากขึ้น

พระศรีวิสุทธิโมลี (ไสว สดส, 2517; สุชิน เพ็ชรรักษ์, 2518); พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2545) ได้วิเคราะห์ความมุ่งหมายและลักษณะของความสันโดษไว้ว่า

1. ความมุ่งหมายทั่วไป เพื่อเป็นส่วนช่วยเสริมและสนับสนุนการดำเนินตามอริยมรรค คือ การศึกษาปฏิบัติตามแนวทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ วิมุตติ อันได้แก่ ความหลุดพ้น หรืออิสรภาพโดยสมบูรณ์ (หมายถึง นิพพาน คือ ตัดกิเลสความทุกข์ได้หมดสิ้นหมดความเป็นทาส มีเสรีภาพสมบูรณ์)

2. ความหมายเฉพาะ เพื่อให้จิตใจปลอดโปร่งมั่นคง ปราศจากความติดข้องในสิ่งชั่ววน ปราศจากความกังวลในการคอยหาทางปรนเปรอตนเอง จะได้นำเวลาและความคิดมาอุทิศ นำกำลังมาทุ่มเทในการปฏิบัติหน้าที่ของตนได้เต็มที่

ส่วนความสันโดษสามารถแยกออกเป็น 4 ประการ คือ

1. ความยินดีพร้อม คือ ความพอใจ
2. ความยินดีในของที่มีอยู่
3. ความยินดีในของของตน
4. ความยินดีโดยชอบธรรม

ซึ่งเมื่อรวมความหมายในทางธรรมก็จะได้ว่า เป็นความยินดีในของที่ตนมีอยู่ ซึ่งหาได้มาโดยชอบธรรม หรือความพอใจในสิ่งที่มีอยู่เท่าที่เป็นของตน ซึ่งตนได้มาและหามาได้โดยชอบธรรม สามารถหาความสุขได้จากสิ่งที่เป็นสมบัติของตน

สุชีโวภิกขุ (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2509 อ้างถึงใน สุชิน เพ็ชรรักษ์, 2518) กล่าวว่าที่พระพุทธเจ้าทรงสอน เรื่อง สันโดษก็เพราะว่าต้องการให้หาความสุขได้จากของ ๆ ตน โดยไม่ต้องล่วงเกินของ ๆ ผู้อื่น อนึ่งทรัพย์สมบัตินั้นถือว่าจำนวนเท่านั้นเท่านี้จึงนับว่าเป็นอย่างยิ่งหาได้ไม่ เพราะความพอใจของคนมีขนาดต่าง ๆ กัน คนหนึ่งว่ามากแล้ว อีกคนหนึ่งว่าน้อยไปก็ได้ จึงต้องถือเอาความยินดีของแต่ละคนเป็นเครื่องกำหนด สมด้วยคำกล่าววาทิกษุยินดีด้วยฝ่ามือห่ม อันปะติดปะต่อของตนย่อมรู้สึกวาทักกับฝ่าราคาตั้งแสนกหาปะณะของคฤหบดี ภิกษุผู้ยินดีด้วยภุมมุงด้วยหญา่อมรู้สึกวาทักกับปราสาทราชวัง ฉะนั้นการพากเพียร เพื่อให้บรรลุสิ่งที่มุ่งหมายในทางที่ชอบจึงไม่เสียสันโดษ

เสาวพงษ์ ยมาพัฒน์ (2552) ได้กล่าวถึงเป้าหมายของสันโดษไว้ว่า เป้าหมายสูงสุดของบรรดาพุทธธรรมของพระพุทธเจ้าคือการดับทุกข์ สันโดษก็ต้องมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อดับทุกข์เช่นกัน แต่หากวิเคราะห์ให้ชัดเจนเราอาจจำเป็นต้องวิเคราะห์เป้าหมายระดับรองก่อนนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดที่ละชั้น จากง่ายไปสู่ยากและทำให้เข้าใจในเป้าหมายของสันโดษลึกซึ้งมากขึ้น ดังต่อไปนี้

1. เป้าหมายเพื่อการพึ่งพาตน ดังพุทธพจน์ที่ตรัสว่า “มหาบพิตร อยางไรภิกษุชื่อว่า เป็นผู้สันโดษ มหาบพิตร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้สันโดษด้วยจิวรเป็นเครื่องบริหารกาย ด้วยบิณฑบาตเป็นเครื่องบริหารท้อง เธอจะไปทางทิศภาคใด ๆ ก็ถือไปได้เอง...” ซึ่งแสดงถึงกิจกรรมต่าง ๆ ให้ลู่ลวงด้วยตนเองเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ หากพิจารณาคุณในสังคิณสูตร ว่าด้วยสังคิณ หมวด 10 หลักธรรมชุด “นาถกรณธรรม 10” แปลว่า ธรรมอันเป็นการสร้างที่พึ่ง หรือคุณธรรมอันทำให้ตนเป็นที่พึ่งของตน ซึ่งประกอบไปด้วยสิบข้อธรรม คือ 1) ศีล มีความประพฤติดี 2) พากุสัจจะ เล่าเรียนและสดับฟัง ให้มาก 3) กัลยาณมิตรตมามีมิตรดีงาม 4) โสวจิตตสมา เป็นคนว่าง่ายและยอมรับฟังเหตุผล 5) กิงกรณียะสุทักขตา เอาใจใส่กิจธุระของเพื่อนพ้องร่วมหมู่คณะ 6) รัมมกมตา เป็นผู้ใคร่ธรรม 7) วิริยะ ขยันหมั่นเพียร 8) สันตุฎฐิ มีความสันโดษ 9) สติ สติไม่ผลอ 10) ปัญญา มีปัญญาเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความจริง (ที.ปา. 16/ 357, 466/ 255, 488) พระพุทธเจ้าทรงนำหลักธรรมหัวข้อสันตุฎฐิ มาตรัสสอนรวมกับธรรมสิบข้อซึ่งเป็นเครื่องยืนยันว่าธรรมเรื่องสันโดษเป็นหลักธรรมที่สอนให้รู้จักการพึ่งตนเอง

2. เป้าหมายเพื่อการละ (ปหานะ) สรุปลได้ว่า ปหานะ หมายถึง การละเสีย การไม่รับ การบรรเทา การทำให้สิ้นไปซึ่ง กามวิตก พยาบาทวิตก วิหิงสาวิตก และอกุศลธรรม นอกจากนี้ ยังมีพุทธพจน์ที่ว่าด้วยธรรมที่ควรละและควรเจริญ ปรากฏในอัคคินิกาย ตุกฐิสูตร (อง.ปญจก. 36/ 385/ 838) ที่ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย...ความเป็นผู้สันโดษอันภิกษุพึงเจริญเพื่อความละความเป็นผู้มาสันโดษ...” จะเห็นได้ว่าสันโดษเป็นหลักธรรมที่ควรปฏิบัติให้เป็นไปเพื่อการละอกุศลธรรม หรือมีเป้าหมายเพื่อละอกุศลธรรมนั่นเอง

3. เป้าหมายเพื่อการอบรมและพัฒนาตนเอง (ภาวนา) การฝึกอบรมทั้งทางจิตและปัญญา กล่าวคือ การฝึกอบรมจิตด้วยความเพียร ด้วยสติและสมาธิเพื่อให้จิตสงบ เจริญในคุณธรรม มีความมั่นคง เบิกบาน เรียกว่า “จิตตภาวนา” และการฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริง เป็นอิสระไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลส เรียกว่า “ปัญญาภาวนา” พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2546) เป้าหมายนี้สอดคล้องกับคำอธิบายเรื่องสันโดษของนักปราชญ์และนักวิชาการ โดยทั่วไปตามที่ได้อธิบายมาแล้วในส่วนของความหมายเชิงประยุกต์ของสันโดษ ที่เน้นด้านการพัฒนา การงานหรือสิ่งที่ทำอยู่ แต่ผู้วิจัยยังเห็นต่อไปว่าควรมุ่งไปที่การพัฒนาตนเองเป็นเบื้องต้น การงานหรือสิ่งที่ทำก็จะถูกพัฒนาตามไปด้วย

4. เป้าหมายเพื่อความสุข (สุข) มีปรากฏในสมณพุทธสูตร ที่ว่า “...สุขของสมณะ 5 ประการนี้ 5 ประการ เป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้สันโดษด้วยจิรวรตามมีตามได้ 1 เป็นผู้สันโดษด้วยบิณฑบาตตามมีตามได้ 1 เป็นผู้สันโดษด้วยเสนาสนะตามมีตามได้ 1 เป็นผู้สันโดษด้วยศีลานปัจจัยเภสัชบริขารตามมีตามได้ 1 ยินดีประพฤติกพรหมจรรย์ 1.....”

(องปญจก. 36/ 128/ 269) เป็นความสุขที่เกิดจากการยินดี การพอใจ การรู้จักพอในปัจจัย 4 ไม่เกิดความทะเยอทะยานอยากและความดิ้นรนในการแสวงหา สำหรับเป้าหมายนี้อาจมีความเห็นของนักวิชาการร่วมสมัยหลากหลาย เช่น พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2545, หน้า 63, 67) เห็นว่า หากเป้าหมายของสันโดษอยู่ที่ความสุข ก็อาจทำให้คนหยุดการทำงานและการพัฒนาต่อไป เนื่องจากพอใจในความสุขแล้ว ท่านพุทธทาสภิกขุเห็นว่าสันโดษเป็นความพอใจในภาวะปัจจุบันในสิ่งที่กำลังมีอยู่ เป็นอยู่และเห็นว่าความพอใจจะนำไปสู่ความสุขและความสุขนี้เองจะนำไปสู่ปัสสัทธิ สมาธิ ปัญญา (พุทธทาสภิกขุ, 2536) ตรงกับความคิดเห็นของ เสาวพงษ์ ยมาพัฒน์ (2552) ว่าความสุข (ในขั้นโลกียะ) เป็นเป้าหมายของสันโดษ แต่เมื่อมีความสุขขั้นโลกียะแล้ว ต้องไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ควรเพียรปฏิบัติต่อไปเพื่อนำไปสู่ขั้นโลกุตระ ซึ่งหมายถึง ความสุขของความสงบนิ่งเป็นกลางและความสุขที่เกิดจากการดับทุกข์อย่างสมบูรณ์ หรือเรียกว่าความสุขแท้ ซึ่งแน่นอนว่าไม่ใช่ทุกคนที่จะก้าวขึ้นไปถึงได้แต่ก็ต้องพัฒนาต่อไป

กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับเป้าหมายของสันโดษจากกล่าวข้างต้น สันโดษได้แบ่งเป้าหมายเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ เป้าหมายทั่วไปและเป้าหมายเฉพาะ ซึ่งเป้าหมายทั่วไปเป็นเป้าหมายสูงสุดปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น เพื่อบรรลุนิพาน ส่วนเป้าหมายเฉพาะแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ เป้าหมายแรกคือ เป้าหมายทางกายภาพ หรือเป้าหมายในขั้นโลกียะ คือ เป็นการกระทำเพื่อการดำรงชีวิตต้องการปัจจัย 4 ในการดำรงชีพ โดยการหาเลี้ยงชีพด้วยตนเองและพอเพียงกับสิ่งที่ทำได้ ไม่ให้เป็นภาระของผู้อื่นและไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งเมื่อคนมีพอแล้วก็แบ่งปันหรือสละให้กับผู้ที่ยังไม่มี เป้าหมายที่สองเป็นเป้าหมายทางจิตใจและปัญญาหรือเป็นเป้าหมายในขั้นโลกุตระ เป็นผู้มีการพัฒนาตนทางด้านจิตใจมีการฝึกจิตมุ่งมั่นและพัฒนางานของตนอย่างต่อเนื่อง และเป็นผู้มีสติปัญญาให้มีความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริง หรือความสุขที่เกิดจากการดับทุกข์

ประโยชน์ของความสันโดษ

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมโร) (2539) ได้กล่าวถึงผู้ที่มีความสันโดษว่าเป็นเหมือนผู้มีวิเศษ มุ่งมั่นในการทำงานศึกษาศิลปวิทยาและปฏิบัติคุณธรรมยอมไม่มีเวลาสำหรับความทุกข์ เมื่อ ได้รับความทุกข์และคุณทรัพย์มาแล้วก็รู้จักถนอมรักษาช่วยตนให้เป็นคนมั่งคั่ง อยู่เป็นสุขสำราญเบิกบานใจ คือ ผู้มั่งคั่งด้วยวัตถุทรัพย์ ย่อมอยู่เป็นสุขในโลก ไม่ต้องกลัวใครไม่ต้องเสียดอกเบีย ไม่ต้องถูกทวง ไม่ต้องถูกตามตัวไม่ต้องถูกลงโทษด้วยสถานใด ๆ นี่เป็นความสำคัญและ

เป็นคุณประโยชน์ของสันโดษโดยรวม ส่วนคนเบื่อบ้านโดษจะต้องเป็นคนจน ไม่มีวัตถุประสงค์และคุณทรัพย์เป็นของตน มีชีวิตอยู่เป็นทุกข์เดือดร้อน จะเห็นได้จากคนจนวัตถุประสงค์จะต้องกู้หนี้ยืมสินเขา เมื่อมีหนี้สินติดตัวจะต้องเสียดอกเบี้ย ถ้าไม่ให้ดอกเบี้ยตามกำหนดจะต้องถูกทวง ถ้าถูกทวงยังไม่ให้เขาก็จะถูกตามตัว หากถูกตามตัวยังไม่ให้เขา ก็จะถูกลงโทษ ผู้กู้หนี้ เสียดอกเบี้ย ถูกทวงถูกตามตัว และถูกลงโทษนั้น เชื่อว่าอยู่เป็นทุกข์ในโลกแต่ละอย่าง ๆ นี้คืออุปมงคลจากความไม่สันโดษ

พระมหาจรัญ วิจารณ์เมธี (นิลาพันธุ์) (2541) ได้กล่าวถึง คุณค่าของสันโดษว่า สันโดษนั้นมีคุณมากมาย เพราะสันโดษแล้วทำให้เกิดความสุขในชีวิตทั้งภพนี้และภพหน้า เป็นมงคลของชีวิตอย่างสูงสุด ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ทำลาภที่ไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น ทำลาภที่เกิดขึ้นแล้วให้มั่นคง ทำให้เหล่าชนที่ยังไม่เลื่อมใสให้มีจิตเลื่อมใส ทำให้เหล่าชนที่เลื่อมใสแล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้น เป็นหลักสำหรับตัดสินพระธรรมวินัย เป็นเหตุของการบรรลุวิมรรคเป็นหลักธรรมทำที่พึงแก่ตนเอง เป็นหลักที่ทำให้พระเถระอยู่สำราญในที่ทุกสถาน เป็นหลักธรรมที่ทำให้พระศาสนาเจริญรุ่งเรือง ดำรงอยู่ได้นาน

พระธรรมปิฎก (พุทธทาสภิกขุ, 2536) กล่าวว่าไว้ว่าลักษณะของผู้สันโดษ ควรเป็นผู้แสวงหาเครื่องเลี้ยงชีพด้วยความชอบธรรม ด้วยความเพียรและด้วยปัญญาเท่าที่เหมาะสมกับภาวะของตน ไม่ถือเอาสิ่งที่ตนหามาได้ สมบัติของตนหรือผลสำเร็จของตนมาเป็นเหตุยกตนข่มผู้อื่น ควรเป็นผู้ที่มีความรักภักดีในหน้าที่การงานของตนและมุ่งหน้าพัฒนาให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

ท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของสันโดษในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ ท่านกล่าวว่า “ความสันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง สันโดษช่วยแก้ปัญหาคนสิ้นงาน สันโดษเป็นเครื่องมือสร้างความเจริญที่แท้จริง” ขยายความได้ดังนี้ สันโดษเป็นทรัพย์ที่ทำให้ความอึดอ้อมใจให้แก่บุคคล ตั้งแต่ระยะแรกไปที่เดียว คือตั้งแต่ก่อนทำงาน ลงมือทำงาน กำลังทำงาน กระทั่งทำงานเสร็จแล้ว ได้ผลมาบริโภค สันโดษทุก ๆ ระยะ ทุก ๆ ตอน จะทำให้อึดอ้อมใจ มีความปีติปราโมทย์ สมกับที่เป็นทรัพย์โดยแท้จริง เช่นเศรษฐกิจที่จนที่สุด คือ ผู้ที่รู้จักมีความสันโดษ พระพุทธเจ้าท่านถือหลักว่า “สนตุภูฏีปรมณฺโณ ถ้ามีความสันโดษ มีความพอใจแล้ว มันไม่ขาดแคลน ไม่รู้สึกขาดแคลน มันเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง”

สนตุภูฏีปรมณฺโณ ความสันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง คือ เป็นทรัพย์ทางใจเมื่อมีความสันโดษก็รู้ว่าตัวของเราารวยอยู่เสมอไม่จนเลย แม้ในกรากวาดบ้าน เราก็มีความพอใจได้แม้ขณะที่กวาดเมื่อกวาดเสร็จก็ยังรู้สึกพอใจและสบายใจ ความอึดอ้อมใจเช่นนี้ เป็นรากฐานของสมาธิ ซึ่งสมาธิเป็นรากฐานให้เกิดปัญญา คิดทำสิ่งต่าง ๆ ให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

สัน โดยช่วยแก้ปัญหาคนล้นงาน ปัจจุบันสังคมยกย่องและให้เกียรติกับอาชีพที่มีรายได้ มากเน้นวัตถุหรือเกียรติยศ การยกย่องทางสังคมมาก มีผลทำให้คนมีค่านิยมที่ไม่ดีกับการประกอบ อาชีพที่ใช้แรงงาน ซึ่งความเป็นจริงแล้วคนทุกคนในสังคมจะมีความรู้ความสามารถเท่ากัน ก็เป็นไปไม่ได้ คนหนึ่งอาจจะถนัดในด้านการเรียน ในขณะที่คนหนึ่งอาจจะถนัดดนตรี ฯลฯ ดังนั้น หากขาดความสัน โดยอยากประกอบอาชีพเช่นเดียวกัน เนื่องจากอยากได้ทรัพย์มาก สังคมยกย่อง จะส่งผลให้เกิดคนล้นงาน งานไม่เพียงพอกับคน แต่หากคนสัน โดยพอใจในความสามารถหรือ อาชีพของบรรพบุรุษของตนหรือทำเพราะความรู้ความสามารถ ความชอบ ก็จะไม่มีปัญหาคน ล้นงาน ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

2. ด้านการสร้างความสำเร็จ “สัน โดยเป็นเครื่องมือในการสร้างความสำเร็จที่แท้จริง นั่นคือ ความพอใจในสิ่งที่มีแล้ว หรือทำเสร็จแล้วนี่ว่าเป็นเครื่องมือของบุคคลนั้น เพื่อให้เขาได้ เป็นผู้ที่มิอะไรเป็นเครื่องมืออ้อมอ้อมอยู่เสมอ”

3. อานิสงส์ของความสัน โดย กล่าวว่า “เป็นเหตุป้องกันไม่ให้ทำชั่ว ป้องกันไม่ให้ เป็นบ้าตาย เป็นเหตุให้ทำงานเสร็จ ถ้าอย่างนั้นแล้ว ทำงานไม่เสร็จเต็มที่เป็นเหตุให้รู้สึกท้อ รู้สึก เป็นสุข สนุกในการทำงาน อยู่ตลอดเวลา”

ความสัน โดยในนักเรียนมัธยมศึกษาควรมีสัน โดยนั้น ควรมีในเรื่องใด ข้อมูลที่สรุปได้ จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

ความสัน โดยในนักเรียนมัธยมศึกษาควรมีสัน โดยในเรื่องการเรียนและการใช้ ชีวิตประจำวันกล่าวคือ ในเรื่องเรียนนั้น นักเรียนมัธยมศึกษาจะต้องรู้จักนำสัน โดยทั้ง 3 มาตีความใหม่หรือปรับใช้ให้เข้ากับบริบทแห่งความเป็นนักเรียนให้ได้ กล่าวคือ 1) ยถาลกสัน โดย ควรตีความใหม่ให้กว้างไปถึงการสนใจใฝ่หาความรู้ใหม่ ๆ ให้ได้มากที่สุด และพอใจในสิ่งที่ตนได้ เช่น ได้คะแนนเท่าไร ก็พอใจเท่านั้น เพราะเป็นช่วงวัยที่ยังไม่มีภาระที่ต้องรับผิดชอบผู้อื่นมาก เหมือนวัยผู้ใหญ่ตนเอง 2) ยถาผลสัน โดยควรตีความใหม่ให้กว้างไปถึงการสนใจใฝ่หาความรู้ใหม่ ๆ ให้ได้มากที่สุดตามกำลังความสามารถและสมอง ของตนที่จะกระทำได้ เหมือนกัน เพราะเป็น ช่วงวัยที่มีกำลังวังชาติและมีสติปัญญาที่มีไอคิวที่สามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้คล่องแคล่วไว 3) ยถาสารูปสัน โดยควรตีความใหม่ให้กว้างไปถึงการสนใจใฝ่หาความรู้ใหม่ ๆ ให้ได้มากที่สุด เช่นเดียวกัน ตามความสนใจและความรู้ความสามารถของตน สมอง สติปัญญาของตน เพราะเป็น ช่วงวัยที่แข็งแรง ซึ่งอาจจะนำไปใช้ทางที่ผิดได้ จึงควรใช้สติปัญญาพิจารณาการเรียนและการใช้ ชีวิตประจำวันของตนเองให้รอบคอบและเหมาะสมกับฐานะแห่งตนเอง

จากความสำคัญและประโยชน์ของสัน โดย สรุปได้ว่าสัน โดยเป็นเครื่องมือ ในการดำรงชีวิต ทำให้มีความเพียร มุ่งมั่นในการทำงาน ด้วยสติปัญญาที่ตนมี ซึ่งสัน โดยจะเน้น

การพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตเป็นสิ่งสำคัญ ใช้ปัญญาในการแสวงหาเท่าที่ไหวไหวตามความสามารถ
ของตน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี

การวัดความสันโดษ

ไสว สดใส (2517) ได้สร้างเครื่องมือแบบวัดความสันโดษและแบบวัดความเกรงใจกับ
กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาวิทยาลัยครู ซึ่งแบบทดสอบวัดความเกรงใจ มีทั้งหมด 46 ข้อ แบ่งออกเป็น
3 ตอน คือ ตอนที่ 1 มี 23 ข้อ เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความพอใจในสภาพปัจจุบันของตน ตอนที่ 2
เป็นความรู้สึกที่มีต่อชีวิตของตนเอง มี 4 ข้อ ตอนที่ 3 เป็นความรู้สึกที่มีต่อการกระทำของตนเอง
มี 19 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ ค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีแบ่งครึ่งฉบับ ได้เท่ากับ
0.9743

สุชิน เพ็ชรชัย (2518) ได้สร้างแบบสอบถามวัดความสันโดษมีลักษณะเป็นสถานการณ์
มีคำถาม 2 ข้อ คือ ข้อแรก (ข้อ ก) เกี่ยวกับ การพิจารณาสถานการณ์ตามมาตรฐานสังคม ส่วนข้อหลัง
(ข้อ ข) เกี่ยวกับการสวมบทบาทของบุคคลที่มีชื่อที่ปรากฏในสถานการณ์ เป็นการวัดความสันโดษ
ในลักษณะตนตามอัตภาพคำถามทั้ง 2 ข้อ มีช่องให้เลือกตอบ 7 ช่อง ข้อคำถามสถานการณ์ทั้งหมด
50 ข้อ ที่แสดงความหมายไปทางบวก 22 ข้อ และแสดงไปทางลบ 28 ข้อ ค่าความเชื่อมั่นของ
แบบทดสอบวัดความสันโดษ ชุดข้อ ก มีค่าเท่ากับ 0.93 และชุดข้อ ข มีค่าเท่ากับ 0.86 ต่อมา
มีบรรจง หมายมั่น (2518) และสุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2518) ได้ยืมเครื่องมือวัดความสันโดษมาใช้กับ
กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตมหาวิทยาลัยมหิดล

จรุงศักดิ์ บุญฤทธิ์ (3536) สร้างเครื่องมือแบบทดสอบวัดความสันโดษ โดยการวิเคราะห์
องค์ประกอบสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในรูปของสถานการณ์ที่เกี่ยวกับความสันโดษ
ย่อย 3 ด้าน ได้แก่ ยินดีตามได้ ยินดีตามกำลัง และยินดีตามสมควรจำนวนด้านละ 15 สถานการณ์
รวมทั้งรวมทั้งหมด 45 สถานการณ์ วิเคราะห์องค์ประกอบความสันโดษ ได้องค์ประกอบที่ชัดเจน
4 องค์ประกอบ และตั้งชื่อตามลักษณะสถานการณ์ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 ชื่อว่า มีความพอใจตามได้
องค์ประกอบที่ 2 ชื่อว่า มีความพอใจตามกำลัง องค์ประกอบที่ 3 ชื่อว่า มีความพอใจตามสมควร
แก่กำลัง องค์ประกอบที่ 4 มีความพอใจตามสมควรแก่ฐานะ

ศุภวิชญ์ จันทิพย์วงษ์ (2548) ได้สร้างแบบสอบถามความสันโดษมีข้อคำถามจำนวน
17 ข้อลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มี 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น 0.8888

สุพัตรา เชิดกฤษ (2545) สร้างเครื่องมือวัดจริยธรรมสันโดษ 3 ลักษณะ คือ ขลาดกลัวสันโดษ
ขลาดกลัวสันโดษ และขลาดกลัวรูปสันโดษ แต่ละลักษณะ พิจารณาด้านการศึกษาล่าเรียนและ
การบริโภค จำนวน 18 ข้อ แต่ละข้อมีคำถามให้ตอบ 2 คำตอบ ซึ่งคำตอบที่ 1 ตอบ ใช่หรือไม่ และ
คำตอบที่ 2ถามความรู้สึกต่อการกระทำในสถานการณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 5 เครื่องมือมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 2.31-8.45

ธารีวรรณ เทียมเมฆ (2551) สร้างแบบวัดความสนใจ โดย ใช้กับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มีลักษณะของแบบวัดเป็นแบบเลือกตอบแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert-type scale) ให้เลือกตอบ 5 ระดับ แบ่งออกเป็น 4 มิติ จำนวน 46 ข้อ คือ มิติที่ 1 ความยินดีพอใจในทรัพย์สินทางวัตถุ ตามมี ตามได้ ตามกำลังของตน จำนวน 12 ข้อ มิติที่ 2 ความยินดีพอใจในร่างกาย ตามมี ตามได้ ตามกำลังของตน จำนวน 9 ข้อ มิติที่ 3 ความยินดีพอใจในความรู้ ความสามารถตามมี ตามได้ ตามกำลังของตน จำนวน 11 ข้อ มิติที่ 4 ความยินดีในบทบาทหน้าที่ของตนและสัมพันธภาพของตน ตามมี ตามได้ ตามกำลังของตน จำนวน 12 ข้อ ต่อมา มี อรุณ สุขุมิ (2556) ได้ยืมแบบวัดความสนใจ โดยใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ได้มีการปรับปรุงก่อนการนำไปใช้ทำให้มีจำนวนข้อคำถามทั้งหมด 42 ข้อ ทางบวก 4 ข้อ และทางลบ 38 ข้อ ใน 4 มิติ คือ มิติที่ 1 ความยินดีพอใจในทรัพย์สินทางวัตถุ ตามมี ตามได้ ตามกำลังของตน จำนวน 10 ข้อ มิติที่ 2 ความยินดีพอใจในร่างกาย ตามมี ตามได้ ตามกำลังของตน จำนวน 8 ข้อ มิติที่ 3 ความยินดีพอใจในความรู้ ความสามารถตามมี ตามได้ ตามกำลังของตน จำนวน 13 ข้อ มิติที่ 4 ความยินดีในบทบาทหน้าที่ของตนและสัมพันธภาพของตน ตามมี ตามได้ ตามกำลังของตน จำนวน 11 ข้อ ค่าจำแนกรายข้อ ได้ค่าตั้งแต่ 0.22-0.74 ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.74

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสนใจ

บรรจง หมายมั่น (2518) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง สัมปรีชธรรม กับสันโดษ เพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาบุคลิกภาพธรรมชาติปไทย ที่ศึกษาพบว่าอุปลักษณะภายในของสัมปรีชธรรมมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในทางบวก คือ รู้จักเหตุ การรู้จักผล การรู้จักตน การรู้จักประมาณ การรู้จักกาล การรู้จักชุมชนและการรู้จักบุคคลมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในทางบวก ทั้งด้านการรับรู้มาตรฐาน ฐานสังคมและด้านตนตามอัตภาพของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด กลุ่มอาชีพ ระดับชั้นเรียนและเพศ โดยเฉพาะด้านการรับรู้มาตรฐานสังคมนั้น การหาความสัมพันธ์ระหว่างสัมปรีชธรรม และอุปลักษณะภายในของสัมปรีชธรรมแต่ละตัวมีความสัมพันธ์กับสันโดษ ในทางบวก คือ สัมปรีชธรรม การรู้จักเหตุ การรู้จักผล การรู้จักตน การรู้จักประมาณ การรู้จักกาล การรู้จักชุมชนและการรู้จักบุคคล มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสันโดษ ทั้งด้านการรับรู้มาตรฐาน สังคมและด้านตนตามอัตภาพ ในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด กลุ่มอาชีพ ระดับชั้นเรียนและเพศ ซึ่งแต่ละตัวมีความสัมพันธ์ทางด้านบวก ยกเว้น การรู้จักบุคคลกับสันโดษ ในกลุ่มนิสิตชายด้านการรับรู้มาตรฐาน สังคม และการรู้จักชุมชนกับสันโดษ ในกลุ่มนิสิตแพทย์ด้านตนตามอัตภาพ

สุพัตรา เชิดกฤษ (2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างแบบวัดจริยธรรมสันโดษ นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ได้เกณฑ์ปกติท้องถิ่นของแบบวัดจริยธรรมสันโดษ ของทั้ง 3 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะ

ยถาลากสัน โดษ ลักษณะยถาพลสัน โดษ ลักษณะยถาสารูปสัน โดษ แบบสอบวัดจริยธรรมสัน โดษ มีความตรงเชิงโครงสร้างและความตรงเชิงเนื้อหา ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบวัดจริยธรรมสัน โดษ มีค่าตั้งแต่ 2.31 ถึง 8.45 ทุกข้อ มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่าความเที่ยงของแบบสอบวัดจริยธรรมสัน โดษ มีค่า 0.81

กวิณวุฒิ กลั่นไพฑูรย์ (2546) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของนักศึกษาปีที่ 1 สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพณิชยการพระนคร โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็น นักศึกษาปริญญาตรี คณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพณิชยการพระนคร ผลการวิจัย พบว่า ความสัน โดษสามารถทำนายพฤติกรรมการออมได้ร้อยละ 45.80

ศุภวิชญ์ จันทิพย์วงษ์ (2548) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการประหยัดของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 4 ในสถานศึกษาอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัย พบว่า 1) การมีวินัย ในตนเอง ความสัน โดษ การสนับสนุนจากครอบครัว การสนับสนุนทางสังคม จากโรงเรียน และพฤติกรรมการประหยัดของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ในสถานศึกษาอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับมาก ส่วนการคล้อยตามบุคคลใกล้ชิด การคล้อยตามสื่อมวลชนในระดับ ปานกลาง 2) พฤติกรรมประหยัดของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 จำแนกตามเพศ ลักษณะการอาศัย อาชีพ ผู้ปกครอง รายรับที่ได้จากผู้ปกครอง และลักษณะรายรับที่ได้จากผู้ปกครอง ไม่แตกต่างกัน 3) การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว การมีวินัยในตนเอง การคล้อยตามสื่อมวลชน การสนับสนุนทางสังคมจากโรงเรียน และความสัน โดษสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการประหยัดของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ได้ร้อยละ 55.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

สุนทร ธนศิลป์พิชิต (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความเข้าใจเรื่องสัน โดษในพระพุทธศาสนา ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่เข้าค่ายคุณธรรม ผลการวิจัย พบว่า คะแนนรวมความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับ ความสัน โดษของผู้ตอบแบบสอบถามก่อนการอบรมส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับปานกลางและ หลังการอบรมของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับมาก ความรู้ความเข้าใจโดยรวม ที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้รับก่อนการอบรมอยู่ในระดับน้อย โดยได้รับความรู้ความเข้าใจโดยรวม ใน ยถาลากสัน โดษในระดับปานกลาง และได้รับความรู้ความเข้าใจโดยรวมใน ยถาลากสัน โดษ ประโยชน์ของความสุขที่ได้รับจากสัน โดษ ยถาพลสัน โดษ การรับรู้ในวิธีการปฏิบัติที่ทำให้เกิดสัน โดษ และยถาสารูปสัน โดษในระดับน้อย ส่วนความรู้ความเข้าใจโดยรวมใน ยถาลากสัน โดษ ยถาพลสัน โดษ ยถาสารูปสัน โดษ ประโยชน์ของความสุขที่ได้รับจากสัน โดษ และการรับรู้ในวิธีปฏิบัติที่ทำให้เกิดสัน โดษในระดับมาก ผู้ตอบแบบสอบถามได้รับผลจากการเข้าค่ายคุณธรรม โดยรวมในระดับมาก ได้รับผลจากการเข้าค่ายคุณธรรมโดยรวมในระดับมากกับการรับรู้และเกิดความรู้ใหม่ ๆ รองลงมา คือ การส่งเสริมคนอื่นให้ปฏิบัติตาม ทำให้เกิดการแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม

มีมุมมองใหม่ ๆ ในการดำเนินชีวิตและการเปลี่ยนเจตคติ ตามลำดับ การเปรียบเทียบความเข้าใจ เรื่องสั้นโดยในพระพุทธศาสนา ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่เข้าค่ายคุณธรรมก่อนและหลัง การอบรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เข้าค่ายคุณธรรม มีความเข้าใจเรื่องความสั้น โดย ในพระพุทธศาสนา หลังการอบรมมากกว่าก่อนเข้าอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ธาริวรรณ เทียมเมฆ (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของกลุ่มจิตวิทยาพัฒนาตนและการปรึกษาแนวพุทธที่มีต่อความสั้น โดยของนักศึกษามหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาผลของกลุ่มจิตวิทยาพัฒนาตนและการปรึกษาแนวพุทธที่มีต่อความสั้น โดยของนักศึกษามหาวิทยาลัย รูปแบบการวิจัยเป็นวิจัยกึ่งทดลองแบบมีกลุ่มควบคุมและวัดผลก่อนและหลังการทดลอง และกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการประเมิน โดยแบบวัดภาวะสั้น โดยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น การวิเคราะห์ข้อมูล โดยทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยคะแนนรวมจากกลุ่มทดลองทั้งสองกลุ่มและกลุ่มควบคุม ทั้งสองกลุ่ม ผลการวิจัย พบว่า ภายหลังจากทดลองนักศึกษามหาวิทยาลัยที่เข้ากลุ่มจิตวิทยาพัฒนาตนและการปรึกษาแนวพุทธมีคะแนนภาวะสั้น โดยสูงกว่าก่อนเข้ากลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ภายหลังจากทดลอง นักศึกษาที่เข้ากลุ่มจิตวิทยาพัฒนาตนและการปรึกษาแนวพุทธมีคะแนนภาวะสั้น โดยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กลุ่มจิตวิทยาพัฒนาตนและการปรึกษาแนวพุทธสามารถช่วยให้ภาวะสั้น โดยของนักศึกษาเพิ่มขึ้นภายหลังการเข้ากลุ่ม การเพิ่มขึ้นของภาวะสั้น โดยน่าจะเนื่องมาจากกระบวนการกลุ่ม ซึ่งเอื้ออำนวยให้สมาชิกเกิดการสำรวจและใคร่ครวญภาวะสั้น โดยในประสบการณ์ชีวิตของตนเองอย่างลึกซึ้ง และได้เรียนรู้จากการรับฟังประสบการณ์ชีวิตของเพื่อนสมาชิกผ่านการเอื้ออำนวยจากผู้นำกลุ่มจนเกิดความเข้าใจ ในชีวิตตามความเป็นจริงทำให้ยินดีกับชีวิตของตนเองอย่างที่เป็นอย่างที่เป็นอย่าง กลุ่มจิตวิทยาพัฒนาตนและการปรึกษาแนวพุทธได้เอื้อให้สมาชิกได้เรียนรู้และเข้าใจการดำเนินชีวิตโดยหลักภาวะสั้น โดย 4 มิติ ได้แก่ ภาวะสั้น โดยในด้านทรัพย์สินหรือวัตถุสิ่งของ ภาวะสั้น โดยในด้านสุขภาพร่างกาย ภาวะสั้น โดยในด้านสติปัญญาและความรู้ความสามารถและภาวะสั้น โดยในด้านบทบาทหน้าที่ของตน เมื่อสมาชิกมีความเข้าใจและยินดีกับชีวิตตามความเป็นจริงแล้ว ภาวะสั้น โดยย่อมเกิดขึ้น

อรนุช สุขุมิ (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของกลุ่มจิตวิทยาพัฒนาตนและการปรึกษาแนวพุทธที่มีต่อความสั้น โดยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนปัทมราชประชานิมิต จังหวัด นครราชสีมา ผลการวิจัย พบว่า แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ผลการวิจัยเชิงปริมาณ ผลการเปรียบเทียบความสั้น โดยนักเรียนภายในกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง นักเรียนมีคะแนนความสั้น โดย เฉลี่ย หลังทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ระยะเวลาติดตามผลไม่แตกต่างกัน ซึ่งแสดงว่าคะแนนความสั้น โดยของนักเรียนกลุ่มทดลองในระยะติดตามผลมีความคงทน และ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า หลังการเข้าร่วมกลุ่มทดลองพบข้อมูลที่สามารถแยกเป็นประเด็นต่าง ๆ

ได้ 9 ประเด็น ดังนี้ 1) สมาชิกเกิดการสำรวจ สังเกตและเข้าใจตนเอง 2) สมาชิกเกิดการยอมรับและเข้าใจผู้อื่น 3) สมาชิกเกิดสัมพันธภาพ และความรู้สึกผูกพันแน่นแฟ้นระหว่างสมาชิก 4) สมาชิกเกิดความมั่นคงในจิตใจ สามารถแสดงออกอย่างเหมาะสมสร้างสรรค์ 5) สมาชิกเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าในตนเอง 6) ความรู้สึกผ่อนคลาย สบายใจ และโล่งใจ 7) สมาชิกมีความเข้าใจในโลกและชีวิต 8) สมาชิกมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการเปลี่ยนแปลงตนเอง 9) สมาชิกมีความรู้สึกประทับใจชาวซึ่งใจที่ได้เข้าร่วมกลุ่มจิตวิทยาพัฒนาตนและการปรึกษาแนวพุทธ

งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัน โดยในงานวิจัยต่างประเทศผู้วิจัยไม่พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัน โดย (Suntutthi, Contentment) แต่พบแนวคิดที่ใกล้เคียงกับสัน โดยคือเรื่องความพึงพอใจในชีวิต (Contentment, Life satisfaction) ที่เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิตของต่างประเทศที่มีการศึกษากันอย่างแพร่หลายและกว้างขวางทั้งในกลุ่มที่แตกต่างกันไป

Mariano and Ruut (2011) ได้ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจและผลกระทบต่อการประเมินความสุขในงานวิจัยนี้ได้กล่าวถึงการประเมินความสุขของเราได้จากทฤษฎีที่ควรจะเป็นในการเปรียบเทียบชีวิตกับชีวิตมาตรฐาน ในมุมมองนี้ความสุขเกิดจากการประเมินความรู้สึกที่ความเข้าใจที่นำมาสร้างมาตรฐานชีวิตทางสังคมที่ดี ซึ่งอนุมาณความสุขอยู่บนพื้นฐานความรู้สึกที่ดีตลอดเวลา ในมุมมองดังกล่าว ความสุข คือ ประสบการณ์ทางอารมณ์ที่ปราศจากเหตุผลที่มาจากความพึงพอใจของความต้องการของมนุษย์ คำถามที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยนี้ คือ เป็นวิธีการประเมินการประเมินความสุขชีวิตจริงหรือไม่ ถ้าเป็นเช่นนั้น ความสัมพันธ์ของน้ำหนักการประเมิน เป็นคำถามที่เป็นสากลโดยใช้ข้อมูลของ Gallup World Poll ในช่วงปี ค.ศ. 2006-2010 การวิจัยครั้งนี้เป็นการสำรวจ 127 ประเทศ เกี่ยวกับคำถามทั่วไปกับความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม แต่คำถามที่ถามยังเป็นคำถามที่เน้นความรู้เกี่ยวกับชีวิตเป็นปัจจุบัน เท่าที่จะทำได้และชุดคำถามเกี่ยวกับอารมณ์ของเมื่อวาน การวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยในประเทศแสดงให้เห็นว่าอารมณ์และความพึงพอใจมีความสัมพันธ์กันมากแต่ความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมเพิ่มขึ้นอย่างเป็นอิสระมากกว่าอดีต

YueHai (2010) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในชีวิตกับการสนับสนุนทางสังคมและเป้าหมายแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมสูงมีความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่ากลุ่มที่มีการสนับสนุนทางสังคมต่ำ นักเรียนที่มีเป้าหมายแบบมุ่งการเรียนรู้มีความพึงพอใจของเพื่อนครอบครัว ความอิสระ ด้านวิชาการและโรงเรียน สูงกว่านักเรียนที่มีเป้าหมายผลสัมฤทธิ์แบบแสวงหา และสูงกว่านักเรียนที่มีเป้าหมายผลสัมฤทธิ์แบบหลีกเลี่ยง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างการสนับสนุนทางสังคม นักเรียนที่มีเป้าหมายแบบมุ่งการเรียนรู้และ

นักเรียนที่มีเป้าหมายผลสัมฤทธิ์แบบแสวงหา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิต ด้านวิชาการและโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญ นักเรียนที่มีเป้าหมายผลสัมฤทธิ์แบบหลีกเลี่ยง มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ เพื่อน ความอิสระ และ โรงเรียนนักเรียนที่มีเป้าหมายแบบมุ่งการเรียนรู้ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการสนับสนุนทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญตัวแปรทำนายในเชิงบวก ที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญของความพึงพอใจ คือ ความพึงพอใจในชีวิตของคนที่ได้รับ การสนับสนุนของเพื่อน ครอบครัว เสรีภาพและสิ่งแวดล้อม สนับสนุนความพึงพอใจวัตถุประสงค์ทางการเรียนใช้ประโยชน์ทางสังคมในการสนับสนุนความพึงพอใจของเพื่อน สิ่งแวดล้อมและ โรงเรียนการเรียนที่มีเป้าหมายแบบแสวงหา ของเพื่อน เสรีภาพด้านวิชาการ สิ่งแวดล้อม และ โรงเรียนการเรียนที่มีเป้าหมายแบบแสวงหาในทางตรงกันข้ามกับการเรียนที่มีเป้าหมายผลสัมฤทธิ์แบบหลีกเลี่ยง ความพึงพอใจด้านอิสระเป็นปัจจัยบ่งชี้เชิงลบ การสนับสนุนทางสังคมมีส่วนทำให้เกิดผลกระทบระหว่างเป้าหมายแบบมุ่งเรียนรู้และความพึงพอใจในชีวิตและมีผลกระทบระหว่างเป้าหมายแบบมุ่งเรียนรู้และเพื่อน

XieQiuzhi (2016) ได้ศึกษาเรื่อง บุคลิกภาพและรูปแบบการเลี้ยงดูในการทำนาย ความพึงพอใจในชีวิตของนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาในประเทศจีน ความพึงพอใจในชีวิตของ นักเรียนมีบทบาทสำคัญในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อย่างไรก็ตามการสำรวจความสามารถ ในการพยากรณ์ความพึงพอใจในชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาไม่เพียงพอ การศึกษาครั้งนี้เป็น การสำรวจลักษณะบุคลิกภาพของชนพื้นเมืองและรูปแบบการเลี้ยงดูที่ทำนายความพึงพอใจในชีวิต ของนักเรียน ผู้เข้าร่วมโครงการมีนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 718 คน ในประเทศจีนอายุเฉลี่ย 13.39 ปี บุคลิกภาพ รูปแบบการเลี้ยงดูของผู้ปกครองและความพึงพอใจในชีวิตได้รับการประเมิน รายการซึ่งได้รับการสนับสนุนในวรรณคดี ผลการวิจัย พบว่า บุคลิกภาพ ลักษณะการเลี้ยงดูและ ความพึงพอใจในชีวิตมีความสัมพันธ์กัน บุคลิกภาพและรูปแบบการเลี้ยงดู คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 31 ของความพึงพอใจในชีวิตของนักเรียนทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความพึงพอใจในชีวิต ของทั่วโลก อาจถูกคาดการณ์ได้จากปัจจัยด้านบุคลิกภาพของความมั่นคงทางอารมณ์ ความเชื่อถือได้ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลพื้นเมืองรวมถึงรูปแบบการเลี้ยงดูที่มีสิทธิ์และอนุญาต ความพึงพอใจ ในชีวิตที่ต่างกันถูกคาดการณ์โดยปัจจัยด้านบุคลิกภาพและรูปแบบการเลี้ยงดูในระดับต่าง ๆ อย่างมี นัยสำคัญสำหรับการสร้างทฤษฎีทวิภาคีข้ามวัฒนธรรมและการศึกษาในเชิงบวก

Antaramian (2017) ได้ศึกษาเรื่อง ความสำคัญของความพึงพอใจในชีวิตที่สูงจาก ความสำเร็จทางวิชาการของนักเรียนการศึกษาครั้งนี้เป็นศึกษาระดับความพึงพอใจในชีวิตที่สูงมาก เกี่ยวข้องกับความสำเร็จทางวิชาการในระดับวิทยาลัย นักศึกษามหาวิทยาลัยสามแสนห้าสิบเจ็ดคน รายงานเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิตและตัวชี้วัดต่าง ๆ เกี่ยวกับการทำงานด้านการศึกษา ผู้เข้าร่วม

ที่มีความพึงพอใจในชีวิตสูงมาก (บน 10%) ถูกนำมาเปรียบเทียบกับผู้ที่มึระดับความพึงพอใจในชีวิตเฉลี่ยและระดับต่ำ เพื่อสำรวจความแตกต่างในปัจจัยทางวิชาการ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า แม้ว่าทั้งสองกลุ่มพอใจกับชีวิตนักเรียนที่มีความพึงพอใจในชีวิตสูงมาก ก็มีข้อได้เปรียบที่สำคัญกว่าผู้ที่มีความพึงพอใจในชีวิตโดยเฉลี่ยในด้านผลการเรียนรวมทั้งการมีส่วนร่วมของนักเรียนมากขึ้นอยู่กับความสามารถในการเรียนรู้ความสามารถของตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป้าหมายและความเครียดทางวิชาการที่น้อย นักเรียนที่พอใจมากทำให้ได้เกรดเฉลี่ย (GPA) ที่สูงขึ้นกว่าเพื่อนที่ไม่ค่อยพอใจ ในด้านการศึกษาไม่มีความแตกต่างระหว่างนักเรียนที่มีความพึงพอใจในชีวิตโดยเฉลี่ย ผลการวิจัยเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าความพึงพอใจในชีวิตที่มากมีความเชื่อมโยงกับข้อได้เปรียบทางวิชาการ ไม่ปรากฏในหมู่นักเรียนที่มีระดับความพึงพอใจโดยเฉลี่ย

Lavallee (2007) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาความพึงพอใจในชีวิต ด้วยมาตรการประเมินชีวิต (CLAS): การใช้ประสบการณ์ชีวิตประจำวันเพื่อตรวจสอบระดับความพึงพอใจในชีวิตที่รายงานด้วยตนเอง รายงานของ Anglo-Americans ว่าโดยเฉลี่ยพวกเขาพอใจกับชีวิต แต่การประเมินทั่วโลกของพวกเขามีแนวโน้มที่จะเบี่ยงเบนไปจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของพวกเขา (เช่น Oishi, 2002 cited in Lavallee, 2007 เรื่อง บุคลิกภาพและจิตวิทยาสังคมศาสตร์ประกาศ ปีที่ 28 ฉบับที่ 10 หน้า 1398-1406) สำรวจสมมติฐานที่ว่าความพึงพอใจในชีวิตเฉลี่ยของ Anglo-Americans มีลักษณะที่ดีกว่าเป็นกลางมากกว่าความพึงพอใจในการศึกษา 1 เราได้จัดทำ Contentment with Life Assessment Scale (CLAS) จำนวน 5 รายการ โดยมุ่งเน้นไปที่ความพึงพอใจความสมบูรณ์และความคลาดเคลื่อนในตนเอง ข้อมูลเกี่ยวกับเกณฑ์ที่อ้างอิงจากประชากรทั่วไป 3 กลุ่มตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า CLAS มีการกระจายตัวของคะแนนโดยทั่วไปมีความเชื่อถือได้ดีเยี่ยมและมีความละเอียดอ่อนต่อความแตกต่างของสภาพชีวิต (เช่น รายได้ สถานภาพสมรส) ในการศึกษาประจำวันวันละ 2 ครั้ง ได้ทดสอบว่ามาตรการความพึงพอใจในชีวิตของโลกสอดคล้องกับความเป็นอยู่ที่ดีในชีวิตประจำวันของผู้คนหรือไม่ CLAS เป็นตัวทำนายที่ดีที่สุดในสามตัวชี้วัดความพึงพอใจในชีวิตของตนเองในการรายงานพฤติกรรมการเล่นชีวิตประจำวัน รวมทั้งการดูโทรทัศน์และการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และอาการทางร่างกายที่เกี่ยวข้องกับความเครียดในแต่ละวัน (การศึกษาครั้งที่ 2) ในการศึกษาครั้งที่ 3 ผู้เข้าร่วมประชุมได้บันทึกระดับความพึงพอใจในชีวิตประจำวันเป็นเวลาสองสัปดาห์ คะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจในชีวิตประจำวันโดยรวมอยู่ใกล้กับจุดวัดที่เป็นกลางมากกว่าความพึงพอใจของมาตรวัด ผู้เข้าร่วมประชุมได้บันทึกระดับความพึงพอใจในชีวิตของตนเองเป็นเวลาสองสัปดาห์ คะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจในชีวิตประจำวันโดยรวมอยู่ใกล้กับจุดวัดที่เป็นกลางมากกว่าความพึงพอใจของมาตรวัด

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงชีวิตและปฏิบัติตนซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงใช้หลักการนี้ในการดำเนิน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มาเป็นเวลานาน เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร ให้ “พออยู่ พอกิน ” เมื่อคราวเกิดเหตุการณ์อันเนื่องมาจากผลพวงของวิกฤตเศรษฐกิจจากระบบเศรษฐกิจทุนนิยม และลัทธิบริโภคนิยมที่เกินพอดี พระองค์ได้ทรงชี้แนะแนวคิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “เศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อเตือนสติให้พลสกนิกร มีความพอดี ในการดำรงชีวิตและพัฒนาเป็นสังคมที่ยั่งยืน อีกทั้งยังเตือนสติให้ประชาชน ได้รู้เท่าทันความเป็นจริง โดยการดำเนินชีวิตในทางสายกลาง โดยใช้หลักพุทธธรรมหลายประการ ทั้งลคคิเลส โดยเสนอ “ทางเลือก” แก่การดำรงชีวิต ที่มั่นคงว่าเหมาะสมกว่าและปลอดภัยกว่าสำหรับอนาคตของชาติและทุกคนในชาติ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable development) และ “เศรษฐกิจพอเพียง” (Sufficiency economy) จึงเป็นหลักแนวคิดในการพัฒนาประเทศดังจะเห็นได้จากพระราชโองการที่ได้กล่าวพระราชทานแก่พลสกนิกรในโอกาสต่าง ๆ

พระราชดำรัส พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่นิสิตมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ พระองค์ตรัสเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นครั้งแรกทรงในวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 ความว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอดี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อนโดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควร และปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจที่สูงขึ้น โดยลำดับต่อไป...” (อภิชาติ พันธเสน, 2549)

และในปีเดียวกันยังได้พระราชทานแก่คณะผู้แทนสมาคม องค์การเกี่ยวกับศาสนา ครู นักเรียน โรงเรียนต่าง ๆ นักศึกษามหาวิทยาลัย ในโอกาสเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายพระพรชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2517 ในการดำเนินชีวิตตามหลักความพอเพียง ไม่โลภ มีความสามัคคี ความว่า

“...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ดีสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมิ พอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกิน มีความสงบและทำงานตั้งจิตอธิฐานตั้งปณิธานในทางนี้ ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพอยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรื่องอย่างยอดแต่มีความพอยู่พอกิน มีความสงบเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพอยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้ ประเทศต่าง ๆ ในโลกนี้กำลังตก กำลังแย กำลังยุ่ง เพราะแสวงหาความยิ่งยวด ทั้งในอำนาจทั้งในความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ทางอุตสาหกรรม ทางลทธิ ฉะนั้นถ้าทุกท่าน ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความคิดและอิทธิพล มีพลังที่จะทำให้ผู้อื่น ซึ่งมีความคิด

เหมือนกัน ช่วยกันรักษา ส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ของข้าพสกนิกร พออยู่พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวร ที่จะมีคุณค่าตลอดกาล” (อภิรัชย์ พันธเสน, 2549)

จะเห็นได้ว่าทรงเข้าพระทัยถึงหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนมาก่อน ที่นักวิชาการสมัยใหม่ จะมาพูดถึงภายหลัง ทรงรอบรู้ถึงวิธีการและวิชาการที่จะเข้าไปแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในประเทศ ดังพระราชดำรัส ในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 เป็นช่วงที่ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวประกอบกับมีพระราชประสงค์ให้คนไทย มีความพออยู่พอกิน ดังความว่า

“...ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนไปในทางที่จะทำให้กลับมาเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียงไม่ต้องทั้งหมด แม้จะครั้งหนึ่งก็ไม่ต้อง อาจจะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็สามารถอยู่ได้ การแก้ไขจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนก็จะใจร้อน เพราะเดือดร้อน แต่ถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็จะสามารถที่จะแก้ไขได้”

“...ความจริงเคยพูดเสมอในที่ประชุมครั้งหนึ่งว่า “การจะเป็นเช่นนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้น หมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้” ให้มีพอเพียงกับตัวเอง อันนี้เคยบอกว่าความพอเพียงนี้ไม่ได้ หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้ มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสีย ค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัยคนอื่นเขาต้องมีกัน เศรษฐกิจที่ต้องการแลกเปลี่ยนเรียกว่า เป็นเศรษฐกิจการค้าไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง เลย์รูส์ก็ว่าไม่หรูหรา แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่า ผลิตให้พอเพียงได้ ...”

พระราชดำรัสในโอกาสต่าง ๆ เป็นการเตือนสติแก่พสกนิกรมีแนวคิดในการดำเนินชีวิต โดยยึดหลักความพอดี พออยู่พอใช้ กับศักยภาพของตนเองที่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง รวมทั้งเอื้ออาทรต่อคนอื่น เพื่อความยั่งยืนของสังคมและประเทศ โดยมี ศ.นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้กล่าวสนับสนุนไว้ว่า ...เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการเอาคำ “เศรษฐกิจ” มาเป็นชื่อเพื่อกระตุ้นความสนใจที่จริงไม่ใช่เรื่องเศรษฐกิจแต่เป็นเรื่องวัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตร่วมกันของผู้คนพอร่วมกัน ก็ต้องนึกถึงกันและกัน นึกถึงการ “พออยู่-พอกิน” นึกถึงการ “พึ่งพาตนเอง” นึกถึงสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ธรรมะต่าง ๆ เป็นเรื่องเชื่อมโยงกัน... เป็นปรัชญา เป็นแนวปฏิบัติ ไม่ว่าจะอยู่ในอาชีพใด ไม่ว่าจะทำกิจกรรมอะไร ต้องยึดถือไว้ อยู่อย่างพอเพียง อย่าฟุ่มเฟือยอย่างไรประโยชน์อย่าโลภ อยากได้ของคนอื่น อย่ายึดติดวัตถุเป็นที่ตั้ง เดินทางสายกลาง อยู่กินตามฐานะ ใช้สติในการดำเนินชีวิต

เศรษฐกิจพอเพียง หมายความว่า “อุ้มชูตัวเองได้ให้มีพอเพียงกับตัวเอง” เป็นแนวคิดและปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระราชดำรัสแนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจและทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อให้สังคมไทยรอดพ้นจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงชีวิตและการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางและเพื่อช่วยให้สังคมไทยสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคม โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

ในการตีความของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวคิดของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช มีนักวิชาการในหลายท่านได้แสดงความคิดเห็นไว้ อภิรักษ์ พันธเสน (2546) ได้กล่าวถึงแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญสองประการ คือ 1) เป็นทิศทางการสำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งจะต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่ทำให้สามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่จำเป็นต้องผ่านระบบตลาดอย่างน้อยหนึ่งในสี่ของกิจกรรมทั้งหมด 2) เป็นแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วยความพอเพียงหรือความพอประมาณ คือ ไม่ฟุ้งเฟ้อแต่ก็ไม่จำเป็นต้องกระเบียดกระเสียนจนเกิดความเดือนร้อน แต่ที่สำคัญที่สุดก็จะต้องมีเหตุผลแต่มีเหตุผลในพุทธธรรมหรือจริยธรรมของทุกศาสนา นั่นคือ ความไม่โลภจนเกินไป ชื่อสัตย์สุจริต และไม่เอาเปรียบผู้อื่น เพราะถ้าทุกคนในสังคมดำเนินชีวิตในลักษณะนี้สังคมโดยรวมก็จะมีความสุข ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ มีความเห็นว่า เพิ่มเติมว่า เศรษฐกิจพอเพียงรวมถึง อุดมการณ์ โลกทัศน์ ความสัมพันธ์ทางสังคมและค่านิยม ซึ่งทั้งหมดนี้รวมเรียกว่า วัฒนธรรม และพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2546) ได้สรุปความว่าเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงว่า การผลิตในเศรษฐกิจพอเพียงไม่ว่าจะใหญ่หรือเล็ก มีความมุ่งหมายเพื่อความมั่นคงและคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจพอเพียงนั้นต้องให้โอกาสแก่ทุกคนให้พออยู่ได้ มีความเกื้อกูล เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พึ่งพาอาศัยและมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนกับธรรมชาติระหว่างคนในชุมชน แนวคิดของ ศ.นพ. ประเวศ วะสี เศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะเป็นเศรษฐกิจสายกลาง เป็นเศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิปทาที่เชื่อมโยง/ สัมพันธ์กับความเป็นครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เป็นเศรษฐกิจ ที่บูรณาการเชื่อมโยงโดยชีวิตจิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความเป็นประชาสังคม ดังนั้นจึงอาจเรียกชื่อปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้ในชื่ออื่น ๆ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจคุณภาพ เศรษฐกิจบูรณาการหรือเศรษฐกิจศีลธรรม

จากการตีความแนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกล่าวโดยสรุปได้ว่า เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตในทางสายกลางโดยการพึ่งพาตนเอง มีความพอเพียงพอประมาณในการทำกิจการต่าง ๆ ไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนรวมทั้งสิ่งแวดล้อม

มีเหตุผลมีคุณธรรมในการดำเนินชีวิตมีความเกื้อกูลกัน โดยมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทั้งชีวิต
จิต ใจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

ความหมายเศรษฐกิจพอเพียง

ความหมายเศรษฐกิจพอเพียง ที่นักวิชาการ ได้ให้ไว้ตามทัศนะของแต่ละคน แต่หลักใหญ่
ยังคงนำมาจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสำนักงานคณะกรรมการพัฒนา
การเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่พระองค์ทรงตรวจแก้ไขแล้วซึ่งมีข้อความว่า

“คำว่าพอเพียงมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึง
การมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีความหมายว่า พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ ถ้าใครได้มาอยู่ที่นี้
ในกาลานี้ เมื่อ เท่าไหร่ 20, 24 ปี เมื่อปี พ.ศ. 2517-2541 นี้ ก็ 24 ปี ไซ้ใหม่ วันนั้นได้พูดว่า เราควร
จะปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกิน
ก็ไซ้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดีและประเทศไทยเวลานั้นก็เริ่มจะไม่พอมีพอกินบางคน
ก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย สมัยก่อนนี้พอมีพอกิน มาสมัยนี้ไซ้จะไม่พอมีพอกินจึงต้องมีนโยบาย
ที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะทำให้ทุกคนมีพอเพียงได้”

“...ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ไม่ฟุ่มเฟือยไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ
แม้บางอย่างอาจจะฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ
อันนี้ก็เป็นความหมายอีกอย่างของเศรษฐกิจ หรือระบบพอเพียงเมื่อปีที่แล้วตอนที่พูดพอเพียง แปลในใจ
แล้วก็ได้พูดออกมาด้วยว่าจะแปลเป็น Self-sufficiency (พึ่งตนเอง) ถึงได้บอกว่าพอเพียงแก่ตนเอง
แต่ความจริงเศรษฐกิจพอเพียงนี้ กว้างขวางกว่า Self-sufficiency คือ Self-sufficiency นั้นหมายความว่า
ผลิตอะไรก็พอที่จะใช้ไม่ต้องไปขอคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง (พึ่งตนเอง) ... เป็นตามที่เขาเรียกว่า
ยืนบนขาของตัวเอง (ซึ่งแปลว่าพึ่งตนเอง) แต่พอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือ
คำว่า พอก็คือเพียงพอ เพียงนี้ก็พอ ดังนั้นเอง คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมี
ความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด “อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ” มีความคิดว่า
ทำอะไรต้องพอเพียงหมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็คืออยู่เป็นสุข
พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ
ตามอัธยาศัย พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง”

และพระบรมราโชวาทที่พระราชทานที่ วังไกลกังวล หัวหินเมื่อวันที่ 17 มกราคม
พ.ศ. 2544 ว่า “...ฉันพูดเศรษฐกิจพอเพียง ความหมาย คือ ทำอะไรให้เหมาะสมกับฐานะของตนเอง
คนชอบเอาคำพูดของฉัน เศรษฐกิจพอเพียงไปพูดกันเลอะเทอะ เศรษฐกิจพอเพียง คือ ทำเป็น Self-
sufficiency มันไม่ใช่ความหมายอย่างที่ฉันคิด ที่ฉันคิดคือเป็น Self-sufficiency of economy เช่น
ถ้าเขาต้องการคูทีวี ก็ควรให้เขามีดูไม่ใช่ไปจำกัดเขาไม่ให้ซื้อ แต่ Sufficiency นั้นมีทีวีเขา
ฟุ่มเฟือย...” (อภิรักษ์ พันธเสน, 2549)

พระราชดำรัสตามที่อัญเชิญมาข้างต้นนั้น ให้ไว้เพื่อเตือนสติในการดำเนินชีวิตของ พลศกนิกรให้มีความเข้าใจในเรื่องความพหิมิพอกิน เป็นเรื่องเดียวกันกับเศรษฐกิจพอเพียง เป็น เศรษฐกิจที่พึ่งตนเอง ไม่โลภ ไม่เบียดเบียนคนอื่น พอใจในสิ่งที่มี มีความพอประมาณตามอัตภาพ ของตน ความพอเพียงไม่เพียงแต่พอเพียงด้านวัตถุเท่านั้นในการพุดจา การกระทำ การปฏิบัติตน ก็ต้องพอเพียงเหมาะสม นักวิชาการหลายท่านได้นำพระราชดำรัสเกี่ยวกับ “เศรษฐกิจพอเพียง” ของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช นำมาเรียบเรียงก่อนขึ้นกราบบังคมทูลเกล้าฯ ถวาย ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตนำออกเผยแพร่ซึ่งมีความว่า

“เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบ ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและ ภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินงานทุกชั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจ ของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและ กว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, 2550)

กระนั้นได้มีนักวิชาการหลายท่านที่ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ ดังนี้ ประเวศ วะสี (2541) ได้กล่าวว่ามีความหมายอย่างเดียวกันหรือเหมือนกันกับเศรษฐกิจสมดุล เศรษฐกิจบูรณาการ เศรษฐกิจศีลธรรม เศรษฐกิจพื้นฐาน และเศรษฐกิจชุมชน โดยในส่วนของ เศรษฐกิจพื้นฐานนั้น หมายถึงเศรษฐกิจที่คำนึงถึงการทำนุบำรุงพื้นฐานของตัวให้เข้มแข็ง ทั้งทางสังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ สุขเมธ ดันติเวชกุล (2544; 2551) โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ (2559) มีความหมายที่สอดคล้องกันว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของ ชุมชน เมืองรัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่งในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิด เพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่ตนไม่ได้เป็นเจ้าของ เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้นคือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญคือ ไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่มี พันธนาการอยู่กับสิ่งใด ต้องเข้าใจเรื่องการพึ่งตนเอง ต้องเคารพ ต้องเชื่อมั่น ต้องเข้าใจการบูรณาการ

และต้องเคารพภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยสรุป คือ หันกลับมายึดทางสายกลางในการดำรงชีวิต เศรษฐกิจพอเพียง คือ การวางรากฐานอันมั่นคงและยั่งยืนของชีวิต เป็นเศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเอง อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน เกษม วัฒนชัย (2547) ได้สรุปความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มว่า เป็นหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนสำหรับประเทศในโลก โดยเฉพาะการสร้างคามเข้มแข็งเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ส่วนที่เพิ่มของเสาวพงษ์ วัฒนาพัฒน์ (2552) เศรษฐกิจพอเพียง คือ การมีสิ่งของและปัจจัยสี่ที่เพียงพอต่อความต้องการของตนเองและผู้อื่น ไม่ใช่ว่าดำเนินชีวิตแบบพอเพียงแล้วไม่สนใจว่าผู้อื่นจะมีกินมีใช้หรือไม่ขอให้เรามีกินก็พอ ลักษณะเช่นนี้จะไม่ใช่นโยบายเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งระบุไว้ชัดเจนว่าต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นจะเห็นได้ว่า ความหมายที่แท้จริงของเศรษฐกิจพอเพียงจึงอยู่ในความพอเพียงและเพียงพอกับตนเองและผู้อื่นอยู่บนโลกพื้นฐานของปัญญาเป็นสำคัญเมื่อมีการบริโภคอย่างพอเพียงก็จะนำไปสู่การผลิตอย่างพอเพียงผู้ผลิตเมื่อไม่มีผู้ใช้ก็จะผลิตอย่างพอเพียง ซึ่งต่างกับโลกปัจจุบันการผลิตตั้งอยู่บนพื้นฐานของการกระตุ้นการบริโภคโดยไม่สนใจถึงความพอเพียงหรือความพอดีเมื่อมีการผลิตอย่างพอดีการใช้ทรัพยากรก็จะเป็นไปอย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด คือไม่เหลือทิ้งให้สูญเสียไปโดยเปล่าประโยชน์คำว่า “พอเพียง” จึงสะท้อนความหมายในความลุ่มลึกนั้นคือเป็นเศรษฐกิจที่พอเพียงในการใช้การกินตามฐานานุรูปอย่างเหมาะสมหรือพอประมาณของปัจเจกบุคคลและของมนุษยชาติซึ่งเป็นบทสรุปให้เห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นเรื่องที่ใช้ได้กับทุกระดับและทุกภาคส่วน

สรุปจากบทสัมภาษณ์ในความหมายของการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

ความหมายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคือเป็นหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความสำคัญในฐานะเป็นเกณฑ์ตัดสินทางจริยศาสตร์หรือเป็นหลักปฏิบัติสำหรับปัจเจกชนและสังคม หมายความว่าหากมีความเข้าใจในเรื่องหลักปรัชญาทางเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ย่อมจะทำให้ชีวิตดีขึ้นคือความทุกข์หรือความลำบากทางกายและใจที่มีอยู่ก็จะบรรเทาเบาบางลงและหมดไป ในที่สุด ตรงกันข้าม หากไม่สนใจในเรื่องนี้แล้ว จะเกิดปัญหาอย่างน้อย 2 ระดับ ได้แก่ ปัญหาในระดับบุคคล คือ เมื่อดำเนินชีวิตโดยไม่สนใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว บุคคลย่อมเกิดความลำบากทางกายได้ไม่มากก็น้อย เพราะต้องทุ่มเทแรงกายในการแสวงหาวัตถุดิบปรนเปรอตนเองอย่างไม่มีขอบเขต เรียกว่าอยากจะมีวัตถุเสียจนยอมละทิ้งคุณงามความดีหรือคุณค่าทุกอย่างไป หรือแม้แต่ทำให้เกิดความลำบากทางใจ เพราะใจของตนเองไม่รู้จักความพอเพียง คือหาวัตถุดิบได้เท่าไรก็ไม่รู้จักพอ เพราะความรู้สึกภายในใจนั้นพร่อง ส่วนปัญหาในระดับสังคม คือเมื่อแต่ละคนในสังคมต่างดิ้นรนแสวงหาวัตถุภายนอกอย่างไม่รู้จักจำนวนที่พอเพียงหรือเพียงพอ

สำหรับตนเอง ตลอดถึงความรู้สึกภายในใจก็เต็มไปด้วยความละโมภ โลกมาก อยากได้นั้นนี้อยู่ตลอดเวลา ดังนั้น ภายในใจจึงไม่มีความสุข ด้วยใจนั้นถูกแผดเผาด้วยแรงแห่งความอยาก (ค้นหา) อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

จะเห็นได้ว่าการให้ความหมายของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ออกมาในส่วนใหญ่นำมาจากพระราชดำรัสที่ทรงพระราชทานแก่ให้แก่พสกนิกรในวโรกาสต่าง ๆ มาวิเคราะห์ กล่าวโดยสรุปเศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงแนวทางการดำเนินชีวิตคำนึงถึงความพอประมาณรู้จักพอในการดำรงชีวิตของตนเอง รู้ความต้องการที่แท้จริงของคนไม่เบียดเบียนตนเองและคนอื่น โดยต้องใช้ความรู้และปัญญาเป็นพื้นฐานซึ่งเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้เน้นอยู่ที่ว่าต้องการแค่ปัจจัย 4 เท่านั้นแต่ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละคนหรือครอบครัวนั้นเป็นสำคัญ

ลักษณะและองค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง

ลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียง เกิดจากการวิเคราะห์จากพระราชดำรัสในวโรกาสต่าง ๆ โดยมีหน่วยงานและนักวิชาการหลายท่าน ดังนี้ สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548); อภิรักษ์ พันธเสน (2549); ชัยยะวัฒน์ วิบูลย์สวัสดิ์ (2550); มนูญ มุกข์ประดิษฐ์ (2548); พิพัฒน์ ยอดพฤติการ (2549); คุณเดือน พันธมนาวิน (2550); พระวิทยา ญารสาโร (2554); ธนกฤต ทูริสุทธิ (2555) ความพอเพียงที่ประกอบขึ้นตามแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ความพอประมาณ และความพอเพียง หมายถึงความสมดุลและความพอดี ที่ไม่น้อยไม่มากเกินไปตามแต่ศักยภาพของแต่ละบุคคล โดยไม่เบียดเบียน ตนเองและคนอื่นเป็นไปตามหลักพุทธธรรม มัชฌิมาปฏิปทา

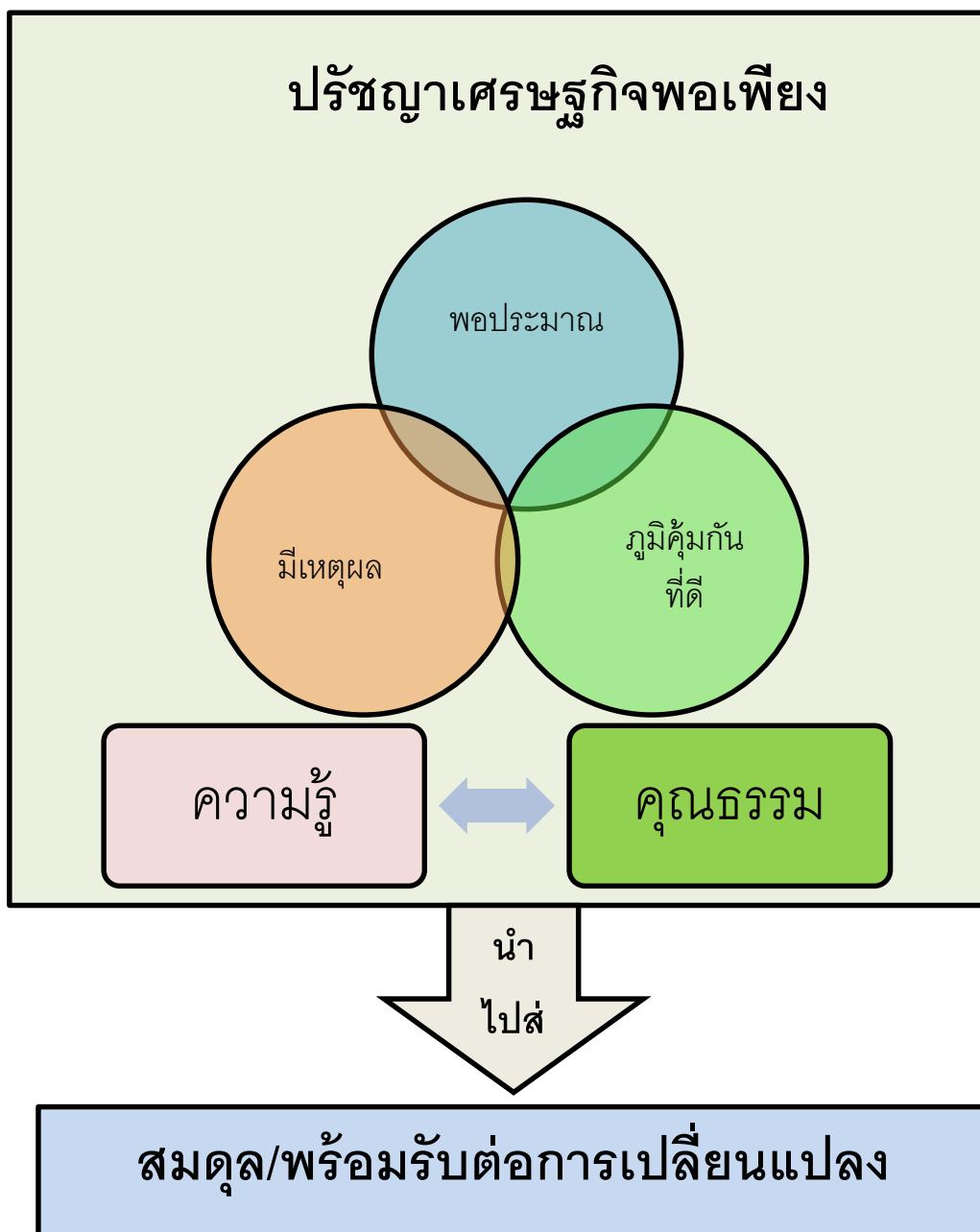
2. ความมีเหตุผล หมายถึงเป็นเหตุที่สมควรในการกระทำและการตัดสินใจกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. ภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึงมีความมั่นคงในการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น เป็นการลดความเปราะบางต่อความเสี่ยงในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพหากมีสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทางใกล้และไกล นอกจากนั้นยังต้องประกอบด้วยเงื่อนไขที่สำคัญ 2 ประการ คือ

เงื่อนไขที่ 1 การมีความรู้ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ความรอบคอบ ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณา ให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติและความระมัดระวังที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาเชื่อมโยงเพื่อประกอบการวางแผนและการปฏิบัติทุกขั้นตอน

เงื่อนไขที่ 2 คุณธรรม เป็นหลักที่สำคัญที่ต้องมีทั้งความซื่อสัตย์สุจริต ไม่โลภ ไม่เบียดเบียน มีความอดทน มีความเพียร ใฝ่สติ และมีปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ตามหลักพุทธธรรม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548) ในเงื่อนไขที่ 1 ว่าด้วยความรู้ในเชิงวิชาการในเงื่อนไขนี้ความหมายของ การจะนำวิชาการความรู้ทางโลกไปใช้ในการพัฒนา หรือการดำเนินการใด ๆ จึงต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ ซึ่งดูเหมือนว่าทั้งความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวัง เป็นตัวควบคุมการนำวิชาการไปใช้ ดังนั้นตัวที่ควบคุมจึงน่าจะเป็นเรื่องของ หลักธรรมมากกว่าเรื่องของความรู้ ฉะนั้น ในเงื่อนไขที่ 1 กับเงื่อนไขที่ 2 ก็ไม่สามารถแยกจากกันได้ จากลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียง ข้างต้นสรุปได้ ว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะ 3 ประการ คือ ความพอประมาณ คือ ความสมดุลและความพอดี ในการดำเนินชีวิตตามอัตภาพของตน โดยไม่เบียดเบียนตนเองและคนอื่น ความมีเหตุผล คือ ความมีเหตุผลในการตัดสินใจในความพอเพียง นั้นต้องมีความมีเหตุผลเป็นเครื่องมือช่วยให้รู้ว่าเท่าไรถึงจะพอประมาณหรือพอเพียงสำหรับตนเอง และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีคือความมั่นคงในการเตรียมตัวรับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีสติและมีเงื่อนไขที่สำคัญอีก 2 ประการ คือ มีความรอบรู้ และต้องมีคุณธรรมเป็นเครื่องมือสนับสนุน อีกตัวหนึ่ง ดังภาพที่ 2-1

ภาพที่ 2-1 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทาง

สายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัย ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจของคนในชาติ (กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2550 อ้างถึงใน เสาวพงษ์ ยมาพัฒน์, 2552)

นัยสำคัญของแนวคิดระบบเศรษฐกิจพอเพียงมีองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ได้แก่

1. เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดหลักการที่ว่า “คนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยมุ่งเน้นการผลิต พืชผล หรือผลผลิต ให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือพอ จากการบริโภคแล้ว จึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้าเป็นอันดับรองลงมา เป็นหลักใหญ่สำคัญยิ่ง คือ การลดค่าใช้จ่าย โดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในที่ดินของตนเอง
2. เศรษฐกิจแบบพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้านทั้งนี้มีชาวบ้าน หรือองค์กรชาวบ้าน จะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ให้หลากหลาย ครอบคลุม กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขาย และการท่องเที่ยวระดับชุมชน
3. เศรษฐกิจแบบพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ ให้บรรลุผล สำเร็จ ดังนั้นประโยชน์ที่เกิดขึ้น จึงมิได้หมายถึง รายได้แต่เพียงมิติเดียว หากแต่ยังรวมถึงประโยชน์ ในมิติอื่น ๆ ด้วย เช่น การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชนความสามารถ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงามของไทย ให้คงอยู่ตลอดไป

องค์ประกอบที่สำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงมี 2 ส่วน คือส่วนที่ 1 เป็นส่วนของทฤษฎี ส่วนที่ 2 เป็นส่วนของการปฏิบัติ ซึ่งหากขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไป จะไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งขยายความได้ดังต่อไปนี้ (เสาวพงษ์ ยมาพัฒน์, 2552)

ส่วนที่ 1 ส่วนของทฤษฎี พระองค์ตรัสว่าต้องเป็นทฤษฎีที่ใช้ได้ การที่จะรู้ได้ว่าใช้ได้ หรือไม่นั้นพระองค์ทรงทำการศึกษา ค้นคว้า และทำการทดลองวิจัยด้วยพระองค์เองจนแน่พระทัย ว่าใช้ได้จริงจึงนำมาเผยแพร่ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาหนึ่งที่มีการนำเอาทฤษฎีหรือกล่าว อีกนัยหนึ่งว่าเป็นส่วนของหลักการหรือหลักวิชาทั้งทางธรรม และทางโลก มาเป็นหลักในการสร้าง ปรัชญา หลักการหรือหลักวิชาในทางธรรมนั้นพระองค์ตรัสไว้ในเรื่องของ ทางสายกลางที่ใช้เป็น

แกนกลางในเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนั้นจะเป็นหลักธรรมอื่น ๆ เช่นความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันและคุณธรรมต่าง ๆ ส่วนหลักการหรือหลักวิชาทางโลกของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นพระองค์ตรัสไว้ในส่วนของความรู้ ความรอบรู้ เช่นความรู้ในการพัฒนา จะต้องเกิดจากภายในจึงจะมั่นคง การพัฒนาต้องเป็นไปตามลำดับขั้น ต้องมีความสามารถพึ่งตนเอง เป็นพื้นฐาน เป็นต้น

ส่วนที่ 2 ส่วนของการปฏิบัติ พระองค์เน้นที่การปฏิบัติต้องได้ผลทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับประเทศดังนั้นในส่วนของปฏิบัติซึ่งเป็นการปฏิบัติสู่ความพอเพียง หรือดำเนินตามแนวทางสัมมาทิ่มนตะและสัมมาอาชีพ จะยึดถือหน่วยทางสังคม ทั้ง 4 ระดับดังกล่าวเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้ (เสาวพงษ์ ยมาพัฒน์, 2552; วันจร จะนุ, 2545; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551)

1. ระดับปัจเจกบุคคล บุคคลควรปฏิบัติตนในการเลี้ยงชีพ (การแสวงหา การบริโภค การออม) โดยการพึ่งตนเอง คือ อาศัยความรู้ ความสามารถของตนเองทั้งที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และจากภายนอก มีจิตสำนึกในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตความขยัน ความอดทน มีความเพียร มีสติสัมปชัญญะ และมีปัญญา เพื่อให้เกิดความพอประมาณ โดยการรู้จักพออย่างมีเหตุผล เกิดภูมิคุ้มกันสำหรับตนเอง

2. ระดับครอบครัว การเลี้ยงชีพของครอบครัวโดยการพึ่งตนเอง คือ อาศัยความรู้ ความสามารถของบุคคลในครอบครัว มีการถ่ายทอดความรู้ระหว่างสมาชิกเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของสมาชิกในครอบครัว รู้จักหน้าที่และมีความรับผิดชอบ ทั้งนี้ครอบครัวต้องสร้างจิตสำนึกในคุณธรรมเป็นพื้นฐาน อันได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยัน อดทน มีความเพียร มีสติสัมปชัญญะและมีปัญญา เพื่อให้เกิดความพอประมาณ โดยการรู้จักพออย่างมีเหตุผล และรู้จักเก็บออมเพื่อใช้จ่ายยามฉุกเฉิน นอกจากนั้นยังควรสร้างความรับผิดชอบต่อเพื่อนบ้าน หรือสังคม และทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้เพื่อให้มีการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่นรวมถึงไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

3. ระดับชุมชนหรือระดับสังคม เป็นระดับที่ขยายตัวกว้างขึ้น ดังนั้นจึงมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น เช่น ระหว่างชุมชนด้วยกันเอง ระหว่างครอบครัวซึ่งเป็นส่วนล่างลงไป ระหว่างประเทศที่อยู่เหนือขึ้นมา ระหว่างทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ดังนั้นสังคมจึงควรปฏิบัติ ดังนี้

3.1 ชุมชนควรสร้างการเรียนรู้ร่วมกันในการเลี้ยงชีวิตและดำรงความเป็นชุมชนไว้ให้ได้ไม่ถูกทำลายไป ทั้งนี้โดยการถ่ายทอดและเผยแพร่ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการแลกเปลี่ยนความรู้ในหมู่สมาชิกและระหว่างชุมชนด้วยกันเอง เพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีความรอบรู้

ตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงประกอบอาชีพตามแนวทาง “ทฤษฎีใหม่” ซึ่งเป็นทฤษฎีที่แปลงจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นรูปธรรม

3.2 ชุมชนควรสร้างจิตสำนึกสาธารณะ และสร้างสังคมแห่งคุณธรรมโดยการอบรมสั่งสอน ถ่ายทอดคุณธรรมและทฤษฎีและการปฏิบัติเป็นตัวอย่าง โดยมีพื้นฐานของความพอประมาณ หรือเดินทางสายกลาง เป็นแกนหลัก

3.3 ชุมชนควรสร้างแนวทางการพึ่งตนเองในชุมชนระหว่างชุมชนทั้งในด้านจิตใจ เช่น สร้างกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม ด้านเศรษฐกิจ เช่น สหกรณ์การผลิต สหกรณ์การค้า หรือสหกรณ์ออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ด้านเทคโนโลยี เช่น การแสวงหาเทคโนโลยีที่มีอยู่ในชุมชนและเหมาะสมกับชุมชน ทั้งนี้เพื่อการมีภูมิคุ้มกันที่ดีและเป็นพื้นฐานในการพัฒนาขั้นต่อไป คือ การแลกเปลี่ยนส่วนเกินที่สังคมผลิตหรือหามาให้ บนพื้นฐานของความซื่อสัตย์ไม่เอาัดเอาเปรียบ

3.4 ชุมชนควรศึกษาให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การแสวงหา การดูแลรักษา รวมถึงการสร้างทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกป่า ชุมชน การรักษาต้นน้ำ เป็นต้น

4. ระดับประเทศ เป็นหน้าที่ของรัฐบาล (รัฐ) ที่จะต้องปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยต้องสอดคล้องกับหลักปรัชญา หลักการ หลักวิชาการ หลักธรรมและเป้าหมายตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ

4.1 รัฐบาลควรกำหนดเป็นนโยบายของประเทศด้านการพัฒนา โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่องและยาวนาน

4.2 รัฐบาลควรส่งเสริมการศึกษาอย่างจริงจังทั้งในการสร้างบุคลากรที่มีรู้และความรอบรู้ ทั้งนี้โดยการกำหนดนโยบายด้านการศึกษาด้านความรู้ทั่วไปและความรู้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างฐานความรู้ นอกจากนั้นยังควรส่งเสริมและสนับสนุนด้านการทดลองวิจัยโครงการที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในทุกระดับการศึกษาและทุกภาคส่วน

4.3 รัฐบาลควรกำหนดนโยบายการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้คนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักวิชาการและนักธุรกิจ เสริมสร้างหลักสูตร การฝึกอบรมทางด้านศาสนาทั้งด้านปริยัติ และปฏิบัติ รวมทั้งการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ในการเสียสละและช่วยเหลือสังคม คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

4.4 รัฐบาลควรลงทุนในโครงการที่เหมาะสมกับเงินทุนและประโยชน์ที่แท้จริง ไม่ควรพิจารณาเพียงความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ (กำไร ขาดทุน) แต่ควรเน้นความคุ้มค่าเชิงคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นหลักสำหรับการลงทุนเพื่อการดำเนินงานทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ

4.5 รัฐควรกำหนดแนวทางการส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน ที่ผ่านจากระดับพหุ-พอกิน และระดับเหลือกิน-เหลือใช้ เพื่อช่วยเหลือด้านการผลิต การเงิน การจัดการและการตลาด เป็นต้น

4.6 การพัฒนาชนบทเป็นสิ่งที่รัฐควรให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก ๆ เพราะแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญกับการพัฒนาระดับรากหญ้ามากกว่าระดับอื่น ๆ เป็นการเน้นสร้างรากฐานที่มั่นคงก่อนการสร้างความสำเร็จเติบโต

4.7 รัฐควรมีการส่งเสริมให้มีการสร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างทรัพยากรที่มีกับการใช้ทรัพยากร

โดยสรุปแล้ว ในส่วนของการปฏิบัติซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของเศรษฐกิจพอเพียง จะเน้นที่การพัฒนาในทุกระดับ ตั้งแต่การพัฒนาตนเองทั้งทางกายและจิตใจ การพัฒนาระดับครอบครัวให้รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ ระดับสังคม เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันและการพัฒนาระดับประเทศในการวางนโยบายเพื่อสร้างรากฐานที่มั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและความเจริญเติบโต ทั้งนี้จะเน้นว่าการปฏิบัติทั้งหมดจะสอดคล้องกับลักษณะองค์ประกอบและทฤษฎีของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

เป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชี้ให้เห็นถึงแนวทางการปฏิบัติที่ควรจะเป็นเพื่อให้สามารถดำรงชีพได้โดยไม่เดือดร้อน ซึ่งที่จริงแล้วก็เป็นแนวทางที่มีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย และสามารถนำมาใช้ได้ทุกระดับ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศ ในการพัฒนาพระองค์ทรงเห็นว่าการพัฒนาต้องเริ่มจากการพึ่งตนเองให้ได้ก่อน ต้องรู้จักประมาณตน และทำทุกอย่างด้วยความรอบคอบ ระมัดระวังไม่ประมาทสิ่งเหล่านี้เป็นภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับเราต่อไป หลักสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักของการพึ่งตนเองเป็นหลัก ที่จะทำอะไรเป็นขั้นเป็นตอน ไม่รีบร้อน ไม่ก้าวกระโดด ไม่ประมาท รู้จักการเลือกสรร และการใช้อย่างเหมาะสม ระมัดระวังความพอดี พอเหมาะ พอควร ซึ่งใช้คำสรุปรวมว่า “พอเพียง” ส่วนที่เพิ่มเติมเข้ามา คือ ความสมดุลสมผลหรือที่เรียกว่า มีการพิจารณาเหตุผลให้รอบคอบ

หลักการพัฒนาที่สำคัญของการพัฒนา นอกจากเราจะต้องใช้ชีวิตอย่างถูกต้องและเพียงพอแล้ว ก็ยังต้องมีพื้นฐานทางด้านจิตใจที่มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต ซึ่งต้องมี 2 ด้าน คือ ด้านรูปธรรมและด้านนามธรรม “รูปธรรม” คือ ปรัชญาที่เราจะต้องดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียงในด้าน “นามธรรม” คือ ต้องมีจิตใจที่ซื่อสัตย์ มีคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

ดังกระแสพระราชดำรัสว่าเป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียงคือเพื่อให้มีแนวทางการดำรงชีวิต ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ระดับประเทศและปฏิบัติตนให้สมดุลพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง (เกษม วัฒนชัย, 2547) และผู้ที่ได้ร่วมงานใกล้ชิดพระองค์ คือ สุเมธ สันติเวชกุล (2549) เห็นว่าเป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียง คือให้สามารถอุ้มชูตนเองได้ให้มีความพอเพียงกับตนเองและอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน แต่มีเงื่อนไขว่าต้องสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของตนเองให้ดีก่อน อภิชัย พันธเสน (2550) ได้สรุปเป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียงเป็น 3 ระดับ คือ ระดับแรก ทำให้เกิดความสมดุล ความมั่นคงและความยั่งยืนของระบบเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม ระดับที่สอง ทำให้ชีวิตครอบครัว ชุมชน องค์กร สังคม ประเทศชาติและโลกมีความสุข ระดับสุดท้าย คือ ประโยชน์สำหรับสิ่งมีชีวิตทั้งหมด (ไม่เพียงมนุษย์เท่านั้น) และณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2541) มองว่าเป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียง คือการสร้างสมดุลภาพระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์กับสังคม และการกบจิต (ความพึงพอใจกับคุณภาพชีวิต) เป็นการมองในด้านสังคมวิทยาและมนุษย์วิทยา ประเวศ วะสี (2542) วินิจฉัยว่าเป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การเกิดสมดุล คือ ความปกติและยั่งยืน ทั้งในเรื่องสังคม วัฒนธรรม จิตใจ และสิ่งแวดล้อม และยังมีเสาวพงษ์ มาพัฒนา (2552) ได้กล่าวถึงเป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสไว้ สรุปได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ 1) ระดับพื้นฐาน เป็นเป้าหมายที่เกี่ยวกับเรื่องปากท้อง หรือการใช้ชีวิตของคนทั่วไปซึ่งเรียกว่า “เป้าหมายเชิงเศรษฐกิจ” 2) ระดับสูงสุด คือ การดำรงอยู่ของทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคลระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับประเทศ รวมถึงการดำรงอยู่ของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

จากเป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียงข้างต้น สรุปได้ ตามความเข้าใจของผู้วิจัยว่าเป็นการสร้างสมดุลในระดับบุคคลให้รู้จักพอ พอมี และพอเพียงตามอรรถภาพของบุคคลนั้นพึงพาตนเองได้ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ระดับครอบครัว เกี่ยวกับการหาเลี้ยงครอบครัวได้อย่างพอเพียง ระดับชุมชน ระดับประเทศ เกี่ยวข้องกับ ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยมีหลักการที่สำคัญ คือ ดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียง มีจิตใจที่ซื่อสัตย์และมีคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

การดำเนินชีวิตตามหลักของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ในการดำเนินตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ทุกคนสามารถนำหลักปรัชญามาเป็นหลักในการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตเน้นที่การปฏิบัติต้องได้ผลทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับประเทศดังนั้นในส่วนของการปฏิบัติซึ่งเป็นการปฏิบัติสู่ความพอเพียง หรือดำเนินตามแนวทางสัมมากรรมันตะและสัมมาอาชีพ โดยต้องมาจากข้างใน คือ จิตสำนึก ความศรัทธาเชื่อมั่น เห็นคุณค่า กระบวนการตัดสินใจ การรับรู้ การบริโภคข่าวสาร ในการนำไปปฏิบัติด้วยตนเอง แล้วจึงขยายไปสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

การดำเนินตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัวมุ่งเน้นให้บุคคลและครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งทางกายและใจพึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ ไม่ทำอะไรเกินตัวดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นรวมทั้ง ใฝ่รู้และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อความมั่นคงในอนาคตและเป็นที่ยิ่งใหญ่ให้ผู้อื่นได้ในที่สุด เช่น หาปัจจัยสี่มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวจากการประกอบสัมมาชีพ รู้ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย ประหยัด แต่ไม่ใช่ตระหนี่ลด-ละ-เล็ก อบายมุข สอนให้เด็ก รู้จักคุณค่ารู้จักใช้และรู้จักออมเงินและสิ่งของ เครื่องใช้ดูแลรักษา สุขภาพมีการแบ่งปันภายใน ครอบครัวชุมชนและสังคมรอบข้างรวมถึงการ รักษาวัฒนธรรม ประเพณีและการอยู่ร่วมกับ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

การดำเนินตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ระดับชุมชน คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนบนหลักของความรู้ รักสามัคคี สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันภายในชุมชนและนอกชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การรวมกลุ่มอาชีพ องค์การการเงินสวัสดิการชุมชน การช่วยเหลือดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย รวมทั้งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาสร้างประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็งและมีความเป็นอยู่ที่พอเพียง

การดำเนินตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจเอกชน เริ่มจากความมุ่งมั่นในการดำเนินธุรกิจที่หวังผลประโยชน์หรือหากำไรในระยะยาวมากกว่าระยะสั้น แสวงหาผลตอบแทนบนพื้นฐานของการแบ่งปัน มุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์อย่างเหมาะสม และเป็นธรรมทั้งลูกค้า คู่ค้า ผู้ถือหุ้น และพนักงานด้านการขยายธุรกิจต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป รวมทั้งต้องมีความรู้และเข้าใจธุรกิจของตนเองรู้จักลูกค้า ศึกษาคู่แข่ง และเรียนรู้การตลาดอย่างถ่องแท้ ผลิตในสิ่งที่ถนัดและทำตามกำลังสร้างเอกลักษณ์ที่แตกต่างและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง มีการเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น มีความซื่อสัตย์รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญต้องสร้างเสริมความรู้และจัดสวัสดิการให้แก่พนักงานอย่างเหมาะสม

การดำเนินตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศ เป็นการบริหารจัดการประเทศโดยเริ่มจากการวางรากฐานให้ประชาชนส่วนใหญ่อยู่อย่างพอมีพอกินและพึ่งตนเองได้ มีความรู้และคุณธรรมในการดำเนินชีวิต มีการรวมกลุ่มของชุมชนหลาย ๆ แห่ง เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ สืบทอดภูมิปัญญา และร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างรู้ รักสามัคคี เสริมสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชนให้เกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

สรุปลักษณะของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นกล่าวถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตามที่มีรายละเอียดดังนี้

1. ความพอประมาณ ได้แก่ ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2. ความมีเหตุผล ได้แก่ การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ได้แก่ การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในนักเรียนมัธยมศึกษาที่ควรมีที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในนักเรียนมัธยมศึกษาควรมีในเรื่องการเรียนและการใช้ชีวิตประจำวันมีความรับผิดชอบต่อการเรียน เพราะการเป็นนักเรียนนั้นต้องรู้จักฐานะแห่งตน กล่าวคือ เมื่ออยู่ในวัยเรียนก็ต้องรู้จักสิ่งใดที่ควรทำและไม่ควรทำ เพื่อจักให้ตนเองเจริญรุ่งเรืองในการเรียน หมายความว่า นักเรียนมัธยมศึกษาต้องเป็นผู้รู้จักประมาณในตนเอง โดยไม่ทำตนเองและคนอื่นให้เดือดร้อน ตลอดจนทั้งนักเรียนมัธยมศึกษาต้องมีเหตุผล ไม่เอาแต่ใจตนเองหรือทำอะไรตามอารมณ์ สืบเนื่องจากว่าวัยนี้มักใจร้อน ไม่ค่อยอดทน และไม่ชอบการรอคอย ดังนั้น วัยนี้จึงต้องสร้างการคิดอ่านอย่างมีเหตุผล พร้อมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองให้ดี เพราะวัยนี้เป็นวัยที่ติดเพื่อน อะไรก็ตามถ้าเพื่อนวานหรือบอกกล่าวก็มักจะคล้อยตามได้โดยง่าย ซึ่งในบางเรื่องอาจจะเป็นเรื่องที่ไม่ดีก็ได้แต่ด้วยความเกรงใจหรือรักเพื่อน อยากให้เพื่อนรักก็เลยต้องตามใจเพื่อน ฉะนั้น การมีภูมิคุ้มกันที่ดีจึงจะเป็นการช่วยทำให้นักเรียนมัธยมศึกษา มีความอยู่รอดปลอดภัยในยุคปัจจุบันซึ่งเต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและมีภัยรอบตัว กล่าวโดยสรุป นักเรียนต้องรู้จักตน คือ รู้จักสติปัญญา ความสามารถ ของตนมีความรับผิดชอบในการเรียน รู้จักฐานะของตนหรือช่วยเหลือครอบครัวตามความสามารถของตน

จากการดำเนินตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสรุปได้ว่าการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินชีวิตด้วยการพึ่งตนเองซึ่งได้แบ่งระดับการดำเนินชีวิตจากส่วนที่เล็กที่สุด ไปสู่สังคมที่ใหญ่ขึ้น คือ ตั้งแต่ระดับบุคคลและครอบครัว ระดับชุมชน ในภาคธุรกิจเอกชน ระดับประเทศ ซึ่งมีส่วนที่เน้นการปฏิบัติตนไปตามระดับต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นการดำเนิน

ชีวิตในระดับใดก็เน้น การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งทางกายและทางใจ มีการช่วยเหลือกัน รู้รัก สามัคคี รู้จักแบ่งปัน มีความรู้และคุณธรรมในการดำเนินชีวิต มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

การวัดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สกล พรหมสิน (2546) สร้างแบบสอบถามมี 3 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่ม ตัวอย่าง ตอนที่ 2 การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยปัจจัย 4 พอเพียง มีจำนวน 14 ข้อ การศึกษาด้านทั่ว มีจำนวน 6 ข้อ ครอบครัวเข้มแข็ง จำนวน 9 ข้อ และรายได้พอเพียง จำนวน 9 ข้อ ตอนที่ 3 คุณภาพชีวิต แบ่งเป็น สุขภาพกาย จำนวน 7 ข้อ สุขภาพจิต 15 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.9345

บุญเรียม ทะไกรราช (2551) สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงและพฤติกรรมกรบิ โภคของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล พระนคร แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัว ตอนที่ 2 แบบสอบถามความรู้ความเข้าใจ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 1.75 ขึ้นไป ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.95 ชนิดดา ภูงษ์ทอง (2551) สร้างมาตรวัดจำนวน 2 มาตร ได้แก่ 1) มาตรวัดการดำรงชีพตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีข้อกระทงจำนวน 58 ข้อค่าความเชื่อมั่น มีค่า .94 (2) มาตรวัด ความสุขเชิงอัตวิสัย ประกอบด้วย มาตรความพึงพอใจในชีวิต ที่แปลและพัฒนา โดยวัชรภรณ์ เฟ่งจิตต์ (2543) จำนวน 5 ข้อ มาตรวัดความรู้สึกทางบวกและความรู้สึกทางลบมีกระทงความพึงสัน จำนวน 30 ข้อ มาตรความรู้สึกทางบวกมีค่าแอลฟาเท่ากับ .91และมาตรวัดความรู้สึกทางลบ มีค่าแอลฟาเท่ากับ .86

ชูศรี สุวรรณ (2552) สร้างแบบสอบถามปัญหาการดำเนินชีวิตของนักศึกษาครู และ ปัจจัยที่มีผลต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ของนักศึกษาครู แบ่งออกเป็น 3 ตอนที่ 1 สภาพทั่วไป ตอนที่ 2 ปัญหาการดำเนินชีวิต ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีต่อการคิด อย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ 6 ด้าน คือ ความรู้พื้นฐานเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เจตคติต่อการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง การอบรม เลี้ยงดู แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การรับอิทธิพลจากเพื่อน และการควบคุมอารมณ์ เป็นแบบประเมิน 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยน้อยที่สุด คุณภาพของเครื่องมือปรากฏดังนี้ ความรู้พื้นฐานเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมีค่าความเชื่อมั่น 0.63 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.38-0.75 ค่าความยากง่ายระหว่าง 0.20-0.50 มีจำนวน 10 ข้อ เจตคติ ต่อการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.84 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 2.22-5.68 จำนวน 16 ข้อ การอบรมเลี้ยงดู มีจำนวน 27 ข้อ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีค่าความเชื่อมั่น

ทั้งหมด 0.82 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 1.79-8.52 จำนวน 13 ข้อ การรับอิทธิพลจากเพื่อนมีค่าความเชื่อมั่นทั้งหมด 0.79 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 1.99-6.18 จำนวน 13 ข้อ และการควบคุมอารมณ์ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งหมด 0.98 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 1.79-8.33 จำนวน 13 ข้อ

วรารักษ์ บุรานนท์ (2553) สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะชีวิต การเชื่ออำนาจควบคุมตนเอง การสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน 11 ข้อ ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับทักษะชีวิต แบบประเมินค่า 5 ระดับ มีจำนวน 29 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น .929 โดยมีองค์ประกอบของทักษะชีวิต 3 องค์ คือ 1) ทักษะด้านการตระหนักรู้ในตนเอง จำนวน 9 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น .823 2) ทักษะด้านการมีปฏิสัมพันธ์ จำนวน 11 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น .871 3) ทักษะด้านการแก้ปัญหา จำนวน 9 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น .803 ส่วนที่ 3 ถามเกี่ยวกับความเชื่ออำนาจควบคุมตนเอง มีจำนวน 18 ข้อ โดยมีองค์ประกอบ 2 องค์ประกอบ 1) ความเชื่ออำนาจควบคุมภายในตนเองจำนวน 9 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น .826 2) ความเชื่ออำนาจควบคุมภายนอกตนเอง จำนวน 9 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น .847 ส่วนที่ 4 เกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคม จำนวน 28 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น .935 ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ (1) การสนับสนุนด้านอารมณ์ จำนวน 7 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น .875 (2) การสนับสนุนด้านการประเมิน จำนวน 7 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น .773 (3) การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร จำนวน 6 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น .775 (4) การสนับสนุนด้านเครื่องมือสิ่งของแรงงาน เวลา การเงิน จำนวน 8 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น .882 ส่วนที่ 5 เกี่ยวกับพฤติกรรมการพึ่งตนเอง ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 35 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น .935 โดยมีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ คือ (1) พึ่งตนเองด้านจิตใจ จำนวน 6 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น .700 (2) พึ่งตนเองด้านสังคม จำนวน 6 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น .888 (3) พึ่งตนเองได้ด้านทรัพยากรธรรมชาติ จำนวน 7 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น .829 (4) พึ่งตนเองได้ด้านเทคโนโลยี จำนวน 8 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น .889 (5) พึ่งตนเองได้ในด้านเศรษฐกิจ จำนวน 8 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น .872

ชัยยศ เดชสุระ (2557) สร้างแบบสอบถาม เกี่ยวกับแนวคิดการสร้างเสริมจิตสาธารณะ แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งเป็น 4 ด้าน 30 ข้อ ค่าความเที่ยงตรงโดยรวมทั้งหมด 0.87 แบบสัมภาษณ์ถึงโครงสร้างเกี่ยวกับแนวคิด องค์ประกอบการมีจิตสาธารณะ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักพุทธธรรมไตรสิกขาเพื่อสร้างเสริมจิตสาธารณะ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน จำนวน 17 ข้อ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พระวิทยา ญาณสาโร (2554) ได้ศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า หลักเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท กล่าวคือ มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ การงานและการประกอบอาชีพที่สุจริต ฝึกฝนให้มีความชำนาญและรู้จริง รู้จักใช้ปัญญาสอดคล้องตรวจตราหาวิธีการที่เหมาะสมที่จัดการและดำเนินการให้ได้ผลดี รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์ และผลงานที่ตนเองได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตน ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย คบหาคนดีเป็นมิตร ไม่เอาอย่างผู้ที่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย เลือกลงเรียนศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้รู้ทรงคุณ ผู้มีความรู้ ผู้นำเคารพนับถือและมีคุณสมบัติเกื้อกูลแก่อาชีพทางการงาน รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเป็นผู้พอพอดีสมรายได้ มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือยให้รายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม คือหลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ 4 ประการ ส่วนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในสังคมไทยพบว่า มีการประยุกต์ใช้ทั้งในระดับนโยบาย ระดับองค์กร และระดับบุคคล โดยในระดับนโยบายมีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9-10 เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและยั่งยืนของประเทศ ในระดับองค์กรพบว่า มีหลายหน่วยงานนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ และในส่วนบุคคลมีการประยุกต์ใช้เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันตนเอง

พระมหามิตร ฐิตปญฺโญ (2548) ศึกษาเปรียบเทียบความรู้จักพอประมาณ

ในพระพุทธศาสนากับหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ พบว่า ความรู้จักพอประมาณได้เริ่มจากสมมติฐานภายใต้จิตสำนึกในตัวมนุษย์ และเป็นหลักคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติตามหลัก ปฏิบัติที่ดำเนินถึงศีลธรรมในการประกอบสัมมาอาชีพ โดยใช้สติปัญญาควบคุมความอยากและกำหนดเป้าหมายของการดำเนินชีวิตไปสู่การมีคุณภาพและจิตวิญญาณที่อิสระ ส่วนเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นความพอเพียงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจเริ่มจากการจัดระบบ โครงสร้างการผลิตที่ตอบสนองการบริโภคนบนพื้นฐานการพึ่งตนเองตามแนวทฤษฎีใหม่ ขั้นตอนที่ 1 พึ่งตนเองระดับครอบครัวด้วยการจัดสรรพื้นที่และแหล่งน้ำให้เหมาะสมกับการผลิต ขั้นตอนที่ 2 การรวมกลุ่มระดับชุมชนในรูปแบบของสหกรณ์ ขั้นตอนที่ 3 ธุรกิจชุมชนขยายโครงสร้างการผลิตและการค้าร่วมกับภาครัฐและเอกชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและการส่งออก ส่วนที่เหมือนกันคือ มิติทางจริยธรรมและสังคม ได้แก่ การสร้างจิตสำนึกแห่งการพึ่งตนเอง ความสัมพันธ์ในชุมชน มีการรวมกลุ่ม การแบ่งปันเหล่านี้บ่งบอกถึงจริยธรรมที่สังคมจะต้องมีต้องปฏิบัติรวมกัน คือ การเสียสละ และความสามัคคี อันเป็นคุณสมบัติของปัจเจกบุคคลที่สามารถ

พัฒนาศักยภาพ และยกระดับคุณธรรมตนเองได้ขณะเดียวกันก็เป็นทุนทางสังคมที่จะทำให้ชุมชน มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ จะเห็นว่า ความรู้จักพอประมาณเป็นหลักการดำเนินชีวิต ให้เกิดความพอเพียงอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรมอันเป็นหลักจริยธรรมที่ดั่งามที่ปรากฏในตัวมนุษย์ อันจะนำไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์ที่เป็นระดับโลกียะ (ความร่ำรวยความสุขสบาย) และเป็นหลัก นำไปสู่ความพ้นทุกข์ที่สูงสุด อันเป็น โลกุตตระ (นิพพาน) ส่วนเศรษฐกิจพอเพียงได้นั้นระบบ โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกันระหว่างการผลิตกับการบริโภคบนพื้นฐานของ การพึ่งตนเองระดับครอบครัวชุมชน และสังคมแล้วให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ในโลกอย่างสงบสุข ไม่เดือดร้อนในภาพรวมจะเห็นการสร้างจิตวิญญาณ โดยความยั่งยืนแม้จะไม่สามารถพิสูจน์ได้ โดยหลักวิทยาศาสตร์ก็ตามแต่จะเน้นที่ความพอดีและยั่งยืนอันเป็นแก่นแท้ของความสมดุลของชีวิต

พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ (2549) ได้ศึกษาการใช้การสร้างตัวชี้วัดเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจ พอเพียงโดยเปรียบเทียบกับพุทธเศรษฐศาสตร์ ที่สามารถนำไปสู่การสร้างตัวชี้วัดเพื่อกำหนดระดับ ของความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพุทธเศรษฐศาสตร์และแนวทางในการประยุกต์ใช้ตัวชี้วัด ดังกล่าว ด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร ภายใต้กรอบทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ 4 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎี การผลิต ทฤษฎีการบริโภค ทฤษฎีอรรถประโยชน์ และทฤษฎีการกระจายผลผลิต ผลการวิเคราะห์ เปรียบเทียบได้ข้อสรุปว่า หลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในพุทธเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ มัชฌิมาปฏิปทา โยนิโสมนสิการ และอปปมาทธรรม มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมัชฌิมาปฏิปทา กับ ความพอประมาณ เป็นวิธีการหรือหนทางในการพัฒนาตน โยนิโสมนสิการกับความมีเหตุผล เป็น เครื่องอำนวยการสนับสนุนการพัฒนาตน และอปปมาทธรรมกับภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เป็นเครื่องกำกับการพัฒนาตน

ผลการวิจัย พบว่า เนื้อหาของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักมีขอบเขตจำกัดอยู่เพียง พุทธเศรษฐศาสตร์ที่มีองค์ธรรมในระดับศีลเป็นประธาน การศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง พุทธเศรษฐศาสตร์กับเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก จึงสามารถใช้เฉพาะองค์ธรรมในระดับศีล เป็นเครื่องมือในการศึกษาเปรียบเทียบ โดยองค์ธรรมในระดับศีลที่เกี่ยวกับ 4 ทฤษฎีหลักทาง เศรษฐศาสตร์ ได้แก่ ปาฐุทธิศีล 4 ที่ประกอบด้วย อาชีวะปาฐุทธิศีล ในกิจกรรมการผลิต ปัจจัยสัน นิสิตศีล ในกิจกรรมการบริโภค อินทริยสังวรศีล ในเรื่องอรรถประโยชน์ และปาฐุทธิโมกขสังวรศีล ในการกระจายผลผลิต

จากการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อการค้นหาคำชี้วัดที่สามารถกำหนดระดับของความเป็น เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพุทธเศรษฐศาสตร์ พร้อมทั้งตัวอย่างและแนวทางในการประยุกต์ใช้ ตัวชี้วัด สำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามกรอบ

ทฤษฎีการผลิต ทฤษฎีการบริโภค ทฤษฎีอรรถประโยชน์ และทฤษฎีการกระจายผลผลิต โดยผลจากการวิเคราะห์นำมาซึ่งการสร้างตัวชี้วัดเพื่อกำหนดระดับความพอเพียงภายใต้คุณลักษณะความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว จำนวน 13 ตัวชี้วัด ตัวชี้วัดด้านความพอประมาณ จำนวน 7 ตัว แบ่งเป็นตัวชี้วัดความพอประมาณในกระบวนการ 4 ตัว (กลุ่มตัวชี้วัดเชิงเปรียบเทียบ) ประกอบด้วย ประสิทธิภาพการผลิต ประสิทธิผลการผลิต ประสิทธิภาพการบริโภค ประสิทธิผลการบริโภค และตัวชี้วัดความพอประมาณระหว่างกระบวนการ 3 ตัว (กลุ่มตัวชี้วัดเชิงสัมพัทธ์) ประกอบด้วย ความไม่พอเพียง ความพอเพียงขั้นพื้นฐาน ความพอเพียงขั้นก้าวหน้า ตัวชี้วัดด้านความมีเหตุผล จำนวน 4 ตัว (กลุ่มตัวชี้วัดเชิงสมบูรณ) ประกอบด้วย คุณค่าของปัจจัยการผลิต คุณค่าการผลิต คุณค่าปัจจัยการบริโภค คุณค่าการบริโภค และตัวชี้วัดด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว จำนวน 2 ตัว (กลุ่มตัวชี้วัดเชิงสัมพัทธ์) ประกอบด้วย สัดส่วนปัจจัยการผลิต สัดส่วนปัจจัยการบริโภค

ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นประโยชน์และแนวทางในการประยุกต์ใช้ตัวชี้วัดทั้งในระดับบุคคล ระดับครัวเรือน ระดับองค์กร ระดับชุมชน และระดับประเทศในรูปของดัชนีต่าง ๆ อาทิ ดัชนีจิตภาค สำหรับการพัฒนาในระดับบุคคล ดัชนี โภคภาพ สำหรับการบริโภคในระดับครัวเรือน ดัชนีผลิตภาพ สำหรับการผลิตในระดับองค์กร รวมถึงข้อสังเกตในการใช้ดัชนีความสุขมวลรวมประชาชาติ (GNH) และผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) เป็นเครื่องชี้สถานะทางเศรษฐกิจระดับประเทศ

ตัวชี้วัดที่สร้างขึ้นสามารถใช้อธิบายคุณลักษณะของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นนามธรรมให้เป็นที่เข้าใจได้ง่าย ชัดเจนเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ตัวกระบวนการสร้างตัวชี้วัดยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และใช้เป็นจุดเริ่มต้นในการปฏิบัติ ตลอดจนใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการบริหารจัดการและการประเมินผลในระหว่างการปฏิบัติด้วย

ธนกฤต ทูริสุทธิ์ (2555) ได้ศึกษาดัชนีวัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างเกณฑ์การประเมินความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และประเมินประสิทธิภาพการพัฒนาดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การกำหนดกรอบตัวชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการตรวจสอบโดยประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ 20 คน เครื่องมือที่ใช้

ได้แก่ ร่างกรอบตัวชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสมุดบันทึกการประชุม ระยะที่ 2 การหาลักษณ์ประกอบและตัวชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ใช้เทคนิคเดลฟาย 3 รอบ จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 คน โดยใช้แบบสอบถาม ระยะที่ 3 สร้างเกณฑ์การประเมินความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ 20 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ ร่างเกณฑ์การประเมินความสุขของชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ระยะที่ 4 การถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ โดยการนำเสนอผลงานวิจัยในที่ประชุมประจำเดือนของหัวหน้าส่วนราชการ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ของจังหวัดหนองบัวลำภู ผลการวิจัยสรุป ดังนี้

1. องค์ประกอบและตัวชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีทั้งหมด 7 องค์ประกอบ 51 ตัวชี้วัด ดังนี้ 1) องค์ประกอบด้านวิถีชีวิตแบบพอเพียงของชุมชน มี 11 ตัวชี้วัด คือ การมีกัลยาณมิตร ชุมชนพอเพียง ชุมชนมีภูมิคุ้มกัน ความพอประมาณของชุมชน การมีความรู้คู่คุณธรรม บรรทัดฐานความร่วมมือชุมชน ความมีเหตุมีผลของชุมชน การได้รับประโยชน์สุขจากชุมชน มีความมั่นคงทางอาหาร การที่ของใช้ที่จำเป็น การมีสัมมาชีพในชุมชน 2) องค์ประกอบด้านสุขภาวะความมั่นคงของครอบครัว มี 9 ตัวชี้วัด คือ สุขภาพกายดี สุขภาพจิตดี มีที่อยู่อาศัย ครอบครัวอบอุ่น มีที่ดินทำกิน มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สัมพันธภาพครอบครัว การพึ่งตนเองของสมาชิกในครอบครัว การได้ทำความดี 3) องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจครัวเรือนเข้มแข็ง มี 5 ตัวชี้วัด คือ ไม่มีหนี้สิน รายได้พอเพียง การมีทรัพย์สิน การได้ใช้จ่ายทรัพย์สิน มีความอดออมในชุมชน 4) องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการชุมชน มี 8 ตัวชี้วัด คือ ความสามัคคีของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนมีแผนชุมชน เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง โครงสร้างพื้นฐานที่ดี ผู้นำดีและเก่ง ชุมชนเกื้อกูลกัน การมีส่วนร่วมดูแลชุมชนตนเอง 5) องค์ประกอบด้านธรรมชาติและจัดการทรัพยากรชุมชน มี 9 ตัวชี้วัด คือ มีระบบนิเวศสมดุล การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน การเรียนรู้ตลอดชีวิต สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ การใช้พลังงานทดแทนที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชน การรักษาดมชธรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีจิตสำนึกต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้ลึกเป็นเจ้าของชุมชน ความเท่าเทียมของคนในชุมชน 6) องค์ประกอบด้านการศึกษาและการจัดสวัสดิการชุมชน มี 5 ตัวชี้วัด คือ คุณภาพของการศึกษา การได้รับการศึกษาและเรียนอย่างเท่าเทียม การใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดสวัสดิการชุมชน การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมชุมชน 7) องค์ประกอบด้านชุมชนเข้มแข็ง มี 4 ตัวชี้วัด คือ การมีจิตสำนึกประชาธิปไตย การเป็นคนดีของสังคม ชุมชนมีหลักธรรมาภิบาล ชุมชนมีความสมานฉันท์

2. เกณฑ์การประเมินความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ใช้เกณฑ์มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และค่าร้อยละ

3. ประสิทธิภาพของเกณฑ์การประเมินความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า เกณฑ์การประเมินความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ความเที่ยงตรงเชิงสภาพความสัมพันธ์ และความเชื่อมั่น ตามหลักวิชาการทุกประการ

ชัยยศ เดชสุระ (2557) ได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมโดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักพุทธธรรมไตรสิกขา เพื่อสร้างเสริมจิตสาธารณะของนักศึกษาปริญญาบัณฑิต กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการทดลอง คือนักศึกษาปริญญาบัณฑิต มหาวิทยาลัยพระนครศรีอยุธยา จำนวน 30 คน ดำเนินการทดลอง 8 วัน 3 ระยะ รวม 48 ชั่วโมง โดยใช้เครื่องมือ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบสอบถาม แผนการจัดกิจกรรม แบบประเมินคุณลักษณะจิตสาธารณะ และแบบประเมินความพึงพอใจต่อโปรแกรม โดยวิเคราะห์ข้อมูลความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มกรณีกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระแก่กัน สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการวิเคราะห์ แนวคิด องค์ประกอบ พบว่า มีแนวคิดสำคัญ คือ น้อมนำประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือด้านดำเนินการจัดกิจกรรม และมีขั้นตอนการเรียนรู้ โดยใช้หลักไตรสิกขา 3 ขั้นตอน คือศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อสร้างเสริมจิตสาธารณะ 4 องค์ประกอบ คือ

- 1) ด้านตระหนักรู้ รับรู้ปัญหาสังคม ร่วมวิเคราะห์ ยึดหลักธรรมทางสายกลาง พอประมาณ ในการดำเนินชีวิต แบบห่วงใยสังคม (การรับรู้และการรู้คิด) 2) ด้านคำนึงถึงผู้อื่นที่มีปฏิสัมพันธ์ สามัคคี มีการแสดงออก เมตตา แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกื้อกูล ช่วยเหลือ และให้โอกาส (เจตคติ)
- 3) ด้านพัฒนาตนเองด้านพฤติกรรม (ศีล) ด้านจิตใจ (สมาธิ) ด้านความรู้ความคิด (ปัญญา) และการมีวิสัยทัศน์ คิดถูกต้องตามหลักเหตุผล เพื่ออุทิศตนให้ส่วนรวม (พฤติกรรมระดับบุคคล) และ
- 4) ด้านการมีส่วนร่วม สร้างเครือข่าย ช่วยแก้ปัญหา ลงมือปฏิบัติ สร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคม และการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม (พฤติกรรมระดับส่วนรวม)

2. ผลการพัฒนาโปรแกรม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีส่วนประกอบดังนี้ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ แนวคิดสำคัญ โครงสร้างโปรแกรม วิธีการฝึกอบรม ระยะเวลา สถานที่ การวัดและประเมินผล

3. ผลการประเมินการพัฒนาโปรแกรม พบว่า ระดับคุณลักษณะจิตสาธารณะในภาพรวมของกลุ่มเป้าหมายสูงกว่าก่อนการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจากการวิเคราะห์เนื้อหา มีการพัฒนาด้านกาย ศีล จิต ปัญญา ผ่านตามเกณฑ์

4. ผลการประเมินโครงการสร้างเสริมจิตสาธารณะ ทุกโครงการผ่านตามเกณฑ์

5. ผลการประเมินความพึงพอใจต่อโปรแกรมอยู่ในระดับมากที่สุด

อรรถพล อูสายพันธ์ (2551) ได้ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง: ประสบการณ์ตรงจากชาวบ้านในจังหวัดราชบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การเข้าร่วมทำกิจกรรมในหมู่บ้าน การสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการศึกษาคูงาน ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูล ทั้งด้านเวลา สถานที่ บุคคล จัดหมวดหมู่ แยกประเภทของข้อมูล สังเคราะห์องค์ความรู้ และอธิบายความหมายด้วยการบรรยาย ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้จากประสบการณ์ตรงของชาวบ้านมีดังนี้

ด้านความพอประมาณ ชาวบ้านจะเริ่มจากการวิเคราะห์ตัวเองก่อน ทำกิจกรรมที่พึ่งตนเองเป็นหลัก ปรับความคิด ปรับวิถีชีวิต ไม่หลงไปกับกระแสบริโภคนิยม ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ งดเว้นสิ่งเสพติดและการมอมเมาทุกชนิด

ด้านความมีเหตุผล ชาวบ้านใช้ความคิด การพิจารณาอย่างรอบคอบ ก่อนที่จะทำกิจกรรมอะไร มีการประชุม จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แก้ปัญหาาร่วมกัน กำหนดข้อตกลง ระเบียบ ข้อบังคับ ใช้ศักยภาพทั้งภาครัฐและเอกชนให้เป็นประโยชน์

ด้านภูมิคุ้มกัน ชาวบ้านมีความเป็นตัวของตัวเอง มีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง ปรับวิถีชีวิตและการดำเนินกิจกรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง ไม่เสี่ยงด้านใดด้านหนึ่งจนสุดโต่ง ใช้ชีวิตแบบไม่ประมาณ สร้างผู้นำหลายคน

เงื่อนไขความรู้ ชาวบ้านจะศึกษาหาความรู้ก่อน มีเวลาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีภูมิปัญญาของตัวเอง มีการถ่ายทอดความรู้ ให้การศึกษาอยู่เสมอ ฝึกอบรม ไปศึกษาคูงาน

เงื่อนไขคุณธรรม ชาวบ้านใช้คุณธรรมเป็นตัวชี้้นำในการดำเนินชีวิต และทำกิจกรรม มีความซื่อสัตย์ มีความอดทน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความสามัคคี มีสัจจะมีการเสียสละ และดำเนินกิจกรรมอย่างเปิดเผย โปร่งใส ตรวจสอบได้

มนูญ มุกข์ประดิษฐ์ (2548) ได้ศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัย ผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวัตถุประสงค์หลักที่ศึกษาและวิเคราะห์ปรัชญาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตลอดจนการเกษตร “ทฤษฎีใหม่” ที่เป็นกระบวนการวิภาษปฏิบัติเบื้องต้นส่วนหนึ่ง ในเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับเกษตรกร ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ที่ยังยากจนกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ว่ามีความสอดคล้องต้องกันอย่างไรและเป็นไปในทางเดียวกันอย่างไรในมิติใดบ้างจากการศึกษาและวิเคราะห์ในเรื่อง

ดังกล่าวผู้ทำการศึกษาและเรียบเรียงวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ได้พบสิ่งที่น่าสนใจยิ่ง คือ ทั้งปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิด “ทฤษฎีใหม่” อันเนื่องมาจากพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานไว้ เพื่อเป็นแนวทางการดำรงชีวิตของพสกนิกรชาวไทยทุกระดับตั้งแต่บุคคล ชุมชน สังคม และประเทศชาตินั้น มีรากฐานมาจากพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักการเดินทางสายกลางในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ หลักมัชฌิมาปฏิปทาในพระพุทธธรรม นอกจากนี้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริยังสอดคล้อง และมีพื้นฐานมาจาก องค์ธรรมในพระพุทธศาสนาเกือบทุกประการเช่นหลักในเรื่องของความสัน โดย ความพอเพียง ความสมณะ ความไม่โลภ ไม่เบียดเบียน ความมีเมตตา เกื้อกูลที่ชีวิตพึงมีต่อชีวิต ต่อชุมชน ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการมีสัมมาอาชีวะ เป็นต้น

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ นอกเหนือไปจากการวิเคราะห์เทียบเคียง ปรัชญาและแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแล้ว ยังได้ศึกษาเทียบเคียงผลการพัฒนาประเทศ ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา กับแนวทางการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ว่ามีกระบวนการทัศน์ ที่แตกต่างกันอย่างไร ทั้งแนวความคิด ทฤษฎี และการดำเนินการ ตลอดจนในท้ายที่สุดได้ศึกษา เปรียบเทียบ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักพุทธธรรมในองค์ธรรม ที่สำคัญและหลักธรรมโดยทั่วไป และเสนอแนะในบทสรุปด้วยว่าจะดำเนินการตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นรูปธรรมได้อย่างไร ซึ่งการศึกษาวิจัย จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ปรากฏผลโดยสรุปว่า

การพัฒนาประเทศในช่วง 5 ทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งให้เห็นชัดถึงผลการพัฒนาที่ไม่สมดุล ทำให้เกิดความเลื่อมล้ำของการกระจายรายได้เกิดปัญหาความยากจนและความเสื่อมโทรมของ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมนอกจากนี้ความอ่อนแอของสังคมไทยภายใต้กระแส วัตถุนิยมและบริโภคนิยมยังก่อให้เกิดปัญหาทางศีลธรรม จริยธรรมและค่านิยม ในวิถีชีวิตที่คั่งมั่ง ของคนไทยอย่างรุนแรงอีกด้วย ขณะเดียวกันกับที่โครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริกว่า 3,000 โครงการ ที่มุ่งเน้นความ พออยู่-พอกิน พอเพียงและคุณภาพชีวิตของประชากรที่ได้น้อมนำ เอาหลักพระพุทธธรรมมาเป็นแนวทางการพัฒนาของพระองค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ก่อให้เกิดคุณูปการแก่ประชาชนและประเทศชาติเป็นอันมากจนกระทั่งภาครัฐได้น้อมนำเอาไปเป็นปรัชญานำในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาของประเทศไทย ผลจากการศึกษาวิจัยจากวิทยานิพนธ์ ยังได้ข้อสรุปด้วยว่า การพัฒนาประเทศตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ ซึ่งมีรากฐานมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้น จะทำให้สังคมและประเทศชาติ ดำเนินไปได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน มีภูมิคุ้มกัน มีคุณภาพและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

เปรียบเทียบแนวคิดของสันโดษ กับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

หลักพุทธธรรมในเรื่องความสันโดษ จะเป็นข้อธรรมที่มีการตีความและอธิบายความหมายให้ผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากความหมายที่ถูกต้องสมบูรณ์ ประเทศไทยเราแม้ว่ารากฐานสำคัญทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิต คือ พระพุทธศาสนา แต่บางครั้งผู้นำประเทศซึ่งศรัทธาเชื่อมั่นในแนวคิดและปรัชญาตามแนวตะวันตก ตามกระแสโดยมองข้ามสิ่งดีมีคุณค่าของพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตลอดวิถีชีวิตของคนไทยไป นอกจากความไม่เข้าใจต่อแก่นแท้ในความหมายของความสันโดษตามหลักพุทธธรรมในระดับผู้บริหารประเทศแล้ว การเข้าใจผิดที่ว่า การมีความสันโดษ สัมพันธ์อย่างยิ่งกับความเกียจคร้าน ท้อแท้ และไม่เอางาน ยังมีอยู่ในหมู่ชนและสังคมทั่วไป (มณูญ มุกข์ประดิษฐ์, 2547) ดังคำกล่าวของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2547) เรื่อง การพัฒนาและการพัฒนาตนเองว่าต้อง ...รู้จักสันโดษอย่างถูกต้อง อย่างฉลาดมีจุดหมาย ไม่ใช่สันโดษอย่างเลื่อนลอยโดยรู้จักพอใจ เป็นสุขได้ง่าย ด้วยวัตถุทรัพย์สิน สิ่งเสพ สิ่งบริโภคนเท่าที่ตนได้ตนมี ซึ่งหามาได้ด้วยความเพียรพยายามของตน โดยสุจริตชอบธรรม ไม่ต้องสูญเสียเวลา แรงงานและความคิดไปกับการมัวครุ่นคิด และวุ่นวายตามหาสิ่งเสพบำเรอตัว แล้วเอาเวลาแรงงาน และความคิดที่สงวนไว้ได้นั้นไปทุ่มเทให้กับการพัฒนาชีวิตของตน ทำสิ่งที่ดีงามทำหน้าที่การทำงาน ทำการสร้างสรรค์ บำเพ็ญประโยชน์ที่เป็นกุศลธรรมทั้งหลาย ซึ่งจะทำให้ได้ทั้งความสุขระดับเสพสุขอย่างพอประมาณอีก ทั้งความสุขทางจิตใจที่ประณีตสูงขึ้น ไปจากงานที่สัมฤทธิ์ ทั้งเป็นการทำลายทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมด้วยการบริโภคมากเกินไป และทั้งการก่อมลภาวะแก่สังคมไปพร้อมกันและ ทินพันธุ์ นาคะตะ (2543) กล่าวว่า ความพอเพียงนั้น เป็นหลักให้บุคคลรู้จักประมาณตน ไม่ฟุ้งเฟ้อ สรุ่ยสุร่ายจนเกินกว่าฐานะและความเป็นอยู่ของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับหลักในพระพุทธศาสนา ที่นอกเหนือจากเป้าหมายให้มรธาสุรู้จักแสวงหาทรัพย์ รักษาทรัพย์และจ่ายทรัพย์โดยมีปัญญา และยังสอนให้บุคคลเป็นนายเหนือความทะยานอยากได้ อันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เพราะหลักเศรษฐกิจ ธรรมดาเป็นเพียง การสนองความต้องการของคนในการบริโภคทรัพย์ แต่หลักธรรม ในพระพุทธศาสนาสอนให้คนเราหาความสุขได้จากการบรรเทาความต้องการหรือความทะยานอยากได้ที่ไม่จำเป็น หรือเกินจำเป็นให้น้อยลง กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ความสุขจากการเสียสละและ ตั้งตัวได้ หรือพึ่งตนเองได้ทางศีลธรรมคือความสันโดษนั่นเอง

จากการศึกษาแนวคิดสันโดษ กับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ งานวิจัย (พระมหาศิริวัฒน์ อริยเมธี, 2546; พระมหามิตร ฐิตปญฺโญ, 2548; มณูญ มุกข์ประดิษฐ์, 2547; พระวิทยา ญาณาวโร, 2554; เสาวพงษ์ ยมาพัฒน์, 2552) ที่มีประเด็นความเหมือนกันของแนวคิดทั้งสองนี้ซึ่งผู้วิจัยได้แยกออกเป็นประเด็น ๆ ดังนี้

1. แนวคิดสันโดษและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีแนวคิดของการปฏิบัติสายกลางหรือในทางพระพุทธศาสนา คือ มีหลักมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) ซึ่งเป็นแนวทางการปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสแสดงไว้ตั้งแต่การแสดงธรรมครั้งแรก คือ “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร” ว่า อริยมรรคมีองค์ 8 นี้เป็นทางสายกลางลักษณะของทางสายกลางเป็นการปฏิบัติที่ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่นเป็นผู้รู้เข้าใจสภาพที่เป็นอยู่ตามความเป็นจริงทางวัตถุและจิตใจ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) ในแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงก็ได้กล่าวถึงทางสายกลางไว้ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนว การดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ความพอเพียงหมายถึงความพอประมาณความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน” ซึ่งจะเห็นว่า ทั้งสองแนวคิดนี้มีความเหมือนกันได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตในทางสายกลาง ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดชที่ได้อธิบายไว้ว่า “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งการพัฒนาและการบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะ การพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อความก้าวหน้าทันยุคโลกาภิวัตน์” และมณูญ มุกข์ประดิษฐ์ (2542) ได้อธิบายแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามแนวพระราชดำรินั้นมิใช่เศรษฐกิจ “ระบบปิด” (Close economy) และไม่ใช่ระบบเสรีนิยมและบริโภคนิยมที่ก่อให้เกิด “วัฒนธรรมการบริโภค” ที่ไร้สาระและเกินขอบเขตปรัชญาหลักของ “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามแนวพระราชดำรินั้นมุ่งเน้นมรรควิธีของการเดินสายกลางตามแนวพระพุทธศาสนาผสมผสานกลมกลืนด้วยมิติทางด้าน “จริยธรรม” ของการอยู่ร่วมกันของสรรพสิ่ง การสงเคราะห์เกื้อกูลพึ่งพากัน โดยสรุปแล้วทั้งสองแนวคิดนี้จึงไม่สามารถแยกออกจากกันอย่างเด็ดขาดได้ แต่ในทางตรงกันข้ามกลับมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดและมีนัยสำคัญหรืออาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการพัฒนาแนวคิดสันโดษมาใช้ให้เหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงในบริบทของสังคม สอดคล้องกับความคิดของ อภิชาติ พันธ์เสน (2550) กล่าวไว้ว่า “คนไทยรู้จักเศรษฐกิจพอเพียงมานานแล้วในความหมายของสันโดษ”

ลักษณะของทั้งสองแนวคิดมีเหมือนกันอีกอย่าง คือ ทั้งสองมีลักษณะที่เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตไม่ให้ประมาทในการใช้ชีวิต ซึ่งสันโดษเป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิต ทำให้มีความเพียร มุ่งมั่นในการทำงาน ด้วยสติปัญญาที่ตนมี ซึ่งสันโดษจะเน้นการพึ่งพาตนเอง

ในการดำรงชีวิตเป็นสำคัญ ใช้ปัญญาในการแสวงหาทำที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเน้นที่ตัวบุคคลเป็นหลักมี 3 ประการ คือ 1) สแกนสัน โद्य คือ ยินตามที่ตนมี 2) สันเตนสัน โद्य คือ ยินดีตามได้ 3) สเมนสัน โद्य คือ ยินดีตามสมควร และได้แบ่งเกณฑ์ของสัน โद्यเป็นดังนี้ 1) ยถาลากสัน โद्य (พอใจตามที่ได้) 2) ยถาพลสัน โद्य (พอใจตามกำลัง) 3) ยถาสารูปสัน โद्य (พอใจตามสมควร หรือพอเหมาะ) เกณฑ์ทั้ง 3 ข้อนี้ต้องเป็นไปด้วยกัน โดยในความยินดีหรือพอใจของปัจจัย 4 ตามความสามารถหรือสติปัญญา ตามกำลังกายหรือสุขภาพ ตามบทบาทหรือฐานะทางสังคมของตน ซึ่งมีขั้นของการปฏิบัติในสัน โद्य ดังนี้ 1) สัน โद्यทางความคิด 2) สัน โद्यในการแสวงหา 3) สัน โद्यในการรับ 4) สัน โद्यในการบริโภค ส่วนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ลักษณะ 3 ประการ คือ ความพอประมาณ คือ ความพอดีไม่มากเกินไปไม่น้อยเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น จะเห็นได้ว่าลักษณะของสัน โद्यจะอยู่ในส่วนของความพอประมาณนี้ ความมีเหตุผล หมายถึง ความมีเหตุผลในการตัดสินใจในความพอเพียงนั้น ความมีเหตุผล เป็นเครื่องมือช่วยให้รู้ว่าเท่าไรถึงจะพอประมาณหรือพอเพียงสำหรับตนเอง และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึงการเตรียมตัวรับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีสติและมีเงื่อนไขที่สำคัญอีก 2 ประการ คือความรู้ คุณธรรม ซึ่งในส่วนของเศรษฐกิจพอเพียงจะเน้น ไปที่ฐานทางเศรษฐกิจมากกว่า จะเห็นได้ว่าทั้งสองแนวคิดมีองค์ประกอบและลักษณะที่สอดคล้องกัน

2. เป้าหมายของสัน โद्यและเป้าหมายของความพอเพียง จะเห็นได้ว่าเป้าหมายของสัน โद्यแบ่งเป้าหมายออกเป็น 2 ระดับ ซึ่งระดับที่สอดคล้องกัน คือ ระดับทฤษฎีมีกัตตะเป็นเป้าหมายเบื้องต้นหรือเป็นประโยชน์ในปัจจุบัน หรือเป็นจุดหมายเฉพาะที่มองเห็นได้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ลาก ยศ สุข สรรเสริญ หรือทรัพย์สิน ฐานะเป็นต้น และ ระดับสัมปรายิกัตตะเป็นเป้าหมายขั้นสูงที่ลึกกว่าจะมองเห็นหรือเป็นประโยชน์ในเบื้องหน้า ประโยชน์ในภพหน้า หรือเป็นเรื่องเกี่ยวเนื่องด้วยคุณค่าของชีวิต ได้แก่ ความเจริญด้านจิตใจที่มีคุณธรรมและศีลธรรม ใฝ่ใจเรื่องบุญกุศลมีความสุขทางจิตใจ ส่วนเป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียงมีนักวิชาการหลายท่านสรุปได้ว่าเป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อการดำรงอยู่ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับประเทศ จะเห็นได้ว่าเป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จะตรงกับเป้าหมายของสัน โद्यในระดับต้นเท่านั้น คือ ระดับทฤษฎีมีกัตตะซึ่งแนวคิดทั้งสองมีความเชื่อมโยงสอดคล้องกัน อีกทั้งยังสามารถที่จะปรับเปลี่ยนไปมาได้ตามบริบทของสภาพแวดล้อมทางสังคมนั้น เป็นเป้าหมายที่มีหลายระดับ สัน โद्यยังเป็นธรรมะที่พระพุทธเจ้าได้สั่งสอนให้ระหว่างระบบเศรษฐกิจกับศาสนาระบบใดควรเป็นระบบนำระบบเศรษฐกิจนั้นถือว่ามีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าศาสนาเพราะเป็นเรื่องของการทำมาหากิน

ในชีวิตประจำวัน และหากพิจารณาบริบทของสังคมปัจจุบันยิ่งทำให้มองเห็นชัดเจนว่าระบบเศรษฐกิจมีความโดดเด่นและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตมากขึ้น

3. การพัฒนาจิตใจในตัวบุคคล การพัฒนาโดยใช้คนเป็นศูนย์กลางนั้น ก็เป็นความสอดคล้องอีกประเด็นหนึ่งของแนวคิดทั้งสอง กล่าวคือการพัฒนาตามหลักสันโดษ โดยมุ่งที่ตัวบุคคลเป็นสำคัญ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือพัฒนาตามหลักสันโดษโดยใช้คนเป็นศูนย์กลาง โดยมีหลักคำสอนเน้นที่การแก้ปัญหาจากภายในเป็นการพัฒนาในด้านความรู้สึกนึกคิดและคุณภาพทางจิตใจให้เกิดความสมดุลกับบริบทของสังคม (ปัจจัยภายนอก) กล่าวขยายความได้ว่า หมายถึง แก้ปัญหาด้านจิตใจ เช่น ความโลภ ความหลง มากกว่าการแก้ปัญหาที่ปัจจัยภายนอก อาทิเช่น ปัญหาสังคม ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น (แต่ไม่ได้หมายความว่า จะละเลยการแก้ไขปัญหากลางนอก) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือแก้ปัญหาด้วยการพัฒนาจิตใจหรือสร้างปัญญาให้แก่บุคคลมากกว่า เมื่อแก้ปัญหาภายในและภายนอกดังกล่าวดังกล่าวต้องอาศัยหลักพุทธธรรมต่าง ๆ มาสนับสนุน สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ) (2520) ทรงอธิบายว่าการปฏิบัติตามหลักสันโดษ ควรปฏิบัติตั้งแต่ต้น โดยในความคิด ต้นโดยการแสวงหา ต้นโดยการรับและต้นโดยการบริโภค เป็นการอธิบายอย่างชัดเจนว่าต้องต้น โดยจากภายในออกมาภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับมโนทัศน์ของพระพุทธศาสนา คือ การพัฒนาคนทางกายและทางจิตใจพร้อมกันไปไม่แยกจากกัน และไม่ใช่ว่าการพัฒนาคนในลักษณะที่ถือว่าคนเป็นเพียงทรัพยากรในเชิงเศรษฐกิจแต่มองว่าคนเป็นผู้กระทำที่จะพัฒนาให้เกิดปัญญาได้

การพัฒนาในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นการพัฒนาที่ไม่ได้ยึดติดตำราหรือใช้แนวทางการพัฒนากระแสหลัก แต่ได้นำเรื่องจิตวิญญาณ จริยธรรม หลักพุทธธรรม เข้าไปประยุกต์ใช้ ดังนั้นเศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ได้มุ่งพัฒนาแต่เรื่องของเศรษฐกิจแต่มุ่งถึงการพัฒนาคนเป็นหลักด้วยเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากลักษณะของความพอเพียงในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจะประกอบไปด้วยความพอประมาณ การมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวนอกจากนี้ยังต้องมีเงื่อนไขที่สำคัญ คือ คุณธรรม ซึ่งทั้งความพอประมาณ การมีเหตุผลและคุณธรรมนั้นต่างก็เป็นไปเพื่อมุ่งพัฒนาทางด้านจิตใจของคนเป็นสำคัญ ไม่เช่นนั้นความพอเพียงก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ เศรษฐกิจพอเพียงก็จะไม่มี ดังเช่นพระราชดำรัสที่ว่า “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ” ซึ่งแสดงว่าเน้นที่เรื่องภายในตัวคน

4. การใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิต เป็นความสอดคล้องอีกหนึ่งของแนวคิดสันโดษและแนวคิดเศรษฐกิจ ผู้ที่มีความสันโดษควรเป็นผู้ที่พึ่งพาอาศัยตนเองและดำเนินชีวิตโดยใช้สติปัญญา

เป็นตัวนำในการปฏิบัติกิจต่าง ๆ ซึ่งเมื่อก้าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงก็ต้องใช้ปัญญาในการควบคุมความต้องการที่แท้จริง ต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ปัญญาในการควบคุมตนเองมีหลายระดับ เช่นปัญญาระดับต้น เป็นความรู้ความเข้าใจแยกได้ในเหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ ส่วนปัญญาระดับสูง คือการเห็นแยกแยะรายละเอียดออกไปดังที่กล่าวมาแล้วและปัญญาระดับสูงสุดคือปัญญาที่เกิดจากภาวนามยปัญญาเป็นปัญญารู้เห็นตามที่เป็นจริงเพื่อกำจัดอาสวกิเลส

5. การปฏิบัติมีความสอดคล้องกันของทั้งสองแนวคิดโดยแยกเป็นข้อ ๆ ดังนี้

5.1 การปฏิบัติต้องเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับขั้น โดยอาศัยความรู้และคุณธรรมเป็นหลักนำ ในการสร้างรากฐานสู่การสร้างปัญญา ดังเช่นในพระราชดำรัสเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ว่า “ การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอดี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป” (อภิรักษ์ พันธเสน, 2549) และแนวคิดสัน โดษนั้น ท่านพุทธทาสเห็นว่าเป็นความยินดี ยินดีด้วยสิ่งที่มีอยู่ และเป็นความพอใจในภาวะปัจจุบันในสิ่งที่กำลังมีอยู่เป็นอยู่และเห็นว่าความพอใจจะนำไปสู่ความสุข และความสุขนี้จะนำไปสู่ ปัสสัทธิ สมาธิ ปัญญา และเห็นว่าสัน โดษเป็นพื้นฐานของสัมมาอาชีวะและเป็นรากฐานของความสงบสุข ส่วนแนวทางในการปฏิบัติสัน โดษ คือ มีสติปัญญามองเห็นคุณค่าของสัน โดษ และมีความพอใจในการทำงาน พอใจในผลที่ได้รับ และมีกำลังใจที่จะพัฒนาต่อไป (พุทธทาสภิกขุ, 2536) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติตามลำดับขั้นหรือค่อยเป็นค่อยไป หรือจะพิจารณาโดยอาศัยหลักอภัยมาทะและสติจะสื่อให้เห็นว่าการปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนานั้นต้องทำอย่างระมัดระวังค่อยเป็นค่อยไป

5.2 เป็นการปฏิบัติเชิงองค์รวมไม่แยกส่วน กล่าวคือ ต้องปฏิบัติทั้งทางด้านกายและทางด้านจิตพร้อมกันไปจะแยกปฏิบัติเฉพาะด้านกายอย่างเดียวหรือเฉพาะด้านจิตอย่างเดียวไม่ได้ ทั้งนี้เพราะทั้งสองแนวคิดถือว่าเป็นหลักปฏิบัติเชิงจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งไม่แยกกายออกจากจิต

5.3 เป็นการปฏิบัติที่มีพื้นฐานอยู่ที่การพึ่งตนเอง ทั้งสัน โดษและเศรษฐกิจพอเพียงมีพื้นฐานที่สำคัญอย่างหนึ่งเหมือนกันคือพึ่งตนเองในการปฏิบัติ ขยายความได้ว่าเป็นการปฏิบัติที่เน้นการปรับตัวมากกว่าหรือสร้าง เป็นการอยู่ร่วมกับสภาพความเป็นจริงมากกว่าการปฏิเสธความเป็นจริง หมายความว่าเมื่อพิจารณาถึงหลักของพระพุทธศาสนาในเรื่องการมองโลกและการดำเนินชีวิต พระพุทธศาสนาสอนให้มองตามความจริงของโลกและชีวิตและเข้าใจ โลกและชีวิตตามความจริงหรือที่เรียกว่าสังขธรรม ดังนั้นบรรดาคำสอนต่าง ๆ จึงเป็นคำสอนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการดำเนินชีวิตในโลกความจริงเพื่อให้อยู่ร่วมกับสภาพความเป็นจริงและปรับตัวพัฒนาคนให้ดำรงอยู่อย่างมีคุณค่าซึ่งสัน โดษก็เป็นหนึ่งในหลักการ

สรุป ความเหมือนของความสันโดษและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นการยอมรับต่อความสำคัญของการมีวัตถุประสงค์ของ แต่ก็มีหลักการประกอบคือมีความรู้จักพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีในการมีและใช้สิ่งของ ส่วนสันโดษในพุทธศาสนานั้นก็ให้ความสำคัญในการมีวัตถุประสงค์ของเหมือนกันและสอนให้รู้จักการมีและใช้สิ่งของดังกล่าวอย่างรู้เท่าทัน ไม่ใช่เป็นการมีและใช้อย่างละโมภโลกมาก ดังนั้น ทั้งสันโดษและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงถือว่าไปด้วยกันได้บนพื้นฐานแห่งการยอมรับถึงความสำคัญของวัตถุประสงค์ของในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของการทำให้ชีวิตมีความสุขได้ในระดับหนึ่ง และทั้งสองหลักการนั้นก็ให้ความสำคัญในวัตถุประสงค์ของในฐานะเป็นวัตถุประสงค์ที่จะต้องไม่ทำให้ตนเอง คนอื่น และสังคมเดือดร้อนด้วย

ประเด็นของความแตกต่างความสันโดษกับแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. แนวคิดปรัชญาสันโดษและแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีส่วนที่แตกต่างกัน คือ ส่วนของสันโดษจะมีความหมายที่ชัดเจนและแคบซึ่งมีลักษณะคือ ความยินดี ความพอใจในของของตน ความยินดีพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ความยินดีพอใจในด้วยอาการสม่ำเสมอ ดังที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2548) แสดงให้ความหมายไว้สองระดับ คือ ความหมายระดับต้น หมายถึง การยินดี การพอใจในปัจจัยสี่ตามมีตามได้ ส่วนความหมายระดับสูงนี้จะสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่สอนไม่ให้สันโดษในกุศลธรรม ให้ทำให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (อง.เอก. 33/ 251/297) ในส่วนของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะมีความหมายที่กว้างกว่า ซึ่งจะมีความหมายในเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง รวมถึงในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตที่อยู่โดยไม่เดือนร้อนและไม่เบียดเบียน ทั้งนี้ เพราะฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเกิดขึ้นจากพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงจะแก้ไขความยากจนของประชาชนชาวไทยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ให้พอมีพอกินและให้กินดีอยู่ดีทั่วทุกระดับซึ่งเป็นการขยายระดับในแนวนอนให้กว้างอีก คือจากระดับครอบครัว ไปสู่ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ

2. เป้าหมายของทั้งสองแนวคิดนี้ก็มีความแตกต่างกัน คือ สันโดษได้แบ่งเป้าหมายเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ เป้าหมายทั่วไปและเป้าหมายเฉพาะ ซึ่งเป้าหมายทั่วไปเป็นเป้าหมายสูงสุด ปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น เพื่อบรรลุนิพาน ส่วนเป้าหมายเฉพาะแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ เป้าหมายแรกคือ เป้าหมายทางกายภาพ หรือเป้าหมายในขั้น โลภียะ คือ เป็นการกระทำเพื่อการดำรงชีวิตต้องการปัจจัย 4 ในการดำรงชีพ โดยการหาเลี้ยงชีพด้วยตนเองและพอเพียงกับสิ่งที่หาได้ ไม่ให้เป็นภาระของผู้อื่นและไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งเมื่อคนมีพอแล้วก็แบ่งปันหรือสละให้กับผู้อื่น เป้าหมายที่สองเป็นเป้าหมายทางจิตใจและปัญญาหรือเป็นเป้าหมายในขั้น โลภุตระ เป็นผู้มีการพัฒนาตนทางด้านจิตใจมีการฝึกจิตมุ่งมั่นและพัฒนางานของตนอย่างต่อเนื่อง และเป็นผู้มีสติปัญญาให้มีความรู้

ความเข้าใจตามความเป็นจริง หรือความสุขที่เกิดจากการดับทุกข์ในส่วนของเป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียงจะเน้นระดับแรกเท่านั้นคือเป้าหมายทางกายภาพ หรือเป้าหมายในขั้น โลภียะ คือเป็นการกระทำเพื่อการดำรงชีวิตต้องการปัจจัย 4 ในการดำรงชีพ โดยการหาเลี้ยงชีพด้วยตนเองและพอเพียงกับสิ่งที่ทำได้ ไม่ให้เป็นภาระของผู้อื่นและไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งเมื่อคนมีพอแล้วก็แบ่งปันหรือสละให้กับผู้อื่น

แนวคิดเกี่ยวกับการคิดแบบคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม

สังคมในปัจจุบันเป็นสังคมที่มีความต้องการไม่มีที่สิ้นสุด และเป็นความต้องการที่ไม่ใช่ความต้องการที่แท้จริง แต่เป็นผลมาจากขอบเขตของวัฒนธรรม (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2546) จะเห็นได้ว่าในระบบทุนนิยม โฆษณาเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่สำคัญมากเพราะเป็นสิ่งที่เราพบเห็นอยู่ทุกวัน ได้ยิน รับรู้โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม สื่อโฆษณาเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการบ่มเพาะนิสัยครอบงำความคิด ความเชื่อ ตามทฤษฎีการปลูกฝังและยังมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยม เจคติ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดพฤติกรรมของแต่ละบุคคล สื่อโฆษณาทุกวันนี้มีการพัฒนาออกแบบอย่างดี มีการถ่ายทอดที่ทันสมัยโดยผ่านเนื้อหาและต้นแบบที่เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง ผสมกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่พัฒนา ทำให้สื่อโฆษณาทุกวันนี้สร้างภาพได้เสมือนจริง มีการเปรียบเทียบก่อนและหลังใช้ สินค้าซึ่งมีผลต่อการกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกที่คล้อยตาม นำเสนอข้อมูล แนวคิดและค่านิยมเชิงบริโภคนิยม สร้างคุณค่าเทียม แทรกซึมเข้าไปในวิถีชีวิตอย่างแยบยล ในข้อมูลของสินค้า ผู้บริโภคถูกกระตุ้นผลักดันให้ใช้จ่ายสินค้าและบริการที่เพิ่มขึ้น ด้วยการชี้แนะของกระบวนการของสื่อโฆษณา การตลาด การขาย ผ่านสื่อมวลชนที่ทันสมัยอย่างกว้างขวาง ครอบคลุมรวดเร็ว ยิ่งโฆษณามาเท่าไร ยิ่งกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดความต้องการที่จะบริโภคสินค้านั้นมากขึ้น (พระขวัญเมือง สุหะ, 2546)

กล่าวโดยสรุป การบริโภคหมายถึง การกิน การใช้และการบริการต่าง ๆ เพื่อบำบัดหรือตอบสนองความต้องการของตน ความพึงพอใจ ความปรารถนาที่แท้จริง เป็นการบริโภคที่ไม่ทำลายธรรมชาติ ทำให้เกิดความพึงพอใจได้รับประโยชน์มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

การบริโภคด้วยตัณหาเป็นการบริโภค เพื่อสนองความต้องการ เพื่อเสพสิ่งปรนเปรอบำรุงบำเรอตน ซึ่งเป็นการบริโภคแบบเสพรสทำให้เกิดความพึงพอใจเรื่อยไปไม่รู้จักจบไม่รู้อิ่ม เช่น ใช้เครื่องนุ่งห่มเพื่อความสวยงาม โอ้อวดแข่งขันซึ่งการกระทำเช่นนี้เป็นการบริโภคเพื่อสนองตัณหา ไม่เป็นการสนองความต้องการที่แท้จริงของชีวิต ความสุขอยู่ที่การเสพด้วยความอยาก (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2557) การบริโภครูปแบบนี้เป็นการบริโภคอย่างขาดปัญญา นอกจากไม่สัมฤทธิ์จุดหมายที่แท้จริงของการบริโภคแล้วยังก่อให้เกิดความสิ้นเปลืองสูญเปล่านำไปสู่การเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ และการทำลายสิ่งแวดล้อม

การบริโภคด้วยปัญญาเป็นการบริโภคอย่างไตร่ตรองถึงเหตุผลความต้องการที่แท้จริง เพื่อบำบัดความต้องการ เพื่อให้ได้รับความสุขจากการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ความหมายของการบริโภคที่แท้จริง คือการบริโภคแบบมีสติปัญญา รู้จักประมาณในการบริโภคเพื่อหล่อเลี้ยงร่างกายและจิตใจ บริโภคด้วยเหตุผลและด้วยปัญญา วิถีทางแห่งการดำรงชีพโดยชอบ คือ ทางสายกลาง เช่น ใช้เครื่องนุ่งห่มเพื่อความสุภาพป้องกันร้อนหรือหนาวเป็นการบริโภคที่คำนึงถึงคุณค่าหรือประโยชน์ที่แท้จริง ดังนั้นคุณค่าทางจิตวิญญาณเช่นนี้ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องสร้างขึ้น ด้วยการจัดการระบบการศึกษาที่สามารถปลูกฝังระบบคุณค่าที่ดีงามขึ้นมาให้จิตสำนึกในการบริโภคที่ไม่ก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2557)

ถ้าเราตัด “ความพึงพอใจ” หรือความสุขอันเกิดจากการบริโภค หรือความสุข ไปได้ ย่อมพิจารณาประเด็นในเรื่อง ประสิทธิภาพในการบริโภคกับประสิทธิภาพในการผลิตเพราะแท้จริงแล้วก็เป็นกระบวนการผลิตในลักษณะหนึ่ง ทั้งการบริโภคและการผลิตก็เป็นส่วนประกอบของกระบวนการที่เหมือนกัน จะเห็นว่าเศรษฐศาสตร์กระแสหลักไม่สามารถกล่าวถึงประสิทธิภาพของการบริโภคได้อย่างชัดเจนเพราะตั้งเป้าหมายของการบริโภคคือการสร้างความพึงพอใจสูงสุด ซึ่งลักษณะเช่นนี้ก็มีความทุกข์อยู่ดี ถึงจุดนี้พุทธเศรษฐศาสตร์สามารถอธิบายได้โดยใช้ความหมายที่รู้จักกันในภาษาจิตวิทยาระหว่าง ความจำเป็น (Need) กับความต้องการ (Want) อับราฮัม มาสโลว์ ได้แยกความจำเป็น สามระดับ คือ ความจำเป็นทางกายภาพหรือความจำเป็นในแง่สรีรภาพ (Physical or physiological needs) ความจำเป็นทางสังคม (Social needs) และ ความจำเป็นทางคุณธรรม (Moral needs) ความจำเป็น (Need) มีความหมายเช่นเดียวกับการให้คุณค่าในจุดยืนแบบพุทธ ความจำเป็นจริง ๆ มีเพียงระดับเดียว นั่นคือ ความจำเป็นทางกายภาพหรือความจำเป็นในแง่สรีรภาพ ส่วนความจำเป็นอื่น ๆ ที่กล่าวถึงมาสโลว์นั้นไม่มีความจำเป็น เพราะสามารถเข้าถึงทั้งหมดได้ด้วยปัญญา (อภิรักษ์ พันธเสน, 2547)

ฉะนั้นเมื่อมีปัญหถึงระดับความเข้าใจว่า สุข คือ ความทุกข์ การบริโภคในระดับความสุขหรือที่เรียกว่า ความต้องการ (Want) หรือจะเรียกให้ตรงความหมายแบบพุทธ คือ การบริโภคอันเกิดจากตัณหา การบริโภคในลักษณะเป็นการตอบสนองตัณหาจึงไม่มีความจำเป็น ต้องมีการบริโภคที่มีความจำเป็น คือ การบริโภคเป็นไปเพื่อบำบัดความจำเป็นทางสรีรภาพเป็นหลัก ก็ถือว่าการบริโภคที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะเป็นการบริโภคเพื่อแก้ปัญหาให้ตรงประเด็น ทั้งนี้เป้าหมายสูงสุดของมนุษย์ คือ การมีความสุขโดยปราศจากความทุกข์ หรือบรรลุสภาวะนิพพาน และหนทางสายตรงที่จะนำไปสู่การบรรลุ คือ ทางสายกลาง โดยสายทางนี้ต้องนำไปสู่การพัฒนาทางปัญญาซึ่งจะนำไปสู่เส้นทางที่พึงปรารถนาสองประการ คือ จะต้องไม่ใช่หนทางแห่งกิเลส และไม่ใช่หนทางแห่งความทรมาณและทุกข์ยาก การขาดแคลนปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่

อาศัย และยารักษาโรค เป็นการขาดแคลนที่ทุกข์ทรมาน จากสาเหตุดังกล่าวจึงต้องได้รับการบำบัดด้วยการบริโภคน้ำ หรือมีหลักประกันว่าจะมีการบริโภคน้ำเมื่อมีความจำเป็นเกิดขึ้น ในขณะเดียวกัน การบริโภคน้ำเพื่อสนองตัณหาเป็นการบริโภคน้ำที่ไม่นำไปสู่การยกระดับสมาธิและปัญญา เพราะเป็นการระงับกิเลสเพียงชั่วคราว แต่ก็กระตุ้นกิเลสให้สูงขึ้นไปในรอบต่อไป ดังนั้นการบริโภคน้ำที่มีประสิทธิภาพคือการบริโภคน้ำตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือการบริโภคน้ำตามเส้นทางสายกลาง เป็นการบริโภคน้ำที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด (อภิรัชย์ พันธเสน, 2547) การบริโภคน้ำเพื่อความ ต้องการโดยมุ่งให้ได้ประโยชน์สูงสุด ด้วยวิธีการที่ง่ายจากการรู้จักพิจารณาถึงคุณค่าที่แท้จริง ของสิ่งที่ใช้บริโภคน้ำใช้สอย ย่อมได้รับประโยชน์ ตรงตามวัตถุประสงค์ตรงตามจุดหมาย ของการบริโภคน้ำอย่างอริยชน (พระวิรัชช น อุตุโตโร, 2555)

หลักเกี่ยวกับการบริโภคน้ำในพระพุทธศาสนามีอยู่ว่า จะต้องบริโภคน้ำด้วยหลักการที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการ คือ พิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วน แยกคาย รอบคอบ รอบด้านคำนึงถึงคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม พิจารณาด้วยปัญญาก่อนแล้วจึงบริโภคน้ำใช้สอยตามหลักการของ การบริโภคน้ำปัจจัย 4 คือ น้ำ อาหาร ที่อยู่ และยารักษาโรค ย่อมมีความสำคัญต่อมนุษย์โดยทั่วไป แต่ในขณะเดียวกันก็อาจเกิดโทษภัยอันเกิดจากการบริโภคน้ำเช่นเดียวกัน หากขาดสติไม่รู้จักของคุณค่าแท้ของปัจจัย 4 วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้และคุณค่าเทียม เพื่อให้เห็นความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะในการดำรงชีวิตของมนุษย์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) เช่นเดียวกับบ้านเป็นที่สำหรับหลับนอนพักผ่อน เป็นอยู่อาศัยไม่จำเป็นต้องใหญ่เสมอไปขอเพียงให้บังแดดลมฝนและสัตว์ร้ายภัยธรรมชาติ ก็ถือว่าเป็นคุณค่าหรือประโยชน์ที่แท้จริงของบ้านเป็นต้น คุณค่าแท้จริงในการบริโภคน้ำใช้สอยปัจจัย 4 เห็นได้จากบทพิจารณาของพระสงฆ์ก่อนที่จะใช้สอยปัจจัย 4 หรือที่เรียกว่า ปัจจเวกขณะ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

ในพุทธศาสนามีหลักในการบริโภคน้ำด้วยเหตุผลคือก่อนที่จะบริโภคน้ำหรือใช้สอยปัจจัยสี่ นั้นให้พิจารณาเสียก่อนว่า เพื่ออะไร คือให้บริโภคน้ำด้วยปัญญา

ก่อนบริโภคน้ำ ใช้สอยปัจจัยสี่ทั้งหลายควรพิจารณาให้เห็นถึงคุณค่าหรือสาระของ สิ่งนั้น ๆ ว่าแท้จริงแล้วคืออะไร พระธรรมปิฎกกล่าวถึง คุณค่าว่าคุณค่าของวัตถุนั้นเราอาจจะแยกออกได้ 2 ส่วน คือ คุณค่าแท้ กับคุณค่ารองยกตัวอย่าง เช่น ปัจจัย 4 ความสำคัญของเครื่องนุ่งห่มหรือเสื้อผ้านี้ คุณค่าแท้ของมัน คือ เพื่อปกปิดร่างกายความสำคัญของเครื่องนุ่งห่มหรือเสื้อผ้านี้คุณค่าแท้ของมัน คือ เพื่อปกปิดร่างกายป้องกันความสะอาดแก่ความหนาวความร้อน เป็นต้น นี่คือน้ำประโยชน์แท้ หรือคุณค่าแท้ของมัน แต่สำหรับมนุษย์ปุถุชนแล้วไม่ได้ต้องการเพียงคุณค่าแท้เท่านั้นมันจะต้องการ คุณค่ารองอีก คุณค่ารองนี้ คือ สิ่งที่จะให้เกิดความรู้สึกสวยงามโก้หรูหราราวคั่นว่าเป็นของแพง ทันสมัยหรือเป็นของจากต่างประเทศ เป็นต้น นี่คือน้ำคุณค่ารอง หรือเรียกว่าไม่ใช่สาระ รอยนตร์สาระ

ของรถยนต์ คือ ใช้เป็นยานพาหนะนำเราไปสู่ที่หมายด้วยความสะดวกรวดเร็ว แนวความคิดที่ควบ
กับคุณค่านี้ ก็คือ พยายามให้สะดวกและปลอดภัยบนถนนที่ สุดนี้เป็นคุณค่าแท้ส่วนคุณค่ารองก็คือ
จะต้องให้โก้หรู เป็นสิ่งแสดงฐานะเป็นรถรุ่นใหม่ที่ล่าสุดที่ นำเข้ามาจากประเทศทาง ยุโรปหรือ
อเมริกา เป็นต้น ความคิดที่ควบกับคุณค่าแบบนี้ก็คือ ต้องพยายามให้สวยให้เด่นที่สุด บ้านเรือนหรือ
ที่อยู่อาศัย ก็มีคุณค่าแท้ คือ ให้เป็นที่พักพิงหลบภัยและเป็นที่ ที่เราจะได้ดำรงชีวิตส่วนเฉพาะของ
เราในครอบครัวของเราให้มีความสุขแต่ก็มีคุณค่ารองอีกในความหมายของปุถุชน เช่น การแสดง
ฐานะ แสดงความหรูหราสิ่งทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนเราในส่วนที่เป็นวัตถุนี้ ปุถุชนทั่วไป
มักจะมีคุณค่าอยู่ 2 อย่าง คือ คุณค่าแท้กับคุณค่ารองพุทธศาสนายอมรับคุณค่าแท้ที่เราสามารถเห็น
ในเวลาพระจะบริ โภคปัจจัยสี่ก็จะพิจารณาก่อนจะใช้สอยว่าข้าพเจ้า ได้พิจารณาแล้ว โดยแยกคาย
จึงใช้สอยจิ๋วเพียงเพื่อป้องกันความหนาวเพื่อป้องกันความร้อนเพื่อป้องกันสัมผัสอันเกิดจาก
เหลือบ ขุลง แดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลายเพียงเพื่อปกปิดอวัยวะอันให้เกิดความละอาย

ในชีวิตของปุถุชนนี้ถือว่าคุณค่ารองหรือส่วนเกินนี้เป็นเรื่องสำคัญแล้วคุณค่ารองที่เป็น
ส่วนเกินนี้เองที่สร้างปัญหาแก่นมนุษย์มากที่สุดปัญหาอาชญากรรมที่ เกิดจากความเร้นแค้นยากจน
อันเป็นสาเหตุทางเศรษฐกิจเป็นปัญหาสำคัญมากเป็นปัญหาใหญ่และมีผลกว้าง ไกลกว่าปัญหา
ที่คนยากจนสร้างขึ้นเป็นตัวละครสำคัญซ่อนอยู่เบื้องหลังการเกิดปัญหาเศรษฐกิจที่ร้ายแรง

บรรพชิตควรดำรงชีพอย่างผู้ไม่ประมาทและมีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลา รวมถึง
การรับและการบริ โภคปัจจัย 4 การมีสติในการพิจารณาบริ โภคใช้สอยเพื่อให้เข้าถึงเป้าหมายของ
การบริ โภคปัจจัย 4 อย่างแท้จริงนั้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) พระพุทธองค์ได้ทรง
วางหลักการ ให้พุทธศาสนิกชน ได้เตือนตนให้ตระหนักสำนึกพิจารณาการบริ โภคใช้สอยปัจจัย 4
เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดไม่ส่งผลกระทบต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม (แสวง นิลนามะ,
2551)

กล่าวโดยสรุปการบริ โภคที่มีประสิทธิภาพคือการบริ โภคตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือ
การบริ โภคตามหลักทางสายกลาง เป็นการบริ โภคที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ย่อมได้รับประโยชน์
ตรงตามวัตถุประสงค์ตรงตามจุดมุ่งหมายของการบริ โภค

การบริ โภคนั้นทางพุทธศาสนาได้กล่าวว่าการบริ โภคคือการ กิน การใช้ และการเสพ
ดังนั้นในการบริ โภคในปัจจุบันจึงมีการเสพสื่อ ซึ่งสื่อในที่นี้คือ การรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร ที่มีอยู่
รอบตัว จากสื่อต่าง ๆ เพราะข้อมูลข่าวสารทุกวันนี้มีมากมาย ทั้งที่เป็นจริงและไม่จริง ในการบริ โภค
สื่อหรือเสพสื่ออันนี้จึงต้องมีการคิด วิเคราะห์ ไตร่ตรอง หรือตรวจสอบ ข้อมูลนั้นก่อนที่จะเชื่อถือ
หรือนำมาใช้ได้ ฉะนั้นจึงมีนักวิชาการหลายท่านที่ให้ความหมายของการบริ โภคสื่อด้วยปัญญา
หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการใช้ปัญญา การวิเคราะห์ และไตร่ตรอง ข้อมูล ข่าวสาร

ด้วยความเข้าใจในประโยชน์และคุณค่าแท้ เพื่อการพัฒนาความคิด สติปัญญา พฤติกรรม และชีวิตความเป็นอยู่ โดยไม่ให้ตนเองหรือผู้อื่นเดือดร้อนและจิตใจก็เกิดความพอใจส่งผลให้มีพฤติกรรมที่ดีงามและถูกต้อง (พระธรรมปิฎก, 2545 อ้างถึงใน วิไลลักษณ์ บรรจงทองคำ, 2553; จินตนา ตันสุวรรณนันท และปิยะนุช เพ็ชรรัตน์พิมล, 2552)

ปัญญาอันเป็นที่มาของความสันโดษ ในบุคคลทั่วไปต้องอาศัยการแนะนำชักจูงจากองค์ประกอบภายนอก นั่นคือ ความมีกัลยาณมิตรและองค์ประกอบภายในด้วยโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นวิธีคิดที่ช่วยให้เกิดความสันโดษ ซึ่งสรุปได้ดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต, 2555)

1. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คือ การพิจารณาปรากฏการณ์หรือปัญหาที่เป็นผลจากสภาวะที่เห็นจริงด้วยความต่อเนื่องของเรื่องราวที่เกิดขึ้น ด้วยการลำดับเหตุการณ์และผลกระทบเพื่อหาหนทางแก้ไข ด้วยการค้นหาสาเหตุ และปัจจัยต่าง ๆ ที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมา ในลักษณะปัจจัยสัมพันธ์และแบบสอบถามโดยการตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบ

2. วิธีคิดแบบแยกส่วน วิธีคิดแบบแยกส่วน เป็นการคิดวิเคราะห์ที่แยกเป็นส่วน ๆ ขององค์ประกอบในประเด็นหลัก ก่อนที่จะนำมาบูรณาการเป็นองค์รวม โดยต้องแยกแยะออกมาเป็นองค์ประกอบย่อย ๆ ได้ กระบวนการคิดแบบนี้ ได้แก่ การแตกประเด็นย่อย การจัดหมวดหมู่ การวิเคราะห์ในแต่ละประเด็น การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของประเด็นย่อย และหมวดหมู่ และการสรุปประเด็นปัญหา เหตุ และผล และแนวทางแก้ไข เป็นต้น

3. วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ เป็นกระบวนการคิดให้รู้ และเข้าใจในความธรรมดาของสรรพสิ่งทั้งปวง ว่าสิ่งเหล่านั้นย่อมมีขึ้นสูงสุด และต่ำลง สิ่งเหล่านั้น ย่อมมีการตั้งอยู่ และดับไป เป็นต้น

4. วิธีคิดแบบบอริยสัง วิธีคิดแบบบอริยสัง คือ การคิดแบบแก้ปัญหาที่เริ่มจากเหตุแห่งปัญหาหรือทุกข์ มีลักษณะทั่วไป 2 ประการ คือ เป็นวิธีคิดตามเหตุ และผล เป็นวิธีคิดที่ตรงจุดตรงเรื่องตรงไปตรงมา

5. วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ วิธีคิดแบบนี้ คือ การคิดตามหลักการ และจุดมุ่งหมาย คือ กระบวนการคิดที่พิจารณาวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักการ กับ จุดมุ่งหมาย ซึ่งกระบวนการคิดที่พิจารณาถึงหลักการ กับ จุดมุ่งหมาย จะช่วยให้เราสามารถกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง และทำให้เกิดผลต่อเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น หากต้องการเงินเพื่อมาซื้อโทรศัพท์ แต่เงินไม่มีหรือมีไม่พอ ดังนั้น แล้วจำเป็นต้องหาเงินมาเพิ่ม แต่จะหาด้วยวิธีใดบ้าง และคำสอนในทางพุทธศาสนากล่าวถึงการไม่กระทำผิดในหลายประการ เช่น ไม่ลักทรัพย์ ดังนั้นแล้ว ก็ควรจะหาเงินด้วยวิธีอื่นที่ถูกต้องตามหลักคุณธรรม

6. วิธีคิดแบบพิจารณาคุณโทษ และหาทางออก วิธีคิดแบบพิจารณาคุณโทษ และหาทางออก เป็นการคิดพิจารณาในเหตุบนทุกแง่มุม และยอมรับความจริงว่า ทุกสิ่งในโลกมีทั้งคุณ-โทษ ข้อดี-ข้อเสีย จุดอ่อน-จุดแข็ง และสามารถหาทางออกหรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยการปฏิบัติตามรรควิธีที่ถูกต้อง

7. วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม เป็นการคิดพิจารณาเกี่ยวกับการกระทำสิ่งต่าง ๆ ในการใช้สอยหรือบริโภค หรือคุณค่าในการใช้งาน ในชีวิตประจำวัน การพิจารณาว่าสิ่งใดที่มีคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม จะใช้กิเลส และค้นหาเป็นเกณฑ์พิจารณา คือ ถ้าสิ่งใดที่ทำเพื่อประโยชน์สุขทั้งของตนเอง และผู้อื่น โดยปราศจากกิเลส และค้นหาเป็นตัวนำ สิ่งนั้นว่าเป็นคุณค่าแท้ แต่ถ้าสิ่งใดทำเพื่อตอบสนองกิเลส และค้นหาเป็นตัวนำ สิ่งนั้นถือว่าเป็นคุณค่าเทียม ดังนั้น เพื่อสกัดหรือบรรเทาภิเลส และค้นหาที่จะเข้ามาครอบงำจิตใจ ต้องอาศัยปัญหาเป็นตัวช่วยกำกับพิจารณาอยู่เสมอเพื่อจะได้เข้าใจและเลือกเสพคุณค่าแท้ที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างแท้จริงแก่ตนเอง และผู้อื่นในสังคม

8. วิธีคิดแบบอุบายปลูกเร้าคุณธรรม วิธีคิดแบบอุบายปลูกเร้าคุณธรรม เป็นวิธีคิดที่ช่วยให้เกิดกระบวนการความคิดบนพื้นฐานของคุณธรรม โดยการกำหนดจิตใจให้ระลึกอยู่ในสิ่งที่กระทำ หรือที่เรียกว่า สติ

9. วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน เป็นวิธีคิดที่ให้จิตใจจดจ่อหรือตั้งมั่นในสิ่งที่กระทำในปัจจุบัน ด้วยการคิดที่มีสมาธิ จิตไม่ออกแวก ไม่นำเรื่องอื่นมาคิดให้กระวนกระวายใจ

10. วิธีคิดแบบวิภาษวาท วิธีคิดแบบวิภาษวาท คือ วิธีคิดแบบการมองความจริงในทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่มองหรือคิดวิเศษเฉพาะแง่ใดแง่หนึ่ง

จากวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ทั้ง 10 วิธีผู้วิจัยเห็นว่าวิธีคิดที่สำคัญและจำเป็นเพราะวิธีคิดนี้ใช้มากในชีวิตประจำวันและเกี่ยวข้องกับการบริโภคใช้สอยปัจจัย 4 และวัตถุประสงค์ความสะดวกต่าง ๆ คือ วิธีคิดแบบคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมที่สำคัญและประโยชน์มากแต่อาจจะเพราะหลักการพื้นฐาน ของแนวคิด ทำให้ดูเหมือนเป็นสิ่งที่หลายคนมองข้ามไปในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีความสับสนวุ่นวายมาก พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546; 2557) ได้ให้ความหมายของคุณค่าแท้หมายถึง คุณค่าที่เป็นประโยชน์ในด้านคุณภาพที่ส่งเสริมให้ร่างกาย มีความสมบูรณ์แข็งแรง ต่อต้าน โรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ หรือเป็นสิ่งจำเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ในด้านที่ทำให้ชีวิตมีความสุขตามอรรถภาพของตน สามารถแก้ปัญหาด้านสุขภาพร่างกายได้ เช่น บริโภคอาหารคุณค่าที่มีประโยชน์ที่หล่อเลี้ยงร่างกายเป็นอยู่ดี มีสุขภาพดี มีความสุขมีกำลังเกื้อกูลแก่ตนเองและผู้อื่นแก่การบำเพ็ญหน้าที่ การใช้สอย หรือบริโภค เป็นวิธีคิดแบบสกัดหรือบรรเทา

ค้นหา เป็นขั้นฝึกหัดเกลากิเลสหรือตัดทางไม่ให้กิเลสเข้ามาครอบงำจิตใจแล้วชักจูงพฤติกรรม ต่อ ๆ ไป วิธีคิดแบบนี้นำมาใช้มากในชีวิตประจำวัน เพราะเกี่ยวข้องกับกรบริโภคใช้สอยปัจจัย 4 และวัตถุประสงค์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพราะเรามีความต้องการและเห็นว่าสิ่งนั้น ๆ จะสนองความต้องการของเราได้ สิ่งใดสามารถสนองความต้องการของเราได้ สิ่งนั้นก็มีความค่าแก่เรา หรือที่เรา นิยมเรียกว่ามันมีประโยชน์ คุณค่านี้อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ตามชนิดของความต้องการ คือ

1. คุณค่าแท้ หมายถึง คุณค่า หรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลาย ในแง่ที่สนองความต้องการของชีวิตโดยตรง หรือที่มนุษย์นำมาใช้แก้ปัญหาของตน เพื่อความดีงาม ความดำรงอยู่ด้วยดีของชีวิต หรือเพื่อประโยชน์สุขทั้งของตนเองและผู้อื่น คุณค่าแท้ที่อาศัยปัญญาเป็นเครื่องตีค่า หรือวัดราคา จะเรียกว่าคุณค่าสนองปัญญา ก็ได้ เช่น อาหารมีคุณค่าอยู่ที่ประโยชน์สำหรับหล่อเลี้ยงร่างกาย ใช้ชีวิตดำรงอยู่ได้ มีสุขภาพดี เป็นอยู่ผาสุก มีกำลังเกื้อกูลแก่การบำเพ็ญกิจหน้าที่ รดยนต์ช่วยให้เดินทางได้รวดเร็ว เกื้อกูลแก่การปฏิบัติหน้าที่การงาน ความเป็นอยู่ และปฏิบัติการทั้งหลาย ในแง่บำเพ็ญประโยชน์สุข ครอบงำเอาความสะดวก ปลอดภัย แข็งแรง ทนทาน เป็นต้น

2. คุณค่าพอกเสริม หรือคุณค่าเทียม ความหมาย คุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลาย ที่มนุษย์พอกเพิ่มให้แก่สิ่งนั้น เพื่อปรนเปรอการเสพเสวยเวทนา หรือเพื่อเสริมราคา เสริมขยายความมั่นคงยิ่งใหญ่ ของตัวตนที่ยึดถือไว้คุณค่าเทียมนี้ อาศัยค้นหาเป็นเครื่องตีค่า หรือวัดราคา จะเรียกว่าคุณค่าสนองตัณหา ก็ได้ เช่น อาหารมีคุณค่าอยู่ที่ความเอร็ดอร่อย เสริมความสนุกสนาน เป็นเครื่องแสดงฐานะความ โก้ ช่วยให้คุณหรูหรา รดยนต์เป็นเครื่องวัดฐานะ แสดงความ โก้ ความมั่งมี ครอบงำเอาความสวยงาม และความเด่น เป็นต้น วิธีคิดแบบนี้ ใช้พิจารณาในการเข้าเกี่ยวข้องกับปฏิบัติ ต่อสิ่งทั้งหลายได้ทั่ว ๆ ไป ไม่ว่าจะเป็นการบริโภค ใช้สอย การซื้อหา หรือการครอบครอง โดยมุ่งให้เข้าใจและเลือกเสพคุณค่าแท้ ที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างแท้จริง เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ตนและผู้อื่น

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2543) ได้อธิบายว่า คุณค่าแท้ นอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างแท้จริงแล้ว ยังเกื้อกูลแก่ความเจริญงอกงามของกุศลธรรม เช่น ความมีสติ เป็นต้น ทำให้พ้นจากความเป็นทาสของวัตถุ เพราะเป็นการเกี่ยวข้องกับด้วยปัญญา และมีขอบเขตอันเหมาะสม มีความพอเหมาะพอดี ต่างจากคุณค่าพอกเสริมด้วยตัณหา ซึ่งไม่ค่อยเกื้อกูลแก่ชีวิต บางทีเป็นอันตรายแก่ชีวิต ทำให้อกุศลธรรม เช่น ความโลภ ความมัวเมา ความริษยา มานะ ทิฏฐิ ตลอดจนการยกตนข่มผู้อื่นเจริญขึ้น ไม่มีขอบเขต และเป็นไปเพื่อการแก่งแย่งเบียดเบียน ตัวอย่างเช่น อาหารที่กินด้วยปัญญา เพื่อคุณค่าแท้ มีหนึ่งราคาสิบบาท อาจจะมีค่าต่อชีวิตร่างกายมากกว่าอาหารมือเดีวราคาพันบาท ที่กินด้วยตัณหาเพื่อเสริมราคาของตัวตน หรือสักว่าสนองความอยาก และหน้าซำอาจเป็นอันตรายแก่ร่างกาย

ไพบูลย์ จาตุรปัญญา (2535 อ้างถึงใน พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543) การพิจารณาถึงคุณค่าแท้ คือ คุณประโยชน์ที่แท้จริงของปัจจัย 4 เพียงเพื่อป้องกันและบรรเทาอันตราย ทั้งที่เป็นภายนอก ได้แก่ สัตว์ที่เป็นอันตราย ลมฟ้าอากาศที่ไม่เหมาะสม และอันตรายภายในร่างกาย คือ ความหิวและความเจ็บป่วย ซึ่งเมื่อร่างกายปลอดภัย ดีแล้ว จะได้ประพาศพรหมจรรย์ คือ ปฏิบัติธรรมให้ถึงความพ้นทุกข์ คือ การได้บรรลุโลกุตระผลในที่สุดอันเป็นคุณสูงสุดที่มนุษย์ชาติพึงปฏิบัติให้เข้าถึง

คุณค่าแอบแฝง หรือคุณค่าเทียม หมายถึง คุณค่าที่เป็นเพียงส่วนเกินไม่เป็นประโยชน์ต่อร่างกายอย่างแท้จริง การบริโภคส่วนนี้เพื่อสนองตัณหาความอยาก เพื่อเสริมอรรถาในการแสดงบทบาททางสังคม เพื่อความสนุกสนาน เพื่ออวดความมั่งมีฐานะในสังคมเท่านั้น เช่น การดื่มไวน์ขวดละหมื่น หรือแสนบาทเป็นเพียงการดื่มเพื่อคนทั่วไปเห็นว่ามีฐานะที่ดีอีกประการรับประทานอาหารมากเกินไปเป็นสาเหตุให้คนเราเป็นโรคร้ายแรงและเสียชีวิตได้

การรู้จักคิดแบบเห็นคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมหรือคุณค่าแอบแฝง เป็นการใช้ความคิดพิจารณาถึงสิ่งที่จำเป็นในการที่จะมีชีวิตที่จะต้องใช่วิชาญาณในการเสพวัตถุหรือปัจจัยเครื่องอาศัยของมนุษย์ เพราะว่าถ้าเมื่อใดเราไม่สามารถมองเห็นคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งที่บริโภคเข้าไปแล้วย่อมได้รับผลเสียมากกว่าผลดี เพราะสิ่งของบางอย่างอาจจะมีความผิดพลาดในการให้ข่าวสารข้อมูล เช่น ยาชูกำลังชนิดต่าง ๆ เครื่องดื่มที่สารทดแทนพลังงานที่เสียไป หรือยาบำรุงร่างกายต่าง ๆ ที่เราเห็นโฆษณาอยู่ทุกวัน มีหมอบางท่านออกมาให้ข้อสังเกตว่า ยาชูกำลังเหล่านั้นเป็นของที่ไม่จำเป็นต่อร่างกายและชีวิตที่แท้จริง เป็นสิ่งฟุ่มเฟือยที่หลอกให้ประชาชนหลงเชื่อเพื่อประโยชน์ในด้านธุรกิจ เพราะฉะนั้น ในชีวิตประจำวันเป็นอย่างยิ่งจะต้องใช้สติพิจารณาให้เห็นคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมของปัจจัยเครื่องบริโภคในแต่ละวัน แยกแยะให้ออกว่าสิ่งไหนเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพร่างกายเป็นไปเพื่อความเจริญเติบโต สิ่งไหนที่เป็นไปเพื่อความหรรหามีราคาแพงแต่มีคุณค่าประโยชน์เพียงน้อยนิด เป็นคุณค่าเสริมความอยากไม่เกื้อกูลต่อการดำรงชีวิต บางที่เป็นอันตรายต่อชีวิต ทำให้อกุศลธรรม เช่น ความโลภ ความมัวเมา ความริษยา มานะ ทิฐิ ตลกดจน การยกตนข่มผู้อื่นให้เจริญขึ้นอีกอย่างหนึ่งวิธีคิดแบบนี้ ยังเกื้อกูลต่อการเกิดของกุศลธรรม เช่น ความมีสติ เป็นต้น ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุ เพราะประกอบด้วยปัญญา ต่างจากคุณค่าเทียมที่เสพหรือบริโภคด้วยอำนาจของกิเลสคือความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543)

กล่าวโดยสรุป วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้และรู้คุณค่าเทียม เป็นวิธีคิดที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันเกี่ยวกับการคิดแบบคุณค่าแท้ในการดำเนินชีวิต ในการพิจารณาการบริโภค เสพ ปัจจัยสี่ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อย่างเห็นคุณค่าที่มีประโยชน์ตามความจำเป็นหรือคุณประโยชน์

ที่แท้จริงตามความจำเป็นในชีวิตประจำวันและการดำเนินชีวิต ในการพิจารณาการบริโภค เสพ บังคับ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ตามความอยากหรือความต้องการของตนเอง โดยจำแนก ได้เป็น 2 ประเภท คือ ตามความจำเป็น หรือคุณค่าแท้โดยใช้ปัญญาในการพิจารณา เป็นคุณค่าที่มี ประโยชน์ต่อตนเอง ส่วนคุณค่าพอกเสริมหรือคุณค่าเทียม เป็นการใช้เพื่อสนองความอยาก (ตัณหา) หรือเพื่อปรนเปรอตนเอง ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่ง คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม ออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) ด้าน จิตใจ 2) ด้านร่างกาย 3) ด้านสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ

การรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริโภคสื่อในยุคศตวรรษที่ 21 เนื่องจากสื่อ เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของประชาชนมากในทุกด้าน สื่อได้เข้ามาแทนที่สถาบันทางสังคม ดั้งเดิม เช่น ครอบครัวและโรงเรียน ที่หลายสิ่งหลายอย่างที่เราเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงแล้ว ล้วนเป็นการรับรู้ผ่านสื่อทั้งสิ้น กระทรวงศึกษาธิการได้เสนอแนวคิดของอนทาร์ไอของประเทศ แคนาดา สำหรับการศึกษาเพื่อให้รู้เท่าทันสื่อ (เอ็อิจิต วิโรจร์ ไตรรัตน์, 2540; พรทิพย์ เย็นบก, 2547) ไว้ดังนี้

1. สื่อทั้งหมดมีผู้สร้าง หลักการนี้เป็นหลักการสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อ เราต้องเข้าใจ ว่าสื่อไม่ใช่กระจกเงาสะท้อนโลกอย่างตรงไปตรงมา แต่สื่อทุกสื่อล้วนถูกมนุษย์สร้างขึ้น โดยผสมผสานทัศนคติและค่านิยมของผู้สร้างลงไปด้วยไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ในการทำ ให้สื่อที่มีความจริงมากที่สุด ทามกลางเรื่องราวหรือเหตุการณ์จำนวนมากมายมหาศาลที่เกิดขึ้น ในแต่ละวัน สื่อก็จะเลือกนำเสนอเฉพาะเหตุการณ์ที่สื่อคิดว่าสมควรนำเสนอ และแ่งมุมที่สื่อคิดว่า สมควรนำเสนอและด้วยวิธีที่สื่อคิดว่าควรนำเสนอ เช่นสื่ออาจจะนำเสนอว่าวัยรุ่นทุกคนนี้ต้องหุนดี เหวบางร่างน้อย หรือต้องผอม ๆ

2. สื่อสร้างภาพความจริง สิ่งที่เราคิดและรู้สึกเกี่ยวกับโลกส่วนมากมาจากการศึกษาที่เรา เรียนรู้ผ่านสื่อ เนื้อความในสื่อโดยปกติจะเป็นส่วนผสมของข้อมูล ค่านิยมและโลกทัศน์ที่ถูกจัด ลำดับกำหนดความสำคัญก่อนหลังและยัง้าโดยสื่อ แต่เรากลับบยอมรับโดยปกติว่ามันคือสิ่งที่ เป็นธรรมชาติ เช่น การที่สื่อนำเสนอข่าวโงมตองค์กรบางองค์กรเพราะมีแนวทางการดำเนินต่างไปจาก องค์กรศาสนาทั่วไป เป็นการเน้นให้เห็นความสำคัญของความมั่นคงทางสังคมมากกว่าความสำคัญ ของเสรีภาพส่วนบุคคลที่จะปฏิบัติตามความเชื่อของตน ดังนั้นสื่อมีอิทธิพลอย่างกว้างขวาง ต่อการกล่อมเกลาคความรู้สึกกับความจริงและค่านิยมทางสังคม การเรียนรู้สื่อจึงเป็นตัวกระตุ้นให้ เราอยากตั้งคำถามกับความจริงที่สื่อต้องการนำเสนอ

3. สื่อมักจะสร้างความหมายและใช้เนื้อหาในเชิงการค้า (สื่อคือธุรกิจ) สื่อมวลชนเกือบทั้งหมดมีเป้าหมายเพื่อสร้างผลกำไร ผู้รับสื่อจะถูกกำหนดให้เป็น “กลุ่มเป้าหมาย” เนื่องจากเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่กำลังใช้สินค้าหรือบริการ บางครั้งผู้รับสื่อเองก็ตกอยู่ในฐานะสินค้าที่ถูกขายให้ผู้โฆษณา เงื่อนไขทางธุรกิจจะเป็นตัวกำหนดว่าเนื้อหาเรื่องใดที่ควรนำมาสร้าง มีเทคนิคการนำเสนอและช่องทางการเผยแพร่ควรเป็นอย่างไร ดังจะเห็นได้ว่ารายการละครเป็นที่นิยมของคนจำนวนมากในช่วงหัวค่ำและช่วงที่มีคนดูมากที่สุดเกือบทุกช่อง เงื่อนไขทางธุรกิจเหล่านี้มีอิทธิพลแม้กระทั่งต่อสื่อที่ไม่มีเป้าหมายทางการค้า เช่น สื่อของรัฐบาล หรือสื่อที่ไม่หวังผลกำไร การเรียนรู้สื่อทำให้เราคิดพิจารณาถึงประเด็นเรื่องกระบวนการผลิตและองค์กรที่เป็นเจ้าของสื่อด้วย ไม่ใช่สนใจแค่เนื้อหาของสื่อเท่านั้น

4. สื่อทุกชนิดส่งสารเชิงอุดมการณ์และชี้นำค่านิยม สื่อทุกชนิดนำเสนอให้เห็นถึงค่านิยมและวิถีชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ สื่อจะชี้นำโดยอาจจะแสดงออกอย่างชัดเจน หรือไม่ก็แสดงโดยนัยว่าธรรมชาติของโลกและสังคมที่เราควรยอมรับเป็นอย่างไร เช่น ธรรมชาติของการมีชีวิตที่ดี ความดีงามของระบบบริโภคนิยม บทบาทของสตรี การที่หนังสือพิมพ์วิพากษ์วิจารณ์ผู้ที่เรียกร้องให้ผู้หญิงกับผู้ชายมีสิทธิเท่าเทียมกันทางเพศ เป็นการชี้นำที่หนังสือพิมพ์แสดงออกอย่างชัดเจน

5. สื่อแสดงนัยทางสังคมและการเมือง สื่อมีอิทธิพลอย่างใหญ่หลวงทางการเมืองและในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โทรทส์สามารถส่งผลต่อการเลือกตั้งผู้นำประเทศโดยการนำเสนอภาพลักษณ์ต่าง ๆ สื่อชี้แนะว่าประเด็นใดเป็นประเด็นสำคัญของชาติ และประเด็นร่วมของโลก จนกระทั่งผู้ชมเห็นดีงามตามกันมากที่สุด เช่น บางช่วงสื่ออาจทำให้รู้สึกถึงความมั่นคงของชาติเป็นเรื่องสำคัญ ทำให้คนในสังคมยอมรับรัฐบาลที่มาจากทหารได้ระดับหนึ่ง ในบางขณะที่บางเวลา สื่อจะสะท้อนให้เห็นว่าการฟื้นฟูสภาวะเศรษฐกิจของประเทศเป็นเรื่องสำคัญทำให้นักการเมืองที่มีประสบการณ์ทางธุรกิจมากได้เปรียบในการเลือกตั้ง

ฉะนั้นในการเสพสื่อต่าง ๆ นั้นควรมีการใช้วิจารณญาณและการใช้ปัญญาในการไตร่ตรอง หรือมีการบริโภคสื่อข้อมูลข่าวสารด้วยปัญญา ต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา โดยผู้ที่มีการบริโภคข้อมูลข่าวสารด้วยปัญญา ในด้านพฤติกรรมก็ควรมีความเหมาะสมทั้งในการเลือก และการรับข้อมูลข่าวสาร รู้จักเลือกข่าวสารที่เป็นกัลยาณมิตร และการรับข่าวสารที่มีประโยชน์ในด้านจิตใจก็ควรเป็นผู้ที่มีจิตสำนึกในการเลือกและการรับข้อมูลข่าวสาร คือมีความตั้งใจและแรงจูงใจที่ดี มีสติ ไม่หลงไหลในข้อมูลข่าวสาร และในด้านปัญญาก็ควรมีความเข้าใจที่ถูกต้อง ในการคิดพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล (วิไลลักษณ์ บรรจงทองคำ, 2553)

ในการวิจัยเกี่ยวกับการบริโภคด้วยสื่อด้วยปัญญา เรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม

การบริโภคสื่อด้วยปัญญาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพ ของจินตนา ต้นสุวรรณนนท์ และปิยะนุช เพ็ชรรัตน์พิมล (2552) ผลการวิจัยที่สำคัญ คือ สาเหตุสำคัญของปัญหาพฤติกรรม การบริโภคสื่อที่ไม่เหมาะสมของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครแบ่งออกเป็น 2 ปัจจัยหลัก คือ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ การไม่รู้เท่าทันสื่อ การขาดความตระหนักถึงผลกระทบ ของสื่อ การขาดการใฝ่รู้ การขาดความสามารถในการควบคุมตนเอง 2) ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนในการชักจูงให้เปิดรับสื่อที่ไม่เหมาะสมการถ่ายทอดทางสังคมจากครอบครัว ที่ไม่เหมาะสม สถาบันการศึกษาไม่ส่งเสริมการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อและระบบการคิดของผู้เรียน การขาดจรรยาบรรณของสื่อ และการขาดความรับผิดชอบต่องานของผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ ของรัฐจากการวิจัยของจินตนา ต้นสุวรรณและปิยะนุช เพ็ชรรัตน์พิมล (2552) ได้รู้สาเหตุของปัญหา พฤติกรรมการบริโภคสื่อที่ไม่เหมาะสม มาจาก 2 สาเหตุ คือ การไม่รู้เท่าทันสื่อและอิทธิพลของ กลุ่มเพื่อน “การรู้เท่าทันสื่อ” ได้มีองค์การต่าง ๆ ที่ทำงานด้านการรู้เท่าทันสื่อและนักวิชาการได้ให้ คำจำกัดความ นิยามที่หลากหลายและแตกต่างกัน ดังนี้

Potter (2004) ผู้เขียนหนังสือ Media literacy นิยามการรู้เท่าทันสื่อว่า เป็นมุมมองของ บุคคลที่ก่อร่างขึ้นจาก 3 ส่วน ได้แก่ โครงสร้างความรู้ การใช้เครื่องมือ และความตั้งใจในการเปิด รับสื่อและแปลความหมายสารในสื่อที่บุคคลเปิดรับ โดยบุคคลผู้รู้เท่าทันสื่อจะใช้โครงสร้างความรู้ ของตัวเองในการตีความสาร ซึ่งเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการสร้างความรู้ของผู้รู้เท่าทันสื่อ คือ ทักษะ 7 ประการ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ (Analysis) การประเมิน (Evaluation) การจำแนกกลุ่ม (Grouping) การใช้เหตุผลแบบอุปนัย (Induction) การใช้เหตุผลแบบนิรนัย (Deduction) การสังเคราะห์ (Synthesis) และการสรุปสาระสำคัญ (Abstracting)

ทั้งนี้ โครงสร้างความรู้ที่จำเป็นต่อการรู้เท่าทันสื่อประกอบด้วยความรู้ใน 5 ด้าน คือ ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของสื่อ (Media effects) เนื้อหาสื่อ (Media content) อุตสาหกรรมสื่อ (Media industries) โลกแห่งความเป็นจริง (Real world) และรู้จักตนเอง และมิตการรู้เท่าทันสื่อ Potter (2014) ระบุว่าการรู้เท่าทันสื่อประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่ 1) มิติทางด้านการรับรู้ (Cognitive dimension) เป็นความสามารถของบุคคลในการเข้าใจตั้งแต่สัญลักษณ์ที่ง่าย ๆ ไปจนถึงประเด็นที่มีความ สลับซับซ้อน 2) มิติทางด้านอารมณ์ (Emotional) เป็นความสามารถของบุคคลในการจำแนก สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่สื่อใช้ในการกระตุ้นอารมณ์และความรู้สึกแต่ละอย่างได้ โดยรู้ว่าผู้ผลิตสื่อ นั้น ต้องการกระตุ้นให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกอะไร รวมถึงการที่ผู้รับสารสามารถใช้สื่อเพื่อปรับอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองได้ตามความปรารถนา 3) มิติทางด้านสุนทรีย์ (Aesthetic dimension) เป็น ความสามารถของบุคคลที่จะเสพความสุข เข้าถึงหรือเห็นคุณค่าที่อยู่ในสารด้วยมุมมองทางศิลปะ ซึ่งเป็นความสามารถที่เกิดจากการ เข้าใจทักษะที่ใช้ในการผลิตเนื้อหาของสื่อต่าง ๆ 4) มิติทางด้าน

จริยธรรม (Moral dimension) เป็นความสามารถของบุคคลที่ล่วงรู้หรือตีความ ค่านิยมที่แฝงอยู่ในสารได้ แม้ว่าความรู้เท่าทันสื่อจะเป็นสิ่งที่ผู้รับสารแต่ละคนมีอยู่แล้ว กระนั้นความรู้เท่าทันสื่อของแต่ละคนย่อมมีไม่เท่ากัน

ระดับของการรู้เท่าทันสื่อ Thoman and Jolls (2003) และ Silverblatt (1995) ได้ให้ความหมายการรู้เท่าทันสื่อ โดยจำแนกความรู้เท่าทันสื่อที่ทำให้ประชาชนทุกกลุ่มอายุมีพลังอำนาจทางสื่อ (Media empower) แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังต่อไปนี้

1. การเป็นผู้ตระหนักในความสำคัญของการเลือกและจัดสรรเวลาที่ใช้กับสื่อ
2. การเรียนรู้ทักษะการดูอย่างพินิจพิจารณา เรียนรู้ที่จะวิเคราะห์และตั้งคำถามถึงสิ่งที่อยู่ภายในกรอบว่า สื่อถูกสร้างขึ้นอย่างไรและสิ่งไหนที่ไม่ควรเชื่อ ทักษะการดูอย่างพินิจพิจารณาี้สามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุดจากชั้นเรียนที่ใช้หลักการตั้งคำถาม การทำกิจกรรมกลุ่มที่มีปฏิสัมพันธ์ รวมถึงการสร้างเนื้อหาสื่อของตนเอง

3. ขั้นการวิเคราะห์สื่อมวลชนในเชิงสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เป็นการสำรวจประเด็น เกี่ยวกับ ใครผลิตสื่อ และวัตถุประสงค์ในการผลิต ซึ่งสามารถนำไปสู่การสร้างเวทีทางสังคม เพื่อคัดค้านหรือเรียกร้องให้แก่ชน โยบายสาธารณะหรือการดำเนินงานขององค์กร

Buckingham (2003; 2005) มองว่าความสามารถของการรู้เท่าทันสื่อ หมายถึง การมีทักษะ 3 ด้าน ได้แก่ การเข้าถึง (Access) คือ ความสามารถในการแสวงหาเนื้อหาของสื่อที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้รับสารเองการเข้าใจ (Understand) และการสร้างสรรค์ (Create) และยังเห็นว่าความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อั้นควรเป็นสิ่งที่พัฒนามาอย่างสัมพันธ์กับเทคโนโลยีของสื่อใหม่และเทคโนโลยีของสื่อเก่า

เกสรพร บำรุงชาติ (2550) ให้ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อไว้ว่า ความสามารถในการเข้าถึงสื่อต่าง ๆ แล้วแสดงออกถึงการมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของการนำเสนอ สื่อ วิเคราะห์ เพื่อค้นหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และไม่ถูกครอบงำโดยสื่อ นั้น

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (2556) อธิบายว่า การรู้เท่าทันสื่อ คือ ทักษะ หรือความสามารถในการใช้สื่ออย่างรู้ตัว และใช้สื่ออย่างตื่นตัว โดยขยายความการใช้สื่ออย่างรู้ตัว ว่าเป็นความสามารถตีความ วิเคราะห์ แยกแยะเนื้อหาสาระของสื่อ สามารถโต้ตอบได้อย่างมีสติและรู้ตัว รวมทั้งสามารถตั้งคำถามว่าสื่อผู้สร้างขึ้นได้อย่างไร ส่วนการใช้สื่ออย่างตื่นตัว เป็นการเปลี่ยนจากฝ่ายตั้งรับเป็นฝ่ายรุก โดยการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร เข้าถึงสื่อที่หลากหลายและมีคุณภาพ รวมถึงสามารถใช้สื่อให้เกิดประโยชน์

สภาพของยุคข้อมูลข่าวสาร ทำให้เนื้อหา ข่าวสารในรูปแบบต่าง ๆ ได้ไหลบ่าเข้าหา ผู้รับสารทุกวัย ผู้คนในสมัยปัจจุบันทุกวัน ล้วนแต่มีเครื่องมือเทคโนโลยีการสื่อสารอันนำสมัย อุปกรณ์ไอซีที (ICT-Information and communication technology) ติดไว้ข้างกายเพื่อไว้ติดต่อ สื่อสารทำงานและอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เช่น สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ตและ อินเทอร์เน็ต เทคโนโลยีที่นำสมัยเหล่านี้สามารถใช้ประโยชน์ได้หลากหลายหน้าที่ สมาร์ทโฟนทำ ได้มากกว่าการพูดคุยกันธรรมดาด้วยเสียง แต่มีกล้องที่สามารถถ่ายทอดภาพของคู่สนทนาได้ แชท (Chat) ได้ เล่นเกมได้รวมไปถึงสามารถ ฟอรัมเว็บไซต์ได้อย่างไร้ขีดจำกัด ความเจริญก้าวหน้า ทางเทคโนโลยีเหล่านี้ได้ช่วยย่อโลกทั้งใบเล็กลงเพียงปลายนิ้วสัมผัส

จะเห็นว่า การรู้เท่าทันสื่อเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นเนื่องจากการรู้เท่าทันสื่อทำให้ช่วย ตระหนักในความสำคัญของการเลือกและการใช้สื่อ ทักษะการดูอย่างพินิจพิจารณา เรียนรู้ที่จะ วิเคราะห์และตั้งคำถามถึงสิ่งที่อยู่ภายในกรอบว่า สื่อถูกสร้างขึ้นอย่างไรและสิ่งไหนที่ไม่ควรเชื่อ การวิเคราะห์สื่อมวลชนในเชิงสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เป็นการสำรวจประเด็น เกี่ยวกับใคร ผลิตสื่อ และวัตถุประสงค์ในการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเยาวชนไทยที่มีโอกาสในการใช้สื่อ หรือมีเวลาให้กับสื่อ ภายใต้บริบทของสังคมทุนนิยมที่องค์กรสื่อจำนวนมาก ไม่น้อยมีเป้าหมาย ที่การแสวงหากำไรสูงสุด การรู้เท่าทันสื่อจึงต้องสร้างภูมิคุ้มกัน ดังนั้นการรู้เท่าทันสื่อเป็น กระบวนการทางปัญญาในการใช้ความคิด วิเคราะห์ เลือกสิ่งของ หรือการเสพ สินค้าและบริการ นั้นได้อย่างเหมาะสม

สรุปได้ว่า การรู้เท่าทันสื่อ คือ ทักษะหรือความสามารถในการใช้สื่ออย่างรู้ตัวและใช้สื่อ อย่างตื่นตัวมีความสำคัญต่อการบริโภคในชีวิตประจำวัน เนื่องจากปัจจุบันเป็นยุคข้อมูลข่าวสาร ดังนั้นในการเสพสื่อต้องใช้ปัญญาในการพิจารณา วิเคราะห์สื่อที่เข้ามากระทบอย่างมีสติและปัญญา ในการเลือกรับข่าวสาร ใตร่ตรงและใช้ข้อมูลเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเกิดจากฐานความรู้ ความคิด และพฤติกรรมปฏิบัติเกี่ยวกับคุณประโยชน์ และโทษของสื่อมีเกิดควมระมัดระวัง ในการป้องกันและแก้ปัญหาจากการรับสื่อที่เข้ามากระทบซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการรู้เท่าทันสื่อออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) การรับรู้และเข้าใจสื่อ 2) การวิเคราะห์สื่อ 3) การประเมินค่าสื่อ

การวัดเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ

เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ (2540) ได้สร้างแบบสอบถามวัดการรู้เท่าทันสื่อ โดยเป็นการวัด ด้านความรู้ ความคิด โดยพัฒนาจากแนวคิดทฤษฎีลำดับการเรียนรู้และการคิด แนวคิดสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อ แนวคิดโครงสร้างหน้าที่ และแนวคิดเศรษฐศาสตร์ทางการเมือง โดยได้กำหนด การรู้เท่าทันสื่อออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 ความตระหนัก ระดับที่ 2 ความเข้าใจ ระดับที่ 3 การวิเคราะห์ และระดับที่ 4 การประเมิน รวม 60 ข้อ คำถามเป็นแบบเลือกตอบ

สุภาณี แก้วมณี (2547) ได้สร้างแบบสอบถามวัดการรู้เท่าทันสื่อ โดยแบ่งออกเป็น 4 ระดับ แบ่งตามงานวิจัยของเอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ (2540) แต่มีรูปแบบที่แตกต่างกัน คือ ระดับที่ 1 การตระหนักรู้ มี 8 ข้อ ตามมาตรวัดแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ ระดับที่ 2 การเข้าใจ และ 3 การวิเคราะห์ เป็นคำถามแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ในระดับที่ 4 การประเมิน เป็นคำถามแบบปลายเปิด

จินตนา ดันสุวรรณนนท์ (2550) ได้สร้างแบบวัดการรู้เท่าทันสื่อ โดยกำหนดระดับการรู้เท่าทันสื่อของผู้รับสื่อไว้ 4 ระดับ แบ่งตามงานวิจัยของ เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ (2540) เป็นลักษณะของแบบวัดเป็นแบบทดสอบปรนัยประกอบด้วยคำถามปลายปิด มีตัวเลือก 4 ตัวเลือก

เกศราพร บำรุงชาติ (2550) ได้สร้างแบบวัดการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาแบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 แบบสำรวจพฤติกรรมการรับชมโทรทัศน์ เป็นลักษณะสำรวจรายการ และตอนที่ 2 แบบทดสอบวัดความรู้เท่าทันสื่อโฆษณาทางโทรทัศน์ สร้างขึ้นเองโดยระกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อโฆษณาทางโทรทัศน์ ด้านวิเคราะห์การวิเคราะห์สื่อโฆษณาทางโทรทัศน์ และด้านการนำเสนอสารสนเทศจากสื่อทางโทรทัศน์ไปใช้ แบบทดสอบมีจำนวน 56 ข้อ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยส่วนใหญ่เป็นการสร้างแบบวัดที่วัดในด้านความรู้และความคิด ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ ระดับที่ 1 การตระหนักรู้ ระดับที่ 2 การเข้าใจ และ 3 การวิเคราะห์ ระดับที่ 4 การประเมิน

งานวิจัยเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ

เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ (2540) ศึกษา เรื่อง การวิเคราะห์ระดับมีเดียลิเตอเรซี ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย ผลการวิจัย พบว่า 1) แนวคิดและลักษณะของมีเดียลิเตอเรซีจากวรรณกรรมแบ่งออกเป็น 9 องค์ประกอบ ได้แก่ สถาบันสื่อและองค์กรสื่อ เนื้อความสื่อ การมีส่วนร่วมและการตอบโต้สื่อของผู้รับสื่อ รูปแบบ รหัสและแบบแผนของสื่อ หนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์การตีความเรื่องแนวเรื่องจริง การตีความเรื่องแนวบันเทิงคดี และการโฆษณาในโทรทัศน์ 2) นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีมีเดียลิเตอเรซี ระดับ 2 คือ ไม่รู้เท่าทันสื่อหรือถูกครอบงำโดยสื่อ

จินดารัตน์ บวรบริหาร (2548) ศึกษา เรื่อง ความรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ต การประเมินความเสี่ยงและพฤติกรรมกำบังตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมปลายในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตในระดับต่ำประเมินว่าอินเทอร์เน็ตมีความเสี่ยงสูง และมีพฤติกรรมในการป้องกันตัวโดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ทั้งสามตัวแปร พบว่า ความรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตไม่มีความสัมพันธ์กับการประเมินความเสี่ยงบนอินเทอร์เน็ต ในขณะที่ความรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตมีความสัมพันธ์ในทางลบกับพฤติกรรมกำบังตนเอง กล่าวคือ ผู้ที่มีความรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตสูงจะมีการป้องกันตัวต่ำกว่า

ผู้มีความรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตต่ำ ส่วนปัจจัยด้านลักษณะทางสังคมประชากรและปัจจัยด้านลักษณะการใช้อินเทอร์เน็ตมีความสัมพันธ์กับตัวแปรต่าง ๆ หรือไม่ พบว่า ลักษณะทางสังคมประชากรและลักษณะการใช้อินเทอร์เน็ต ได้แก่ เกรดเฉลี่ย รายได้ครอบครัว ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง ระยะเวลาและประสบการณ์ใช้อินเทอร์เน็ตมีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ต ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันตัวเอง คือ เพศ เกรดเฉลี่ย ระยะเวลา และประสบการณ์ในการใช้

ขจรจิต บุณนาค (2555) ได้ศึกษา เรื่อง ความคิดเห็นของวัยรุ่นตอนต้นต่อการรู้เท่าทันสื่อ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ระดับการรู้เท่าทันสื่อของวัยรุ่นตอนต้น และความคิดเห็นของวัยรุ่นตอนต้นต่อการรู้เท่าทันสื่อ ผลการวิจัย พบว่า วัยรุ่นที่มีเพศ อายุ ลักษณะการอยู่อาศัย ความบ่อยครั้งของการเปิดรับสื่อ และช่วงเวลาที่เปิดรับสื่อของวัยรุ่นตอนต้นที่ต่างกัน ทำให้มีความคิดเห็นต่อการรู้เท่าทันสื่อแตกต่างกัน ดังนั้น ในการจะส่งเสริมให้วัยรุ่นตอนต้นมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ จึงควรพิจารณาถึงเพศ อายุ ลักษณะการอยู่อาศัย ความบ่อยครั้งของการเปิดรับสื่อ และช่วงเวลาที่เปิดรับสื่อ นอกจากนี้ผู้ที่อยู่อาศัยร่วมกับวัยรุ่นตอนต้นไม่ว่าจะเป็นพ่อ แม่ ญาติ มิตร สามารถช่วยส่งเสริมความคิดเห็นเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อให้กับวัยรุ่นตอนต้นได้ด้วย

อนงค์นาฏ รัศมีเวียงชัย (2551) ได้ศึกษา เรื่อง การรู้เท่าทันสื่อ โฆษณาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาใน โรงเรียนชุมชนประชาธิปไตยวิทยาการ ผลการวิจัย พบว่า เพศแตกต่างกันจะมีระดับการรู้เท่าทันสื่อวิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และอินเทอร์เน็ตไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า เพศชายมีระดับการรู้เท่าทันสื่อวิทยุ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ตมากกว่าเพศหญิง ขณะที่เพศหญิงมีระดับการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตมากกว่าเพศชาย

ส่วนประเด็นที่เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ นั้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างโดยรวมมีระดับการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาตามรายสื่อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ สื่อวิทยุ และสื่อหนังสือพิมพ์ ตามลำดับ โดยในส่วนสื่ออินเทอร์เน็ต กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นสื่อที่มีเนื้อหาเป็นภัยและอันตราย รวมทั้งขาดความน่าเชื่อถือ ขณะที่ สื่อวิทยุ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทราบว่าเป็นสื่อที่ทำงานเพื่อหวังผลกำไรจากโฆษณาเป็นหลัก ส่วนสื่อหนังสือพิมพ์ กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจว่า บทความในหน้าหนังสือพิมพ์เป็นเนื้อหาที่ผลิตขึ้นจากความคิดเห็นของผู้เขียนส่วนใหญ่ ส่วนสื่อโทรทัศน์ กลุ่มตัวอย่างทราบว่าเป็นสื่อที่มีความน่าเชื่อถือมากกว่าสื่ออื่น ๆ เนื่องจากมีทั้งภาพและเสียง

อุลธิษา ครุฑะเสน (2556) ได้ศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน

แบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยภายใน และ ปัจจัยส่งเสริม ทั้งนี้ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน มี 3 ปัจจัย ได้แก่ 1) การคิดวิจารณ์ 2) ความตระหนักในอิทธิพลของสื่อ และ 3) การรู้เท่าทันตนเอง ส่วนปัจจัยส่งเสริมที่มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชนพบว่า มี 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) กลุ่มเพื่อนและกลุ่มครู 2) การเปิดรับสื่อสร้างสรรค์และการใช้สื่อและเทคโนโลยีสื่ออย่างสร้างสรรค์ 3) การอ่านและ 4) สุนทรียภาพ

สำหรับองค์ประกอบกระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน พบว่ามี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) กระบวนการทัศนการเรียนรู้ 2) ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ 3) การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย การเรียนรู้เชิงรุก กระบวนการกลุ่มและการวิเคราะห์อภิปรายแลกเปลี่ยน การมีส่วนร่วม การใช้สื่อที่เหมาะสมในกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เนื้อหาการเรียนรู้ที่หลากหลายและบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิต บรรยากาศการเรียนรู้ แนวนอน 4) ความต่อเนื่องในกระบวนการเรียนรู้

แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน จากผลการศึกษาพบว่า มี 4 แนวทาง ดังนี้ 1) แนวทางการฝึกคิดวิจารณ์ 2) แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันอิทธิพลของสื่อ 3) แนวทางการเรียนรู้จากกระบวนการผลิตสื่อ และ 4) แนวทางการรู้เท่าทันตนเอง ทศไนย สุนทรวิภาต (2559) ได้ศึกษา เรื่อง การใช้สื่อและพฤติกรรมการใช้จ่ายตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ของนักศึกษามหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การสื่อสารในครอบครัวแบบปกป้องสามารถทำนายปริมาณการเปิดรับสื่อประเภทโทรทัศน์ของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครได้เป็นอันดับหนึ่ง ในขณะที่ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเองสามารถทำนายปริมาณการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ได้เป็นอันดับหนึ่ง และการมีแบบอย่างจากเพื่อนสามารถทำนายปริมาณการเปิดรับ สื่ออินเทอร์เน็ตได้เป็นอันดับหนึ่ง นอกจากนี้ ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงสามารถทำนายเจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครได้เป็นอันดับหนึ่ง และเจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสามารถทำนายพฤติกรรมการใช้จ่ายตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครได้เป็นอันดับหนึ่ง ทั้งนี้ ผลการวิจัย สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา คือ ผู้ควบคุมนโยบายภาครัฐควรส่งเสริมให้มีการผลิตเนื้อหาในรูปแบบที่หลากหลายที่สามารถนำเสนอความรู้เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจ และชวนให้ติดตามอย่างต่อเนื่อง ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต สื่อสังคมออนไลน์ และสื่อโทรทัศน์

อดิสรณ์ อันสงคราม (2556) ได้ศึกษา เรื่อง ผลกระทบจากการใช้สื่อโซเชียลมีเดียของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 19-24 ปี ประกอบอาชีพ พนักงานบริษัทเอกชน/ ห้างร้านเอกชน มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และ

มีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาท กลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกเฟซบุ๊กมากที่สุด และเป็นสมาชิกโซเชียลมีเดียมากกว่า 1 เว็บไซต์ จะใช้บริการครั้งละมากกว่า 3 ชั่วโมง สถานที่ที่จะใช้เข้าโซเชียลมีเดียบ่อยที่สุด คือ ที่บ้าน/ หอพัก กิจกรรม ที่ทำเป็นประจำเมื่อเข้าโซเชียลมีเดีย คือ สนทนากับเพื่อน (Chat), การอัปเดตสถานะ/ ข้อมูลส่วนตัว/ รูปภาพ และแลกเปลี่ยน/ ค้นหาข้อมูล ตามลำดับ ด้านผลกระทบการใช้โซเชียลมีเดียทำการศึกษาผ่านระดับความสนใจต่อเรื่องราวต่าง ๆ รอบตัว ผลการศึกษา พบว่า เรื่องที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจในครอบครัวในระดับสูง ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับสมาชิกในครอบครัวความใส่ใจต่อปัญหาต่าง ๆ ของสมาชิกในครอบครัวภาพลักษณ์ของตนเองในทุกด้าน เช่น เสื้อผ้า ของใช้ เป็นต้น การออมเงิน การสร้างฐานะทางการเงินการพัฒนาเพื่อความก้าวหน้าทางอาชีพข้อมูลเกี่ยวกับร้านอาหาร หรือสถานบันเทิงใหม่ ๆ ข่าวสารด้านบันเทิง เช่น ละคร ภาพยนตร์ คอนเสิร์ตข่าวเกี่ยวกับศิลปินดารา และข่าวสารเกี่ยวกับสินค้า อิเล็กทรอนิกส์ สินค้าไฮเทค เรื่องที่ให้ความสนใจในระดับปานกลาง ได้แก่ ภาพลักษณ์ของเพื่อนร่วมงานในทุก ๆ ด้าน เช่น เสื้อผ้า ของใช้ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์วางแผนเกี่ยวกับกิจกรรมที่จะทำกับครอบครัว ในวันหยุดข่าวสารด้านเศรษฐกิจ การเงิน และการลงทุนต่าง ๆ ปัญหาสิ่งแวดล้อม หรือปัญหาสังคมต่าง ๆ ข่าวสารนิทรรศการทางศิลปะ หรือข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ข้อมูลการท่องเที่ยวต่างประเทศ และข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลสำคัญของโลก หรือบุคคลที่มีชื่อเสียง และเรื่องที่ทำให้สนใจในระดับต่าง ๆ ได้แก่ การศึกษา ธรรมชาติ การปฏิบัติธรรม และการให้ความช่วยเหลือองค์กรการกุศลต่าง ๆ จากการศึกษายังพบว่า กลุ่มตัวอย่างยังให้ความสนใจกับบุคคลใกล้ชิดเช่นเดิม หากแต่เปลี่ยนการสื่อสารระหว่างกันเป็นการสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดีย เปลี่ยนจากการพูดคุยเป็นการสื่อสารด้วยการส่ง ข้อความแทน กล่าว พุดคุยกันน้อยลง แต่พิมพ์ข้อความหากันแทนนั่นเอง กลุ่มตัวอย่างได้เสนอแนะว่า คนเราควรคุยกันให้มากขึ้น ลดการพิมพ์ข้อความผ่านโซเชียลมีเดีย

Sahin (2017) ได้ศึกษา เรื่อง การพยากรณ์ระดับการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ ต่อความพึงพอใจในชีวิต: กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยการเสพติดสื่อทางสังคมถือเป็นประเภทการเสพติดทางอินเทอร์เน็ต บุคคลที่ใช้เวลามากเกินไปในทางสื่อสังคมมีความประสงค์ที่จะรับแจ้งจากเรื่องนั้น โดยทันทีซึ่งอาจทำให้ดูเหมือนมีความอดทนเสมือนการสื่อสารและดูราวกับมีปัญหา พฤติกรรมที่ทำให้บุคคลเข้าสู่การกระทำเหล่านี้สามารถอธิบายได้ว่าเป็นการเสพติดสื่อทางสังคม การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์กับความพึงพอใจในชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยและผลกระทบจากการเสพติดสื่อสังคม ในการทำนายความพึงพอใจในชีวิต ผู้เข้าร่วมโครงการประกอบด้วยนักเรียนมหาวิทยาลัย 612 คน (ชาย 380 คน หญิง 232 คน) แบบวัดการให้ความช่วยเหลือด้านการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ สำหรับผู้ใหญ่ (Sahin, 2017) และแบบวัดความพึงพอใจในชีวิต (Diener, Emmons, Larsen &

Griffin, 1985; Köker, 1991) ใช้ในการรวบรวมข้อมูล หากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และวิธีการถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัย พบว่า มีความสัมพันธ์ทางลบกับความสัมพันธ์ระหว่าง ความพึงพอใจในชีวิตกับการเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์ที่อ่อนแอ มีนัยสำคัญทางสถิติ ตามการวิเคราะห์การถดถอยระหว่างความพึงพอใจในชีวิตและระดับ ดิจิตาเสพติดสื่อสังคม

Gentile (2012) ได้ศึกษา เรื่อง คุณเห็นสิ่งที่ฉันเห็นไหม รายงานแม่และเด็กเกี่ยวกับการ ตรวจสอบสื่อของผู้ปกครองการวิจัยเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้สื่อของเด็ก โดยชี้ให้เห็นว่า ผู้ปกครองสามารถลดผลกระทบด้านลบของการเปิดรับสื่อกับเด็กได้แม้ว่างานวิจัยชิ้นนี้ จะดำเนินการกับเด็กนักเรียนชั้นประถมและไม่ค่อยมีคำถามเกี่ยวกับพ่อแม่หรือลูก ซึ่งลูกผู้ที่เป็น ผู้ให้ข้อมูลที่คิดว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรม คือ เด็ก พ่อแม่ และครู จำนวน 1,323 คน ผู้ปกครองและเด็ก ๆ ได้รายงานเกี่ยวกับการเฝ้าติดตามชมทีวีและเกมวิดีโอใน 4 ด้าน คือ ใช้ร่วมกัน ข้อจำกัด จำกัดเวลา ในการชม การกำหนดเนื้อหาและสื่อกลางที่ใช้ งาน การตรวจสอบก่อนกรองตามอายุเด็ก เพศเด็ก สถานภาพการสมรสของผู้ปกครอง การศึกษาผู้ปกครอง และรายได้ของบิดามารดา แม้ว่าการเฝ้า ติดตามของบิดามารดาและเด็กที่มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างแย่มาก แต่ทั้งสองแบบนี้เป็นตัวบ่งชี้ที่ดี ในการทำนายในการแสดงผลของเด็ก ๆ ความรุนแรงของสื่อและรายงานผลจากครูเกี่ยวกับผล การปฏิบัติงานของโรงเรียน เมื่อพบความแตกต่างของเด็กว่ามีแนวโน้มที่จะเป็นตัวทำนายที่ดีขึ้น แสดงให้เห็นถึงความถูกต้องในการรายงานของเด็กที่มีต่อการตรวจสอบโดยผู้ปกครอง

Hogan Bernie (2010) ได้ศึกษา เรื่อง ความคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงในสื่อสังคม ออนไลน์การศึกษาสื่อสังคมออนไลน์มีความท้าทายที่คล้ายคลึงกันเนื่องจากมีการพัฒนาเครื่องมือ ใหม่อย่างรวดเร็วและเครื่องมือที่มีอยู่ได้รับการอัปเดตตลอดเวลาด้วยคุณลักษณะนโยบายและ แอปพลิเคชันใหม่ ผู้ใช้มักจะเปลี่ยนไปใช้เครื่องมือใหม่ ๆ รวมทั้งใช้เครื่องมือหลายตัวพร้อม ๆ กัน โดยไม่แสดงความชอบและพฤติกรรมใด ๆ เป็นผลให้นักวิชาการบางครั้งรู้สึกรู้สึกว่า มุมมองของสื่อ สังคมออนไลน์มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและทำให้นักวิชาการหลงลืมไว้เบื้องหลัง อย่างถาวร ผู้เขียนยืนยันในบทความว่าเกินกว่าการไหลบ่าและการไหลของเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน และการใช้งานที่ดูเหมือนจะมีแนวโน้มที่มีอยู่พื้นฐานระยะยาว การปฏิบัติทางสังคมแบบถาวรและ รูปแบบทางวัฒนธรรมที่มองเห็นได้ เป้าหมายของบทความนี้เกี่ยวกับการติดตามและการเปลี่ยนแปลง ใน โซเชียลมีเดีย คือ การนำผลจากบทความที่รวบรวมไว้ในฉบับพิเศษนี้และนำไปสู่การพิจารณา ต่อไปในแง่ของสื่อทางสังคมที่อาจมีอยู่เป็นเวลาหลายปีหากไม่ใช่เวลาหลายทศวรรษ พวกเขา หวังว่าการอภิปรายเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านสื่อสังคมออนไลน์จะเป็นกรอบการทำงาน ที่ครอบคลุมซึ่งการวิจัยในอนาคตจะสามารถนำไปใช้ได้จริง

Sánchez-Valle (2017) ได้ศึกษา เรื่อง อิทธิพลของผู้ปกครองต่อการได้รับทักษะด้านอินเทอร์เน็ตที่สำคัญ ผลการวิจัย พบว่า ระดับการศึกษาของเด็กเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถ อย่างไรก็ตามเมื่อพ่อแม่ยอมรับลักษณะที่จำกัดน้อยลงเกี่ยวกับการใช้อินเทอร์เน็ตจะมีผลดีต่อความสามารถที่เป็นอิสระจากอายุ ผลตั้งคำถามการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของข้อจำกัดของผู้ปกครองเกี่ยวกับการใช้สื่อได้ตอบเพื่อส่งเสริมการศึกษาของพลเมืองที่สำคัญ

Martin (2018) การใช้อีเมลสังคมออนไลน์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า 17% เริ่มใช้อีเมลสังคมออนไลน์เมื่ออายุเก้าขวบหรืออายุน้อยกว่า 40% ยอมรับคำขอเป็นเพื่อนจากคนที่พวกเขาไม่รู้จัก และ 40% รายงานว่าพ่อแม่ของพวกเขาไม่ได้ติดตามการใช้อีเมลสังคมออนไลน์ ซึ่งเรียกร้องความต้องการของไซเบอร์-การศึกษาความมั่นคง นักเรียนระดับมัธยมศึกษาเหล่านี้ รายงานว่าใช้อีเมลสังคมออนไลน์บ่อยที่สุดในการเชื่อมต่อกับเพื่อนแบ่งปันรูปภาพและหาว่าคนอื่นกำลังทำอะไรอยู่ พวกเขาชี้ให้เห็นว่า Instagram (27%), SnapChat (25%) และ YouTube (25%) เป็นโซเชียลมีเดียที่มีคนใช้มากที่สุด นักเรียนเหล่านี้มีความกังวลเกี่ยวกับสื่อทางสังคมเนื่องจากการโพสต์ที่ไม่เหมาะสมการแฮ็กกับความรู้สึกลึบปวดการขาดความเป็นส่วนตัวภาพที่ไม่เหมาะสม การกลั่นแกล้ง การคัดค้านและ การคัดลอก การศึกษานี้จะแจ้งให้ครูผู้บริหารผู้อำนวยการด้านเทคโนโลยีและผู้ปกครองใช้อีเมลทางสังคมในการใช้งานของนักเรียน

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยด้านกลุ่มเพื่อน

“ครอบครัว” เป็นสถาบันที่สำคัญ เป็นสถาบันแรกของมนุษย์ ที่ปลูกฝังและสืบสานการเป็นสมาชิกที่ดีแก่สังคม ดังนั้น ครอบครัวที่ดีจึงเป็นสิ่งที่ปรารถนาของมนุษย์ มิใช่เพียงแต่การแต่งงานใช้ชีวิตร่วมกันในบ้านเดียวกัน กับคนที่เลือกจะเป็นสามีภรรยา แต่สำหรับสังคมไทยแล้ว เป็นชาติที่รู้จักคำว่า “ครอบครัว” ฐาน้ำที่และมีอิทธิพลต่อกระบวนการคิด การอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว การมีครอบครัวจึงหมายถึง การสร้างบ้านเรือนและการตั้งตัว ซึ่งเรียกว่า การออกเรือน เมื่อมีบุตรจึงมีหน้าที่ที่จะต้องดูแลรักษาในทุกด้านของบุตรทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และลักษณะทางสังคมต่าง ๆ (เกษม ต้นติผลลาชีวะ, 2536) ครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดของสังคม เป็นมูลฐานที่สำคัญในการสร้างภาพส่วนรวมว่าเป็นสังคมที่ดีเพียงใด ครอบครัวยังเป็นสถาบันที่สร้างคนดี คนเก่งให้แก่สังคม สร้างคนที่มีคุณภาพ และที่สำคัญยังเป็นสถาบันที่ให้การสนับสนุนทางจิตใจของคนในสังคมด้วย (รัชนิกร เศรษฐโฐ, 2528 และธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2545) เป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกในการสร้างประสบการณ์ กล่อมเกลา และปลูกฝังทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ครอบครัวมีผลต่อการสร้างพฤติกรรมและการรับรู้ของแต่ละบุคคล ได้เสมอ เนื่องจากครอบครัวเปรียบเสมือนสื่อกลางในการทำหน้าที่ควบคุมความประพฤติ

(ชวลีพร เชนงศักดิ์โสภาคย์, 2541) ซึ่งเป็นสถาบันทางครอบครัวที่ใกล้ชิดกับเยาวชนและ ครอบครัว จึงมีอิทธิพลต่อบุคคล สถาบันครอบครัวยังเป็นแหล่งฟูมฟักที่สำคัญที่สุดสำหรับบุคคล โดยเฉพาะ พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้ใหญ่ที่มีทัศนคติที่ดีเป็นแบบอย่างทางการปลูกฝังหลักธรรมต่าง ๆ ที่ดีที่สุด ให้กับเด็ก

สรุป การให้ความหมายของครอบครัวว่า ครอบครัว คือ บ้านที่ประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ลูก หรือบางทีก็มีปู่ย่า ตายาย เข้ามาอาศัยอยู่ร่วมด้วย หรือจะเป็นความหมายในลักษณะที่ว่า ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานแรกที่สุดและมีความสำคัญยิ่งของสังคม เพราะการเป็นสถาบัน มูลฐานที่เป็นจุดเริ่มต้นของสถาบันทั้งหลาย โดยมีบทบาทในการสร้าง “คน” ให้มีคุณภาพ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม คนจะมีความผูกพันกับสถาบันครอบครัว ตั้งแต่แรกเกิด ดังนั้นเด็กจำเป็นต้องอาศัยอยู่ในครอบครัวในช่วงระยะเวลาที่จะพัฒนาตนเอง เมื่อผ่านเข้าสู่วัยเด็ก วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ เป็นต้น

ความสำคัญของครอบครัว

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2544 ก) ได้กล่าวถึงครอบครัวว่า ครอบครัวมิได้มีความสำคัญ ต่อการอยู่รอดของมนุษย์เท่านั้น แต่ยังเป็นสถาบันที่จำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาบุคคลให้เป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ โดยผ่านประสบการณ์แห่งการอยู่ร่วมกัน การแบ่งปันและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทั้งภายใน ครอบครัวและกับสังคมภายนอก

ครอบครัวมีผลต่อการพัฒนาสมาชิก ของครอบครัวแต่ละบุคคลมาก เพราะครอบครัว เป็นสถาบันแรกที่มีสมาชิกได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมด้วยตั้งแต่เกิด แม้ว่าปัจจุบันครอบครัวจะมีลักษณะ แตกต่างไป หลายรูปแบบ แต่ครอบครัวทุกรูปแบบมีความสำคัญต่อสมาชิกเหมือนกันในประเด็น หลักต่อไปนี้ (พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุษย์, 2550)

1. ความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก ซึ่งปรากฏในทุกลักษณะของ ครอบครัวอย่างน้อยที่สุดเมื่อเด็กอยู่ในวัยทารก
2. ความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ถ้าความสัมพันธ์นี้ดี ครอบครัว จะมั่นคง และสร้างสรรค์ สมาชิกในครอบครัวก็จะพัฒนาไปสู่ความสำเร็จในชีวิต
3. ความสำคัญในหน้าที่ 4 ประการ ของครอบครัวที่มีต่อบุคคล คือ
 - 3.1 ให้บทเรียนในการต่อสู้ชีวิต
 - 3.2 เป็นต้นแบบของบทบาททางเพศทั้งชายและหญิง
 - 3.3 ปลูกฝังค่านิยม ทัศนคติในการใช้ชีวิตและการประกอบอาชีพ
 - 3.4 สร้างเสริมสุนทรียภาพแห่งชีวิตให้กับสมาชิก

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าเด็กจะเลียนแบบบทบาทผู้ที่ใกล้ชิด และมีแนวโน้มในการปฏิบัติตาม (สายฝน จันทะพรหม, 2546) ครอบครัวและเพื่อนเป็นสถาบันทางสังคมได้รับการกล่าวถึง โดยทั่วไปว่า มีอิทธิพลต่อคุณลักษณะและพฤติกรรมของเยาวชนอิทธิพลจากปัจจัยครอบครัวและเพื่อนให้ครอบคลุมเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (จากบิดามารดาและเพื่อน) การสนับสนุนทางสังคม (จากครอบครัวและเพื่อน) การถ่ายทอดทางสังคมจากบิดามารดาและการเห็นแบบอย่างจากเพื่อนไว้ด้วยกัน (อรพินทร์ ชูชม, 2554) เช่นเดียวกับงานวิจัยของอรพินทร์ ชูชมและอัจฉรา สุขารมณ์ (2543) ที่ยืนยันว่าแรงจูงใจภายในในการเรียนรู้ของเด็กได้รับผลมาจากการถ่ายทอดทางสังคมของบิดามารดาที่ใช้วิธีการจูงใจภายใน โดยการส่งเสริมความอยากรู้อยากเห็นความเพียรพยายามความเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเองตลอดจนให้ความช่วยเหลือสนับสนุนให้กำลังใจเมื่อเจออุปสรรค

ดวงเดือน พันธุมนาวิน, อรพินทร์ ชูชม, และสภาพร ลอยด์ (2529) ยังได้กล่าวถึงวิธีการอบรมเลี้ยงดูเพื่อถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนาแก่เยาวชนว่า อาจจะกระทำได้หลายวิธี

วิธีที่ 1 คือ การพูดอบรมสั่งสอนเด็กในเรื่องศาสนาโดยตรง

วิธีที่ 2 คือ การทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กในการนับถือศาสนา

วิธีที่ 3 คือ การส่งเสริมให้เด็กปฏิบัติตามหลักศาสนาและให้รางวัลหรือให้การสนับสนุนเมื่อเด็กกระทำตามในสิ่งที่ต้องการ

วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กทั้งสามวิธีนี้จะให้ผลแตกต่างกันไปตามหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ ถ้าฝึกเด็กให้กระทำและให้ส่งเสริมจะเป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่ได้ผลมากที่สุด รองลงมา คือ การทำให้เด็กเป็นแบบอย่าง ส่วนการพูดอบรมสั่งสอนโดยตรงอาจได้ผลน้อย โดยเฉพาะถ้าผู้ใหญ่ในครอบครัวผู้ให้การอบรมไม่ได้กระทำตามอย่างที่ได้พูดสั่งสอนไว้ หรือกระทำพฤติกรรมในทางตรงกันข้ามกับคำสอนหลักธรรมคำสอนทางศาสนาวัยรุ่นไทยในปัจจุบันมีความห่างไกลจากศาสนามากขึ้น มีความอ่อนด้อยในเรื่องการดำเนินชีวิตขาดหลักธรรมคำสอนทางศาสนาจึงก่อให้เกิดการกระทำผิดและปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมา ส่วนหนึ่งเกิดจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความเจริญเติบโตทางวัตถุ จึงทำให้ศาสนา หรือหลักคำสอนถูกมองว่าเป็นสิ่งล้าสมัย เหมาะกับคนในยุคเก่า ทั้ง ๆ ที่ความเป็นจริงนั้น หลักธรรมน้อมนำการดำเนินชีวิตและไม่เคยล้าสมัยแต่สามารถปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สุขกับชีวิตได้ตลอดเวลา เพราะการขาดตัวแบบที่ปฏิบัติ พ่อแม่ไม่ได้ กระทำให้เกิดการเรียนรู้ วัยรุ่นตอนปลาย จึงละทิ้งศาสนา งานวิจัยทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ มีความสอดคล้องกันในเรื่อง ความใกล้ชิด ผูกพันกัน ในครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่สามารถต้านทานการละทิ้งศาสนาของวัยรุ่นการอยู่ในครอบครัว

ที่ทำให้ความสำคัญในเรื่องศาสนาและความสัมพันธ์ที่ดีกับบิดามารดาทั้งในปัจจุบันและในอดีต
 เมื่อยังเป็นเด็กของวัยรุ่น เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยับยั้งการละทิ้งศาสนา ของวัยรุ่น ได้จากการวิจัย
 ของ อรพินทร์ ชูชม (2547) ที่ได้ทำการวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึก
 ทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย พบว่า การถ่ายทอดทางปัญญาสังคมและอารมณ์
 จากบิดามารดา มีอิทธิพลในทางบวกมากที่สุดต่อจิตสำนึกทางปัญญา รองลงมา คือ การเห็น
 แบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อนและการควบคุมตนเองตามลำดับผลการวิจัยครั้งนี้
 ยังคงยืนยันถึงความสำคัญของบิดามารดา ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการถ่ายทอดทางสังคมในชีวิตของ
 เด็กและเยาวชนวัยรุ่นที่มีความผูกพันกับเด็กตั้งแต่ ประสพการณ์ชีวิตแรกเริ่มและยังคงความสำคัญนี้
 อย่างต่อเนื่องถึงแม้เด็กจะก้าวเข้าสู่วัยรุ่นแล้วอิทธิพลจากบิดามารดา ก็ยังไม่ได้ลดน้อยลง โดยเฉพาะ
 ผลจากงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการที่บิดามารดาให้การอบรมสั่งสอนปลูกฝังและการเป็นต้นแบบ
 ที่ดี ในการแสดงออกทางปัญญาสังคม-อารมณ์และความประพฤติ ที่เหมาะสมมีการประพฤติ
 ในการบริโภคการใช้เงินสิ่งของเครื่องใช้ เวลาและทรัพยากรอย่างมีคุณค่าดูแลรักษาและแบ่งปัน
 ของส่วนรวมสาธารณสมบัติ รวมทั้งแสดงออกให้ ลูกรู้ถึงความรักความเอาใจใส่ เข้าใจในจิตใจและ
 ปัญหาของลูกแล้ว เยาวชนจะมีการเรียนรู้ เลียนแบบซึมซับเอาอย่างสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เข้าไปในจิตใจ
 ด้วยฝังรากให้เยาวชนมีจิตสำนึกทางปัญญาที่ดีตามไปด้วยและเอื้อให้เยาวชนแสดงพฤติกรรม
 ที่มีคุณภาพได้แก่ การมีคุณภาพชีวิตมีความสามารถในการแก้ปัญหาและมีพฤติกรรมเอื้อสังคม
 ในขณะที่เดียวกันถ้าบิดามารดาไม่มีการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ที่เหมาะสมดังกล่าว
 เยาวชนวัยรุ่นจะ ได้ รับการหล่อหลอมให้มีจิตสำนึกทางปัญญาที่เหมาะสมน้อยไม่เกิดการรับรู้
 การเลียนแบบและซึมซับในการแสดงพฤติกรรมที่มีคุณภาพผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัย
 หลายเรื่อง que แสดงให้เห็นว่าลูกได้ รับการอบรมสั่งสอนและปลูกฝังเช่นไรจากบิดามารดา ลูกก็จะมี
 ลักษณะและพฤติกรรมตามสิ่งที่ได้รับการปลูกฝังและเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อพฤติกรรมของ
 วัยรุ่นตอนปลายและวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู และการรับอิทธิพลจากเพื่อน (ชูศรี
 สุวรรณ, 2552)

การคล้อยตามของบุคคล

การคล้อยตาม (Conformity) หมายถึง การทำตามอย่าง การเลียนแบบหรือลัทธิเอาอย่าง
 การปฏิบัติตามคำสั่ง การถูกชักชวน การคล้อยตามอาจเป็นไปได้โดยความเต็มใจ เพราะเห็นด้วย หรือ
 คล้อยตาม เพราะกลุ่มกดดันจำเป็นต้องทำตามประเภทของการคล้อยตาม การคล้อยตามแบ่งได้
 4 ประเภท คือ

1. การคล้อยตามข้อมูลที่ปรากฏ คือ เห็นใครทำอะไรก็ทำตาม
2. การคล้อยตามกลุ่ม คือ คล้อยตามความคิดเห็นหรือทำตามพฤติกรรมของกลุ่มเด็ก

วัยรุ่น ถ้าอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ขยัน ความประพฤติดี ใช้เวลาว่างทบทวนวิชาอยู่เสมอ จะทำให้เกิดขยัน และตั้งใจเรียนตามกลุ่มเพื่อนด้วย หรือกลุ่มแต่งกายอย่างไรก็แต่งกายเหมือนกันในกลุ่ม จากการทดลองของ Muzaffer ของ Solomon และของ Crutchfield (Robert, 1977) มีความเห็น สอดคล้องกันว่า บุคคลจะคล้อยตามกลุ่มถึงแม้ว่าจะผิดก็ตาม ถึงแม้ตนจะถูกก็ไม่แน่ใจความถูกต้อง ของตน

3. การคล้อยตามคำสั่ง บุคคลจะยอมคล้อยตามคำสั่งคำสั่งชักชวนหรือคำแนะนำจาก ผู้ที่เป็นผู้นำ หรือผู้ที่มีอำนาจเหนือตน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการคล้อยตาม

- เพศ พบว่า เพศหญิง จะคล้อยตามง่ายกว่าเพศชาย เพราะเพศชายมีความมั่นใจมากกว่า
- อายุ ยิ่งอายุมากคนยิ่งคล้อยตามยาก
- ความเชื่อมั่นในตนเอง คนที่คล้อยตามคนมักขาดความเชื่อมั่น
- ความเชื่อเจตคติและค่านิยม อาจเป็นปัจจัยหรือเป็นอุปสรรคในการคล้อยตาม
- ความสามารถ พบว่า คนที่มีความสามารถสูงจะคล้อยตามยาก
- ขนาดของกลุ่มบุคคลจะมีแนวโน้มคล้อยตามความเห็นของกลุ่มที่มีจำนวน

สมาชิกสูงสุด 4 คน ถ้าจำนวนสมาชิกสูงหรือต่ำกว่านี้ การคล้อยตามจะลดลง

- ความเชี่ยวชาญ ถ้าหากคนมีความเชี่ยวชาญด้านใดมากก็จะมีอิทธิพลให้คนคล้อยตาม เฉพาะเรื่องนั้น ได้มาก
- สถานภาพ บุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมสูง จะมีอิทธิพลให้คนคล้อยตามได้มากกว่า คนที่มีสถานภาพต่ำกว่า

พัฒนาการทางสังคม

พัฒนาการทางสังคม หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการที่จะสร้างความสัมพันธ์กับ ผู้อื่น บุคคลใกล้ชิด หรือความสามารถในการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับผู้อื่น ในระยะวัยรุ่นนั้น การจะมี พัฒนาการทางสังคมดีหรือไม่ดีนั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ได้รับในวัยเด็ก ได้แก่ ความสัมพันธ์ ของเด็กกับบิดามารดา และการอบรมเลี้ยงดูที่ได้รับ ครอบครัวจึงเป็นสถาบันทางสังคมแห่งแรก ที่จะเตรียมเด็กให้ได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่ดี นอกจากนี้พัฒนาการทางสังคมยังได้รับอิทธิพล จากสภาพแวดล้อมภายนอกครอบครัวของวัยรุ่นด้วย เช่น กลุ่มเพื่อน, ครู

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า พัฒนาการทางสังคมจะเกิดขึ้นได้กับวัยรุ่น สิ่งสำคัญ คือ ต้องประกอบ กันทั้งองค์ประกอบภายในและภายนอกครอบครัว ลักษณะทางสังคมของวัยรุ่น (รัศมี เภยแก้ว, 2545) เด็กวัยรุ่นมีลักษณะทางสังคมดังต่อไปนี้

1. มีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ น้อยลง แต่จะมองอย่างลึกซึ้งมากขึ้น

2. มีการแสดงออกที่เหมาะสมตามเพศและวัยมากขึ้น เด็กในกลุ่มจะมีอิทธิพลต่อกัน เด็กจะเรียนรู้การรักษามิตรภาพ ความซื่อสัตย์ต่อกลุ่มเพื่อนที่คบ

3. การคบเพื่อนจะเริ่มมีมาตรฐานทางวัฒนธรรมแบบผู้ใหญ่ แนวคิดในการเลือกเพื่อนจะเปลี่ยนไปตามวัย เด็กจะพบเพื่อนกลุ่มใหญ่ เพื่อเที่ยวหรือเล่นด้วยกัน แต่เมื่อเติบโตขึ้นสมาชิกในกลุ่มจะเล็กลง มีการเลือกคบเพื่อนที่เข้าใจกัน เห็นอกเห็นใจกัน และมีความลึกซึ้งผูกพันมากขึ้น สถานภาพของเด็กวัยรุ่นได้รับการยอมรับในกลุ่มมากกว่าพ่อแม่ วัยรุ่นบางคนจึงไม่กล้าที่จะทำสิ่งใดที่ผิดไปจากกลุ่มเลย แต่เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นตอนปลายเด็กจะค่อย ๆ แยกตัวเองออกจากกลุ่มและเริ่มมีข้อสงสัยเกี่ยวกับความคิดของเพื่อนในกลุ่มด้วย ขณะเดียวกันเริ่มที่จะมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น และสามารถตัดสินใจด้วยตัวเองได้ เริ่มมีความเบื่อความคิดของกลุ่มและหันมาสร้างสรรค์แบบแผนของตนเอง นั่นคือ การก้าวสู่ภาวะของความเป็นผู้ใหญ่แต่ไม่ได้หมายความว่า เขาจะทิ้งเพื่อนไปเสียหมด เพียงแต่เป็นการมองเพื่อนในอีกมุมมองหนึ่งเท่านั้น

4. การยอมรับการเป็นสมาชิกของหมู่คณะ ตามค่านิยมและความสนใจในสิ่งเดียวกัน เด็กเริ่มมีความเป็นตัวของตัวเอง ความเข้าใจตัวเอง ต้องการเลือกกลุ่มเพื่อน เพื่อให้รู้สึกมั่นใจและปลอดภัย สามารถแก้ปัญหาได้ ซึ่งเด็กส่วนมากได้รับประสบการณ์และการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ จากสภาพการเรียนการสอนที่มาจากกรณีเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น ความเชื่อ ค่านิยม และความรู้สึกของกลุ่มเพื่อนร่วมชั้นและเพื่อนร่วมกลุ่ม

5. มีความคิดถึงเรื่องฐานะยศศักดิ์และตำแหน่งมากขึ้น เริ่มมีความคิดเป็นตัวของตัวเอง ต้องการมีผู้นำกลุ่มในกรณีของการเป็นผู้นำกลุ่ม โดยทั่วไปมักเป็นเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจที่ดีเพราะสามารถเข้ากับสังคมทุกรูปแบบได้ ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มักมีการเลือกสรรตัวแทนหรือมีการแต่งตั้ง ตำแหน่งต่าง ๆ เพื่อมอบหมายหน้าที่ในแต่ละบทบาทให้ชัดเจน

6. มีกิจกรรมสังคมที่มีพิธีรีตองมากขึ้น มีความรับผิดชอบในสังคมมากขึ้นต้องการมีส่วนร่วมเข้าช่วยเหลือและแก้ปัญหาสังคมร่วมกับผู้ใหญ่

7. มีการนัดพบเพื่อนต่างเพศบ่อยขึ้นมีความสัมพันธ์เพื่อการมีครอบครัวมากขึ้น เด็กวัยรุ่นจะแสวงหาวิธีการอ่านใจเพื่อนเพศตรงข้ามที่ตนสนใจด้วยวิธีการต่าง ๆ การคบหาสมาคมในขั้นแรกเป็นลักษณะศึกษานิสัยใจคอซึ่งกันและกัน อันนำไปสู่การชีวิตคู่ร่วมกันต่อไป

ความคิดระดับ Concrete operational ในวัยเด็กของเพียเจต์ (Piaget) โดยเพียเจต์ ถือว่าพัฒนาการของความคิดขั้นสุดท้ายอยู่ที่วัยรุ่น โดยเฉพาะวัยรุ่นตอนปลาย และเรียกมันว่า Formal operational thought ในช่วงที่วัยรุ่นจะเริ่มมีทฤษฎี ซึ่งเป็นระบบที่คล้าย ๆ วรรณคดี ปรัชญา ศีลธรรม ความรัก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเริ่มมีความคิดเกี่ยวกับโลกทั้งโลกทั้งนี้พวกเขาสามารถ

คิดแบบนามธรรมเป็นครั้งแรก โดยลักษณะหนึ่งของความคิดแบบ Formal operational คือ พัฒนาการทางความคิดแบบมีเหตุผลและเป็นวิทยาศาสตร์ เพียเจ็ท ยอมรับว่า ตัวแปรด้านสังคมและระบบการศึกษา ส่งผลต่อความคิดในลักษณะดังกล่าว

สิ่งเหล่านี้บางครั้งส่งผลให้มองโลกในด้านเดียว และคับแคบ และมองแบบวัตถุนิยม เชื้อในสิ่งที่พิสูจน์ได้แต่ในทางกลับกัน ลักษณะแบบนามธรรม ค่านิยมทางจิตใจ อารมณ์กลับถูกลดค่าน้อยลง ในปัจจุบันนี้เป็นผลสะท้อนให้เป็นอย่างที่ว่าหากใช้แนวคิดเพียงด้านเดียวโดยไม่มี การพัฒนาความคิดแบบองค์รวมคือความรู้สึกความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) เข้าไปด้วยส่งผลเสียต่อวัยรุ่นเพียงใด ปัญหาสังคม ที่ทวีความรุนแรงขึ้นเนื่องจากเน้นเพียงด้านวัตถุเหล่านี้

สรุปได้ว่า การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว เป็นสถาบันในการถ่ายทอดทางความคิดการกระทำและพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน ตามอิทธิพลที่ได้รับจากครอบครัว ซึ่งเกิดจากการฝึกฝน อบรมสั่งสอน การเป็นแบบอย่างที่ดีของพ่อแม่ การสอนให้รู้จักแบ่งปันและมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม ในด้านการประพฤติในการบริโภคการใช้เงิน สิ่งของ เครื่องใช้ เวลาและทรัพยากรอย่างมีคุณค่าดูแลรักษาและแบ่งปันของส่วนรวมสาธารณสมบัติ ซึ่งสอดคล้องกับตามแนวคิดของความสันโดษและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ 1) การอบรมสั่งสอน 2) การเป็นแบบอย่างที่ดี 3) การเข้าใจสังคม

งานวิจัยเกี่ยวกับการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว

อุมพร ตรังคสมบัติ (2544 ก) ให้แนวคิดว่าเป็นการยากที่จะกำหนดชัดเจนไปว่าการทำหน้าที่อย่างเหมาะสมของครอบครัวนั้นมีลักษณะอย่างไรแต่โดยทั่วไปจะถือว่าครอบครัวที่ทำหน้าที่เหมาะสมมักมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ มีขอบเขตที่เหมาะสม ทั้งขอบเขตส่วนบุคคล ขอบเขตระหว่างระบบย่อยภายในครอบครัว และระหว่างครอบครัวกับระบบภายนอก มีความผูกพันทางอารมณ์ที่เหมาะสม ไม่ห่างกันจนเกินไป และไม่ใกล้ชิดกันเกินไป สมาชิกมีความเป็นตัวของตัวเอง และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างพอเหมาะ มีการจัดลำดับอำนาจ และความเป็นผู้นำที่เหมาะสม และชัดเจน สมาชิกมีบทบาทและหน้าที่ชัดเจน และปฏิบัติหน้าที่อย่างสอดคล้องประสานกัน มีความยึดหยุ่นในโครงสร้างและการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัว

ชูศรี เลิศรัตน์เดชากุล (2547) ได้ศึกษาและพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบิดามารดาในสังคมไทย พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบิดามารดาในสังคมไทย ประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ ได้แก่ คุณลักษณะด้านการให้ความรัก ความอบอุ่น และความเอาใจใส่ของบิดามารดาต่อบุตรธิดา คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบของบิดามารดาต่อบุตรธิดา คุณลักษณะด้านการใช้เวลาแก่บุตรธิดา คุณลักษณะด้านการสื่อสารระหว่างบิดามารดากับบุตรธิดา คุณลักษณะด้านการควบคุมอารมณ์ของบิดามารดา คุณลักษณะด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรธิดา และคุณลักษณะด้านสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดากับบุตรธิดา

Harvey (2000) ได้ศึกษาองค์ประกอบในการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวอย่างประสบความสำเร็จ โดยใช้แบบวัดประเมินครอบครัวและกระบวนการรูปแบบของการทำหน้าที่ของครอบครัว (Family assessment measure (FAM) and process model of family functioning) พบว่าองค์ประกอบที่ช่วยให้ครอบครัวปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างประสบความสำเร็จ มีดังนี้ คือ

- 1) บทบาทในการปฏิบัติตน ประกอบด้วย แบ่งหรือมอบหมายกิจกรรมที่เฉพาะเจาะจงให้กับสมาชิกครอบครัวแต่ละคน ทำข้อตกลงในความสมัครใจของสมาชิกในครอบครัวที่จะกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมา กำหนดบทบาทพฤติกรรมที่แท้จริง
- 2) การสื่อสาร ต้องมีลักษณะชัดเจน (Clear) ตรงไปตรงมา (Direct) พอเพียง (Sufficient)
- 3) การแสดงออกทางด้านอารมณ์ความรู้สึก ต้องเป็นการแสดงอารมณ์ ความรู้สึกที่มีเนื้อหา ความเข้มข้น และช่วงเวลาที่สอดคล้องกับความรู้สึกที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้น
- 4) ความผูกพัน เป็นความสนใจในสมาชิกคนอื่น ๆ ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพในเรื่องของอารมณ์ ความมั่นคงปลอดภัยของสมาชิกในครอบครัว และความยืดหยุ่นในการส่งเสริมอิสรภาพของสมาชิกในครอบครัวในการคิดและการปฏิบัติหน้าที่
- 5) การควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ ที่รับผิดชอบให้เหมาะสมกับความต้องการให้มีความพึงพอใจ มีโครงสร้างชัดเจน และมีความรับผิดชอบ
- 6) ค่านิยมและเกณฑ์มาตรฐาน เป็นสิ่งสำคัญพื้นฐานของกฎระเบียบในครอบครัวที่อาจแสดงออกอย่างชัดเจน หรืออาจแสดงออกมาโดยนัย

Seginer (2007) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ในครอบครัวของวัยรุ่นและเพื่อน: ความสำคัญของวัฒนธรรม พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในครอบครัวของวัยรุ่นชาวอาหรับและชาวรัสเซีย ดรึซ (Druze) มากขึ้นกว่าวัยรุ่นอิสราเอล ที่เติบโตขึ้นในสังคมที่อยู่ใกล้เคียง แต่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามเมื่อความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดี จึงทำให้วัยรุ่นอิสราเอลได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนมากกว่าวัยรุ่นอาหรับและชาวรัสเซีย ดรึซ (Druze)

Hood (1993) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นฐานและความรับรู้ทาง ครอบครัวกับรูปแบบการใช้เวลาของเด็กวัยรุ่น โดยสมมุติฐานว่า เด็กวัยรุ่นยังคงใช้ชีวิตอยู่กับ ครอบครัวและอิทธิพลของครอบครัวจะส่งผลต่อวิถีชีวิตของเขา โดยศึกษาถึงองค์ประกอบทาง จิตวิทยาสำหรับเด็กวัยรุ่นกับความพึงพอใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ผลการวิจัย พบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างเปอร์เซ็นต์ของการใช้เวลากับพื้นฐานและการรับรู้ทางครอบครัวองค์ประกอบทางจิตวิทยา 9 องค์ประกอบ สามารถนำมาเป็นองค์ประกอบ ในการวัดการใช้เวลาของเด็กวัยรุ่น

Padilla (2012) การเชื่อมต่อแบบความเร็วสูงสำหรับครอบครัว: ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อินเทอร์เน็ตของครอบครัวและการเชื่อมต่อกับครอบครัว ครอบครัวมีการใช้อินเทอร์เน็ตที่เปลี่ยนแปลงอย่างมากในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ในกรอบทฤษฎีระบบครอบครัวเอกสารฉบับนี้จะตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อินเทอร์เน็ตของครอบครัวและการเชื่อมต่อครอบครัว กลุ่มตัวอย่าง คือ วัยรุ่น 453 คน (อายุเฉลี่ยของบุตร = 14.32 ปี $SD = 0.98$ และหญิง 52%) และบิดามารดา ผลการวิจัย พบว่าการใช้โทรศัพท์มือถือและการดูโทรทัศน์หรือภาพยนตร์เป็นสื่อที่พบมากที่สุดในการเชื่อมต่อครอบครัว ซึ่งยังแสดงให้เห็นว่าการใช้โทรศัพท์มือถือในการเชื่อมต่อครอบครัวการดูทีวีและภาพยนตร์และการเล่นเกมมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเชื่อมต่อในระดับที่สูงขึ้น ตรงกันข้ามการมีส่วนร่วมในเว็บไซต์เครือข่ายสังคมเกี่ยวข้องกับการเชื่อมต่อในระดับต่ำกว่าอย่างน้อยจากมุมมองของวัยรุ่น

Nielsen (2014) การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อดึงดูดนักเรียนและครอบครัว การใช้อินเทอร์เน็ตทางการศึกษาต้องมีการวางองค์ประกอบบางอย่างเพื่อให้เกิดความสำเร็จในสถานที่ รากฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการใช้อินเทอร์เน็ตทางการศึกษาที่ประสบความสำเร็จจะเริ่มต้นด้วยการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลสำหรับผู้ปกครอง/ ผู้ปกครองและนักเรียน เครือข่ายทางสังคมถือเป็นแพลตฟอร์มที่มีประสิทธิภาพสำหรับการเรียนรู้และการเชื่อมต่อ Facebook ไม่ได้เป็นเพียงแค่การแชร์การอัปเดตสถานะกับเพื่อนและครอบครัวและโทรศัพท์มือถือมีพลังมากกว่าที่ผู้คนอาจรู้ ในบทความนี้เราจะหาวิธีที่พวกเขาสามารถใช้เครื่องมือดิจิทัลในปัจจุบันเพื่อดึงดูดนักเรียนและสร้างความสัมพันธ์กับครอบครัวได้

Cook (2017) การบูรณาการเทคโนโลยีในการรู้หนังสือในวัยเด็ก: ภาพรวมของนวัตกรรมของชุมชนในการมีส่วนร่วมในครอบครัว ภาพรวมของนวัตกรรมของชุมชนในความผูกพันของครอบครัววิเคราะห์ผลกระทบของการเรียนรู้ในช่วงต้นและ โปรแกรมการมีส่วนร่วมของครอบครัวทั่วประเทศ พร้อมกับการเปิดตัวสรุปรูปนี้เทคโนโลยีการผสมรวมในการรู้หนังสือก่อนวัย (InTEL) ซึ่งมีอยู่ในเครื่องมือ Atlas ของอเมริกา โปรแกรมได้รับการจัดหมวดหมู่ที่แข็งแกร่งมีแนวโน้มที่เกิดขึ้นใหม่และการพัฒนาขึ้นอยู่กับเกณฑ์นี้ ตามคำแนะนำด้านนโยบายต่อไปนี้ได้จัดทำขึ้นเพื่อช่วยให้มั่นใจว่าเด็ก ๆ และครอบครัวประสบความสำเร็จ: 1) เพิ่มการประเมินตรวจสอบว่าครอบครัวใดและในระดับใดที่ประสบปัญหาความไม่เสมอภาคในการเข้าถึงระบบดิจิทัล 2) สร้างช่องทางใหม่สำหรับการสื่อสารและการแบ่งปันทรัพยากรระหว่างห้องสมุดสาธารณะ สื่อสาธารณะ โรงเรียนและสถาบันที่ได้รับการสนับสนุนจากสาธารณะ 3) เป็นกองทุนอิสระและ Peer-reviewed วิจัยเกี่ยวกับสิ่งที่ทำงานและสิ่งที่ไม่ได้อยู่ในสื่อดิจิทัลและเวทีการเรียนรู้ การรู้หนังสือ 4) ใช้โปรแกรมทุนสนับสนุนและการแข่งขันที่ได้รับทุนจากรัฐบาลเพื่อสนับสนุนองค์กรที่ทำงานเพื่อสร้างครูดิจิทัลและที่ปรึกษาด้านสื่อ 5) แผนที่และติดตามนวัตกรรมที่เกิดขึ้นใหม่จากรัฐและชุมชน

Friedrichs (2015) ความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับวิดีโอเกม: แบบฟอร์ม Habitus ในบริบทของการใกล้เคียงผู้ปกครอง โครงการวิจัยนี้ดำเนินการเพื่อสำรวจทัศนคติของผู้ปกครองต่อวิดีโอเกม การสัมภาษณ์เชิงคุณภาพและแบบกึ่งโครงสร้างที่มีผู้ปกครอง 28 ราย (14 คู่) ได้ทำการประเมินพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสื่อพฤติกรรมของสื่อการศึกษาและปฏิสัมพันธ์ระหว่างนิสัย ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่านิสัยที่เกี่ยวข้องกับสื่อมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมการศึกษาและสื่อ

Davies (2012) การตอบสนองต่อการใช้สื่อเด็กในครอบครัวที่มีพี่น้องและไม่มีพี่น้อง: มุมมองการพัฒนาครอบครัว จากการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีการพัฒนาครอบครัวการศึกษาครั้งนี้ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนในครอบครัวที่มีหรือไม่มีพี่น้องสัมพันธ์กับพฤติกรรมและผลกระทบของสื่อ ตัวอย่างระดับชาติ ($N = 527$ และ $N = 1,257$) แสดงภาพรวมของการใช้สื่อในครอบครัวข้ามขั้นตอนสามช่วงของชีวิตครอบครัว: ครอบครัวที่มีเด็กก่อนวัยเรียน (2-6 ปี) และเด็กวัยเรียนประถมศึกษา (อายุ 7-12 ปี) และกับวัยรุ่น (อายุ 13-17 ปี) เราสังเกตเห็นความแตกต่างระหว่างขั้นตอนของครอบครัวในห้าด้านของการใช้สื่อ: กิจกรรมอื่น ๆ เพื่อการดู สื่อการใช้สื่อการตรวจสอบจากผู้ปกครองความสม่ำเสมอในการใช้กฎของสื่อและความต้านทานต่อผลกระทบของสื่อ โดยทั่วไปแล้วพฤติกรรมทางสื่อในเชิงบวกที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวในระยะก่อนหน้าครอบครัวที่มีพี่น้องและครอบครัวที่มีช่องว่างอายุมากขึ้นในระยะห่างระหว่างพี่น้อง

Coyne (2014) เวลาในการสื่อ = เวลาครอบครัว: การใช้สื่อเชิงบวกในครอบครัวที่มีวัยรุ่น การใช้สื่อในครอบครัวโดยทั่วไปได้รับการตรวจสอบจากมุมมองที่แคบโดยมุ่งเน้นที่การเฝ้าติดตามการวิจัยในปัจจุบันแสดงมุมมองที่กว้างขึ้นของการใช้สื่อในเชิงบวกในครอบครัวที่มีบุตรวัยรุ่น โดยการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สื่อในเชิงบวกที่หลากหลายและผลจากครอบครัวและวัยรุ่น นอกจากนี้เรายังใช้วิธีการเชิงคุณภาพเพื่อให้มุมมองที่กว้างขึ้นเกี่ยวกับวิธีที่ครอบครัวใช้สื่อในรูปแบบที่เป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการวาดภาพความแตกต่างระหว่างสื่อบันเทิงแบบดั้งเดิมและสื่อสังคมออนไลน์ ผู้เข้าร่วมการศึกษาประกอบด้วยวัยรุ่น 633 คน และผู้ปกครองที่ทำมาตรการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการใช้สื่อของวัยรุ่นและครอบครัว ผลการวิจัย พบว่า การใช้สื่อในเชิงบวกมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการทำงานของครอบครัวโดยทั่วไป (สำหรับเด็กหญิง) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง (สำหรับทั้งเด็กชายและเด็กหญิง) และการเปิดเผยวัยรุ่นต่อบิดามารดา (สำหรับเด็กชาย) ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ครอบครัวใช้สื่อในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งเพื่อความบันเทิงการเชื่อมต่ออารมณ์การสนทนาข้อมูลและเอกสารประกอบ ผลลัพธ์ถูกกล่าวถึงในกรอบกว้างของทฤษฎีระบบครอบครัว

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยกลุ่มเพื่อน

คำว่า “กลุ่มเพื่อน” (Peer group) หมายถึง สมาชิกที่มีอายุอยู่ในช่วงเดียวกัน มีแนวความคิดทัศนคติ ความเชื่อที่ใกล้เคียงกันในหมู่สมาชิก โดยสมาชิกที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันมักมีแนวโน้มให้และรับการขัดเกลาซึ่งกันและกัน ซึ่งกลุ่มเพื่อนมักมีวัฒนธรรมเฉพาะของกลุ่มเอง นอกจากนั้นเพื่อนยังมีอิทธิพลต่อวัยรุ่นทั้งทางบวกและทางลบ เพราะฉะนั้นเพื่อนจึงมีอิทธิพลต่อบุคคลมาก โดยเฉพาะในช่วงวัยรุ่น ซึ่งวิทยาการ เชียงกูล (2552) และวิศิษฐ์ศักดิ์ ไทยทอง (2542) อธิบายอิทธิพลทางบวกว่า กลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อวัยรุ่นในทางบวกได้ ถ้ากลุ่มเพื่อนที่มีพัฒนาการสุขภาพจิตที่ดีหรือค่อนข้างดี เด็กจะเลือกคบคนที่เข้ากันได้และมีอะไรคล้ายกัน การมีกลุ่มเพื่อนสนิทที่ดีจะช่วยทำให้เด็กวัยรุ่นมีพลังมากขึ้น มีแรงจูงใจในการไล่หาความสำเร็จและมีพฤติกรรมที่สร้างสรรค์ได้มากขึ้น เพื่อนสนิทที่ดีจะเป็นตัวอย่างที่ดี และชักชวนกันให้คนในกลุ่มมีพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม ซึ่งส่งผลดีในแง่ความรู้สึก ส่วนอิทธิพลในด้านลบ คือ วัยรุ่นส่วนใหญ่มีความต้องการอยากได้ การยอมรับการแสดงความคิดเห็น การเข้าไปมีส่วนหนึ่งของกลุ่มเพื่อนสนิท เด็กวัยรุ่นที่รู้สึกโดดเดี่ยวถูกปฏิเสธจากกลุ่มเพื่อนจากครอบครัว มีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมเสี่ยง หรือต้องการให้ตนเองเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนจะทำให้วัยรุ่นขาดการตัดสินใจที่ดี และดึงวัยรุ่นออกจากครอบครัวและล่อลวงไปสู่กิจกรรมที่เสี่ยงอันตราย

วัยรุ่นจะเลือกเป็นสมาชิกของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยไม่มีใครตั้งกฎเกณฑ์ไว้ให้ต้องทำ เช่น เป็นกลุ่มที่เข้าได้ กับแนวโน้มแบบบุคลิกภาพฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวของตน ทั้งความสนใจ ค่านิยมสติปัญญาความมุ่งหวังในชีวิต และอื่น ๆ บุคคลต่างวัยมีอิทธิพลในการเลือกกลุ่มและจับกลุ่มของเด็ก ไม่สู้มากนัก จึงอาจกล่าวได้ว่ากลุ่มมีความสำคัญต่อชีวิตจิตใจและอนาคตของเด็กอย่างมากที่สุด ครอบครัวเริ่มมีอิทธิพลน้อยลง ฉะนั้นลักษณะชีวิตของกลุ่มจึงเป็นเครื่องชี้ชะตาชีวิตของเด็กในระยะวัยรุ่นและระยะผู้ใหญ่ ประจวบเกี่ยวกับครอบครัวมีความสำคัญต่อการสร้างรากฐานชีวิตของบุคคลในระยะวัยทารกและวัยเด็กตอนต้น

การคบเพื่อนร่วมวัยเป็นพฤติกรรมสังคมที่สำคัญยิ่งต่อจิตใจของวัยรุ่น แต่การคบเพื่อนก็ย่อมมีทั้งคุณและโทษ เพื่อนอาจเป็นผู้ประคับประคองจิตใจของวัยรุ่นในยามทุกข์ร้อนซึ่งเนะสิ่งมีประโยชน์เพื่อนทำให้วัยรุ่นรู้สึกว่าต่างคนต่างเป็นเจ้าของชีวิตของกันและกัน โลกนี้มีที่รักและมีผู้รักและอื่น ๆ แต่ในมุมกลับกัน เพื่อนก็อาจชักนำวัยรุ่นไปในทางเสื่อมถอย ผู้เป็นอาชญากรวัยรุ่นมากมาย เมื่อค้นหาสาเหตุที่มักจะพบว่า ปัจจัยหนึ่งเกิดจากเพื่อนชักจูง ประวัติเด็กวัยรุ่นตามสถานศึกษาที่เสียคน เสียเด็กไปโดยประการต่าง ๆ เช่น ดิถยาเสพตินันต์ ล้วนมีสาเหตุสำคัญมาจากการถูกเพื่อนชักจูง เพราะจิตใจวัยรุ่นนั้นละเอียดอ่อน เปราะบาง กับ “การมีเพื่อน และการไม่มีเพื่อน” ดังนั้นการรู้จักคบเพื่อนที่ดีนี้จะชักจูงกันไปในทางที่ดีและการกระทำพฤติกรรมที่เหมาะสม

วัยรุ่นทุกคนควรที่จะสำนึกถึงสุภายิตไทยที่ไม่มีวัยล้ำสมัยไม่ว่าเมื่อใด คือ “คบเพื่อนดี เป็นศรีแก่ตัว คบเพื่อนชั่วพาตัวอัปปาง”

ปัจจุบันการคบเพื่อนตามทัศนะของผู้ศึกษาเองนั้น มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการคบเพื่อนของวัยรุ่น ไปในลักษณะของการพึ่งพาเทคโนโลยีทางการสื่อสารที่ทันสมัย เช่น การทำความรู้จักผ่านอินเทอร์เน็ต หรือ ผ่านทางหมายเลข 1900 หรือ Friends ซึ่งจะเปิดสายให้มีการแลกเปลี่ยนหาเพื่อนใหม่กันทั้งเพศเดียวกันและเพื่อนต่างเพศ โดยการโฆษณานั้นออกมาในรูปแบบของการหาเพื่อนคบคลายเหงา เพื่อนพูดคุยในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความรัก การเรียน ทำนาย โชคชะตา แก้ปัญหาชีวิต หรือทุกเรื่องราวที่จะพูดคุยกันของวัยรุ่น หรือรูปแบบในอินเทอร์เน็ต เช่น การ Chat พูดคุยกัน แลกเบอร์โทร พูดคุยกันทางโทรศัพท์มือถือ แล้วมีการนัดพบหรือนัดเจอกันในสถานที่ต่าง ๆ ที่เป็นแหล่งนัดพบของวัยรุ่น เช่น ห้างสรรพสินค้า โรงภาพยนตร์ เหล่านี้เป็นต้น

รูปแบบการคบเพื่อน การหาเพื่อนในลักษณะนี้ปัจจุบันเปรียบเหมือนค่านิยมใหม่ของวัยรุ่นที่ต้องมีความทันสมัย การพยายามทำตามกระแส เพื่อให้ไม่ตกยุคให้เหมือนกันกับกลุ่มเพื่อนซึ่งการคบเพื่อน ในรูปแบบที่มีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องโดยมากเกินไปนี้ ทำให้วัยรุ่นขาดการปฏิสัมพันธ์กันซึ่งหน้า การสื่อสารพูดคุยกันนั้นจำกัดอยู่ที่หน้าจอคอมพิวเตอร์ หรือโทรศัพท์ ซึ่งทำให้ไม่เห็นอวัจนภาษาในการสื่อสาร มีเพียงการใช้ตัวอักษร หรือคำพูด ลักษณะดังกล่าวส่งผลเสียให้กับวัยรุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะทางสังคมการพูดคุยการวางตัวในที่สาธารณะ กาลเทศะในการเข้าหาบุคคลต่าง ๆ ทั้งนี้ สืบเนื่องจากการพูดคุยในรูปแบบใหม่นั้นทำให้เกิดการสื่อสารแบบเดียวความเคยชินทำให้วัยรุ่นขาดทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตร่วมกับคนใหม่สังคมทุกเพศทุกวัย รวมถึงที่น่าตกใจและอันตรายสำหรับวัยรุ่น คือ การนัดพบกันหลังจากพูดคุยกันผ่านทางอินเทอร์เน็ตแล้วนั้นก็คือ ปัญหาการล่อลวง หรือลวงละเมิดทางเพศ กับวัยรุ่น ซึ่งเพิ่งทำความรู้จักกันจากนั้นมีการนัดเจอกันตามสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล่อแหลมสำหรับการที่จะถูกหลอกจากกลุ่มผู้ไม่หวังดี ซึ่งจะพบว่ามิชวามหน้าหนังสือพิมพ์ปรากฏให้เห็นถึงกรณีความเสียหายกับวัยรุ่นในลักษณะดังกล่าวนี้อยู่อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นลักษณะการคบเพื่อนของวัยรุ่นที่มีความเปลี่ยนแปลงไปนี้ ผู้ปกครองต้องให้ความสนใจใส่ใจในตัวลูกวัยรุ่นให้มากขึ้น การที่ถูกไม่ออกไปเที่ยวเตร่ อยู่กับบ้านเป็นสิ่งที่ดี แต่ไม่ใช่ในลักษณะที่ว่าอยู่ที่บ้านแต่อยู่ในห้องหน้าจอคอมพิวเตอร์ทั้งวันทั้งคืน ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่จะพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ได้แต่อย่างใดเลย ซ้ำร้ายอาจก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพได้ด้วย เช่น ปัญหาเรื่องของสายตา หรือ ปวดศีรษะ พ่อแม่ผู้ปกครองควรที่จะดูแลเอาใจใส่ในสื่อที่ทันสมัยเหล่านี้ ซึ่งแจ้งให้วัยรุ่นเข้าใจในสิ่งที่เป็นประโยชน์กับตัวพวกเขาเอง รวมถึงชักชวนวัยรุ่นให้มีโอกาสกิจกรรมร่วมกับคนในครอบครัวและเพื่อนรอบตัวด้วย เพื่อมิให้วัยรุ่นหมกมุ่นอยู่แต่กับสื่อเหล่านั้น และเพิ่มทักษะทางสังคม รวมถึง ความฉลาดทางอารมณ์ ให้กับวัยรุ่น ที่สำคัญคือ เป็นการสร้างสัมพันธภาพ และความเข้าใจในครอบครัวนั่นเอง

วัยรุ่นบางคน โดยเฉพาะวัยรุ่นตอนปลายนั้นเลือกที่จะพูดคุย ปรึกษาเรื่องราวต่าง ๆ กับเพื่อนสนิท ซึ่งหากเพื่อนที่คบนั้นดี และมีคำแนะนำให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์ จะเป็นผลดีต่อวัยรุ่น เช่น การเรียน การพูดคุย การวางแผนอนาคต ด้านหน้าที่การงาน การเลือกคบ คนรัก การปฏิบัติตัว การปรับสภาพอารมณ์ให้ถูกต้องและเหมาะสมได้ แต่หากเลือกคบเพื่อนที่ไม่ดีอาจชักนำกันไปในหนทางที่ทำให้เสียอนาคตได้ เช่นการใช้ยาเสพติด การเที่ยวเตร่

ในตอนนี้ครอบครัวเองอาจจะมีอิทธิพลน้อยลงกับวัยรุ่น ทั้งนี้เพราะบางเรื่องวัยรุ่นนั้นจะไม่ปรึกษาคครอบครัว เพราะกลัวการไม่ยอมรับ การไม่เข้าใจ ต่อต้านและบังคับไม่ให้เกิดผลหรือไม่ให้เกิดที่จะกระทำ เช่น การมีคู่อรักในวัยเรียน การหลีกเลี่ยงที่จะพูดคุยปรึกษาของวัยรุ่นกับครอบครัวจึงเกิดขึ้น เกิดช่องว่างระหว่างวัย (Generation gap) ดังนั้นครอบครัวเอง จึงควรที่จะเข้าไปในพัฒนาการแห่งวัยของวัยรุ่น นอกจากการทำหน้าที่ของครอบครัวตามบทบาทแล้วนั้นหน้าที่ที่ต้องควบคู่กันไปด้วย คือ บทบาทหน้าที่ของความเป็นเพื่อนซึ่งคอยรับฟังในทุกเรื่องราวของลูกด้วยความเข้าใจและใช้เหตุผลในการพูดคุยกัน เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรัก ความเข้าใจในครอบครัวและ ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ให้กับวัยรุ่นในการดำเนินชีวิตในสังคมอีกด้วย “การเลียนแบบ” จากทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bandura (1977 อ้างถึงใน ฌัฐพงษ์ กระจ่าง, 2545) ได้กล่าวเอาไว้ว่า พฤติกรรมแปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในบุคคล ซึ่งไม่เคยปฏิบัติเช่นนั้นมาก่อนเลย บางครั้งเราไม่สามารถอธิบายได้โดยทฤษฎีการเรียนรู้ แต่สามารถอธิบายได้ว่า พฤติกรรมดังกล่าวเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการได้เห็นแบบอย่างหรือสังเกตจากสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ก็เป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญอย่างยิ่งในการให้แบบการเรียนรู้ที่ไม่นับไม่ถ้วน ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดที่ว่า “การเป็นตัวแบบเป็นเทคนิคที่สำคัญในการสร้างพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นในเด็กและเยาวชน”

การเรียนรู้ตัวแบบโดยการสังเกต (Observational learning)

Bandura มีความเชื่อว่า การเรียนรู้ส่วนใหญ่ของคนเรานั้นเกิดขึ้นจากการสังเกตจากตัวแบบ ซึ่งจะแตกต่างจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่ต้องอาศัยการลงมือทดลองดู เพราะนอกจากการสูญเสียแล้วยังอาจมีอันตรายได้ในบางพฤติกรรม ในการเรียนรู้โดยการผ่านตัวแบบนั้น และเนื่องจากคนเรานั้นใช้ชีวิตในแต่ละวันในสภาวะแวดล้อมที่แคบ ๆ ดังนั้นการรับรู้เกี่ยวกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ของสังคม จึงผ่านมาจากประสบการณ์ของผู้อื่น โดยการได้ยินและได้เห็นโดยไม่มีประสบการณ์ตรงมาเกี่ยวข้อง

หน้าที่ของตัวแบบ แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะด้วยกัน คือ

1. ทำหน้าที่สร้างพฤติกรรมใหม่ ในกรณีนี้เป็นกรณีที่มีผู้สังเกตตัวแบบนั้นยังไม่เคยได้มีการเรียนรู้พฤติกรรมดังกล่าวมาก่อนเลยในอดีต เช่น พฤติกรรมการพูดของเด็ก หรือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับทักษะในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

2. ทำหน้าที่เสริมพฤติกรรมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น เป็นกรณีที่มีผู้สังเกตตัวแบบเคยเรียนรู้ พฤติกรรมมาบ้างแล้วในอดีต ตัวแบบก็จะทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจให้ผู้ที่เคยเรียนรู้ พฤติกรรม ดังกล่าวพยายามพัฒนาให้ดีขึ้น

3. ทำหน้าที่ยับยั้งการเกิดของพฤติกรรม ในกรณีที่ผู้สังเกตพฤติกรรมไม่พึงประสงค์หรือ ยังไม่เคยมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์มาก่อน ตัวแบบก็จะทำให้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์นั้นลดลง หรือไม่เกิดขึ้น

ประเภทของตัวแบบ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ

1. ตัวแบบที่เป็นบุคคลจริง ๆ (Live model) คือ ตัวแบบที่บุคคลได้มีโอกาสสังเกตและ ปฏิสัมพันธ์โดยตรง เช่น บุคคลในครอบครัว กลุ่มเพื่อน ครู-อาจารย์ ฯลฯ

2. ตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic model) คือ ตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ การ์ตูน หรือหนังสือนวนิยาย เป็นต้น

กลุ่มเพื่อนมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดเพราะว่ากลุ่มเพื่อนสนองตอบความต้องการ บางอย่างกลุ่มเพื่อนมักจะเป็นตัวแทนการถ่ายทอดที่ต้องการมากกว่าตัวแทนอื่น ๆ และกลุ่มเพื่อน ยังมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทางสังคมและการรู้จัก (Barns, 2004 อ้างถึงใน อรพินทร์ ชูชม, 2554) โดยเฉพาะการถ่ายทอดจากการเห็นแบบอย่างนั้นการสังเกตเห็นการกระทำบางอย่างสามารถส่งผล ต่อพฤติกรรมที่ตามมาของบุคคลใน 3 รูปแบบ ดังนี้

1. บุคคลอาจเรียนรู้วิธีการทำบางสิ่งใหม่ที่ไม่สามารถทำมาก่อนหรืออาจจะไม่เคยคิด มาก่อน

2. บุคคลอาจเรียนรู้ผลที่ตามมาของพฤติกรรม โดยการสังเกตจากคนอื่น

3. ตัวแบบอาจเสนอแนะว่าบุคคลสามารถประพฤติอย่างไรในสถานการณ์ใหม่

วัยรุ่นกับตัวแบบในการเลียนแบบ

1. พ่อแม่ คนในครอบครัว เป็นตัวแบบพื้นฐานอันสำคัญในการสร้างบุคลิกภาพ ลักษณะ อารมณ์ และนิสัยการแสดงออกต่าง ๆ ของวัยรุ่น หากการแสดงออก การแสดงอารมณ์ของพ่อแม่ มีความเหมาะสมถูกต้อง และสมดุลกันไม่มากไม่น้อยจนเกินไป เช่น มีเหตุผลในการอบรมเลี้ยงดู วัยรุ่นจะเลียนแบบพฤติกรรมและมีเหตุผลในการกระทำ การแสดงออกโดยไม่ใช้อารมณ์ตัดสินหรือ แก้ไขปัญหา

2. กลุ่มเพื่อน วัยรุ่นจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับเพื่อน ๆ มากกว่าพ่อแม่หรือครอบครัว กลุ่มเพื่อนอาจจะถ่ายทอดวิธีการ และค่านิยม การแสดงอารมณ์ที่ผู้ใหญ่ต้องการ หรืออาจจะเป็นไปในรูปแบบที่ตรงกันข้าม โดยมักพบว่า วิธีการที่กลุ่มเพื่อนแนะนำ หรือถ่ายทอดให้ซึ่งกันและกัน จะได้ผลกว่าการถ่ายทอดจากผู้ใหญ่ เนื่องจากวัยรุ่นมักมองสิ่งที่ผู้ใหญ่แนะนำหรือถ่ายทอดให้

ว่าเก่า โบราณไม่ทันสมัย การเลียนแบบจากกลุ่มเพื่อนที่มีการแสดงออกที่ดี การแสดงอารมณ์ที่ดี มีเหตุผล มีการมองโลกในแง่ดี จะทำให้วัยรุ่นที่เลียนแบบดำเนินชีวิตไปในทางที่สร้างสรรค์และปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ แต่หากเลียนแบบกลุ่มเพื่อนที่ประพฤตินั้นไม่เหมาะสม เป็นตัวแบบที่มีอิทธิพลในเชิงลบ โดยเฉพาะการใช้วิธีการแก้ไขปัญหาที่ไม่ถูกต้อง เช่น การใช้ยาเสพติด การเที่ยวเตร่ การใช้ความรุนแรงแก้ไขปัญหา การแสดงอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม การเลียนแบบตัวแบบ ลักษณะดังกล่าวจะนำพาให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าว มีสภาวะอารมณ์ที่แข็งกร้าว มองโลกในแง่ร้าย และอาจทำลายอนาคตของตนเองได้

ดังนั้นกลุ่มเพื่อนจึงช่วยให้วัยรุ่นได้ทราบถึงบรรทัดฐานของสังคม เช่น บรรทัดฐานทางศีลธรรม บรรทัดฐานทางเพศ ในการเรียนรู้จากเพื่อนบางครั้งอาจจะสอดคล้อง หรือตรงข้ามกับค่านิยมของสังคมได้ แต่ถ้าตรงกันข้ามแล้วกลุ่มเพื่อนนี้เองอาจจะมีส่วนสนับสนุนให้บุคคลมีความกล้าที่จะฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคม ยกตัวอย่าง กลุ่มเพื่อนมีทัศนคติที่เห็นด้วยกับการมีเพศสัมพันธ์กันก่อนสมรส การอยู่ด้วยกันก่อนแต่ง วัยรุ่นอาจจะมีแนวโน้มคล้อยตามกลุ่มเพื่อนได้

3. สื่อมวลชน ในที่นี้สื่อที่มีอิทธิพลต่อความคิด อารมณ์ และทัศนคติ ตลอดจนพฤติกรรมการเลียนแบบของวัยรุ่นมากที่สุด คือ สื่อโทรทัศน์ เนื่องจากคุณลักษณะของสื่อโทรทัศน์ที่สามารถนำเสนอได้ทั้งภาพและเสียง รายการต่าง ๆ ที่นำเสนอผ่านทางโทรทัศน์ จึงเป็นสิ่งเร้าที่น่าสนใจ มีการนำเสนอข่าว การนำเสนอละคร ภาพยนตร์ ภาพดารานักร้อง ศิลปิน กิจกรรมกีฬาต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกที่หลากหลาย สื่อโทรทัศน์จึงเป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลต่ออารมณ์ ความคิดของคนมากที่สุด โดยเฉพาะวัยรุ่น การเลียนแบบดารานักร้อง ศิลปิน หรือตัวละครในเรื่องต่าง ๆ การกระทำการที่รุนแรงที่นำเสนอภาพข่าว เช่น การทำร้ายตัวเอง การทำร้ายผู้อื่น การฆ่าตัวตาย มีส่วนกระตุ้นการตัดสินใจของวัยรุ่นได้ ซึ่งพฤติกรรมของดารานักร้อง ศิลปิน หรือตัวละครที่ไม่ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ บางครั้งอาจทำให้วัยรุ่นเกิดการเลียนแบบทั้งมีตัวแบบอ้างอิงเป็นที่ชื่นชอบ

นอกจากนั้น อิทธิพลของโทรทัศน์ ปัจจุบันไม่ได้มีเฉพาะกับเด็กเล็กเท่านั้น แต่โทรทัศน์บางรายการมีอิทธิพลต่อวัยรุ่นมาก โดยเฉพาะเรื่องของผู้ใหญ่ วัยรุ่นมักจะเลียนแบบโดยขาดประสบการณ์ที่ดี วัยรุ่นส่วนมากจะเอาโลกของความฝันทำให้เป็นโลกของความจริง โดยอาศัยการเรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ วัยรุ่นโดยเฉลี่ยแล้วจึงมีอารมณ์อ่อนไหวและมักจะชอบความรุนแรง เรื่องราวเกี่ยวกับความขัดแย้ง การเสี่ยงอันตราย การฆ่าฟันกันอย่างโหดเหี้ยมหรือ ความรักอย่างดุจดั่งและชวนฝัน เป็นต้น

4. การเลียนแบบวีรบุรุษที่วัยรุ่นนับถือ ความต้องการเลียนแบบผู้ที่ตนชื่นชอบมีมาแล้วตั้งแต่วัยเด็กก่อนวัยรุ่น วัยรุ่นตอนต้น ตอนกลางและวัยรุ่นตอนปลาย แต่วัยรุ่นตอนปลายอาจจะ

แตกต่างกันไปในการเลียนแบบวีรบุรุษซึ่งบางคนอาจจะไม่เคยรู้จัก ไม่มีตัวตน เสียชีวิตไปแล้วเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในประวัติศาสตร์ แต่ชื่นชอบในความคิด และวีรกรรมที่ปรากฏอยู่เป็นผลงานในปัจจุบัน การเลียนแบบในวัยรุ่นนี้มีเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจาก (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2545)

4.1 ความต้องการรู้จักตนเอง การมีบุคคลมาเป็นแบบให้นับถือและเลียนแบบจะช่วยลดความไม่เข้าใจไม่รู้จักตัวเองได้

4.2 เป็นการแสวงหาแบบอย่าง เพื่อดำเนินชีวิตอย่างผู้ใหญ่ ผู้ที่เด็กนับถือเป็นวีรบุรุษ (Heroes) หรือเป็นแบบ (Models) นั้นมีได้มากกว่าหนึ่งคนขึ้นอยู่กับความต้องการบุคลิกภาพ ความใฝ่ฝัน สติปัญญา อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน อิทธิพลของครอบครัว สถานภาพทาง เศรษฐกิจ สังคม อาจเป็นเพศเดียวกับเด็กหรือต่างเพศ วัยเดียวกันหรือต่างวัย อาจเป็นบุคคลสำคัญ ในประวัติศาสตร์ บุคคลในวรรณคดี ดาราภาพยนตร์ นักกีฬาที่มีชื่อเสียง เพื่อนนักเรียน เพื่อนรุ่นพี่ ที่เรียนเก่ง มีความสามารถหลากหลาย บุคคลที่วัยรุ่นเลื่อมใยมเลียนแบบอาจแตกต่างกับค่านิยมของสังคมส่วนใหญ่ก็ได้ การสนับสนุนของกลุ่มเพื่อนก็มีอิทธิพลอย่างสำคัญในการมีวีรบุรุษประจำกลุ่ม อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนจะมีสูงเพื่อนจะมีสูงมาก โดยเฉพาะวีรบุรุษของวัยรุ่นในปัจจุบัน การคลั่งคารา ศิลปิน นักร้อง ของวัยรุ่น จึงพยายามทำตัวให้เหมือนดาราในแง่ใดแง่หนึ่ง เช่น ทรงผม เสื้อผ้า บุคลิกลักษณะต่าง ๆ ฯลฯ

ทั้งหมดนี้จะสังเกตได้ว่า การเลียนแบบของวัยรุ่นนั้นจะมีกลุ่มเพื่อนเป็นปัจจัยแสดงออกในการเลียนแบบรวมถึงเป็นปัจจัยนำไปสู่การเลียนแบบบุคคลอื่นอีกทอดหนึ่ง ดังนั้นการเลียนแบบของวัยรุ่นกับกลุ่มเพื่อนจึงจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญ โดยเฉพาะกับครอบครัว พ่อแม่จึงควรดูแลตั้งแต่การเริ่มต้นคบเพื่อนของลูกวัยรุ่น ลักษณะเพื่อนที่ลูกคบหาสมาคมด้วย ซึ่งควรเป็นลักษณะเพื่อนที่มีการชักนำไปในทางที่สร้างสรรค์ หากเป็นไปในทางตรงกันข้าม ครอบครัวพ่อแม่ ควรมีการชี้แจงชี้แจงลูกอย่างละมุนละม่อมว่าเพื่อนที่ลูกคบหานั้นเป็นบุคคลประเภทใด และมีผลต่อชีวิตของเราอย่างไร โดยใช้วิธีการที่ให้วัยรุ่นเชื่อว่า เป็นความคิดของเขาเอง เพราะการหักห้ามน้ำใจเด็ก บางครั้งจะทำให้เกิดการเอาชนะคะคานกันขึ้นระหว่างลูกวัยรุ่นกับพ่อแม่ผู้ปกครองอันเป็นลักษณะตามวัยของวัยรุ่นได้ นอกจากนั้นพ่อแม่ผู้ปกครองควรจะเป็นตัวแบบที่ดีให้กับลูกในการแสดงพฤติกรรม รวมถึงการแสดงอารมณ์ด้วย

สรุปได้ว่า การคล้อยตามทางสังคมภายในกลุ่มเพื่อน เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลทางด้านความคิด จิตใจ การปฏิบัติปฏิบัติในชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก มีการเลียนแบบเอาตามกันทั้งในสิ่งที่เป็นคุณและโทษ ปัจจุบันรูปแบบการคบเพื่อนได้มีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก ดังนั้นวัยรุ่นจึงต้องเรียนรู้และเข้าใจ ปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อจะได้นำมาพัฒนาตนเอง ผู้วิจัยจึงแบ่งการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อนได้ 3 ลักษณะ คือ 1) การรับรู้และเข้าใจ 2) การเลียนแบบ 3) พัฒนาการทางสังคม

งานวิจัยปัจจัยกลุ่มเพื่อน

ผจงจิต อินทสุวรรณ (2547) ได้ทำการวิจัยและพัฒนาพฤติกรรมบริโภคด้วยปัญญาของเยาวชนที่เป็นนิสิตในมหาวิทยาลัยของรัฐบาลและเอกชน พบว่า การควบคุมตนและอิทธิพลของเพื่อนเป็นตัวทำนายนที่มีอิทธิพลสูงต่อพฤติกรรมบริโภคด้วยปัญญา ส่วนเจตคติต่อพฤติกรรมบริโภคด้วยปัญญาประสบความสำเร็จในครอบครัวและการคิดอย่างมีเหตุผล มีความสำคัญรองลงมาตามลำดับ นอกจากนี้กลุ่มเพื่อนยังมีอิทธิพลให้วัยรุ่นเลียนแบบ โดยพยายามกดดันทางสังคม เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มประพฤติปฏิบัติตามอย่างปทัสถานของกลุ่ม ซึ่งกระบวนการใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนทำได้โดยการเปรียบเทียบทางสังคม คือ วัยรุ่นจะใช้พฤติกรรมและทักษะของกลุ่มเพื่อนมาเป็นมาตรฐานในการเปรียบเทียบหรือประเมินตนเอง และการคล้อยตามกลุ่ม คือวัยรุ่นจะยอมรับเอาเจตคติและพฤติกรรมของกลุ่มเพื่อนมาปฏิบัติตาม อันเนื่องมาจากความกดดันของกลุ่ม ดังนั้นการเลือกคบเพื่อนจึงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของนักเรียน ถ้าหากคบเพื่อนที่ดีสมาชิกในกลุ่มก็จะชักนำไปให้มีประสบการณ์ในทางสร้างสรรค์และพัฒนา เรียนรู้ที่จะเคารพกฎระเบียบของสังคม และรู้จักปรับตนให้เหมาะสมกับกาลเทศะในทางตรงกันข้าม หากคบเพื่อนไม่ดี และนักเรียนไม่มีความเป็นตัวเองอยู่แล้วมีแนวโน้มสูงที่จะพบความล้มเหลวในการดำเนินชีวิต

Raymore (1994) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยน รูปแบบของพฤติกรรมการใช้เวลาในช่วงเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาช่วงวัยรุ่นในมหาวิทยาลัย จนถึงช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยการมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงและการคงอยู่ของรูปแบบพฤติกรรมการใช้เวลาตามช่วงวัยดังกล่าว ได้แก่ เพื่อนสนิทและผู้ปกครอง รูปแบบการใช้เวลาที่ทำการศึกษา ได้แก่ ระดับของการมีส่วนร่วมและกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวร่างกาย กิจกรรมบันเทิง กิจกรรมที่บ้าน และกิจกรรมที่เสี่ยงอันตราย นักเรียนที่อยู่ในช่วงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จะเข้าร่วมกิจกรรมการใช้เวลาในเกณฑ์ต่ำและจะเปลี่ยนแปลงโดยเข้าร่วมกิจกรรมการใช้เวลาสูงขึ้น เมื่อเข้าเรียนในระดับวิทยาลัยและเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง เมื่อเข้าสู่ผู้ใหญ่ตอนต้น กล่าวคือ จะเข้าร่วม กิจกรรมการใช้เวลาน้อยลง

Goswami (2012) ความสัมพันธ์ทางสังคมและความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กการศึกษาครั้งนี้ ได้จากการสำรวจเด็กในประเทศ 4,673 คน ในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศอังกฤษ ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครอบครัว เพื่อน (ผลกระทบเชิงบวก) และผู้ใหญ่ในละแวกบ้านพบด้านลบของความสัมพันธ์มิตรภาพ จากประสบการณ์ของการถูกรังแกและปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมโดยผู้ใหญ่ ได้รับการพิสูจน์แล้วลดความเป็นอยู่ที่ดีของเยาวชน ความสัมพันธ์กับครอบครัวเป็นความสัมพันธ์เชิงบวกกับเพื่อนและประสบการณ์ในการถูกรังแกจะมีผลกระทบสูงสุดในด้านความเป็นอยู่ที่ดี แม้ว่าความสัมพันธ์เด็ก ๆ กับผู้ใหญ่ในละแวกใกล้เคียงประสบการณ์ของพวกเขาในการได้รับ

การปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมจากผู้ใหญ่และความสัมพันธ์เชิงลบกับเพื่อน ๆ มีส่วนสำคัญในการอธิบายความแตกต่างของความเป็นอยู่ที่ดีที่เป็นอยู่ การกล่าวถึงในบริบทของการศึกษาเชิงประจักษ์ก่อนและทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมและความเป็นอยู่ที่ดี

Feldman and Newcomb (1973) ได้สรุปความสัมพันธ์ของกลุ่มเพื่อนที่มีต่อนักศึกษาไว้ว่า เพื่อนสามารถให้กำลังใจในเรื่องทั่วไป ซึ่งไม่สามารถหาได้จาก อาจารย์และชั้นเรียน เพื่อนร่วมกลุ่มสามารถช่วยเหลือเกื้อหนุนในด้านกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนและวิชาการได้ กลุ่มเพื่อนสามารถช่วยทำให้นักศึกษามีความมั่นใจและพอใจในตนเองยิ่งขึ้น และเพื่อนยังช่วยทำหน้าที่ในการฝึกการเข้าสังคมแก่นักศึกษาและช่วยในการสร้างความสัมพันธ์ ส่วนตัวซึ่งจะส่งผลในการช่วยเหลือกันในระหว่างการทำงานได้

Gini (2008) การสร้างความสัมพันธ์และความพึงพอใจของเยาวชนกับเพื่อน: บทบาทการกลั่นกรองความสัมพันธ์ที่มีกับเพื่อน ในการศึกษาครั้งนี้เราได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการตกเป็นเหยื่อและความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของวัยรุ่นต่อเพื่อน นอกจากนี้เรายังได้ทดสอบอิทธิพลของความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์เชิงอารมณ์กับเพื่อน ตัวอย่างเป็นเด็กผู้ชายและเด็กหญิงวัยรุ่นชาวอิตาลี 409 คน (อายุ = 14-16 ปี, $M = 15.02$ ปี, $SD = 2.58$) การวัดความพึงพอใจของเพื่อนฝูงและระดับความสามารถในการประเมินความต้องการของแต่ละบุคคลสำหรับความสัมพันธ์ทางอารมณ์ ความสัมพันธ์เชิงลบระหว่างทั้งสองรูปแบบของการตกเป็นเหยื่อและระดับของความพึงพอใจกับเพื่อนพบตรงกันที่สมมติฐาน ความต้องการความสัมพันธ์เชิงอารมณ์กับเพื่อน ๆ ช่วยควบคุมความสัมพันธ์ แต่ไม่เปิดเผยการตกเป็นเหยื่อและความพึงพอใจกับเพื่อน วัยรุ่นที่รายงานความต้องการความสัมพันธ์ทางอารมณ์มากขึ้นรายงานว่ามีความพึงพอใจน้อยที่สุดเมื่อเกิดการตกเป็นเหยื่อของความสัมพันธ์

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาโมเดลการวัดความสั้น โดย ตรวจสอบความเที่ยงตรงของ โมเดลเชิงสาเหตุของความสั้น โดยเมื่อใช้ตัวแปรการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวแปรผล ทดสอบอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ของตัวแปรปัจจัยครอบครัว ปัจจัยด้านกลุ่มเพื่อน และการรู้เท่าทันสื่อ ที่ส่งผลต่อความสั้น โดยของนักเรียนมัธยม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ได้นำเสนอระเบียบวิธีวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อพัฒนาแบบวัดความสั้น โดยและตรวจสอบความเที่ยงตรงของ โมเดลเชิงสาเหตุของความสั้น โดย และตัวแปรที่มีอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ส่งผลต่อความสั้น โดย มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ
 - 1.1 ประชากรเป้าหมายสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ
 - 1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ
 - 1.3 การเก็บรวบรวมเชิงคุณภาพ
 - 1.4 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ
2. วิจัยเชิงปริมาณ
 - 2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 2.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ
 - 2.3 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
 - 2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.5 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยได้นำวิธีการของการวิจัยเชิงคุณภาพ มาใช้เพื่อหามิติและความหมาย ตัวบ่งชี้ พฤติกรรมบ่งชี้ความสั้น โดยและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำมาเป็นประเด็นในการนิยามศัพท์ และใช้ในการเขียนข้อคำถาม ในวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีกระบวนการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรเป้าหมายสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ

ในการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มประชากรเป้าหมาย คือ ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นภิกษุ มีพรรษา มากกว่า 10 พรรษา วิชยฐานทางธรรม นักรธรรมชั้นเอกและมีความรู้ทางบาลี จำนวน 8 ท่าน ได้แก่ 1) พระมหาฉัตรชัย สุนตฺตชโย, ป.ธ.๕, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ตำแหน่ง คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2) พระมหาไกรวรรณ ชินทฺตฺติโย, ป.ธ.๕, ดร. ตำแหน่ง อาจารย์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มจร วัดไร่จิง อ.สามพราน จ.นครปฐม 3) พระมหามหวินทร์ ปุริสฺสฺตโม, ป.ธ.๗, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ตำแหน่ง อาจารย์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 4) พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ป.ธ.๗, ดร. ตำแหน่ง ผู้อำนวยการวิทยาลัยวิทยาเขตศรีล้านช้าง 5) พระครูปริยัติสาทรตำแหน่ง รองอธิการบดี มมร.วิทยาเขตศรีล้านช้าง 6) พระมหาจกมล อภิรตโน ตำแหน่ง อาจารย์และจำสาขาพุทธศาสตร์และผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขตศรีล้านช้าง 7) พระครูพิสุทธิธรรมภรณ์อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง 8) พระมหาจักรพล สิริชโร, ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดศรีสุทราวาส เป็นพระนักเผยแผ่เป็นตัวแทนในการให้สัมภาษณ์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

แบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับความหมาย ประเภท ของความสัน โดย นักเรียนควรมีความสัน โดยเรื่องอะไร พฤติกรรมบ่งชี้ว่านักเรียนมีความสัน โดย และ ความหมาย ประเภท ของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนควรนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใดมาใช้ พฤติกรรมที่บ่งชี้ว่านักเรียนมัธยมศึกษามีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ และความเหมือนและความแตกต่างของความสัน โดยและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. การตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ จากนั้น นำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ 1) พระมหาฉัตรชัย สุนตฺตชโย, ป.ธ.๕, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ตำแหน่ง คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2) พระมหาไกรวรรณ ชินทฺตฺติโย, ป.ธ.๕, ดร. ตำแหน่ง อาจารย์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มจร วัดไร่จิง อ.สามพราน จ.นครปฐม 3) รองศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์อร สดเอี่ยม ได้พิจารณาประเด็นคำถาม ความครอบคลุมข้อประเด็นคำถาม จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ทำตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือ โดยทดลองสัมภาษณ์กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย แต่มีคุณลักษณะคล้ายกัน ในด้านการใช้ภาษาสื่อสาร ความต่อเนื่องของการถาม ประเด็นคำถามเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของการสัมภาษณ์

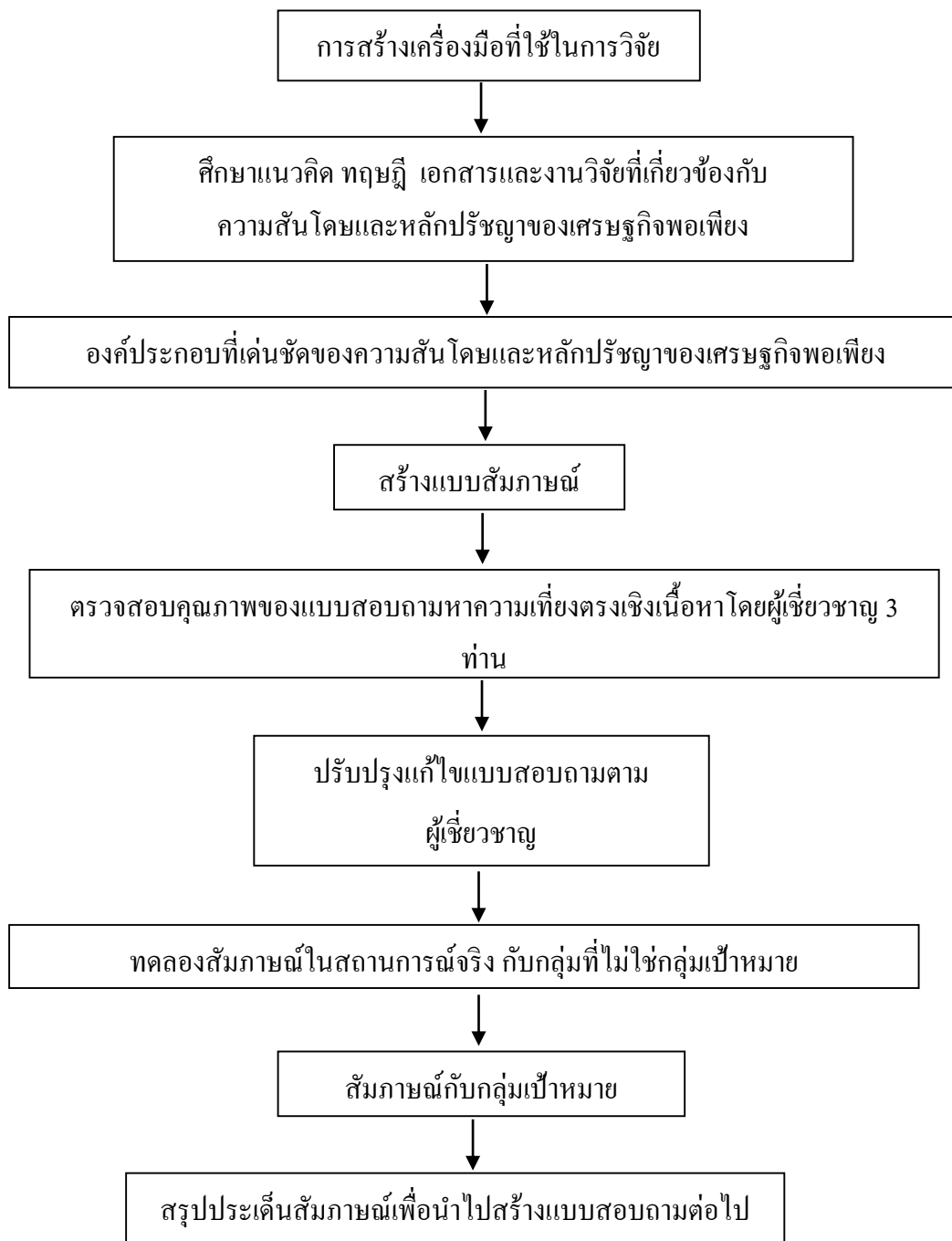
4. การเก็บรวบรวมเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้นัดสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ จำนวน 8 ท่าน ได้แก่ 1) พระมหาฉัตรชัย สุคนฺตชโย, ป.ธ.๕, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ตำแหน่ง คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2) พระมหาไกรวรรณ ชินทศดิโย, ป.ธ.๕, ดร. ตำแหน่ง อาจารย์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มจร วัดไร่จิง อ.สามพราน จ.นครปฐม 3) พระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม, ป.ธ.๗, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ตำแหน่ง อาจารย์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 4) พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ป.ธ.๗, ดร. ตำแหน่ง ผู้อำนวยการวิทยาลัยวิทยาเขตศรีล้านช้าง 5) พระครูปริยัติสาทรตำแหน่ง รองอธิการบดี มมร.วิทยาเขตศรีล้านช้าง 6) พระมหาจิณมกล อภิตโน ตำแหน่ง อาจารย์และจำสาขาพุทธศาสตร์และผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขตศรีล้านช้าง 7) พระครูพิสุทธิธรรมภรณ์อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตศรีล้านช้าง 8) พระมหาจักรพล สิริธโร, ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดศรีสุทธาวาส เป็นพระนักเผยแผ่เป็นตัวแทนในการให้สัมภาษณ์เพื่อวิเคราะห์ ดัชนีชี้ พฤติกรรมบชี้ ในความสันโดษและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษา เพื่อนำมาเป็นสถานการณ์หรือประเด็นในการสร้างแบบสอบถามต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากนั้นทำการจัดระเบียบข้อมูลด้วยการจัดกลุ่มข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ ทำการสรุปข้อมูล แปลความหมายของข้อค้นพบนำไปสร้างแบบสอบถามต่อไป

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือเชิงคุณภาพที่ใช้ในการวิจัยแสดงได้ดังภาพที่ 3 ดังนี้

ภาพที่ 3-1 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือเชิงคุณภาพ

วิจัยเชิงปริมาณ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 จำนวน 905 คน โดยกลุ่มตัวอย่างได้รับการสุ่มจากประชากรดังต่อไปนี้

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง พิจารณาวัตถุประสงค์หลักของการวิจัยครั้งนี้ คือ เพื่อสร้าง โมเดลการวัดและ โมเดลเชิงสาเหตุของความสั้น โดยของเยาวชน ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูล ต้องมีการประมาณค่าพารามิเตอร์แบบ Maximum likelihood ซึ่งเป็นวิธีการประมาณค่าที่มีความคงเส้นคงวา มีประสิทธิภาพและเป็นอิสระจากมาตรวัด และใช้ได้ดีในกรณีที่การแจกแจงของตัวแปรเป็นเส้นโค้งปกติ แต่หากการแจกแจงของประชากรไม่เป็น โค้งปกติหลายตัวการใช้กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ ก็จะทำให้การประมาณค่าพารามิเตอร์ของประชากรมีความคงเส้นคงวาเช่นกัน ทั้งนี้วิธีการประมาณค่าแบบ Maximum likelihood จะ ได้ผลดีเมื่อกลุ่มตัวอย่างมีขนาดใหญ่มากกว่า 500 หน่วย ดังนั้นจึงควรกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างให้มากพอสำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยกลุ่มตัวอย่างขนาด 600 หน่วย เป็นกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ที่อยู่ในเกณฑ์ดีมาก (Tabachnick & Fidell, 1996; Comrey & Lee, 1992) ดังนั้นจากเกณฑ์ในการพิจารณาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ปีการศึกษา 2560 โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 905 คน.

ขั้นตอนที่ 1 สุ่มแบบกลุ่ม (Cluster sampling) ตามเขตภูมิศาสตร์ได้ 6 กลุ่มใหญ่ ในแต่ละกลุ่ม สุ่มมา 1 โรงเรียน ได้ ดังนี้ โรงเรียนเลยพิทยาคม โรงเรียนนาด้วงวิทยา โรงเรียนเชียงคาน โรงเรียนศรีสองรักษ์วิทยา โรงเรียนศรีสงครามวิทยาและ โรงเรียนภูเรือวิทยา

ขั้นตอนที่ 2 สุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยให้สุ่มนักเรียนระดับชั้นละ 50 คน จากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ได้ นักเรียนโรงเรียนละ 150 คน

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มีจำนวน 1 ฉบับ ทั้งหมด 7 ตอน ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยภายในตน ตอนที่ 3 แบบสอบถามปัจจัยด้านครอบครัว ตอนที่ 4 แบบสอบถามปัจจัยกลุ่มเพื่อนตอนที่ 5 ปัจจัยด้านการรู้เท่าทันสื่อ ตอนที่ 6 แบบสอบถามความสนใจ และตอนที่ 7 แบบสอบถามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้วิจัยได้พัฒนาแบบวัดมาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ศึกษาตัวแปรที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปมีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบ (Checklist) เกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ เกรดเฉลี่ย จำนวนสมาชิกครอบครัว รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว รายจ่ายต่อเดือนของนักเรียน อาศัยอยู่กับ สถานภาพของบิดามารดา การศึกษาของบิดา มารดา อาชีพของบิดามารดา โดยมีลักษณะ ดังนี้

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุปี
3. ระดับมัธยมศึกษา ปีที่ 4 ปีที่ 5 ปีที่ 6
4. เกรดเฉลี่ยสะสม.....
5. จำนวนสมาชิกในครอบครัว (รวมผู้ตอบแบบสอบถาม)คน

ตอนที่ 2 ปัจจัยภายในตน เป็นแบบวัดเกี่ยวกับความคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมมี 3 องค์ประกอบ คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคมเป็นแบบวัดพฤติกรรมและความคิดเห็น ในสถานการณ์ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและให้ผู้ตอบพิจารณาว่าตนมีพฤติกรรมและความคิดเห็น ตามข้อนั้น ๆ ทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม ปรับใช้เพื่อให้มีความสอดคล้องกับบริบทที่ศึกษา ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 12 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) แบ่งออกเป็นองค์ประกอบละ 5, 3, 4 ข้อตามลำดับซึ่งมีลักษณะข้อคำถาม ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนน

1	2	3	4	5
ไม่จริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างจริง	จริง

ตัวอย่างข้อคำถาม

ด้านร่างกาย

1) ถึงแม้ใคร ๆ จะพูดว่าเครื่องแต่งกายของฉันเซ็กซี่ แต่ฉันก็ไม่ถือ เพราะฉันว่า เครื่องแต่งกายเป็นสิ่งที่ช่วยปกปิดร่างกาย

2) ฉันซื้อเสื้อผ้าใหม่ทุกครั้งเมื่อฉันจะไปงานเลี้ยง

3) ฉันเห็นเพื่อนมีกระเป๋าใหม่ ฉันจะอ้อนวอนให้แม่ซื้อให้ใหม่และแพงกว่าของเพื่อน

ด้านจิตใจ

- 1) ฉันสอบได้คะแนนน้อยเพราะ ฉันขี้เกียจอ่านหนังสือ
- 2) ช่วงใกล้สอบฉันจะต้องอ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวสอบ
- 3) ฉันเห็นเพื่อนมีรถใหม่มาส่งโรงเรียนฉันจึงขอให้พ่อกับแม่ฉันออกรถใหม่บ้าง

ด้านสังคม

- 1) ฉัน ไม่อยากให้เพื่อนมาเล่นที่บ้านเพราะบ้านหลังเล็ก
- 2) ฉันอยากผิวขาวสวยเหมือนคนอื่น ฉันจึงไปซื้อวิตามินหรืออาหารเสริมมารับประทาน

เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน

คะแนนเฉลี่ย	การแปลความหมาย
คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00	มีการคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20	มีการคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40	มีการคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60	มีการคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.81	มีการคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ปัจจัยด้านครอบครัวเป็นแบบวัด เกี่ยวกับการถ่ายทอดทางครอบครัวมี

3 องค์ประกอบ คือ การอบรมสั่งสอน การเป็นแบบอย่าง การเข้าใจสังคม ซึ่งได้สร้างข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับการบริโภค เสพ ปัจจัย 4 และสิ่งอำนวยความสะดวกซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสอบถามจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และปรับข้อคำถามแบบสอบถามของอรพินทร์ ชูชม (2554) แบบวัดการถ่ายทอดการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบิดามารดา ปรับใช้เพื่อให้มีความสอดคล้องกับบริบทที่ศึกษาซึ่งประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 13 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) แบ่งออกเป็นองค์ประกอบละ 5, 5, 3 ข้อ ตามลำดับซึ่งมีลักษณะข้อคำถาม ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนน

1	2	3	4	5
ไม่จริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างจริง	จริง

ตัวอย่างข้อคำถาม

การอบรมสั่งสอน

- 1) พ่อแม่ของฉันแนะนำให้ฉันตั้งสติให้รอบคอบก่อนที่จะทำอะไร
- 2) พ่อแม่ของฉันให้อิสระแก่ฉันในการคิดและการกระทำต่าง ๆ
- 3) พ่อแม่ของฉันเชื่อมั่นกับคำว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว”

การเป็นแบบอย่าง

- 1) พ่อแม่ของฉันชอบตักบาตรตอนเช้า
- 2) พ่อแม่ของฉันทำงานนอกบ้านและเมื่อมีเวลาว่างท่านมักจะพาฉันปลูกผักสวนครัว

ไว้รับประทาน

- 3) พ่อแม่ของฉันมีบัญชีใช้จ่ายภายในครอบครัว...

การเข้าใจสังคม

- 1) ฉันเห็นว่าพ่อแม่ของฉันทำงานรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่.....
- 2) พ่อแม่ของฉันพยายามฝ่าฟันอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยไม่ล้มเลิก
- 3) พ่อแม่ของฉันไม่สามารถระงับสติอารมณ์ได้เมื่อเกิดปัญหาหรือขัดแย้งขึ้น

ในครอบครัว

เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน

คะแนนเฉลี่ย	การแปลความหมาย
คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00	มีการถ่ายทอดทางครอบครัวในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20	มีการถ่ายทอดทางครอบครัวในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40	มีการถ่ายทอดทางครอบครัวในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60	มีการถ่ายทอดทางครอบครัวในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.81	มีการถ่ายทอดทางครอบครัวในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ปัจจัยกลุ่มเพื่อนเป็นแบบวัดเกี่ยวกับ การคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน

มี 3 องค์ประกอบ คือ การรับรู้ การเลียนแบบ และพัฒนาการตนทางสังคม ซึ่งได้สร้างข้อคำถาม การปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตที่คล้อยตามกลุ่มเพื่อนในเรื่อง บริ โภค เสพ ปัจจัย 4 และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับบริบทที่ศึกษา ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 12 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) แบ่งออกเป็นองค์ประกอบละ 4, 5, 3 ข้อ ซึ่งมีลักษณะข้อคำถาม ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนน

1	2	3	4	5
ไม่จริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างจริง	จริง

ตัวอย่างข้อคำถาม

การรับรู้

- 1) ฉันและเพื่อนไม่ใส่ใจอารมณ์และความรู้สึกของคนอื่น
- 2) ฉันและกลุ่มเพื่อนถือคติว่า “ของตนเองต้องรักษาให้ดีของส่วนรวมใช้อย่างไรก็ได้”
- 3) ฉันและเพื่อนมักพูดหรือทำอะไรไม่คิดหรือไตร่ตรองให้รอบคอบ

การเลียนแบบ

- 1) ฉันชอบแต่งตัวและการพูดจาเลียนแบบกลุ่มเพื่อน
- 2) ฉันและกลุ่มเพื่อนมักใช้สิ่งของต่าง ๆ เหมือนกัน เช่น เสื้อ รองเท้า อุปกรณ์กระเป๋า
- 3) ฉันและเพื่อนมักจะพูดจากันในกลุ่มอย่างไม่สุภาพ

พัฒนาการตนทางสังคม

- 1) ฉันมักจะเลือกสนิทสนมกับกลุ่มเพื่อนที่สนใจเรียน
- 2) ฉันและกลุ่มเพื่อนมักโทรคุยกันเป็นเวลานาน ๆ โดยไม่สนใจว่าเป็นเวลาใด เช่น

ใกล้สอบ ตอนคิด ๆ

- 3) ฉันและกลุ่มเพื่อนชอบใช้สิ่งของอย่างดีเกินฐานะของตน

เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน

คะแนนเฉลี่ย	การแปลความหมาย
คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00	มีการคล้อยตามกลุ่มเพื่อนในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20	มีการคล้อยตามกลุ่มเพื่อนในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40	มีการคล้อยตามกลุ่มเพื่อนในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60	มีการคล้อยตามกลุ่มเพื่อนในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.81	มีการคล้อยตามกลุ่มเพื่อนในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 5 ปัจจัยด้านสื่อเป็นแบบวัดเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ การใช้ การใช้สื่อและวิธีการเลือกซื้อการใช้สื่ออย่างคุ้มค่า ซึ่งมี 3 องค์ประกอบ คือ การรับรู้และเข้าใจ การวิเคราะห์ การประเมินค่า ซึ่งได้สร้างข้อคำถาม ที่เกี่ยวข้องกับการบริโภค เสพ ปัจจัย 4 และสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนา ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 13 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) แบ่งออกเป็นองค์ประกอบละ 5, 5, 3 ข้อ ซึ่งมีลักษณะข้อคำถาม ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนน

1	2	3	4	5
ไม่จริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างจริง	จริง

ตัวอย่างข้อคำถาม

การรับรู้และเข้าใจสื่อ

- 1) ถ้าฉันซื้อโทรศัพท์ ฉันจะเลือกใช้บริการที่มีบริการเสริมมาก ๆ
- 2) ฉันไม่เชื่อการโฆษณาทางอินเทอร์เน็ต
- 3) ฉันให้พ่อแม่ช่วยพิจารณาในการซื้อสินค้าทางอินเทอร์เน็ตทุกครั้ง

วิเคราะห์สื่อ

- 1) เสื้อผ้าของฉันก็มีมากแต่เมื่อมีการขายลดราคาในเฟซบุ๊ก ฉันมักจะซื้อ
- 2) ฉันเลือกอ่านข่าวหนังสือพิมพ์มากกว่าดูทางโทรทัศน์
- 3) ก่อนที่ฉันจะซื้อสินค้าฉันจะดูส่วนประกอบหรือวัตถุดิบมากกว่าคำโฆษณา
การประเมินค่าสื่อ

- 1) ฉันเชื่อว่าอาหารที่มีคุณค่าต่อร่างกายต้องมีราคาแพงและในร้านหรู ๆ
- 2) ฉันจะเปรียบเทียบราคาของสินค้าก่อนที่จะตัดสินใจซื้อ

เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน

คะแนนเฉลี่ย	การแปลความหมาย
คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00	มีการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20	มีการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40	มีการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60	มีการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.81	มีการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 6 ความสันโดษเป็นแบบวัดเกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึกความคิดและการปฏิบัติตน

พอใจในสิ่งที่ทำ ที่ได้ ที่เป็นและที่ตนเองมี เกี่ยวในการดำเนินชีวิต ตามลักษณะของความสันโดษ มี 3 องค์ประกอบ คือ ขณาลภสันโดษ ขณาลภสันโดษ ขณาลภสันโดษ ซึ่งได้สร้างข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับการบริโภค เศรษฐกิจ 4 และสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสอบถามจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และปรับข้อคำถามแบบสอบถามของสุชิน เพ็ชรรักษ์ (2518) จรุงศักดิ์ บุญฤทธิ์ (3536) ปรับข้อคำถามใช้เพื่อให้มีความสอดคล้องกับบริบทที่ศึกษา ปรับใช้เพื่อให้มีความสอดคล้องกับบริบทที่ศึกษา ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 11 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) แบ่งออกเป็นองค์ประกอบละ 4, 4, 3 ข้อ ตามลำดับซึ่งมีลักษณะข้อคำถาม ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนน

1	2	3	4	5
ไม่จริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างจริง	จริง

ตัวอย่างข้อคำถาม

ขณาลภสันโดษ (พอใจในสิ่งที่ตนมี)

- 1) ชุมนักเรียนฉันจะโตมาแล้ว 3 ปี แต่ชุนยังไม่โตได้ สะอาดและถูกระเบียบ
- 2) ฉันเปลี่ยนโทรศัพท์ทุกครั้งเมื่อมีรุ่นใหม่ ๆ ออกมาเพื่อไม่ให้ตกกระแส

3) ฉันอยากได้คอมพิวเตอร์ยี่ห้อ Apple เพื่อมาเล่นเกมส์ และฟังเพลงเท่านั้น
 ยถาพลสัน โดษ (พอใจในสิ่งที่ได้)

1) ฉันพอใจในรางวัลประกวดการตอบปัญหา ถึงแม้ว่าคนอื่นว่ารางวัลได้น้อยก็ตาม

2) หลังเลิกเรียนฉันไปรับจ้างล้างจานเพื่อหาเงินมาซื้อนาฬิกาโดยไม่ต้องขอพ่อแม่

3) ในการสอบครั้งนี้ฉันสอบได้ที่ดีขึ้นกว่าครั้งก่อนเพราะฉันตั้งใจเรียนและอ่าน

ยถาสรูปปล้น โดษ (พอใจตามฐานะ/เหมาะสม)

1) ฉันชอบซื้อปากกาสีสวย ๆ แปลก ๆ ใหม่ ๆ มาให้เพื่อนยืมใช้ซึ่งฉันก็ไม่ค่อยได้ใช้

2) ฉันได้สร้อยคอทองคำ กรอบพระทองคำมาโรงเรียนด้วยเป็นประจำเพราะฉันเป็นคน

กลัวผี

3) ทางโรงเรียนให้นำโทรศัพท์มาใช้ได้แต่ฉันก็เห็นว่าไม่จำเป็นที่จะนำมาเลย

เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน

คะแนนเฉลี่ย	การแปลความหมาย
คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00	มีความคิดและการปฏิบัติตนในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20	มีความคิดและการปฏิบัติตนในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40	มีความคิดและการปฏิบัติตนในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60	มีความคิดและการปฏิบัติตนในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.81	มีความคิดและการปฏิบัติตนในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 7 แบบวัดการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแบบวัดเกี่ยวกับการ

การปฏิบัติตน ในการดำเนินชีวิต ตามลักษณะของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 หลัก ดังนี้
 การดำเนินชีวิตตามหลักพอประมาณ การดำเนินชีวิตตามหลักเหตุผล และการดำเนินชีวิตตามหลัก
 ภูมิคุ้มกันซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 อย่าง คือ ความรู้ คุณธรรม ซึ่งได้สร้างข้อคำถาม ที่เกี่ยวข้องกับ
 การบริโภค เศรษฐกิจ 4 และสิ่งอำนวยความสะดวก ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสอบถามจากเอกสาร
 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และปรับข้อคำถามแบบสอบถามของ อรพินทร์ ชูชม (2554); ชูศรี สุวรรณ (2552);
 วราภรณ์ บุรานนท์ (2553) ปรับใช้เพื่อให้มีความสอดคล้องกับบริบทที่ศึกษา ซึ่งประกอบด้วย
 ข้อคำถาม จำนวน 20 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) แบ่งออกเป็น
 องค์กรประกอบละ 4, 4, 4, 4 ข้อ ซึ่งมีลักษณะข้อคำถาม ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนน

1	2	3	4	5
ไม่จริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างจริง	จริง

ตัวอย่างข้อคำถาม

ความพอประมาณ

- 1) ฉันได้เงินมาโรงเรียน เพียงพอต่อการดำรงชีวิตประจำวัน
- 2) เมื่อฉันได้เงินมาโรงเรียนไม่พอใช้ฉันจะยืมเพื่อน

มีเหตุผล

- 1) ฉันคิดพิจารณาที่จะดำเนินงานใด ๆ ด้วยความถี่ถ้วน รอบคอบ
- 2) ฉันใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดรู้คุณค่าเสมอ

มีภูมิคุ้มกัน

- 1) ฉันมีการฝากเงินออม อย่างเป็นประจำ
- 2) ฉันมีการทำรายรับรายจ่ายของตนเอง

ความรู้

- 1) ฉันมีการฝากเงินออม อย่างเป็นประจำ
- 2) ฉันเพิ่มพูนความรู้โดยการติดตามข่าวสาร เพื่อให้ทันเหตุการณ์ปัจจุบัน

คุณธรรม

- 1) นักเรียนคิดอย่างไรรอบคอบทุกครั้งปฏิบัติสิ่งใด
- 2) ฉันมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง

เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน

คะแนนเฉลี่ย	การแปลความหมาย
คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00	มีการปฏิบัติตนในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20	มีการปฏิบัติตนในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40	มีการปฏิบัติตนในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.81 -2.60	มีการปฏิบัติตนในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.81	มีการปฏิบัติตนระดับน้อยที่สุด

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบวัดปัจจัยภายในตน แบบวัดปัจจัยด้านครอบครัว แบบวัดปัจจัยกลุ่มเพื่อน แบบวัดปัจจัยสื่อ แบบวัดความสั้น โดย และแบบวัดการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และบทสรุป การสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญประกอบ จากนั้นผู้วิจัยทำการสรุปองค์ประกอบของตัวแปรแฝงที่จะนำมาสร้างเครื่องมือในการวัดตัวแปร
3. เขียนนิยามศัพท์เฉพาะตามคุณลักษณะที่ต้องการวัดในแต่ละองค์ประกอบ ซึ่งได้จากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
4. สร้างข้อคำถาม ให้สอดคล้องและครอบคลุมนิยามศัพท์เฉพาะแบบวัดปัจจัยภายในคน แบบวัดปัจจัยด้านครอบครัว แบบวัดปัจจัยกลุ่มเพื่อน แบบวัดปัจจัยสื่อ แบบวัดความสนใจ และแบบวัดการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หรือนำข้อความจากงานวิจัยอื่น ๆ ที่ทำการวัดองค์ประกอบเดียวกันมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของงานวิจัย โดยคัดเลือกข้อคำถาม ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป
5. สร้างข้อคำถาม โดยแบ่งเป็นแบบวัดปัจจัยภายในคน จำนวน 15 ข้อ แบบวัดปัจจัยด้านครอบครัว จำนวน 15 ข้อ แบบวัดปัจจัยกลุ่มเพื่อน จำนวน 15 ข้อ แบบวัดปัจจัยสื่อ จำนวน 15 ข้อ แบบวัดความสนใจ จำนวน 15 ข้อ และแบบวัดการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 20 ข้อ
6. นำข้อคำถามทั้งหมดให้อาจารย์ควบคุมคุณภาพนิพนธ์ตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา ภาษาที่ใช้ ความครอบคลุม และความสอดคล้องตามนิยามตัวแปร และนำมาปรับปรุงแก้ไขข้อคำถาม
7. นำแบบสอบถาม ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้ 3 ท่าน ได้แก่ 1) พระมหาฉัตรชัย สุนทรชโย, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. 2) พระมหาไกรวรรณ ชินทตติโย, ดร. 3) รองศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์อร สดเอี่ยม ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา 1 ท่าน ได้แก่ ดร.ดร.สมศักดิ์ สีดากุลฤทธิ์ และผู้เชี่ยวชาญด้านวัดประเมินผล 1 ท่าน ได้แก่ ดร.อนุภูมิ คำยัง ตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเพื่อพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-objective congruence: IOC) ของข้อคำถาม โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543) รวมทั้งปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ
8. นำแบบสอบถามให้อาจารย์ควบคุมคุณภาพนิพนธ์พิจารณาอีกครั้ง แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ
9. นำแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้น ไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักเรียนมัธยมศึกษา ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างกำหนด ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 100 คน เพื่อวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก รายข้อ หรือค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนของข้อคำถามแต่ละข้อกับคะแนนรวมของข้อที่เหลือ (Item total correlation) คัดเลือกเฉพาะค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถามที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดังตารางที่ 3-1

ตารางที่ 3-1 จำนวนข้อคำถาม ค่าดัชนีความสอดคล้องอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่น

ที่	แบบวัด	จำนวน ข้อคำถาม	ค่าดัชนีความ สอดคล้อง	อำนาจจำแนก รายข้อ	ความเชื่อมั่น ทั้งฉบับ	ข้อที่ ตัดทิ้ง
1	ปัจจัยภายในตน 1.1 การคิดแบบ คุณค่าแท้-คุณค่า เทียม	15	0.6-1.00	.395-.797	.89	7,10,12
2	ปัจจัยด้าน ครอบครัว 2.1 แบบวัด การถ่ายทอด ทางสังคมภายใน ครอบครัว	15	0.6-1.00	.334-.825	.88	13,15
3	ปัจจัยกลุ่มเพื่อน 3.1 แบบวัด การคล้อยตาม กลุ่มเพื่อน	15	0.6-1.00	.200-.745	.85	2,14,15
4	ปัจจัยด้านสื่อ 4.1 แบบวัด เกี่ยวกับการรู้ เท่าทันสื่อ	15	0.6-1.00	.308-.657	.83	10,11
5	ความสนใจโดย	15	0.6-1.00	.238-.747	.87	3,6,11,15
6	แบบวัดการ ดำเนินชีวิตตาม หลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง	20	0.6-1.00	.267-.740	.89	

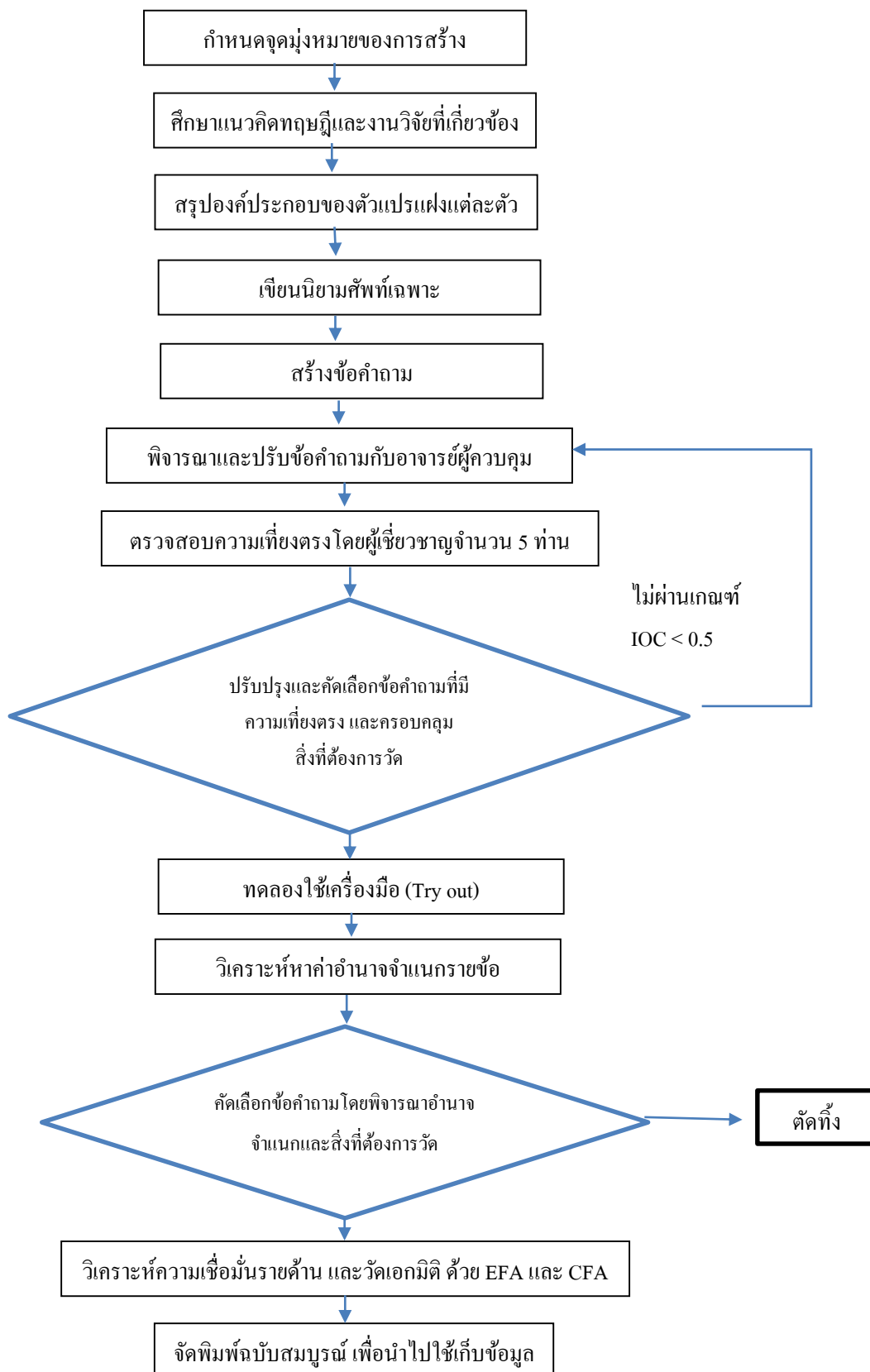
จากตารางที่ 3-1 พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (IOC) อยู่ระหว่าง .71 ถึง 1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดปัจจัยภายในตน เท่ากับ .89 ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัด

ปัจจัยด้านครอบครัว เท่ากับ .88 ค่าความเชื่อมั่น ของแบบปัจจัยด้านกลุ่มเพื่อน เท่ากับ .85
 ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดปัจจัยสื่อ เท่ากับ .83 ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความสนใจ โดย เท่ากับ
 .87 ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เท่ากับ .89

10. นำข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์ไปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามรายด้าน (หาความเชื่อมั่นที่ละตัวแปรของตัวแปรสังเกตได้) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) และวัดความเป็นเอกมิติ (Unidimensional) โดยวิธีการวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA)

11. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงกับ กลุ่มตัวอย่าง จากขั้นตอนที่กล่าวมาสามารถเขียนแผนภาพได้ดังนี้

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือเชิงปริมาณที่ใช้ในการวิจัยแสดงได้ดังภาพที่ 3-2 ดังนี้

ภาพที่ 3-2 ขั้นตอนการสร้างและตรวจหาคุณภาพเครื่องมือ

คุณภาพเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนา

1. ปัจจัยภายในตน ได้แก่ การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม (True and artificial value method: V) มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจ และ 3) สิ่งอำนวยความสะดวก

ตารางที่ 3-2 คุณภาพของโมเดลการวัดวิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมของนักเรียน

ข้อ คำถาม	EFA		CFA				Fit index	
	Loading	Eigen	λ	<i>t</i> -value	R^2	δ		
1. องค์ประกอบด้านร่างกาย (V1)								
1	0.69	2.47	0.53	-	0.28	0.72	Chi-square	11.03
2	0.63	0.86	0.51	11.13	0.26	0.74	<i>df</i>	4
3	0.83	0.72	0.85	12.42	0.72	0.28	<i>p</i> -value	0.03
4	0.78	0.53	0.66	14.72	0.43	0.57	RMSEA	0.04
5	0.56	0.42	0.42	9.78	0.18	0.82	SRMR	0.02
% $S^2 = 49.39$,							CFI	0.99
KMO = 0.78							AGFI	0.98
BTS = 967.14**								
2. องค์ประกอบด้านจิตใจ (V2)								
1	0.81	2.08	0.68	-	0.46	0.54	Just-identified model	
2	0.87	0.53	0.84	16.51	0.70	0.30		
3	0.82	0.39	0.69	16.79	0.48	0.52		
% $S^2 = 69.43$,								
KMO = 0.69								
BTS = 767.25**								
3. องค์ประกอบด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (V3)								
1	0.67	1.67	0.40	-	0.16	0.84	Chi-square	0.15
2	0.56	0.94	0.47	6.26	0.22	0.78	<i>df</i>	1
3	0.56	0.78	0.32	7.17	0.11	0.89	<i>p</i> -value	0.70
4	0.77	0.61	0.86	4.64	0.74	0.26	RMSEA	0.00
% $S^2 = 41.71$,							SRMR	0.01
KMO = 0.62							CFI	1.00
BTS = 261.55**							AGFI	0.99

ตารางที่ 3-2 พบว่า โมเดลการวัดการคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมของนักเรียน (V) มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านร่างกาย (V1) 2) ด้านจิตใจ (V2) และ 3) สิ่งอำนวยความสะดวก (V3) โดยการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบคุณภาพโมเดลการวัดนี้ผู้วิจัยจะนำเฉพาะข้อคำถามที่ผ่านการประเมินค่าคุณภาพด้านอำนาจจำแนกมาวิเคราะห์ ผลการวิเคราะห์ พบว่า

1) องค์ประกอบด้านร่างกายมี 5 ข้อคำถาม เมื่อทดสอบความเป็นเอกมิติ (Unidimensional test) ของการวัดเพื่อพิจารณาว่าข้อคำถามหรือตัวบ่งชี้ทั้งหมดกำลังวัดในสิ่งเดียวกัน ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) โดยเริ่มพิจารณาความเหมาะสมของเมตริกซ์สหสัมพันธ์ในภาพรวมของตัวแปรทั้งหมด (KMO) ซึ่งพบว่า KMO มีค่าเท่ากับ 0.78 (> 0.5) แสดงว่าข้อมูลจากตัวแปรชุดนี้เหมาะสมที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ และผลการทดสอบ Bartlett test of sphericity (BTS) ค่า Chi-square เท่ากับ 967.14 (มีนัยสำคัญทางสถิติ) แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดเพียงพอที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบ (สุวิมล ติरणานนท์, 2555) จากนั้นทำการพิจารณาค่าไอเกน (λ) พบว่า ใน Component แรกมีค่าเท่ากับ 2.47 (> 1.0) ส่วน Component ที่เหลือมีค่าต่ำกว่า 1.0 บ่งบอกถึงความเป็น Unidimensional ของโมเดลการวัดค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Loading) มีค่าอยู่ในช่วง 0.56-0.83 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติ (± 0.3 ขึ้นไป จะพบนัยสำคัญทางสถิติ (Hair, Black, Babin, Anderson, & Tatham, 2006) โดยทั้ง 5 ข้อคำถามสามารถอธิบายความแปรปรวน ($\%S^2$) ใน Dimension นี้ ได้ร้อยละ 63.40 เมื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้อง (Convergent validity) ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบ (λ) มีค่าอยู่ในช่วง 0.40-0.87 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิจารณาจากค่า t -value $\geq \pm 2.58$) ค่าความเชื่อมั่นตัวแปรแฝง (ρ_c) เท่ากับ 0.74 และความแปรปรวนที่สกัดได้ (ρ_v) เท่ากับ 0.38 นอกจากนี้เมื่อพิจารณาความกลมกลืนของโมเดลพบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (p -value = 0.04, RMSEA = 0.04, SRMR = 0.02, CFI = 0.99, AGFI = 0.98)

2) องค์ประกอบด้านจิตใจมี 3 ข้อคำถาม เมื่อทดสอบความเป็นเอกมิติ (unidimensional test) ของการวัดเพื่อพิจารณาว่าข้อคำถามหรือตัวบ่งชี้ทั้งหมดกำลังวัดในสิ่งเดียวกัน ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) โดยเริ่มพิจารณาความเหมาะสมของเมตริกซ์สหสัมพันธ์ในภาพรวมของตัวแปรทั้งหมด (KMO) ซึ่งพบว่า KMO มีค่าเท่ากับ 0.69 (> 0.5) แสดงว่าข้อมูลจากตัวแปรชุดนี้เหมาะสมที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ และผลการทดสอบ Bartlett test of sphericity (BTS) ค่า Chi-square เท่ากับ 767.25 (มีนัยสำคัญทางสถิติ) แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดเพียงพอที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบ (สุวิมล ติरणานนท์, 2555) จากนั้นทำการพิจารณาค่าไอเกน (λ) พบว่า ใน Component แรกมีค่าเท่ากับ 2.08 (> 1.0) ส่วน Component ที่เหลือมีค่าต่ำกว่า 1.0 บ่งบอกถึงความเป็น Unidimensional ของโมเดลการวัดค่าน้ำหนักองค์ประกอบ

(Loading) มีค่าอยู่ในช่วง 0.81-0.87 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติ (± 0.3 ขึ้นไป จะพบนัยสำคัญทางสถิติ (Hair et al., 2006) โดยทั้ง 3 ข้อคำถาม สามารถอธิบายความแปรปรวน (%S²) ใน Dimension นี้ ได้ร้อยละ 69.43 เมื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้อง (Convergent validity) ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบ (λ) มีค่าอยู่ในช่วง 0.68-0.84 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิจารณาจากค่า t -value $\geq \pm 2.58$) ค่าความเชื่อมั่นตัวแปรแฝง (ρ_c) เท่ากับ 0.78 และความแปรปรวนที่สกัดได้ (ρ_v) เท่ากับ 0.55 นอกจากนี้เมื่อพิจารณาความกลมกลืนของโมเดล พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Just-identified model)

3) องค์ประกอบด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมี 4 ข้อคำถาม เมื่อทดสอบความเป็นเอกมิติ (Unidimensional test) ของการวัดเพื่อพิจารณาว่าข้อคำถามหรือตัวบ่งชี้ทั้งหมดกำลังวัดในสิ่งเดียวกัน ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) โดยเริ่มพิจารณาความเหมาะสมของเมตริกซ์สหสัมพันธ์ในภาพรวมของตัวแปรทั้งหมด (KMO) ซึ่งพบว่า KMO มีค่าเท่ากับ 0.62 และผลการทดสอบ Bartlett test of sphericity (BTS) ค่า Chi-square เท่ากับ 261.55 (มีนัยสำคัญทางสถิติ) แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดเพียงพอที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบ (> 0.5) แสดงว่าข้อมูลจากตัวแปรชุดนี้เหมาะสมที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ (สูวิมล ติรกันันท์, 2555) จากนั้นทำการพิจารณาค่าไอเกน (λ) พบว่า ใน Component แรกมีค่าเท่ากับ 1.67 (> 1.0) ส่วน Component ที่เหลือมีค่าต่ำกว่า 1.0 บ่งบอกถึงความเป็น Unidimensional ของโมเดลการวัด ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Loading) มีค่าอยู่ในช่วง 0.56-0.77 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติ (± 0.3 ขึ้นไป จะพบนัยสำคัญทางสถิติ (Hair et al., 2006) โดยทั้ง 4 ข้อคำถามสามารถอธิบายความแปรปรวน (%S²) ใน Dimension นี้ ได้ร้อยละ 41.71 เมื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้อง (Convergent validity) ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบ (λ) มีค่าอยู่ในช่วง 0.32-0.86 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิจารณาจากค่า t -value $\geq \pm 2.58$) ค่าความเชื่อมั่นตัวแปรแฝง (ρ_c) เท่ากับ 0.60 และความแปรปรวนที่สกัดได้ (ρ_v) เท่ากับ 0.31 นอกจากนี้เมื่อพิจารณาความกลมกลืนของโมเดล พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (p -value = 0.70, RMSEA = 0.00, SRMR = 0.01, CFI = 1.00, AGFI = 0.99)

2. โมเดลการวัดการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (Family factor: F) ของนักเรียน มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การอบรมสั่งสอน การเป็นแบบอย่างที่ดี และการเข้าใจสังคม

ตารางที่ 3-3 คุณภาพของโมเดลการวัดการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัวของนักเรียน

ข้อ คำถาม	EFA		CFA				Fit index	
	Loading	Eigen	λ	t -value	R^2	δ		
1. องค์ประกอบด้านการอบรมสั่งสอน (F1)								
1	0.62	2.33	0.44	-	0.20	0.81	Chi-square	3.90
2	0.80	0.90	0.77	11.16	0.59	0.41	df	4
3	0.80	0.69	0.76	11.17	0.58	0.42	p -value	0.42
4	0.51	0.67	0.39	8.32	0.15	0.85	RMSEA	0.00
5	0.64	0.42	0.47	10.11	0.22	0.78	SRMR	0.01
% $S^2 = 46.51$,							CFI	1.00
KMO = 0.75							AGFI	0.99
BTS = 820.74**								
$\rho_v = 0.35$,								
$\rho_c = 0.71$								
2. องค์ประกอบด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี (F2)								
1	0.84	2.43	0.81	-	0.65	0.35	Chi-square	3.75
2	0.86	0.99	0.84	22.32	0.71	0.29	df	3
3	0.80	0.81	0.71	20.69	0.51	0.49	p -value	0.29
4	0.42	0.45	0.22	5.79	0.05	0.95	RMSEA	0.02
5	0.41	0.31	0.25	7.04	0.06	0.94	SRMR	0.01
% $S^2 = 48.68$,							CFI	1.00
KMO = 0.74							AGFI	0.99
BTS = 1,170.68**								
$\rho_v = 0.40$,								
$\rho_c = 0.73$								
3. องค์ประกอบด้านการเข้าใจสังคม (F3)								
1	0.72	1.75	0.52	-	0.27	0.73	Just-identified model	
2	0.79	0.69	0.67	9.95	0.45	0.55		
3	0.78	0.56	0.65	10.07	0.43	0.57		
% $S^2 = 58.39$,								
KMO = 0.64								
BTS = 354.90**								
$\rho_v = 0.38$,								
$\rho_c = 0.65$								

ตารางที่ 3-3 พบว่า โมเดลการวัดการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัวของนักเรียนมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การอบรมสั่งสอน 2) การเป็นแบบอย่างที่ดี และ 3) การเข้าใจสังคม โดยการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบคุณภาพ โมเดลการวัดนี้ผู้วิจัยจะนำเฉพาะข้อคำถามที่ผ่านการประเมินค่าคุณภาพด้านอำนาจจำแนกมาวิเคราะห์ ผลการวิเคราะห์ พบว่า

1) องค์ประกอบด้านการอบรมสั่งสอนมี 5 ข้อคำถาม เมื่อทดสอบความเป็นเอกมิติ (Unidimensional test) ของการวัดเพื่อพิจารณาว่าข้อคำถามหรือตัวบ่งชี้ทั้งหมดกำลังวัดในสิ่งเดียวกัน ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) โดยเริ่มพิจารณาความเหมาะสมของเมตริกซ์สหสัมพันธ์ในภาพรวมของตัวแปรทั้งหมด (KMO) ซึ่งพบว่า KMO มีค่าเท่ากับ 0.75 (> 0.5) แสดงว่าข้อมูลจากตัวแปรชุดนี้เหมาะสมที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ และผลการทดสอบ Bartlett test of sphericity (BTS) ค่า Chi-square เท่ากับ 820.74 (มีนัยสำคัญทางสถิติ) แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดเพียงพอที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบ (สูวิมล ติรกันันท์, 2555) จากนั้นทำการพิจารณาค่าไอเกน (λ) พบว่า ใน Component แรกมีค่าเท่ากับ 2.33 (> 1.0) ส่วน Component ที่เหลือมีค่าต่ำกว่า 1.0 บ่งบอกถึงความเป็น Unidimensional ของโมเดลการวัดค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Loading) มีค่าอยู่ในช่วง 0.51-0.80 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติ (± 0.3 ขึ้นไปจะพบนัยสำคัญทางสถิติ (Hair et al., 2006) โดยทั้ง 5 ข้อคำถาม สามารถอธิบายความแปรปรวน ($\%S^2$) ใน Dimension นี้ ได้ร้อยละ 46.51 เมื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้อง (Convergent validity) ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบ (λ) มีค่าอยู่ในช่วง 0.39-0.77 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิจารณาจากค่า t -value $\geq \pm 2.58$) ค่าความเชื่อมั่นตัวแปรแฝง (ρ_c) เท่ากับ 0.71 และความแปรปรวนที่สกัดได้ (ρ_v) เท่ากับ 0.35 นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาความกลมกลืนของโมเดลพบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (p -value = 0.42, RMSEA = 0.00, SRMR = 0.01, CFI = 1.00, AGFI = 0.99)

2) องค์ประกอบด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีมี 5 ข้อคำถาม เมื่อทดสอบความเป็นเอกมิติ (Unidimensional test) ของการวัดเพื่อพิจารณาว่าข้อคำถามหรือตัวบ่งชี้ทั้งหมดกำลังวัดในสิ่งเดียวกัน ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) โดยเริ่มพิจารณาความเหมาะสมของเมตริกซ์สหสัมพันธ์ในภาพรวมของตัวแปรทั้งหมด (KMO) ซึ่งพบว่า KMO มีค่าเท่ากับ 0.74 (> 0.5) แสดงว่าข้อมูลจากตัวแปรชุดนี้เหมาะสมที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ และผลการทดสอบ Bartlett test of sphericity (BTS) ค่า Chi-Square เท่ากับ 1,170.68 (มีนัยสำคัญทางสถิติ) แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดเพียงพอที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบ (สูวิมล ติรกันันท์, 2555) จากนั้นทำการพิจารณาค่าไอเกน (λ) พบว่า ใน Component แรกมีค่าเท่ากับ 2.43 (> 1.0) ส่วน Component ที่เหลือมีค่าต่ำกว่า 1.0 บ่งบอกถึงความเป็น Unidimensional ของโมเดลการวัดค่าน้ำหนักองค์ประกอบ

(Loading) มีค่าอยู่ในช่วง 0.41-0.86 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติ (± 0.3 ขึ้นไปจะพบนัยสำคัญทางสถิติ (Hair et al., 2006) โดยทั้ง 5 ข้อคำถาม สามารถอธิบายความแปรปรวน (%S²) ใน Dimension นี้ ได้ร้อยละ 48.68 เมื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้อง (Convergent validity) ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบ (λ) มีค่าอยู่ในช่วง 0.22-0.84 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิจารณาจากค่า t -value $\geq \pm 2.58$) ค่าความเชื่อมั่นตัวแปรแฝง (ρ_c) เท่ากับ 0.73 และความแปรปรวนที่สกัดได้ (ρ_v) เท่ากับ 0.40 นอกจากนี้เมื่อพิจารณาความกลมกลืนของโมเดล พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (p -value = 0.29, RMSEA = 0.02, SRMR = 0.01, CFI = 1.00, AGFI = 0.99)

3) องค์ประกอบด้านการเข้าใจสังคมมี 3 ข้อคำถาม เมื่อทดสอบความเป็นเอกมิติ (unidimensional test) ของการวัดเพื่อพิจารณาว่าข้อคำถามหรือตัวบ่งชี้ทั้งหมดกำลังวัดในสิ่งเดียวกัน ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) โดยเริ่มพิจารณาความเหมาะสมของเมตริกซ์สหสัมพันธ์ในภาพรวมของตัวแปรทั้งหมด (KMO) ซึ่งพบว่า KMO มีค่าเท่ากับ 0.64 (> 0.5) แสดงว่าข้อมูลจากตัวแปรชุดนี้เหมาะสมที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ และผลการทดสอบ Bartlett test of sphericity (BTS) ค่า Chi-square เท่ากับ 354.90 (มีนัยสำคัญทางสถิติ) แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดเพียงพอที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบ (สูวิมล ตีรกันันท์, 2555) จากนั้นทำการพิจารณาค่าไอเกน (λ) พบว่า ใน Component แรกมีค่าเท่ากับ 1.75 (> 1.0) ส่วน Component ที่เหลือมีค่าต่ำกว่า 1.0 บ่งบอกถึงความเป็น Unidimensional ของโมเดลการวัดค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Loading) มีค่าอยู่ในช่วง 0.72-0.79 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติ (± 0.3 ขึ้นไปจะพบนัยสำคัญทางสถิติ (Hair et al., 2006) โดยทั้ง 3 ข้อคำถาม สามารถอธิบายความแปรปรวน (%S²) ใน Dimension นี้ ได้ร้อยละ 58.39 เมื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้อง (Convergent validity) ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบ (λ) มีค่าอยู่ในช่วง 0.52-0.67 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิจารณาจากค่า t -value $\geq \pm 2.58$) ค่าความเชื่อมั่นตัวแปรแฝง (ρ_c) เท่ากับ 0.65 และความแปรปรวนที่สกัดได้ (ρ_v) เท่ากับ 0.38 นอกจากนี้เมื่อพิจารณาความกลมกลืนของโมเดล พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Just-identified model)

3. โมเดลการวัดการคล้อยตามกลุ่มเพื่อน (Peer group: B) มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การพัฒนาตนทางสังคม การรับรู้และการเข้าใจ และการเลียนแบบ

ตารางที่ 3-4 คุณภาพของโมเดลการวัดการคล้อยตามกลุ่มเพื่อน

ข้อ คำถาม	EFA		CFA				Fit index	
	Loading	Eigen	λ	t -value	R^2	δ		
1. องค์ประกอบด้านการรับรู้และเข้าใจ (B1)								
1	0.70	2.24	0.52	-	0.27	0.73	Chi-square	0.13
2	0.78	0.68	0.66	12.74	0.44	0.56	df	1
3	0.76	0.55	0.68	10.90	0.46	0.53	p -value	0.72
4	0.75	0.53	0.66	10.90	0.44	0.56	RMSEA	0.00
% $S^2 = 55.99$,							SRMR	0.00
KMO = 0.76,							CFI	1.00
BTS = 732.25**							AGFI	0.99
2. องค์ประกอบด้านการเลียนแบบ (B2)								
1	0.66	2.70	0.54	-	0.29	0.71	Chi-square	5.86
2	0.84	0.91	0.77	15.26	0.59	0.41	df	4
3	0.85	0.64	0.83	15.69	0.68	0.32	p -value	0.21
4	0.83	0.41	0.78	15.38	0.61	0.39	RMSEA	0.02
5	0.41	0.34	0.28	7.15	0.08	0.92	SRMR	0.02
% $S^2 = 54.05$,							CFI	1.00
KMO = 0.80,							AGFI	0.99
BTS = 1,367.42**								
3. องค์ประกอบด้านการพัฒนาตนทางสังคม (B3)								
1	0.63	1.44	0.37	-	0.14	0.87	Just-identified model	
2	0.73	0.83	0.57	5.06	0.33	0.67		
3	0.71	0.72	0.49	5.55	0.24	0.76		
% $S^2 = 48.12$,								
KMO = 0.60,							$\rho_v = 0.23$,	
BTS = 125.80**							$\rho_c = 0.47$	

ตารางที่ 3-4 พบว่า โมเดลการวัดการคล้อยตามกลุ่มเพื่อนของนักเรียนมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การรับรู้และการเข้าใจ 2) การเลียนแบบ 3) การพัฒนาตนทางสังคม โดยการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบคุณภาพโมเดลการวัดนี้ผู้วิจัยจะนำเฉพาะข้อคำถามที่ผ่านการประเมินค่าคุณภาพด้านอำนาจจำแนกมาวิเคราะห์ ผลการวิเคราะห์ พบว่า

1) องค์ประกอบด้านการรับรู้และการเข้าใจ มี 4 ข้อคำถาม เมื่อทดสอบความเป็นเอกมิติ (Unidimensional test) ของการวัดเพื่อพิจารณาว่าข้อคำถามหรือตัวบ่งชี้ทั้งหมดกำลังวัดในสิ่งเดียวกัน ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) โดยเริ่มพิจารณาความเหมาะสมของเมตริกซ์สหสัมพันธ์ในภาพรวมของตัวแปรทั้งหมด (KMO) ซึ่งพบว่า KMO มีค่าเท่ากับ 0.76 (> 0.5) แสดงว่าข้อมูลจากตัวแปรชุดนี้เหมาะสมที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ และผลการทดสอบ Bartlett test of sphericity (BTS) ค่า Chi-square เท่ากับ 732.25 (มีนัยสำคัญทางสถิติ) แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดเพียงพอที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบ (สูวิมล ติรกานันท์, 2555) จากนั้นทำการพิจารณาค่าไอเกน (λ) พบว่า ใน Component แรกมีค่าเท่ากับ 2.24 (> 1.0) ส่วน Component ที่เหลือมีค่าต่ำกว่า 1.0 บ่งบอกถึงความเป็น Unidimensional ของโมเดลการวัดค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Loading) มีค่าอยู่ในช่วง 0.70-0.78 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติ (± 0.3 ขึ้นไป จะพบนัยสำคัญทางสถิติ (Hair et al., 2006) โดยทั้ง 4 ข้อคำถาม สามารถอธิบายความแปรปรวน ($\%S^2$) ใน Dimension นี้ ได้ร้อยละ 55.99 เมื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้อง (Convergent validity) ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบ (λ) มีค่าอยู่ในช่วง 0.52-0.68 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิจารณาจากค่า t -value $\geq \pm 2.58$) ค่าความเชื่อมั่นตัวแปรแฝง (ρ_c) เท่ากับ 0.84 และความแปรปรวนที่สกัดได้ (ρ_v) เท่ากับ 0.56 นอกจากนี้เมื่อพิจารณาความกลมกลืนของโมเดล พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (p -value = 0.72, RMSEA = 0.00, SRMR = 0.00, CFI = 1.00, AGFI = 0.99)

2) องค์ประกอบด้านการเลียนแบบมี 5 ข้อคำถาม เมื่อทดสอบความเป็นเอกมิติ (Unidimensional test) ของการวัดเพื่อพิจารณาว่าข้อคำถามหรือตัวบ่งชี้ทั้งหมดกำลังวัดในสิ่งเดียวกัน ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) โดยเริ่มพิจารณาความเหมาะสมของเมตริกซ์สหสัมพันธ์ในภาพรวมของตัวแปรทั้งหมด (KMO) ซึ่งพบว่า KMO มีค่าเท่ากับ 0.80 (> 0.5) แสดงว่าข้อมูลจากตัวแปรชุดนี้เหมาะสมที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ และผลการทดสอบ Bartlett test of sphericity (BTS) ค่า Chi-square เท่ากับ 1,367.42 (มีนัยสำคัญทางสถิติ) แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดเพียงพอที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบ (สูวิมล ติรกานันท์, 2555) จากนั้นทำการพิจารณาค่าไอเกน (λ) พบว่าใน Component แรกมีค่าเท่ากับ 2.70 (> 1.0) ส่วน Component ที่เหลือมีค่าต่ำกว่า 1.0 บ่งบอกถึงความเป็น Unidimensional ของโมเดลการวัดค่าน้ำหนักองค์ประกอบ

(Loading) มีค่าอยู่ในช่วง 0.41-0.85 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติ (± 0.3 ขึ้นไป จะพบนัยสำคัญทางสถิติ (Hair et al., 2006) โดยทั้ง 5 ข้อคำถามสามารถอธิบายความแปรปรวน (%S²) ใน Dimension นี้ ได้ร้อยละ 54.05 เมื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้อง (Convergent validity) ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบ (λ) มีค่าอยู่ในช่วง 0.28-0.83 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิจารณาจากค่า t -value $\geq \pm 2.58$) ค่าความเชื่อมั่นตัวแปรแฝง (ρ_c) เท่ากับ 0.79 และความแปรปรวนที่สกัดได้ (ρ_v) เท่ากับ 0.45 นอกจากนี้เมื่อพิจารณาความกลมกลืนของโมเดล พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (p -value = 0.21, RMSEA = 0.02, SRMR = 0.02, CFI = 1.00, AGFI = 0.99)

3) องค์ประกอบด้านการพัฒนาตนทางสังคม มี 3 ข้อคำถาม เมื่อทดสอบความเป็นเอกมิติ (Unidimensional test) ของการวัดเพื่อพิจารณาว่าข้อคำถามหรือตัวบ่งชี้ทั้งหมดกำลังวัดในสิ่งเดียวกัน ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) โดยเริ่มพิจารณาความเหมาะสมของเมตริกซ์สหสัมพันธ์ในภาพรวมของตัวแปรทั้งหมด (KMO) ซึ่งพบว่า KMO มีค่าเท่ากับ 0.60 (> 0.5) แสดงว่าข้อมูลจากตัวแปรชุดนี้เหมาะสมที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ และผลการทดสอบ Bartlett test of sphericity (BTS) ค่า Chi-Square เท่ากับ 125.80 (มีนัยสำคัญทางสถิติ) แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดเพียงพอที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบ (สูวิมล ตีรกันันท์, 2555) จากนั้นทำการพิจารณาค่าไอเกน (λ) พบว่า ใน Component แรกมีค่าเท่ากับ 1.44 (> 1.0) ส่วน Component ที่เหลือมีค่าต่ำกว่า 1.0 บ่งบอกถึงความเป็น Unidimensional ของโมเดลการวัดค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Loading) มีค่าอยู่ในช่วง 0.63-0.73 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติ (± 0.3 ขึ้นไป จะพบนัยสำคัญทางสถิติ (Hair et al., 2006) โดยทั้ง 3 ข้อคำถาม สามารถอธิบายความแปรปรวน (%S²) ใน Dimension นี้ ได้ร้อยละ 48.12 เมื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้อง (Convergent validity) ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบ (λ) มีค่าอยู่ในช่วง 0.37-0.57 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิจารณาจากค่า t -value $\geq \pm 2.58$) ค่าความเชื่อมั่นตัวแปรแฝง (ρ_c) เท่ากับ 0.47 และความแปรปรวนที่สกัดได้ (ρ_v) เท่ากับ 0.23 นอกจากนี้เมื่อพิจารณาความกลมกลืนของโมเดล พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Just-identified model)

4. โมเดลการวัดการรู้เท่าทันสื่อ (The factor of media: M) ของนักเรียนมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การรับรู้และการเข้าใจสื่อ การวิเคราะห์ห้สื่อ และการประเมินค่าสื่อ

ตารางที่ 3-5 คุณภาพของโมเดลการวัดการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียน

ข้อ	EFA		CFA				Fit index		
	Loading	Eigen	λ	t -value	R^2	δ			
1. องค์ประกอบด้านรับรู้และการเข้าใจสื่อ (M1)									
1	0.68	2.19	0.57	-	0.32	0.68	Chi-square	5.32	
2	0.79	0.94	0.75	12.80	0.56	0.44	df	4	
3	0.75	0.73	0.64	12.53	0.41	0.59	p -value	0.26	
4	0.62	0.65	0.47	10.34	0.22	0.78	RMSEA	0.02	
5	0.39	0.50	0.30	6.93	0.09	0.91	SRMR	0.01	
% $S^2 = 43.83$,							CFI	1.00	
KMO = 0.74,							$\rho_v = 0.32$,	AGFI	0.99
BTS = 611.74**							$\rho_c = 0.69$		
2. องค์ประกอบด้านการวิเคราะห์สื่อ (M2)									
1	0.63	2.30	0.51	-	0.26	0.74	Chi-square	0.32	
2	0.80	0.84	0.80	11.78	0.65	0.35	df	4	
3	0.61	0.75	0.49	10.28	0.24	0.76	p -value	0.99	
4	0.73	0.62	0.58	11.37	0.34	0.66	RMSEA	0.00	
5	0.60	0.49	0.40	8.80	0.16	0.84	SRMR	0.00	
% $S^2 = 45.99$,							CFI	1.00	
KMO = 0.76,							$\rho_v = 0.33$,	AGFI	1.00
BTS = 741.18**							$\rho_c = 0.70$		
3. องค์ประกอบด้านการประเมินค่าสื่อ (M3)									
1	0.77	1.58	0.56	-	0.32	0.68	Just-identified model		
2	0.80	0.84	0.74	5.89	0.55	0.45			
3	0.59	0.58	0.34	7.08	0.11	0.89			
% $S^2 = 52.70$,							$\rho_v = 0.33$,		
KMO = 0.58,							$\rho_c = 0.57$		
BTS = 237.86**									

ตารางที่ 3-5 พบว่า โมเดลการวัดการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การรับรู้และการเข้าใจ 2) การวิเคราะห์สื่อ และ 3) การประเมินค่า โดยการวิเคราะห์ เพื่อตรวจสอบคุณภาพโมเดลการวัดนี้ผู้วิจัยจะนำเฉพาะข้อคำถามที่ผ่านการประเมินค่าคุณภาพ ด้านอำนาจจำแนกมาวิเคราะห์ ผลการวิเคราะห์ พบว่า

1) องค์ประกอบด้านการรับรู้และการเข้าใจมี 5 ข้อคำถาม เมื่อทดสอบความเป็นเอกมิติ (Unidimensional test) ของการวัดเพื่อพิจารณาว่าข้อคำถามหรือตัวบ่งชี้ทั้งหมดกำลังวัดในสิ่งเดียวกัน ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) โดยเริ่มพิจารณาความเหมาะสมของเมตริกซ์ สหสัมพันธ์ในภาพรวมของตัวแปรทั้งหมด (KMO) ซึ่งพบว่า KMO มีค่าเท่ากับ 0.74 (> 0.5) แสดงว่า ข้อมูลจากตัวแปรชุดนี้เหมาะสมที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ และผลการทดสอบ Bartlett test of sphericity (BTS) ค่า Chi-square เท่ากับ 611.74 (มีนัยสำคัญทางสถิติ) แสดงถึงความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรทั้งหมดเพียงพอที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบ (สูวิมล ติรกันันท์, 2555) จากนั้น ทำการพิจารณาค่าไอเกน (λ) พบว่า ใน Component แรกมีค่าเท่ากับ 2.19 (> 1.0) ส่วน Component ที่เหลือมีค่าต่ำกว่า 1.0 บ่งบอกถึงความเป็น Unidimensional ของโมเดลการวัดค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Loading) มีค่าอยู่ในช่วง 0.39-0.79 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติ (± 0.3 ขึ้นไป จะพบนัยสำคัญ ทางสถิติ (Hair et al., 2006) โดยทั้ง 5 ข้อคำถามสามารถอธิบายความแปรปรวน ($\%S^2$) ใน Dimension นี้ ได้ร้อยละ 43.83 เมื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้อง (Convergent validity) ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบ (λ) มีค่าอยู่ในช่วง 0.30-0.75 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิจารณาจากค่า t -value $\geq \pm 2.58$) ค่าความเชื่อมั่น ตัวแปรแฝง (ρ_c) เท่ากับ 0.69 และความแปรปรวนที่สกัดได้ (ρ_v) เท่ากับ 0.32 นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาความกลมกลืนของโมเดล พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (p -value = 0.26, RMSEA = 0.02, SRMR = 0.01, CFI = 1.00, AGFI = 0.99)

2) องค์ประกอบด้านการวิเคราะห์สื่อมี 5 ข้อคำถาม เมื่อทดสอบความเป็นเอกมิติ (Unidimensional test) ของการวัดเพื่อพิจารณาว่าข้อคำถามหรือตัวบ่งชี้ทั้งหมดกำลังวัดในสิ่งเดียวกัน ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) โดยเริ่มพิจารณาความเหมาะสมของเมตริกซ์ สหสัมพันธ์ในภาพรวมของตัวแปรทั้งหมด (KMO) ซึ่งพบว่า KMO มีค่าเท่ากับ 0.76 (> 0.5) แสดงว่า ข้อมูลจากตัวแปรชุดนี้เหมาะสมที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ และผลการทดสอบ Bartlett test of sphericity (BTS) ค่า Chi-square เท่ากับ 741.18 (มีนัยสำคัญทางสถิติ) แสดงถึงความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรทั้งหมดเพียงพอที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบ (สูวิมล ติรกันันท์, 2555) จากนั้น ทำการพิจารณาค่าไอเกน (λ) พบว่า ใน Component แรกมีค่าเท่ากับ 2.30 (> 1.0) ส่วน Component ที่เหลือมีค่าต่ำกว่า 1.0 บ่งบอกถึงความเป็น Unidimensional ของโมเดลการวัดค่าน้ำหนักองค์ประกอบ

(Loading) มีค่าอยู่ในช่วง 0.60-0.80 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติ (± 0.3 ขึ้นไป จะพบนัยสำคัญทางสถิติ (Hair et al., 2006) โดยทั้ง 5 ข้อคำถาม สามารถอธิบายความแปรปรวน (%S²) ใน Dimension นี้ ได้ร้อยละ 45.99 เมื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้อง (Convergent validity) ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบ (λ) มีค่าอยู่ในช่วง 0.40-0.80 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิจารณาจากค่า t -value $\geq \pm 2.58$) ค่าความเชื่อมั่นตัวแปรแฝง (ρ_c) เท่ากับ 0.70 และความแปรปรวนที่สกัดได้ (ρ_v) เท่ากับ 0.33 นอกจากนี้เมื่อพิจารณาความกลมกลืนของโมเดล พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (p -value = 0.99, RMSEA = 0.00, SRMR = 0.00, CFI = 1.00, AGFI = 1.00)

3) องค์ประกอบด้านการประเมินค่ามี 3 ข้อคำถาม เมื่อทดสอบความเป็นเอกมิติ (Unidimensional test) ของการวัดเพื่อพิจารณาว่าข้อคำถามหรือตัวบ่งชี้ทั้งหมดกำลังวัดในสิ่งเดียวกัน ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) โดยเริ่มพิจารณาความเหมาะสมของเมตริกซ์สหสัมพันธ์ในภาพรวมของตัวแปรทั้งหมด (KMO) ซึ่งพบว่า KMO มีค่าเท่ากับ 0.58 (> 0.5) แสดงว่าข้อมูลจากตัวแปรชุดนี้เหมาะสมที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ และผลการทดสอบ Bartlett test of sphericity (BTS) ค่า Chi-square เท่ากับ 237.86 (มีนัยสำคัญทางสถิติ) แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดเพียงพอที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบ (สูวิมล ตีรกันันท์, 2555) จากนั้นทำการพิจารณาค่าไอเกน (λ) พบว่า ใน Component แรกมีค่าเท่ากับ 1.58 (> 1.0) ส่วน Component ที่เหลือมีค่าต่ำกว่า 1.0 บ่งบอกถึงความเป็น Unidimensional ของโมเดลการวัดค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Loading) มีค่าอยู่ในช่วง 0.59-0.80 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติ (± 0.3 ขึ้นไป จะพบนัยสำคัญทางสถิติ (Hair et al., 2006) โดยทั้ง 3 ข้อคำถามสามารถอธิบายความแปรปรวน (%S²) ใน Dimension นี้ ได้ร้อยละ 52.70 เมื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้อง (Convergent validity) ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบ (λ) มีค่าอยู่ในช่วง 0.34-0.74 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิจารณาจากค่า t -value $\geq \pm 2.58$) ค่าความเชื่อมั่นตัวแปรแฝง (ρ_c) เท่ากับ 0.57 และความแปรปรวนที่สกัดได้ (ρ_v) เท่ากับ 0.33 นอกจากนี้เมื่อพิจารณาความกลมกลืนของโมเดล พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Just-identified model)

4. การเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ติดต่อทำหนังสือขอเก็บข้อมูลตามโรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษาจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อขอความอนุเคราะห์การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

2. ติดต่อโรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อส่งหนังสือขอเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมแบบเครื่องมือวิจัยที่จะใช้เก็บข้อมูลและนัดวัน-เวลาเก็บข้อมูล โดยจะทำการเก็บข้อมูล ในปีการศึกษา 2560

3. จัดเตรียมแบบสอบถามให้มีจำนวนมากกว่ากลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 20 เพื่อใช้ในการวัดคัดเลือกแบบสอบถามที่ผู้ตอบตอบไม่สมบูรณ์หรือความไม่ตั้งใจในการตอบ

4. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยขอความร่วมมือกับนักเรียนตอบแบบสอบถามซึ่งก่อนนักเรียนจะทำการตอบแบบสอบถามผู้วิจัยจะเป็นผู้ชี้แจงด้วยตนเอง เพื่อให้ให้นักเรียนตอบได้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

5. ตรวจสอบและคัดแยกแบบสอบถามที่ได้รับการตอบหรือมีร่องรอยระบุดัง การไม่ตั้งใจทำแบบสอบถามและคัดแยกแต่แบบสอบถามที่เป็นฉบับสมบูรณ์ไว้

6. ทำการลงรหัสและจัดระบบข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การจัดการข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามคืนกลับมาและได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลก่อนกำหนดรหัสข้อมูล จากนั้นทำการลงรหัสและตรวจสอบข้อมูลพื้นฐาน ให้ตรงตามข้อตกลงของการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์โมเดลสมการ โครงสร้าง “Structural equation modeling: SEM” เพื่อเตรียมการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ในการวิจัยครั้งนี้เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลบรรลุตามวัตถุประสงค์ ได้แบ่งการวิเคราะห์ ออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น เป็นการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อแสดงลักษณะของการแจกแจงข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาเพื่อแสดงลักษณะการแจกแจงข้อมูลของตัวแปรโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation: SD) สามารถดูค่าที่ Outlier ตรวจสอบที่ ค่าเฉลี่ย ความเบ้และความโด่ง สามารถแสดงว่าการกระจายตัวอยู่ในเกณฑ์ปกติ

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความเที่ยงตรงของโมเดลเชิงสาเหตุความสั่น โดยของนักเรียนมัธยมศึกษาเมื่อใช้ตัวแปรเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวแปรผล ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์สมการ โครงสร้าง SEM (โปรแกรม LISREL)

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์อิทธิพลปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยด้านกลุ่มเพื่อน ที่มีอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ความสั่น โดยของนักเรียน โดยใช้สถิติทดสอบนัยสำคัญ

อิทธิพลปฏิสัมพันธ์ ของตัวแปรด้านครอบครัว กลุ่มเพื่อนและการรู้เท่าทันสื่อ ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์สมการ โครงสร้าง SEM (โปรแกรม LISREL)

ค่าสถิติที่ใช้ในการตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลตามสมมติฐานเชิงทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากเกณฑ์การพิจารณาความกลมกลืนรวมทั้งหมดของแบบจำลอง (Overall fit) ดังต่อไปนี้ (Jöreskog & Sorbom, 1993; นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2537)

1. ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-square statistic) เป็นค่าสถิติที่ทดสอบสมมติฐานที่สร้างขึ้น มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ ถ้าค่าไค-สแควร์ มีค่าต่ำและไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าโมเดลที่กำหนดขึ้นมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2. ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน GFI (Goodness-of-fit index) ซึ่งเป็นดัชนีที่พัฒนาขึ้น เพื่อใช้ประโยชน์จากค่าไค-สแควร์ ในการเปรียบเทียบระดับความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของโมเดลก่อนและหลังปรับโมเดล ซึ่งดัชนี GFI เป็นอัตราส่วนของผลต่างระหว่างฟังก์ชันความกลมกลืนจากโมเดลก่อนปรับและหลังปรับโมเดล กับฟังก์ชันความกลมกลืนก่อนปรับโมเดล โดยจะมีค่าตั้งแต่ 0 (Poor fit) ถึง 1.00 (Perfect fit) โดยที่ค่าที่เข้าใกล้ 1 สูงจะบ่งบอกว่าโมเดลมีความกลมกลืนสูง ค่าดัชนีที่เกิน .90 เป็นค่าที่ยอมรับได้ แสดงว่าโมเดลมีความกลมกลืนสูง (Josephetal, 1992 อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2537)

3. ดัชนีค่ารากกำลังสองเฉลี่ยของความคลาดเคลื่อนในการแปรปรวน RMSEA (Root mean square error of approximation) เป็นดัชนีที่บ่งถึงความไม่กลมกลืนระหว่างโมเดลที่สร้างขึ้น กับเมทริกซ์ความแปรปรวนร่วมของประชากร ค่า RMSEA ควรมีค่าน้อยกว่า .05 เป็นค่าที่ยอมรับได้

4. ดัชนี SRMR (Standard root mean squared residual) เป็นค่าเฉลี่ยของค่าที่เหลือที่อยู่ในรูปของคะแนนมาตรฐาน โดยจะแปรค่าอยู่ในช่วง 0-1 ค่าดัชนี SRMR ควรมีค่าน้อยกว่า .05 เป็นค่าที่ยอมรับได้ แสดงว่าโมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์สูง

5. ค่าดัชนี CFI (Comparative fit index) เป็นดัชนีเชิงเปรียบเทียบที่คำนวณขึ้นจากค่าสถิติไค-สแควร์ที่มีการแจกแจงแบบ Non-central distribution มีค่าระหว่าง 0-1 ยิ่งค่า เข้าใกล้ 1 ก็ยิ่งแสดงว่าโมเดลการวิจัยมีความกลมกลืนดีกว่าโมเดลอิสระค่าดัชนีที่เกิน .90 เป็นค่าที่ยอมรับได้ แสดงว่าโมเดลการวิจัย มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์สูงกว่าโมเดลอิสระ

6. ดัชนีวัดความพอเพียงของกลุ่มตัวอย่าง CN (Critical N) โดยดัชนีนี้จะมีลักษณะแตกต่างจากดัชนีที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด โดยค่า CN ให้ความสนใจโดยตรงไปที่ความพอเพียงของขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้สำหรับการทดสอบโมเดลมากกว่าทดสอบความกลมกลืนของโมเดล โดยที่วัตถุประสงค์ของการพัฒนาค่า CN ขึ้นเพื่อการประมาณขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เพียงพอที่จะทำให้โมเดลมีความกลมกลืนในการทดสอบไค-สแควร์ค่า CN ควรจะมีมากกว่าหรือเท่ากับ 200 และน้อยกว่าขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของความสันโดษของนักเรียนมัธยมศึกษามัธยมศึกษาและอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกลุ่มเพื่อนและการรู้เท่าทันสื่อ ศึกษาในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษา มัธยมศึกษาศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างและค่าสถิติของตัวแปรในการวิจัย
2. ผลการพัฒนาและตรวจสอบโมเดลการวัดของความสันโดษและการดำเนินชีวิต

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. การตรวจสอบความเที่ยงตรงของ โมเดลเชิงสาเหตุของความสันโดษ ในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษามัธยมศึกษา เมื่อใช้ตัวแปรการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวแปรผล

4. ผลทดสอบอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ของตัวแปรปัจจัยด้านครอบครัวปัจจัยกลุ่มเพื่อนและการรู้เท่าทันสื่อที่ส่งผลต่อความสันโดษของนักเรียนมัธยมศึกษา

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความสะดวกในการสื่อความหมายเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล และการแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดสัญลักษณ์ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้แทนค่าสถิติ

- ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
- * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
- SD หมายถึง ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)
- SK หมายถึง ความเบ้ (skewness)
- KU หมายถึง ความโด่ง (kurtosis)
- α หมายถึง ค่าความเชื่อมั่นของการวัด (Cronbach's alpha)
- χ^2 หมายถึง ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-square)
- df หมายถึง องศาแห่งความเป็นอิสระ (Degrees of freedom)

SRMR	หมายถึง	ดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของเศษเหลือมาตรฐาน (Standardized root mean square residual)
RMSEA	หมายถึง	ดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (Root mean square error of approximation)
GFI	หมายถึง	ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of fit index)
AGFI	หมายถึง	ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjust goodness of fit index)
CFI	หมายถึง	ดัชนีความสอดคล้องเปรียบเทียบ (Comparative fit index)
NFI	หมายถึง	ดัชนีวัดความสอดคล้องเชิงสัมพัทธ์ (Normed fit index)
NNFI	หมายถึง	ดัชนีวัดความสอดคล้องเชิงสัมพัทธ์ (Non-normed fit index)
ρ_c	หมายถึง	ค่าความเชื่อมั่นของตัวแปรแฝง (Construct reliability)
ρ_v	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่ถูกสกัดได้ (Average variance extracted)
λ	หมายถึง	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor loading) หรือค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรสังเกตได้บนตัวแปรแฝง (Lambda)
θ	หมายถึง	ความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน
δ	หมายถึง	ค่าความคลาดเคลื่อนในการวัดตัวแปรสังเกตได้ภายนอก
ε	หมายถึง	ค่าความคลาดเคลื่อนในการวัดตัวแปรสังเกตได้ภายใน
P	หมายถึง	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ
R^2	หมายถึง	สัมประสิทธิ์การทำนาย (Coefficient determination)
Beta	หมายถึง	สัมประสิทธิ์น้ำหนักองค์ประกอบ/ เส้นทางในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างและค่าสถิติของตัวแปรในการวิจัย

1. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผลการวิเคราะห์ค่าความถี่และร้อยละของตัวแปรพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ชั้นปีที่ เกรดเฉลี่ยสะสม จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ของครอบครัว รายจ่ายของนักเรียนมัธยมศึกษา พักอาศัย สถานภาพของบิดา มารดา การศึกษาของบิดามารดา อาชีพของบิดามารดา รายละเอียดผลการวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 4-1 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างตามลักษณะของตัวแปร

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	304	36.6
หญิง	601	66.4
2. อายุ		
ต่ำกว่า 16 ปี	216	23.9
อายุ 17 ปี	234	25.9
18 ปี ขึ้นไป	455	50.3
3. ชั้นปีที่		
มัธยมศึกษาปีที่ 4	231	25.5
มัธยมศึกษาปีที่ 5	180	19.9
มัธยมศึกษาปีที่ 6	494	54.6
4. เกรดเฉลี่ยสะสม		
ระหว่าง 1.00-1.49	9	1.1
ระหว่าง 1.50-2.49	202	22.3
ระหว่าง 2.50-3.49	580	64.1
ระหว่าง 3.50-4.00	104	11.5
5. สมาชิกในครอบครัว		
น้อยกว่า 5 คน	485	53.6
เท่ากับ 5 คน	227	25.1
มากกว่า 5 คน	193	21.3
6. รายได้ของครอบครัว		
น้อยกว่า 14,999 บาท	298	32.9
ระหว่าง 15,000-28,999 บาท	300	33.2
29,000 บาท ขึ้นไป	307	33.9

ตารางที่ 4-1 (ต่อ)

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
7. รายจ่ายของนักเรียนมัธยมศึกษา		
น้อยกว่า 1,999 บาท	285	31.5
ระหว่าง 2,000- 2,999 บาท	252	27.8
3000 บาทขึ้นไป	368	40.7
8. พักอาศัย		
บิดา มารดา	725	80.1
ญาติ	55	6.1
หอพัก	125	13.8
9. สถานภาพของบิดา มารดา		
อยู่ด้วยกัน	700	77.3
แยกกันอยู่	83	9.3
หม้าย/ หย่าร้าง	122	13.4
10. การศึกษาของบิดา		
ประถมศึกษา	376	41.5
มัธยมศึกษา	362	40.0
ปริญญา/ สูงกว่าปริญญา	167	18.5
12. อาชีพของบิดา		
เกษตรกร	467	51.6
รับจ้าง/ กรรมกร	150	16.6
รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	96	10.6
ค้าขาย	123	13.6
อื่น ๆ	69	7.6
13. อาชีพของมารดา		
เกษตรกร	450	49.7
รับจ้าง/ กรรมกร	136	15.0
รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	67	7.4
ค้าขาย	189	20.9
อื่น ๆ	63	7.0

ตารางที่ 4-2 (ต่อ)

ตัวแปร	\bar{X}	SD	SK	KU
ยถาสารูปสันโดย	3.12	0.91	-.08	-.43
การดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของ	3.73	.85	-.34	-.35
เศรษฐกิจพอเพียง				
ความพอประมาณ	3.69	1.20	-.58	-.81
มีเหตุผล	3.52	.86	-.23	-.19
มีภูมิคุ้มกันที่ดี	3.50	.96	-.48	-.13
ความรู้	3.37	.90	-.33	-.46
คุณธรรม	3.32	.74	.06	.00

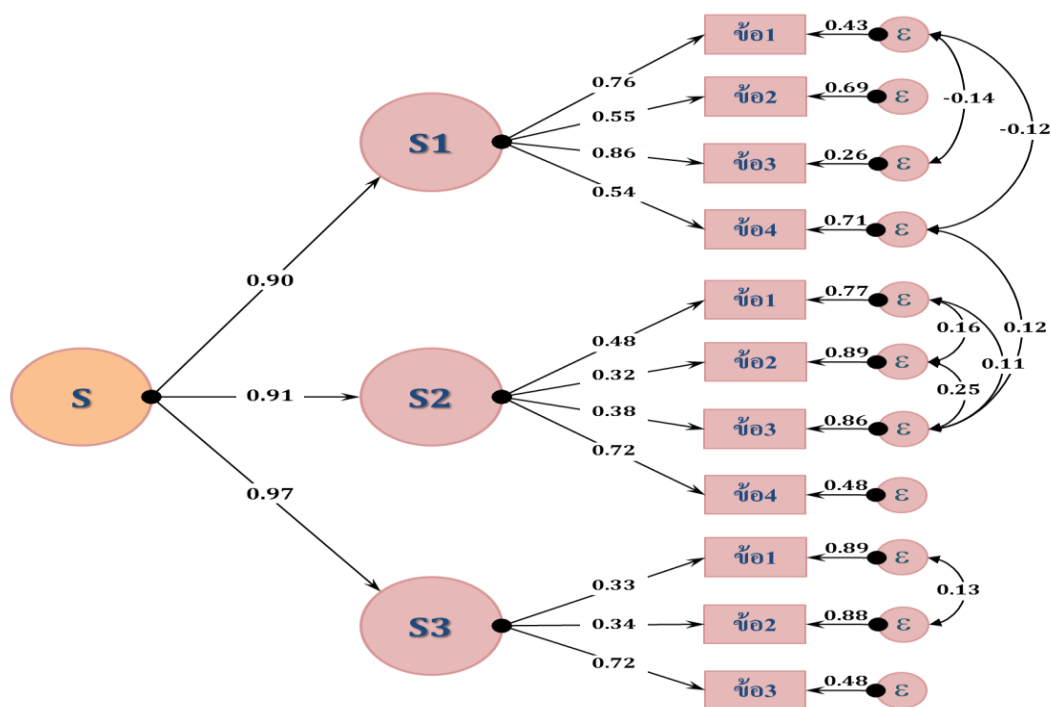
จากตารางที่ 4-2 พบว่า ปัจจัยที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด ปัจจัยด้านครอบครัว รองลงมา คือ ปัจจัยภายในตน และความสันโดษ ส่วนปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ปัจจัยด้านกลุ่มเพื่อน ตัวแปรสังเกตได้ส่วนใหญ่ทุกตัวมีการแจกแจงแบบไม่เป็นโค้งปกติ ยกเว้นตัวแปร ยถาสารูปสันโดย และตัวแปรหลักเหตุผล โดยมีลักษณะเป็นเบ้ซ้าย ตัวแปรสังเกตได้ส่วนใหญ่ ไม่แจกแจงเป็นโค้งปกติ นอกจากนี้มีตัวแปรจำนวน 2 ตัวแปร ที่มีลักษณะเป็นโค้งสูงกว่าปกติ (Leptokurtic) อย่างไรก็ตาม Hair et al. (2006) ระบุในกรณีที่ขนาดของตัวอย่างงานวิจัยสูงกว่า 200 จะทำให้อิทธิพลที่อาจเกิดขึ้นจากการแจกแจงไม่เป็นโค้งปกติจะลดลงถึงระดับที่ไม่มีผลกระทบ เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้มีจำนวนของตัวอย่างถึง 905 ตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงนำตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวแปร ไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยอนุโลมว่าขนาดตัวอย่างมีมากพอสามารถลดอิทธิพลที่จะเกิดขึ้นได้จาก ข้อตกลงเบื้องต้นของเรื่องสถิติแจกแจง โค้งปกติ

ผลการพัฒนาและตรวจสอบโมเดลการวัดของความสันโดษและการดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบคุณภาพโมเดลการวัดความสันโดษ (S) และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (E) ของนักเรียนมัธยมศึกษามัธยมศึกษาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

1. การสร้างและพัฒนาโมเดลการวัดความสันโดษ (S) จากการสังเคราะห์ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสันโดษ พบว่าความสันโดษแบ่งเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ยถาสารูปสันโดย (S_1) 2) ยถาสารูปสันโดย (S_2) และ 3) ยถาสารูปสันโดย (S_3) ผู้วิจัยได้สร้างข้อคำถามตามนิยามศัพท์

ของแต่ละองค์ประกอบ จากนั้นนำข้อคำถามที่ผ่านการหาค่าอำนาจจำแนกมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) เพื่อตรวจสอบคุณภาพโครงสร้างของโมเดลการวัดความสนใจของผู้วิจัยพัฒนาขึ้น การตรวจสอบคุณภาพของโมเดลการวัดความสนใจโดยจะแบ่งพิจารณาเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนของ Fit index และส่วนของคุณภาพภายใน โครงสร้างโมเดลการวัด ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

Chi-square = 31.57, *df* = 25, *p*-value = 0.17, RMSEA = 0.02

ภาพที่ 4-1 โมเดลการวัดความสนใจของนักเรียนมัธยมศึกษา

ส่วนที่ 1 Fit index เป็นการพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลการวัด โดยแบ่งดัชนีในการตรวจสอบเป็น 2 ชุด ชุดที่ 1 เป็นการตรวจสอบ Absolute fit indices โดยพิจารณาดัชนี Chi-square test, RMSEA, GFI, AGFI และ SRMR และชุดที่ 2 เป็นการตรวจสอบ Incremental fit indices โดยพิจารณาดัชนี NFI, NNFI และ CFI

ตารางที่ 4-3 การประเมินคุณภาพของดัชนีความสอดคล้องในโมเดลการวัดความสันโดษของนักเรียนมัธยมศึกษา (Schermelleh-Engel, Moosbrugger, & Muller, 2003)

ดัชนีวัด	เกณฑ์ความสอดคล้อง	เกณฑ์ความสอดคล้อง	ค่าดัชนี	ระดับ
ความสอดคล้อง	ระดับดี	ระดับพอใช้	ในโมเดล	ความสอดคล้อง
p -value (ของ χ^2)	$0.05 < p \leq 1.00$	$0.01 < p \leq 0.05$	0.17	ระดับดี
Chi-square/ df	$0 < \chi^2 / df \leq 2$	$2 < \chi^2 / df \leq 3$	1.26	ระดับดี
SRMR	$0 \leq SRMR \leq 0.05$	$0.05 < SRMR \leq 0.10$	0.02	ระดับดี
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0.05$	$0.05 < RMSEA \leq 0.08$	0.02	ระดับดี
NFI	$0.95 \leq NFI \leq 1.00$	$0.90 \leq NFI < 0.95$	0.99	ระดับดี
NNFI	$0.97 \leq NNFI \leq 1.00$	$0.95 \leq NNFI < 0.97$	1.00	ระดับดี
CFI	$0.97 \leq CFI \leq 1.00$	$0.95 \leq CFI < 0.97$	1.00	ระดับดี
GFI	$0.95 \leq GFI \leq 1.00$	$0.90 \leq GFI < 0.95$	0.99	ระดับดี
AGFI	$0.90 \leq AGFI \leq 1.00$	$0.85 \leq AGFI < 0.90$	0.98	ระดับดี

ตารางที่ 4-3 พบว่า ผลการตรวจสอบดัชนีชุดที่ 1 พบว่าดัชนีทุกตัวผ่านเกณฑ์การประเมินความสอดคล้องในระดับดี และดัชนีชุดที่ 2 พบว่า ดัชนีทุกตัวผ่านเกณฑ์การประเมินความสอดคล้องในระดับดี สรุปในภาพ พบว่าโมเดลการวัดความสันโดษของนักเรียนมัศึกษามีความคล่องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ส่วนที่ 2 คุณภาพภายในโมเดลการวัด เป็นการตรวจสอบคุณภาพของโครงสร้างภายในโมเดลการวัด โดยจะทำการตรวจสอบค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (λ) ความเที่ยงเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability: ρ_c) และความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (Average Variance extracted: ρ_v) ซึ่งมีรายละเอียดในการพิจารณาดังนี้

ตารางที่ 4-4 คุณภาพโครงสร้างของโมเดลการวัดความสั้น โดยของนักเรียนมัธยมศึกษา

องค์ประกอบ	λ	R^2	δ
ลำดับที่ 2			
ยถาลากสั้นโดย (S_1)	$\rho_v = 0.86$	$\rho_c = 0.95$	
	0.90**	0.81	0.19
ยถาพลสั้นโดย (S_2)	0.91**	0.83	0.17
ยถาสารูปปลสั้นโดย(S_3)	0.97**	0.95	0.05
ลำดับที่ 1			
ยถาลากสั้นโดย (S_1)	$\rho_v = 0.48$	$\rho_c = 0.78$	
ข้อ 1	0.76**	0.57	0.43
ข้อ 2	0.55**	0.31	0.69
ข้อ 3	0.86**	0.74	0.26
ข้อ 4	0.54**	0.29	0.71
ยถาพลสั้นโดย (S_2)	$\rho_v = 0.25$	$\rho_c = 0.55$	
ข้อ 1	0.48**	0.23	0.77
ข้อ 2	0.32**	0.11	0.89
ข้อ 3	0.38**	0.15	0.85
ข้อ 4	0.72**	0.52	0.48
ยถาสารูปปลสั้นโดย (S_3)	$\rho_v = 0.25$	$\rho_c = 0.46$	
ข้อ 1	0.33**	0.11	0.89
ข้อ 2	0.34**	0.12	0.88
ข้อ 3	0.72**	0.52	0.48

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

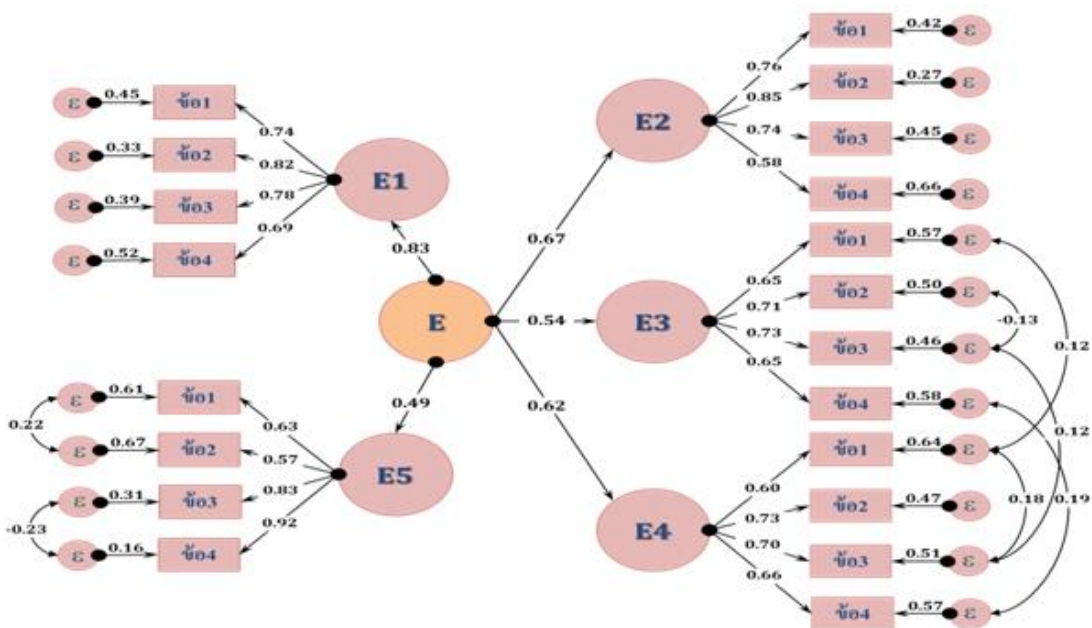
ตารางที่ 4-4 เมื่อพิจารณาองค์ประกอบลำดับที่ 2 (องค์ประกอบหลัก) ในโมเดลการวัดความสั้นโดย พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (λ) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.90-0.97 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิจารณาจากค่า t -value $\geq \pm 2.58$) ส่วนความเที่ยงเชิงโครงสร้าง (Construct reliability: ρ_c) มีค่าเท่ากับ 0.95 และความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (Average variance extracted: ρ_v) มีค่าเท่ากับ 0.86 และจากการพิจารณาองค์ประกอบลำดับที่ 1 (องค์ประกอบย่อย) ในโมเดล

การวัดความสั่น โดย พบว่า องค์ประกอบย่อยที่ 1 ขาดลาภสัน โดย (S_1) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (λ) อยู่ระหว่าง 0.54-0.86 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิจารณาจากค่า t -value $\geq \pm 2.58$) ส่วนความเที่ยงเชิงโครงสร้าง (Construct reliability: ρ_c) มีค่าเท่ากับ 0.78 และความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (Average variance extracted: ρ_v) มีค่าเท่ากับ 0.48 องค์ประกอบย่อยที่ 2 ขาดพลสัน โดย (S_2) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (λ) อยู่ระหว่าง 0.32-0.72 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิจารณาจากค่า t -value $\geq \pm 2.58$) ส่วนความเที่ยงเชิงโครงสร้าง (Construct reliability: ρ_c) มีค่าเท่ากับ 0.55 และความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (Average variance extracted: ρ_v) มีค่าเท่ากับ 0.25 และองค์ประกอบย่อยที่ 3 ขาดสารูปสัน โดย (S_3) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (λ) อยู่ระหว่าง 0.33-0.72 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิจารณาจากค่า t -value $\geq \pm 2.58$) ส่วนความเที่ยงเชิงโครงสร้าง (Construct reliability: ρ_c) มีค่าเท่ากับ 0.46 และความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (Average variance extracted: ρ_v) มีค่าเท่ากับ 0.25

จากการตรวจสอบคุณภาพของโมเดลการวัดความสั่น โดย ซึ่งเป็นการพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และค่าพารามิเตอร์ของโมเดลการวัด พบว่า ทั้งสองส่วนผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพ สรุปได้ว่า โมเดลการวัดความสั่น โดยที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมกับลักษณะทางประชากรที่ศึกษา

การดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (E) จากการสังเคราะห์ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบ่งเป็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ตามหลักพอประมาณ (E_1), 2) ตามหลักเหตุผล (E_2), 3) มีภูมิคุ้มกันที่ดี (E_3), 4) มีความรู้ (E_4) และ 5) มีคุณธรรม (E_5) ผู้วิจัยได้สร้างข้อคำถามตามนิยามศัพท์ของแต่ละองค์ประกอบ จากนั้นนำข้อคำถามที่ผ่านการหาค่าอำนาจจำแนก มาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) เพื่อตรวจสอบคุณภาพโครงสร้างของโมเดลการวัดการดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

การตรวจสอบคุณภาพของโมเดลการวัดการดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะแบ่งพิจารณาเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนของ Fit index และส่วนของคุณภาพภายในโครงสร้างโมเดลการวัด ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

Chi-square = 324.69, *df* = 139, *p*-value = 0.00, RMSEA = 0.04

ภาพที่ 4-2 โมเดลการวัดการดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนที่ 1 Fit index เป็นการพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลการวัด โดยแบ่งดัชนีในการตรวจสอบเป็น 2 ชุด ชุดที่ 1 เป็นการตรวจสอบ Absolute fit indices โดยพิจารณาดัชนี Chi-square test, RMSEA, GFI, AGFI และ SRMR และชุดที่ 2 เป็นการตรวจสอบ Incremental fit indices โดยพิจารณาดัชนี NFI, NNFI และ CFI

ตารางที่ 4-5 การประเมินคุณภาพของดัชนีความสอดคล้องในโมเดลการวัดการวัดการดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษา

ดัชนีวัด	เกณฑ์ความสอดคล้อง	เกณฑ์ความสอดคล้อง	ค่าดัชนี	ระดับ
ความสอดคล้อง	ระดับดี	ระดับพอใช้	ในโมเดล	ความสอดคล้อง
<i>p</i> -value (ของ χ^2)	$0.05 < p \leq 1.00$	$0.01 < p \leq 0.05$	0.00	ไม่ผ่าน
Chi-square/ <i>df</i>	$0 < \chi^2 / df \leq 2$	$2 < \chi^2 / df \leq 3$	2.33	พอใช้
SRMR	$0 \leq SRMR \leq 0.05$	$0.05 < SRMR \leq 0.10$	0.04	ระดับดี
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0.05$	$0.05 < RMSEA \leq 0.08$	0.04	ระดับดี

ตารางที่ 4-5 (ต่อ)

ดัชนีวัดความ สอดคล้อง	เกณฑ์ความสอดคล้อง ระดับดี	เกณฑ์ความสอดคล้อง ระดับพอใช้	ค่าดัชนี ในโมเดล	ระดับ ความสอดคล้อง
NFI	$0.95 \leq NFI \leq 1.00$	$0.90 \leq NFI < 0.95$	0.98	ระดับดี
NNFI	$0.97 \leq NNFI \leq 1.00$	$0.95 \leq NNFI < 0.97$	0.98	ระดับดี
CFI	$0.97 \leq CFI \leq 1.00$	$0.95 \leq CFI < 0.97$	0.90	ระดับดี
GFI	$0.95 \leq GFI \leq 1.00$	$0.90 \leq GFI < 0.95$	0.97	ระดับดี
AGFI	$0.90 \leq AGFI \leq 1.00$	$0.85 \leq AGFI < 0.90$	0.95	ระดับดี

ตารางที่ 4-5 พบว่า ผลการตรวจสอบดัชนีชุดที่ 1 พบว่า ดัชนีส่วนใหญ่ผ่านเกณฑ์การประเมินความสอดคล้องในระดับดี ยกเว้น Chi-square test ที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน และดัชนีชุดที่ 2 พบว่า ดัชนีทุกตัวผ่านเกณฑ์การประเมินความสอดคล้องในระดับดี สรุปในภาพพบว่า โมเดลการวัดการดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษา มีความคล่องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ส่วนที่ 2 คุณภาพภายในโมเดลการวัด เป็นการตรวจสอบคุณภาพของโครงสร้างภายในโมเดลการวัด โดยจะทำการตรวจสอบค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (λ) ความเที่ยงเชิงโครงสร้าง (Construct reliability: ρ_c) และความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (Average variance extracted: ρ_v) ซึ่งมีรายละเอียดในการพิจารณาดังนี้

ตารางที่ 4-6 คุณภาพโครงสร้างของโมเดลการวัดการดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

องค์ประกอบ	λ	R^2	δ
ลำดับที่ 2	$\rho_v = 0.41$	$\rho_c = 0.77$	
ความพอประมาณ (E_1)	0.83**	0.69	0.31
มีเหตุผล (E_2)	0.67**	0.45	0.55
มีภูมิคุ้มกันที่ดี (E_3)	0.54**	0.29	0.71
มีความรู้ (E_4)	0.62**	0.39	0.61
มีคุณธรรม (E_5)	0.49**	0.24	0.76

ตารางที่ 4-6 (ต่อ)

องค์ประกอบ	λ	R^2	δ
<u>ลำดับที่ 1</u>			
ความพอประมาณ (E_1)	$\rho_v = 0.58$	$\rho_c = 0.84$	
ข้อ 1	0.74**	0.55	0.45
ข้อ 2	0.82**	0.67	0.33
ข้อ 3	0.78**	0.61	0.39
ข้อ 4	0.69**	0.48	0.52
มีเหตุผล (E_2)	$\rho_v = 0.55$	$\rho_c = 0.83$	
ข้อ 1	0.76**	0.58	0.42
ข้อ 2	0.85**	0.72	0.28
ข้อ 3	0.74**	0.55	0.45
ข้อ 4	0.58**	0.33	0.67
มีภูมิคุ้มกันที่ดี (E_3)	$\rho_v = 0.47$	$\rho_c = 0.78$	
ข้อ 1	0.65**	0.43	0.57
ข้อ 2	0.71**	0.50	0.50
ข้อ 3	0.73**	0.54	0.46
ข้อ 4	0.65**	0.42	0.58
มีความรู้ (E_4)	$\rho_v = 0.45$	$\rho_c = 0.77$	
ข้อ 1	0.60**	0.36	0.64
ข้อ 2	0.73**	0.53	0.47
ข้อ 3	0.70**	0.49	0.51
ข้อ 4	0.66**	0.43	0.57
มีคุณธรรม (E_5)	$\rho_v = 0.56$	$\rho_c = 0.83$	
ข้อ 1	0.63**	0.39	0.61
ข้อ 2	0.57**	0.33	0.67
ข้อ 3	0.83**	0.69	0.31
ข้อ 4	0.92**	0.84	0.26

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

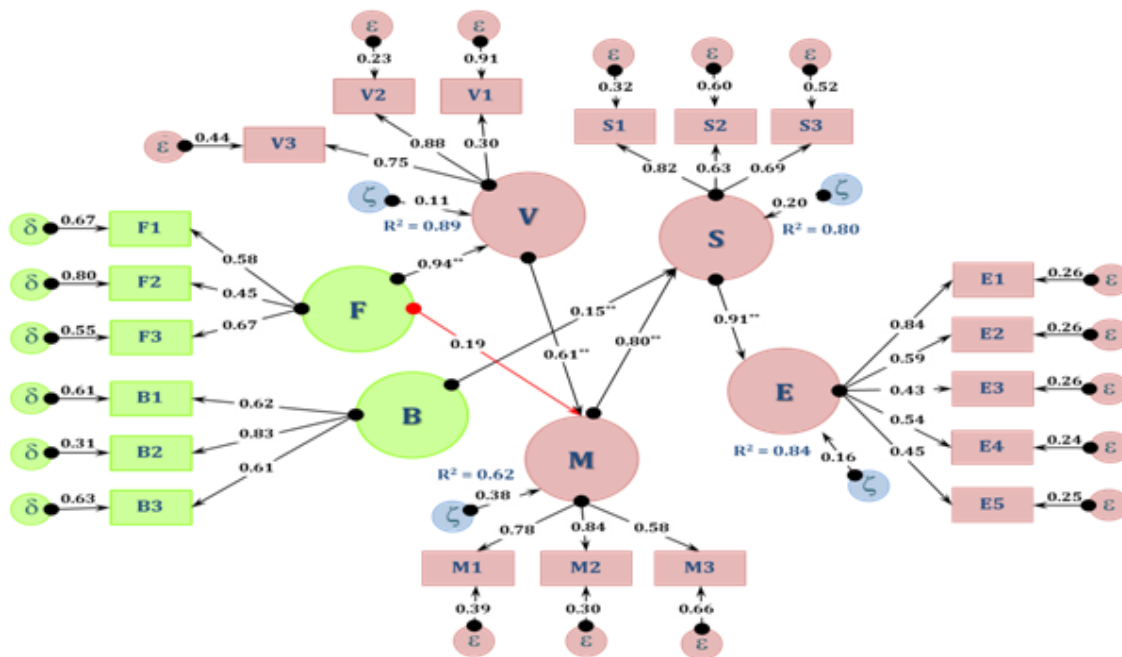
ตารางที่ 4-6 เมื่อพิจารณาองค์ประกอบลำดับที่ 2 (องค์ประกอบหลัก) ในโมเดลการวัด การดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบว่าค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (λ) มีค่าอยู่ ระหว่าง 0.49-0.83 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิจารณาจากค่า t -value $\geq \pm 2.58$) ส่วนความเที่ยงเชิงโครงสร้าง (Construct reliability: ρ_c) มีค่าเท่ากับ 0.77 และความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (Average variance extracted: ρ_v) มีค่าเท่ากับ 0.41 และจากการพิจารณาองค์ประกอบ ลำดับที่ 1 (องค์ประกอบย่อย) ในโมเดลการวัดการดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า องค์ประกอบย่อยที่ 1 ความพอประมาณ (E_1) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (λ) อยู่ระหว่าง 0.69-0.82 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิจารณาจากค่า t -value $\geq \pm 2.58$) ส่วนความเที่ยงเชิงโครงสร้าง (Construct reliability: ρ_c) มีค่าเท่ากับ 0.84 และความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (Average variance extracted: ρ_v) มีค่าเท่ากับ 0.58 องค์ประกอบย่อยที่ 2 มีเหตุผล (E_2) มีค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ (λ) อยู่ระหว่าง 0.58-0.85 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิจารณาจากค่า t -value $\geq \pm 2.58$) ส่วนความเที่ยงเชิงโครงสร้าง (Construct reliability: ρ_c) มีค่าเท่ากับ 0.83 และ ความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (Average variance extracted: ρ_v) มีค่าเท่ากับ 0.55 องค์ประกอบ ย่อยที่ 3 ภูมิคุ้มกันที่ดี (E_3) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (λ) อยู่ระหว่าง 0.33-0.72 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 (พิจารณาจากค่า t -value $\geq \pm 2.58$) ส่วนความเที่ยงเชิงโครงสร้าง (Construct reliability: ρ_c) มีค่าเท่ากับ 0.78 และความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (Average variance extracted: ρ_v) มีค่าเท่ากับ 0.47 องค์ประกอบย่อยที่ 4 มีความรู้ (E_4) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (λ) อยู่ระหว่าง 0.60-0.73 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิจารณาจากค่า t -value $\geq \pm 2.58$) ส่วนความเที่ยงเชิงโครงสร้าง (Construct reliability: ρ_c) มีค่าเท่ากับ 0.77 และความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (Average variance extracted: ρ_v) มีค่าเท่ากับ 0.45 และองค์ประกอบย่อยที่ 5 มีคุณธรรม (E_5) มีค่า น้ำหนักองค์ประกอบ (λ) อยู่ระหว่าง 0.57-0.92 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิจารณา จากค่า t -value $\geq \pm 2.58$) ส่วนความเที่ยงเชิงโครงสร้าง (Construct reliability: ρ_c) มีค่าเท่ากับ 0.83 และความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (Average variance extracted: ρ_v) มีค่าเท่ากับ 0.56

จากการตรวจสอบคุณภาพของโมเดลการวัดการดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงซึ่งเป็นการพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และค่าพารามิเตอร์ของ โมเดลการวัด พบว่า ทั้งสองส่วนผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพ สรุปได้ว่า โมเดลการวัดการดำเนิน ชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมกับลักษณะทางประชากร ที่ศึกษา

การตรวจสอบความเที่ยงตรงของโมเดลเชิงสาเหตุของความสั้นโดยในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษามัธยมศึกษาเมื่อใช้ตัวแปรการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวแปรผล

ในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของโมเดล ขั้นแรกจะทำตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดล โดยแบ่งดัชนีในการตรวจสอบความกลมกลืนเป็น 2 ชุด ชุดที่ 1 เป็นการตรวจสอบ Absolute fit indices โดยพิจารณาดัชนี Chi-square test, RMSEA, GFI, AGFI และ SRMR และชุดที่ 2 เป็นการตรวจสอบ Incremental fit indices โดยพิจารณาดัชนี NFI, NNFI และ CFI ถ้าพบว่า โมเดลมีความกลมกลืน ขั้นต่อไปจะทำการพิจารณาค่าพารามิเตอร์ภายในโมเดลโดยเน้นค่าอิทธิพลระหว่างตัวแปร แต่ถ้าโมเดลไม่มีความกลมกลืนก็จะทำการปรับโมเดลก่อนที่จะทำการตรวจสอบค่าพารามิเตอร์ ซึ่งมีรายละเอียดการวิเคราะห์ดังนี้

1. การตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลเชิงสาเหตุของความสั้น โดยของนักเรียนมัธยมศึกษามัธยมศึกษา

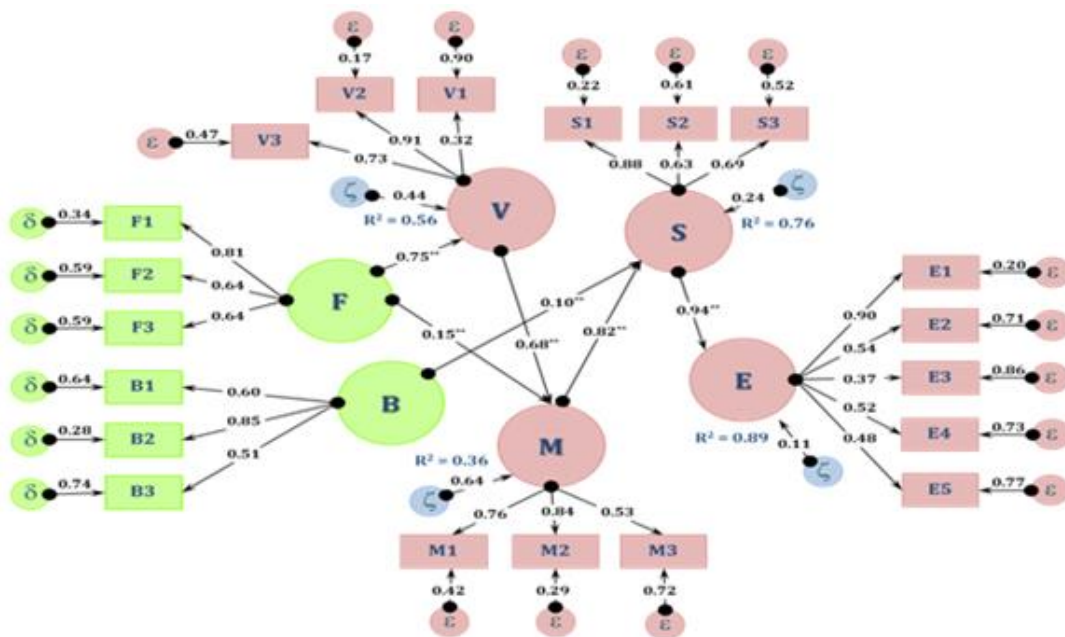
Chi-Square = 1447.52, $df = 163$, $p\text{-value} = 0.00$, RMSEA = 0.09

ภาพที่ 4-3 ค่าพารามิเตอร์ของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสั้น โดยของนักเรียนมัธยมศึกษา

ตารางที่ 4-7 การประเมินความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุของความสันโดษของนักเรียน
มัธยมศึกษามัธยมศึกษา

ดัชนีวัด	เกณฑ์ความสอดคล้อง	เกณฑ์ความสอดคล้อง	ค่าดัชนี	ระดับ
ความสอดคล้อง	ระดับดี	ระดับพอใช้	ในโมเดล	ความสอดคล้อง
p -value (ของ χ^2)	$0.05 < p \leq 1.00$	$0.01 < p \leq 0.05$	0.00	ไม่ผ่าน
Chi-square/ df	$0 < \chi^2 / df \leq 2$	$2 < \chi^2 / df \leq 3$	8.88	ไม่ผ่าน
SRMR	$0 \leq SRMR \leq 0.05$	$0.05 < SRMR \leq 0.10$	0.07	พอใช้
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0.05$	$0.05 < RMSEA \leq 0.08$	0.09	ไม่ผ่าน
NFI	$0.95 \leq NFI \leq 1.00$	$0.90 \leq NFI < 0.95$	0.94	พอใช้
NNFI	$0.97 \leq NNFI \leq 1.00$	$0.95 \leq NNFI < 0.97$	0.94	ไม่ผ่าน
CFI	$0.97 \leq CFI \leq 1.00$	$0.95 \leq CFI < 0.97$	0.95	พอใช้
GFI	$0.95 \leq GFI \leq 1.00$	$0.90 \leq GFI < 0.95$	0.86	ไม่ผ่าน
AGFI	$0.90 \leq AGFI \leq 1.00$	$0.85 \leq AGFI < 0.90$	0.82	ไม่ผ่าน

ตารางที่ 4-7 พบว่า ผลการตรวจสอบดัชนีชุดที่ 1 Absolute fit indices ซึ่งเป็นการพิจารณา Chi-square test, RMSEA, GFI, AGFI และ SRMR พบว่า ดัชนีชุดที่ 1 ส่วนใหญ่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ การประเมินความสอดคล้อง มีเพียงดัชนี SRMR ที่ผ่านเกณฑ์การประเมินความสอดคล้องในระดับ พอใช้ และชุดที่ 2 เป็นการตรวจสอบ Incremental fit indices โดยพิจารณาดัชนี NFI, NNFI และ CFI พบว่า ดัชนี NFI ยังไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินความสอดคล้องส่วนดัชนี NNFI และ CFI ผ่าน เกณฑ์การประเมินความสอดคล้องในระดับพอใช้ จากการประเมินในภาพรวมพบว่า ค่าดัชนี ส่วนใหญ่ยังไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินความสอดคล้องดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการปรับ โมเดลเป็นลำดับ ต่อไป ทั้งนี้เพื่อให้โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสันโดษของนักเรียนมัธยมศึกษา มัธยมศึกษาสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีขึ้นกว่าเดิม

Chi-square = 515.41, df = 121, p-value = 0.00, RMSEA = 0.06

ภาพที่ 4-4 ค่าพารามิเตอร์ของโมเดลเชิงสาเหตุของความสันโดษของนักเรียนมัธยมศึกษา หลังการปรับโมเดล

ตารางที่ 4-8 การประเมินความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุของความสันโดษของนักเรียนมัธยมศึกษาหลังการปรับโมเดล

ดัชนีวัด	เกณฑ์ความสอดคล้อง ระดับดี	เกณฑ์ความสอดคล้อง ระดับพอใช้	ค่าดัชนี ในโมเดล	ระดับ ความสอดคล้อง
p-value (ของ χ^2)	$0.05 < p \leq 1.00$	$0.01 < p \leq 0.05$	0.00	ไม่ผ่าน
Chi-square/ df	$0 < \chi^2 / df \leq 2$	$2 < \chi^2 / df \leq 3$	4.26	ไม่ผ่าน
SRMR	$0 \leq SRMR \leq 0.05$	$0.05 < SRMR \leq 0.10$	0.06	พอใช้
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0.05$	$0.05 < RMSEA \leq 0.08$	0.06	พอใช้
NFI	$0.95 \leq NFI \leq 1.00$	$0.90 \leq NFI < 0.95$	0.98	ระดับดี
NNFI	$0.97 \leq NNFI \leq 1.00$	$0.95 \leq NNFI < 0.97$	0.97	ระดับดี
CFI	$0.97 \leq CFI \leq 1.00$	$0.95 \leq CFI < 0.97$	0.98	ระดับดี
GFI	$0.95 \leq GFI \leq 1.00$	$0.90 \leq GFI < 0.95$	0.95	ระดับดี
AGFI	$0.90 \leq AGFI \leq 1.00$	$0.85 \leq AGFI < 0.90$	0.91	ระดับดี

ตารางที่ 4-8 พบว่า ผลการตรวจสอบดัชนีชุดที่ 1 Absolute fit indices ซึ่งเป็นการพิจารณา Chi-square test, RMSEA, GFI, AGFI และ SRMR พบว่า ดัชนีที่นำมาพิจารณาส่วนใหญ่ผ่านเกณฑ์การประเมินความสอดคล้องมีดัชนีเพียงบางที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินความสอดคล้อง ได้แก่ Chi-Square test (p -value = 0.00 ต่ำกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนด) และชุดที่ 2 เป็นการตรวจสอบ Incremental fit indices โดยพิจารณาดัชนี NFI, NNFI และ CFI พบว่า ทั้ง 3 ดัชนีผ่านเกณฑ์การประเมินความสอดคล้องในระดับดี ซึ่งในภาพรวมทั้งหมดจะเห็นว่าดัชนีที่นำมาพิจารณาส่วนใหญ่ผ่านเกณฑ์การประเมินความสอดคล้องในระดับดี แสดงว่าโมเดลเชิงสาเหตุของความสันทัดโดยของนักเรียนมัธยมศึกษามัธยมศึกษาสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

หลังการปรับโมเดล พบว่า ในภาพรวมโมเดลมีความกลมกลืนสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนั้นจึงทำการพิจารณาค่าพารามิเตอร์โดยเน้นพิจารณาค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย เป็นลำดับต่อไป

การตรวจสอบขนาดอิทธิพลระหว่างตัวแปรภายในโมเดลเชิงสาเหตุของความสันทัดโดยของนักเรียนมัธยมศึกษามัธยมศึกษา

ตารางที่ 4-9 ขนาดอิทธิพลและสัมประสิทธิ์การทำนาย (Coefficient of determination: R^2) ภายในโมเดลเชิงสาเหตุของความสันโดษของนักเรียนมัธยมศึกษา

ตัวแปร	ตัวแปรแฝงภายใน											
	การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม			การรู้เท่าทันสื่อ			ความสันโดษ			การดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (E)		
	(V)			(M)			(S)			(E)		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
S	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.94**	-	0.94**
										(0.04)		(0.04)
M	-	-	-	-	-	-	0.82**	-	0.82**	-	0.77**	0.77**
							(0.06)		(0.06)		(0.07)	(0.07)
V	-	-	-	0.68**	-	0.68**	-	0.56**	0.56**	-	0.52**	0.52**
				(0.06)		(0.06)		(0.07)	(0.07)		(0.07)	(0.07)
F	0.75**	-	0.75**	0.15**	0.51**	0.66**	-	0.53**	0.53**	-	0.50**	0.50**
	(0.05)		(0.05)	(0.06)	(0.06)	(0.05)		(0.07)	(0.07)		(0.07)	(0.07)
B	-	-	-	-	-	-	0.10**	-	0.10**	-	0.10**	0.10**
							(0.05)		(0.05)		(0.05)	(0.05)
R^2		0.57			0.64			0.76			0.89	

** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, ค่าใน () คือ ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE), อิทธิพลทางตรง (Direct effects: DE), อิทธิพลทางอ้อม (Indirect effects: IE) และอิทธิพลรวม (Total effects: TE)

ตารางที่ 4-9 เมื่อพิจารณาการคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม (V) เป็นตัวแปรผล พบว่า การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) มีอิทธิพลทางตรงต่อการคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม (V) ของนักเรียนมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีขนาดอิทธิพลทางตรง (DE) เท่ากับ 0.75 เมื่อพิจารณาความแปรปรวน พบว่า การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) สามารถอธิบายความแปรปรวนวิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมของนักเรียนมัธยมศึกษาได้ ร้อยละ 57

เมื่อพิจารณาการรู้เท่าทันสื่อ (M) เป็นตัวแปรผล พบว่า การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม (V) และการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) มีอิทธิพลโดยรวมต่อการรู้เท่าทันสื่อ (M) ของนักเรียนมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีขนาดอิทธิพลรวม (TE) เท่ากับ 0.68 และ 0.66 ตามลำดับ โดยการคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม (V) ส่งอิทธิพลทางตรงต่อการรู้เท่าทันสื่อ (M) ของนักเรียนมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีขนาดอิทธิพลทางตรง (DE) เท่ากับ 0.68 ส่วนการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) ส่งอิทธิพลทั้งทางตรงและอ้อมต่อการรู้เท่าทันสื่อ (M) ของนักเรียนมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีขนาดอิทธิพลทางตรง (DE) เท่ากับ 0.15 และทางอ้อม (IE) เท่ากับ 0.51 เมื่อพิจารณาความแปรปรวน พบว่า การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม (V) และการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนมัธยมศึกษาได้ร้อยละ 64

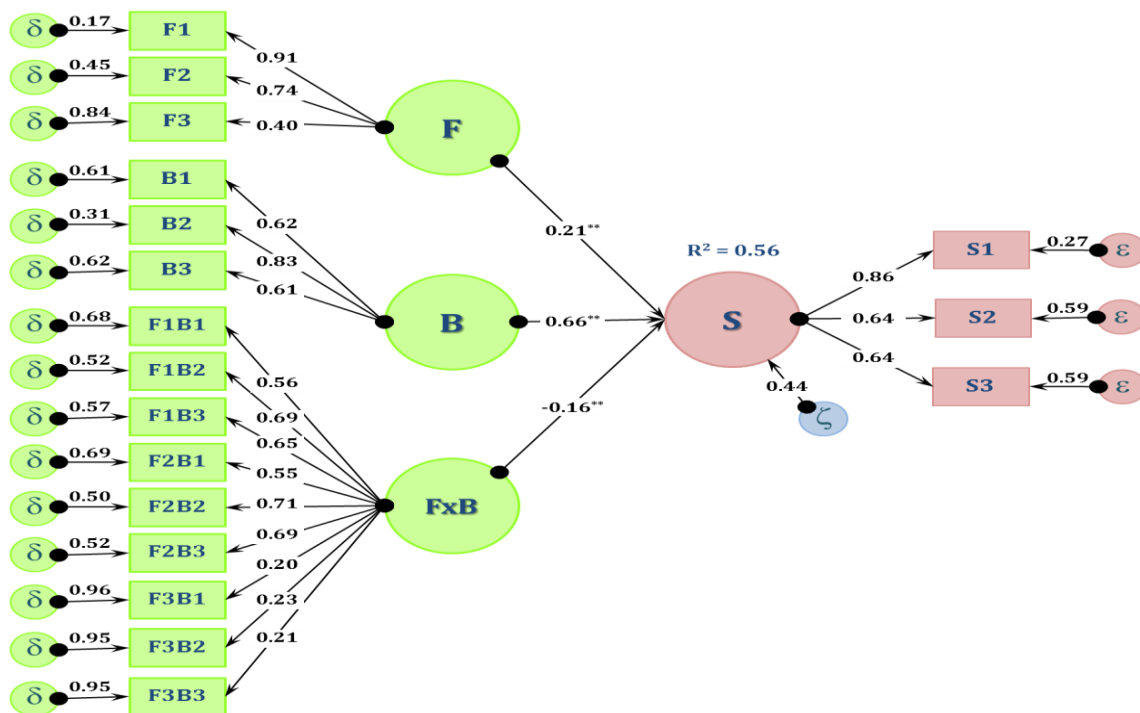
เมื่อพิจารณาความสันโดษ (S) เป็นตัวแปรผล พบว่า การรู้เท่าทันสื่อ (M) การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม (V) การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) และการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) มีอิทธิพลโดยรวมต่อความสันโดษ (S) ของนักเรียนมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีขนาดอิทธิพลรวม (TE) เท่ากับ 0.82, 0.56, 0.53 และ 0.10 ตามลำดับ โดยปัจจัยด้านการรู้เท่าทันสื่อ (M) และการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) ส่งอิทธิพลทางตรงต่อความสันโดษ (S) ของนักเรียนมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีขนาดอิทธิพลทางตรง (DE) เท่ากับ 0.82 และ .10 ตามลำดับ ส่วนการคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม (V) และการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) ส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อความสันโดษ (S) ของนักเรียนมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีขนาดอิทธิพลทางอ้อม (IE) เท่ากับ 0.56 และ 0.53 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาความแปรปรวน พบว่า การรู้เท่าทันสื่อ (M) การคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม (V) และการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนความสันโดษของนักเรียนมัธยมศึกษาได้ร้อยละ 76

เมื่อพิจารณาการดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (E) เป็นตัวแปรผล พบว่า ปัจจัยด้านความสันโดษ (S) การรู้เท่าทันสื่อ (M) การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม (V) การถ่ายทอด

ทางสังคมภายในครอบครัว (F) และการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) มีอิทธิพลโดยรวมต่อการดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (E) ของนักเรียนมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีขนาดอิทธิพลรวม (TE) เท่ากับ 0.94, 0.77, 0.52, 0.50 และ 0.10 ตามลำดับ โดยปัจจัยด้านความสันโดษ (S) ส่งอิทธิพลทางตรงต่อการดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (E) ของนักเรียนมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีขนาดอิทธิพลทางตรง (DE) เท่ากับ 0.94 ส่วนการรู้เท่าทันสื่อ (M) การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม (V) การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) และการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) ส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อการดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (E) ของนักเรียนมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีขนาดอิทธิพลทางอ้อม (IE) เท่ากับ 0.77, 0.52, 0.50 และ 0.10 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาความแปรปรวน พบว่า ปัจจัยด้านความสันโดษ (S) การรู้เท่าทันสื่อ (M) การคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม (V) และการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนการดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาได้ร้อยละ 89

ผลทดสอบอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ของตัวแปรปัจจัยด้านครอบครัวปัจจัยกลุ่มเพื่อนและการรู้เท่าทันสื่อที่ส่งผลต่อความสันโดษของนักเรียนมัธยมศึกษา

1. การศึกษาอิทธิพลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) กับการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) ที่ส่งผลต่อความสันโดษ (S)

ภาพที่ 4-5 โมเดลอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) กับการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) ที่ส่งผลต่อความสันโดษ (S)

ตารางที่ 4-10 ความสัมพันธ์ระหว่างความคลาดเคลื่อนจากการวัดของปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) กับการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B)

คู่อีที่	Correlated errors team		Value (standard)
1	F1	F1B1	0.02
2	F1	F1B2	0.00
3	F1	F1B3	-0.06**
4	F2	F2B1	0.04
5	F2	F2B2	0.00
6	F2	F2B3	-0.02
7	F3	F3B1	-0.01
8	F3	F3B2	-0.15**
9	F3	F3B3	-0.07*

ตารางที่ 4-10 (ต่อ)

คู่ที่	Correlated errors team		Value (standard)
10	B1	F1B1	0.09**
11	B2	F1B2	0.02
12	B3	F1B3	0.08**
13	B1	F2B1	-0.02
14	B2	F2B2	0.01
15	B3	F2B3	0.11**
16	B1	F3B1	0.04
17	B2	F3B2	0.01
18	B3	F3B3	0.05**

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4-10 พบว่า เป็นการโยกความสัมพันธ์ระหว่างความคลาดเคลื่อนจากการวัดที่เป็นเงื่อนไขในการทดสอบปฏิสัมพันธ์ เช่น F1B1 เป็นผลคูณระหว่างข้อมูลของ F1 กับ B1 ดังนั้นการวิเคราะห์ต้องโยกความสัมพันธ์ความคลาดเคลื่อนจากการวัดระหว่าง F1 กับ F1B1 และ B1 กับ F1B1 ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการพิจารณาปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยมีสมมติฐานว่าความคลาดเคลื่อนจากการวัดของ F1 หรือ B1 ควรมีความสัมพันธ์กับค่าความคลาดเคลื่อนจากการวัดของ F1B1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

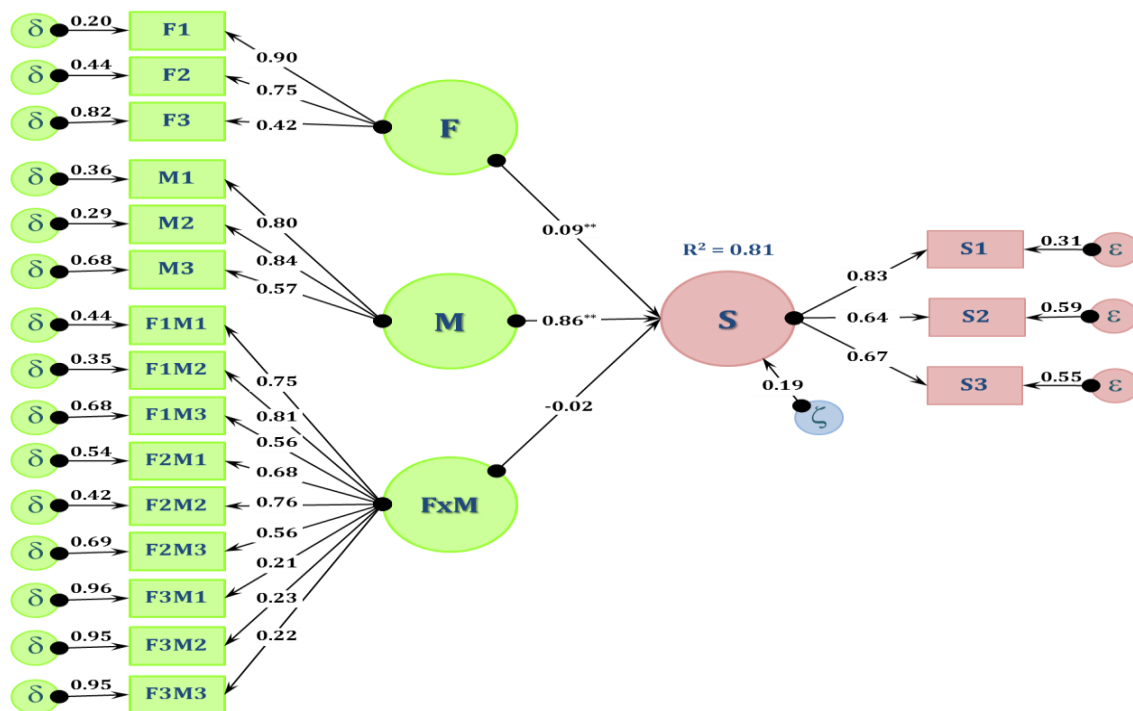
ผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 4-10 เมื่อโยกความสัมพันธ์ตามเงื่อนไขของการทดสอบปฏิสัมพันธ์ พบว่า มีคู่ของความคลาดเคลื่อนจากการวัดที่สัมพันธ์กันอยู่ 7 คู่ ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.05-0.15 ซึ่งมีทิศทางความสัมพันธ์ทั้งทางบวกและทางลบ โดยคู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ F3 กับ F3B2 มีค่าเท่ากับ 0.15 (มีความสัมพันธ์ในทิศทางลบ) รองลงมา คือ B3 กับ F2B3 มีค่าเท่ากับ 0.11 (มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวก) และ B1 กับ F1B1 มีค่าเท่ากับ 0.09 (มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวก) ส่วนอีก 11 คู่ที่เหลือไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความคลาดเคลื่อนจากการวัด

ตารางที่ 4-11 ขนาด และทิศทางของอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมภายใน
 ครอบครัว (F) กับการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) ที่ส่งผลต่อความสันโดษ
 (S)

Path	Effect (standard)	t-value	R ²
F to S	0.21	5.75	
B to S	0.66	13.72	0.56
FxB to S	-0.16	-4.54	

ตารางที่ 4-11 พบว่า การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) การคล้อยตามทางสังคม
 ในกลุ่มเพื่อน (B) และปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัวกับการคล้อยตาม
 ทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (FxB) ส่งอิทธิพลต่อความสันโดษ (S) ของนักเรียนมัธยมศึกษาอย่างมี
 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) ส่งอิทธิพลมากที่สุด
 มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.66 รองลงมา คือ การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) มีขนาด
 อิทธิพลเท่ากับ 0.21 และปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัวกับ
 การคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (FxB) มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.16 แต่เป็นอิทธิพลในทิศทาง
 ลบ ซึ่งผลการทดสอบ พบว่า การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) มีปฏิสัมพันธ์กับ
 การคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) ในทิศทางลบ จากผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า เมื่อกำหนด
 ให้การคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) เป็นตัวแปรกำกับ (Moderator) อิทธิพลของการถ่ายทอด
 ทางสังคมภายในครอบครัว (F) ที่ส่งผลต่อความสันโดษ (S) ของนักเรียนมัธยมศึกษาจะมีค่า
 แตกต่างกันตามระดับของการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) และถ้ากำหนดให้การถ่ายทอด
 ทางสังคมภายในครอบครัว (F) เป็นตัวแปรกำกับ อิทธิพลของการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน
 (B) ที่ส่งผลต่อความสันโดษ (S) ของนักเรียนมัธยมศึกษาจะมีค่าแตกต่างกันตามระดับของ
 การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) เมื่อพิจารณาความแปรปรวนพบว่า การถ่ายทอด
 ทางสังคมภายในครอบครัว (F) การคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) และปฏิสัมพันธ์ระหว่าง
 การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัวกับการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (FxB) ร่วมกัน
 อธิบายความแปรปรวนความสันโดษของนักเรียนมัธยมศึกษาได้ร้อยละ 56

2. การศึกษาอิทธิพลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F)
 กับการรู้เท่าทันสื่อ (M) ที่ส่งผลต่อความสันโดษ (S)

ภาพที่ 4-6 โมเดลอิทธิพลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) กับการรู้เท่าทันสื่อ (M) ที่ส่งผลต่อความสันโดษ (S)

ตารางที่ 4-12 ความสัมพันธ์ระหว่างความคลาดเคลื่อนจากการวัดของปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) กับการรู้เท่าทันสื่อ (M)

คู่ที่	Correlated errors team		Value (standard)
1	F1	F1M1	0.04*
2	F1	F1M2	0.01
3	F1	F1M3	-0.05*
4	F2	F2M1	-0.01
5	F2	F2M2	-0.09**
6	F2	F2M3	-0.03
7	F3	F3M1	0.02
8	F3	F3M2	0.03
9	F3	F3M3	-0.09**
10	M1	F1M1	0.05**

ตารางที่ 4-12 (ต่อ)

คู่ที่	Correlated errors team		Value (standard)
11	M2	F1M2	0.05**
12	M3	F1M3	0.14**
13	M1	F2M1	0.01
14	M2	F2M2	0.01
15	M3	F2M3	0.02
16	M1	F3M1	-0.04
17	M2	F3M2	-0.03
18	M3	F3M3	-0.01

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4-12 เมื่อโยงความสัมพันธ์ตามเงื่อนไขของการทดสอบปฏิสัมพันธ์ พบว่ามีคู่ของความคลาดเคลื่อนจากการวัดที่สัมพันธ์กันอยู่ 7 คู่ ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.04-0.14 ซึ่งมีทิศทางความสัมพันธ์ทั้งทางบวกและทางลบ โดยคู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงที่สุด คือ M3 กับ F1M3 มีค่าเท่ากับ 0.14 (มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวก) รองลงมา คือ F2 กับ F2M2 และ F3 กับ F3M3 มีค่าเท่ากับ 0.09 (มีความสัมพันธ์ในทิศทางลบ) ส่วนอีก 11 คู่ที่เหลือไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความคลาดเคลื่อนจากการวัด

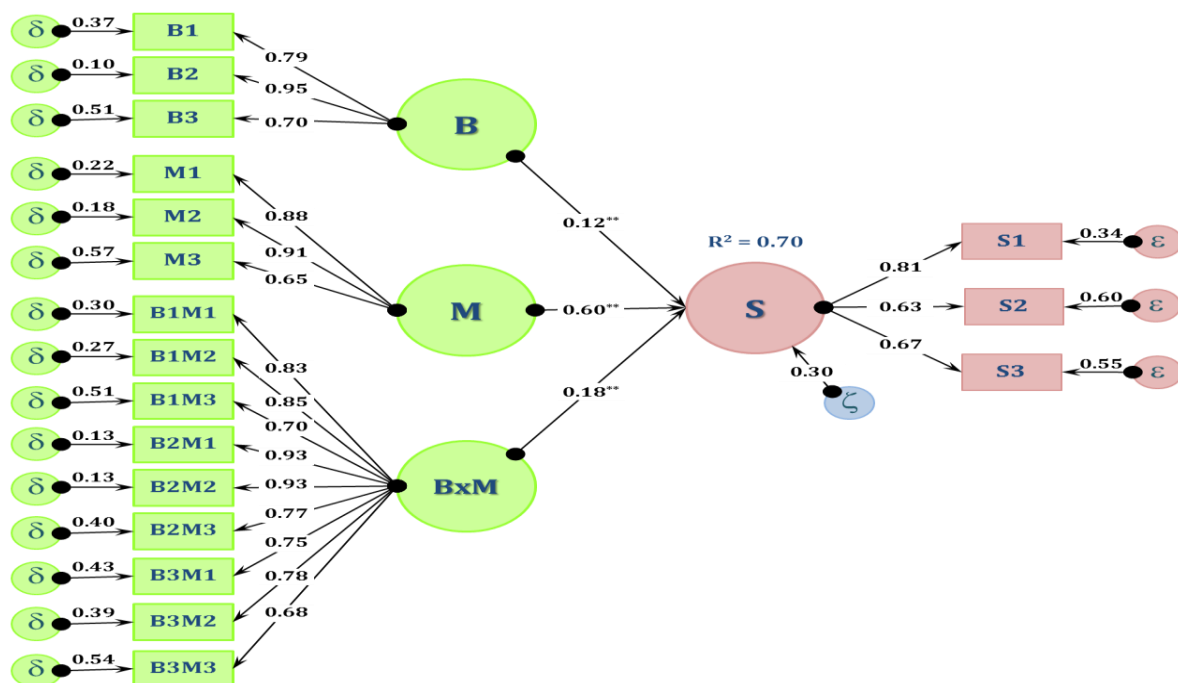
ตารางที่ 4-13 ขนาด และทิศทางของอิทธิพลภายในโมเดลปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) กับการรู้เท่าทันสื่อ (M) ที่ส่งผลต่อความสนใจโดย (S)

Path	Effect (standard)	t-value	R ²
F to S	0.09	2.72	
M to S	0.86	20.87	0.81
FxM to S	-0.02	-0.79	

ตารางที่ 4-13 พบว่า การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) การรู้เท่าทันสื่อ (M) ส่งอิทธิพลต่อความสนใจโดย (S) ของนักเรียนมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

โดยการรู้เท่าทันสื่อ (M ส่งอิทธิพลมากที่สุด มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.86 ส่วนการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.09 ส่วนปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัวกับการรู้เท่าทันสื่อ (F×M) ไม่มีอิทธิพลต่อความสันโดษ (S) ซึ่งผลการทดสอบ พบว่า การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่อ (M) จากผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า เมื่อกำหนดให้การรู้เท่าทันสื่อ (M) เป็นตัวแปรกำกับ (Moderator) อิทธิพลของการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) ที่ส่งผลต่อความสันโดษ (S) ของนักเรียนมัธยมศึกษาไม่แตกต่างกันตามระดับของการรู้เท่าทันสื่อ (M) และถ้ากำหนดให้การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) เป็นตัวแปรกำกับ อิทธิพลของการรู้เท่าทันสื่อ (M) ที่ส่งผลต่อความสันโดษ (S) ของนักเรียนมัธยมศึกษาไม่แตกต่างกันตามระดับของการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) เมื่อพิจารณาความแปรปรวน พบว่า การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว (F) และการรู้เท่าทันสื่อ (M) ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนความสันโดษของนักเรียนมัธยมศึกษาได้ร้อยละ 81

3. การศึกษาอิทธิพลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) กับการรู้เท่าทันสื่อ (M) ที่ส่งผลต่อความสันโดษ (S)

ภาพที่ 4-7 โมเดลอิทธิพลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) กับการรู้เท่าทันสื่อ(M) ที่ส่งผลต่อความสันโดษ (S)

ตารางที่ 4-14 ความสัมพันธ์ระหว่างความคลาดเคลื่อนจากการวัดของปฏิสัมพันธ์ระหว่าง
การคล้อยตามกลุ่มเพื่อน (B) กับการรู้เท่าทันสื่อ (M)

คู่ที่	Correlated errors team		Value (standard)
1	B1	B1M1	0.26**
2	B1	B1M2	0.16**
3	B1	B1M3	0.10**
4	B2	B2M1	0.08**
5	B2	B2M2	0.04**
6	B2	B2M3	ERROR
7	B3	B3M1	0.33**
8	B3	B3M2	0.24**
9	B3	B3M3	0.05**
10	M1	B1M1	0.08**
11	M2	B1M2	0.08**
12	M3	B1M3	0.24**
13	M1	B2M1	0.13**
14	M2	B2M2	0.13**
15	M3	B2M3	0.36**
16	M1	B3M1	ERROR
17	M2	B3M2	ERROR
18	M3	B3M3	0.12**

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, ERROR คือ ค่าพารามิเตอร์
ผิดพลาด

ตารางที่ 4-14 เมื่อโยงความสัมพันธ์ตามเงื่อนไขของการทดสอบปฏิสัมพันธ์ พบว่า
มีคู่ของความคลาดเคลื่อนจากการวัดที่สัมพันธ์กันอยู่ 15 คู่ ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์อยู่ระหว่าง
0.04-0.36 ซึ่งมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกทั้งหมด โดยคู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ M3 กับ
B2M3 มีค่าเท่ากับ 0.36 รองลงมา คือ B3 กับ B3M1 มีค่าเท่ากับ 0.33 และ B1 กับ B1M1 มีค่า
เท่ากับ 0.26 ส่วนอีก 3 คู่ ได้แก่ B2 กับ B2M3, M1 กับ B3M1 และ M2 กับ B3M2 ไม่สามารถโยง
ความสัมพันธ์ได้เพราะทำให้ค่าพารามิเตอร์ภายในโมเดลผิดพลาด

ตารางที่ 4-15 ขนาด และทิศทางของอิทธิพลภายในโมเดลปฏิสัมพันธ์ระหว่างการคล้อยตามกลุ่มเพื่อน (B) กับการรู้เท่าทันสื่อ (M) ที่ส่งผลต่อความสันโดษ (S)

Path	Effect (standard)	t-value	R ²
B to S	0.12	1.98	
M to S	0.60	12.31	0.70
BxM to S	0.18	2.35	

ตารางที่ 4-15 พบว่า การคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) การรู้เท่าทันสื่อ (M) และปฏิสัมพันธ์ระหว่างการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อนกับการรู้เท่าทันสื่อ (BxM) ส่งอิทธิพลต่อความสันโดษ (S) ของนักเรียนมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยการรู้เท่าทันสื่อ (M) ส่งอิทธิพลมากที่สุด ซึ่งมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.60 พบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รองลงมาคือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อนกับการรู้เท่าทันสื่อ (BxM) มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.18 พบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.12 พบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการทดสอบ พบว่าการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) มีปฏิสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่อ (M) ในทิศทางบวก จากผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า เมื่อกำหนดให้การรู้เท่าทันสื่อ (M) เป็นตัวแปรกำกับ อิทธิพลของการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) ที่ส่งผลต่อความสันโดษ (S) ของนักเรียนมัธยมศึกษาจะมีค่าแตกต่างกันตามระดับของการรู้เท่าทันสื่อ (M) และถ้ากำหนดให้การคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) เป็นตัวแปรกำกับ (Moderator) อิทธิพลของการรู้เท่าทันสื่อ (M) ที่ส่งผลต่อความสันโดษ (S) ของนักเรียนมัธยมศึกษาจะมีค่าแตกต่างกันตามระดับของการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) เมื่อพิจารณาความแปรปรวน พบว่า การคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (B) การรู้เท่าทันสื่อ (M) และปฏิสัมพันธ์ระหว่างการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อนกับการรู้เท่าทันสื่อ (BxM) ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนความสันโดษของนักเรียนมัธยมศึกษาได้ร้อยละ 70

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและตรวจสอบโมเดลการวัดความสั้น โดยและการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตรวจสอบความเที่ยงตรงของโมเดลเชิงสาเหตุของความสั้น โดยเมื่อใช้ตัวแปรการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวแปรผลและทดสอบอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัว กลุ่มเพื่อนและการรู้เท่าทันสื่อ ที่ส่งผลต่อความสั้น โดยของนักเรียนมัธยมศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ เยาวชนที่เป็นนักเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 จำนวน 905 คน ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบวัดต่าง ๆ ซึ่งเป็นแบบวัดที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของแบบวัดเป็นข้อความประกอบ มาตรฐานค่า 5 ระดับ จริง ก่อนข้างจริง ไม่แน่ใจ ก่อนข้างไม่จริง ไม่จริง มีจำนวนแบบวัด ประกอบด้วย แบบวัดปัจจัยภายในตน จำนวน 12 ข้อ แบบวัดปัจจัยด้านครอบครัว จำนวน 13 ข้อ แบบวัดปัจจัยกลุ่มเพื่อน จำนวน 12 ข้อ แบบวัดปัจจัยสื่อ จำนวน 13 ข้อ แบบวัดความสั้น โดย จำนวน 11 ข้อ และแบบวัดการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 20 ข้อ โดยแบบวัดเหล่านี้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับได้ ทั้งความเที่ยงตรงและความเชื่อถือได้ โดยค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในแบบแอลฟา มีค่าอยู่ระหว่าง .83-.89

การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน และตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความเที่ยงตรงของโมเดลเชิงสาเหตุความสั้น โดยเมื่อใช้ตัวแปรเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวแปรผลและการทดสอบอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยด้านครอบครัว กลุ่มเพื่อน และการรู้เท่าทันสื่อ ของนักเรียนมัธยมศึกษา ด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ สำหรับการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สรุปผลการวิจัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 905 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป การศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 และมีเกรดเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 2.50-3.49 มีสมาชิกในครอบครัวน้อยกว่า 5 คน มีรายได้ของครอบครัว

ประมาณ 29,000 บาทขึ้นไป รายจ่ายของนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ที่ 3,000 บาทขึ้นไป ส่วนใหญ่พักอยู่กับบิดามารดา บิดามารดาอยู่ด้วยกัน การศึกษาของบิดามารดา อยู่ในระดับประถมศึกษา และมีอาชีพเกษตรกร จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาและการตรวจสอบโมเดลการวัดความสัน โดษ จากการสังเคราะห์ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความสัน โดษ พบว่า ความสัน โดษแบ่งเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ขาดลาภสัน โดษ 2) ขาดพลสัน โดษ และ 3) ขาดสารูปสัน โดษ ผู้วิจัยได้สร้างข้อคำถามตามนิยามศัพท์ของแต่ละองค์ประกอบ จากนั้นนำข้อคำถามที่ผ่านการหาค่าอำนาจจำแนกมาวิเคราะห์หาลักษณะของเชิงยืนยัน (CFA) เพื่อตรวจสอบคุณภาพโครงสร้างของโมเดลการวัดความสัน โดษที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ทั้งนี้โมเดลการวัดความสัน โดษของนักเรียนมีความคล่องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่าดัชนีทุกตัวผ่านเกณฑ์การประเมินความสอดคล้องในระดับดี ($\chi^2 = 0.17$, $\chi^2 / df = 1.26$, SRMR = 0.02, RMSEA = 0.02, GFI = 0.99, AGFI = 0.98, NFI = 0.99, NNFI = 1.00, CFI = 1.00 และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมีค่าอยู่ระหว่าง 0.90-0.97 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การพัฒนาและการตรวจสอบโมเดลการวัดการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจเพียงพอ จากการสังเคราะห์ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งเป็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่

1) ความพอประมาณ 2) มีหลักเหตุผล 3) มีภูมิคุ้มกันที่ดี 4) มีความรู้ และ 5) มีคุณธรรม ผู้วิจัยได้สร้างข้อคำถามตามนิยามศัพท์ของแต่ละองค์ประกอบ จากนั้นนำข้อคำถามที่ผ่านการหาค่าอำนาจจำแนกมาวิเคราะห์หาลักษณะของเชิงยืนยัน (CFA) เพื่อตรวจสอบคุณภาพโครงสร้างของโมเดลการวัดการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจเพียงพอ ทั้งนี้โมเดลการวัดการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจเพียงพอของนักเรียนมีความคล่องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่าดัชนีส่วนใหญ่ผ่านเกณฑ์การประเมินความสอดคล้องในระดับดี ยกเว้น Chi-square test ที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน ($\chi^2 = 0.00$, $\chi^2 / df = 2.33$, SRMR = 0.04, RMSEA = 0.04, GFI = 0.97, AGFI = 0.95, NFI = 0.98, NNFI = 0.98, CFI = 0.90) และค่าน้ำหนักองค์ประกอบมีค่าอยู่ระหว่าง 0.49-0.83 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. การตรวจสอบความเที่ยงตรงของโมเดลเชิงสาเหตุของความสัน โดษในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษา เมื่อใช้ตัวแปรความสัน โดษเป็นตัวแปรผล พบว่า การรู้เท่าทันสื่อ การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัวและการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน มีอิทธิพลโดยรวมต่อความสัน โดษ ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีขนาดอิทธิพลรวม (TE) เท่ากับ 0.82, 0.56, 0.53 และ 0.10 ตามลำดับโดยการรู้เท่าทันสื่อ และการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อนส่งอิทธิพลทางตรงต่อความสัน โดษ ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ .01 มีขนาดอิทธิพลทางตรง (DE) เท่ากับ 0.82 และ 0.10 ตามลำดับ ส่วนการคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม และการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัวส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อความสันโดษ ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีขนาดอิทธิพลทางอ้อม (IE) เท่ากับ 0.56 และ 0.53 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาความแปรปรวน พบว่า การรู้เท่าทันสื่อ การคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อนการคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม และการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนความสันโดษของนักเรียนได้ร้อยละ 76

3. การตรวจสอบความเที่ยงตรงของโมเดลเชิงสาเหตุของความสันโดษในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาเมื่อใช้ตัวแปรการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวแปรผล พบว่า ความสันโดษ การรู้เท่าทันสื่อ การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัวและ การคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน มีอิทธิพลโดยรวมต่อดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีขนาดอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.94, 0.77, 0.52, 0.50 และ 0.10 ตามลำดับ โดยความสันโดษ ส่งอิทธิพลทางตรงต่อการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีขนาดอิทธิพลทางตรง เท่ากับ 0.94 ส่วนการรู้เท่าทันสื่อ การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว และการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน ส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีขนาดอิทธิพลทางอ้อม เท่ากับ 0.77, 0.52, 0.50 และ 0.10 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาความแปรปรวน พบว่า ความสันโดษ การรู้เท่าทันสื่อ การคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม และการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนได้ร้อยละ 89

4. ผลทดสอบอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ของตัวแปรปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยกลุ่มเพื่อนและการรู้เท่าทันสื่อที่ส่งผลต่อความสันโดษของนักเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งได้ทดสอบอิทธิพลปฏิสัมพันธ์เป็น 3 เทอม ดังนี้

เทอมปฏิสัมพันธ์ 1) การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัวกับการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน ซึ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัวกับการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน ส่งอิทธิพลต่อความสันโดษ ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน ส่งอิทธิพลมากที่สุด มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.66 รองลงมา คือ การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.21 และปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัวกับการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน มีขนาด

อิทธิพลเท่ากับ -0.16 แต่เป็นอิทธิพลในทิศทางลบ และการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว การคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมภายใน ครอบครัวกับการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนความสั้น โดย ของนักเรียนมัธยมศึกษาได้ร้อยละ 56

เทอมปฏิสัมพันธ์ 2) การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัวกับ การรู้เท่าทันสื่อ ส่งอิทธิพลต่อความสั้น โดย ของนักเรียนมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.01$ โดยการรู้เท่าทันสื่อ ส่งอิทธิพลมากที่สุด มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.86 ส่วนการถ่ายทอดทางสังคม ภายในครอบครัวมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.09 และปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมภายใน ครอบครัวกับการรู้เท่าทันสื่อ ไม่มีอิทธิพลต่อความสั้น โดย ซึ่งผลการทดสอบ พบว่า การถ่ายทอด ทางสังคมภายในครอบครัวไม่มีปฏิสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่อ ทั้งนี้การถ่ายทอดทางสังคมภายใน ครอบครัวและการรู้เท่าทันสื่อ ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนความสั้น โดยของนักเรียนได้ ร้อยละ 81

เทอมปฏิสัมพันธ์ 3) การคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน การรู้เท่าทันสื่อ และปฏิสัมพันธ์ ระหว่างการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อนกับการรู้เท่าทันสื่อส่งอิทธิพลต่อความสั้น โดย ของ นักเรียนมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.01$ โดยการรู้เท่าทันสื่อ ส่งอิทธิพลมากที่สุด ซึ่งมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.60 รองลงมา คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่ม เพื่อนกับการรู้เท่าทันสื่อ มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.18 พบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.05$ และ การคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.12 พบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน การรู้เท่าทันสื่อ และปฏิสัมพันธ์ระหว่างการคล้อยตาม ทางสังคมในกลุ่มเพื่อนกับการรู้เท่าทันสื่อ ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนความสั้น โดยของ นักเรียนมัธยมศึกษาได้ร้อยละ 70

อภิปรายผลการวิจัย

1. อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 1 เพื่อพัฒนาและตรวจสอบโมเดลการวัด ความสั้น โดยและการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษา ตอนปลายตามแนวคิดเชิงพุทธศาสตร์ ผลการอภิปรายในส่วนนี้แบ่งตามประเด็นที่ค้นพบ 2 ประเด็น คือ โมเดลการวัดความสั้น โดยของนักเรียนมัธยมศึกษา และ โมเดลการวัดการดำเนินชีวิตตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษา

1.1 โมเดลการวัดความสั้น โดยของนักเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า โมเดล การวัดความสั้น โดย พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมีค่าอยู่ระหว่าง $0.90-0.97$ ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .01 องค์กรประกอบย่อยที่ 1 ขดลวดเส้น โดย มีค่าน้ำหนัก เท่ากับ 90 องค์กรประกอบ
 องค์กรประกอบย่อยที่ 2 ขดลวดเส้น โดย มีค่าน้ำหนักองค์กรประกอบ เท่ากับ 91 และองค์กรประกอบย่อยที่ 3
 ขดลวดรูปสี่เหลี่ยม โดย มีค่าน้ำหนักองค์กรประกอบ เท่ากับ 97 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
 แสดงให้เห็นว่า แบบวัดความสั้น โดยของนักเรียนมัธยมศึกษาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความสอดคล้อง
 กับงานวิจัยของสุพัตรา เชิดกฤษ (2545) พบว่า ได้เกณฑ์ปกติท้องถิ่นของแบบวัดจริยธรรมสั้น โดย
 ของทั้ง 3 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะขดลวดเส้น โดย ลักษณะขดลวดรูปสี่เหลี่ยม โดย ลักษณะขดลวดรูปสี่เหลี่ยม โดย
 แบบสอบวัดจริยธรรมสั้น โดยมีความตรงเชิงโครงสร้างและความตรงเชิงเนื้อหา ค่าความเที่ยงของ
 แบบสอบวัดจริยธรรมสั้น โดย มีค่า 0.81 ซึ่งโมเดลการวัดความสั้น โดยที่พัฒนานั้นมีค่าน้ำหนัก
 องค์กรประกอบ ขดลวดรูปสี่เหลี่ยม โดยสูงที่สุด แสดงให้เห็นว่า ขดลวดรูปสี่เหลี่ยม โดย ถือได้ว่าเป็น
 องค์กรประกอบที่สำคัญเนื่องจากเป็นองค์กรประกอบที่มีการคิด วิเคราะห์และพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งของ
 ที่ได้รับมา พิจารณาความเหมาะสมตามฐานะของตน สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน
 (ชะลอ อุตกษานันท์, 2509 อ้างถึงใน สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2518; พุทธทาสภิกขุ, 2536; พระธรรมธีรราช
 มหามุนี (โฆดกญาณสิริ), 2532; พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2538; พระสัทธัมมโชติยะ
 ธรรมจาริยะ, 2545 อ้างถึงใน สิริวัฒน์ ศรีเครือคง, 2553; เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2534) ได้กล่าวว่า
 ขดลวดรูปสี่เหลี่ยม โดย ยินดีด้วยใจที่เสมอ การละจากความรู้สึกยินดีในสิ่งที่น่าพอใจ
 นำปรารถนาและในสิ่งที่ไม่น่าพอใจไม่นำปรารถนาซึ่งในทางพระเรียกว่า อิฏฐารมณ์และนิฏฐารมณ์
 รวมถึงการวางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์ต่าง ๆ ที่มากระทบ อันเป็นเรื่อง
 ของโลกธรรมความไม่เอนเอียงในจิตใจนี้ เกิดจากการพิจารณาด้วยปัญญาเพื่อให้เข้าใจทุกสิ่ง
 ตามความเป็นจริงตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ซึ่งยังสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญที่ให้สัมภาษณ์ สรุปได้
 ดังนี้ ขดลวดรูปสี่เหลี่ยม โดย ได้แก่ ยินดีตามสมควร ลักษณะความยินดีหรือพอใจเช่นนี้จัดได้ว่าเป็น
 สั้น โดยขั้นสุดยอด เพราะเป็นการรู้จักพอที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งการพิจารณาอย่างรอบด้าน
 กล่าวคือ พิจารณาทั้งในด้านวัตถุสิ่งของและความรู้สึกของตนเอง หมายความว่า เมื่อตนเองรู้สึก
 มีความสุขใจและพอใจในจำนวนวัตถุสิ่งของที่ตนเองมีแล้ว ตลอดทั้งเป็นการพิจารณาในด้านสังคม
 รอบข้าง คือ เมื่อตนเองสามารถรู้จักตนเองอย่างรอบด้านแล้ว ต่อไปก็สามารถเสียสละสิ่งของ
 ที่ตนเองมีจนสามารถทำให้คนอื่นในสังคมได้ประโยชน์จากสิ่งของที่สละออกไป ทั้งนี้ในส่วน
 ขดลวดรูปสี่เหลี่ยม โดยนั้นยังพึงให้พิจารณาใช้ของให้เหมาะสม ซึ่งถ้าสิ่งของที่ได้มาไม่เหมาะกับ
 ตนเองควรแบ่ง หรือสละสิ่งนั้นให้แก่คนอื่นที่เหมาะสมแก่เขา ซึ่งสอดคล้องกับ นักวิชาการหลายท่าน
 ได้แก่ พระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตโต) (2532); สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมธโร) (2539);
 พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2545) วิจิตร เกิดวิเศษ (2532) ได้เสนอแนวคิดของ ขดลวดรูปสี่เหลี่ยม โดย
 ไว้ว่า ยินดีตามที่เหมาะสมกับตนอันสมควรแก่ภาวะฐานะ แนวทางชีวิตและจุดหมายแห่งการบำเพ็ญ

กิจของตน กล่าวคือ กิจขุปรารถนาสิ่งของไม่สมควรแก่สมณะภาวะ หรือกิจขุบางรูปได้บังจยัสี่
ที่มีค่ามากเห็นว่าเป็นสิ่งสมควรแก่ท่านผู้ทรงคุณสมบัติน่านับถือ ก็นำไปมอบให้แก่ท่านผู้นั้น
ตนเองใช้สอยแต่สิ่งอันพอประมาณ หรือกิจขุบางรูปกำลังประพฤติวัตรขัดเกลาดตน ได้ของประณีต
มาก็สละให้แก่เพื่อนกิจขุรูปอื่น ๆ ตนเองเลือกหาของปอน ๆ มาใช้ หรือตนเองมีโอกาสจะได้ลาก
อย่างหนึ่งแต่รู้ว่าสิ่งนั้นเหมาะสมหรือเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อื่นที่เชี่ยวชาญถนัดสามารถด้านนั้น
ก็สละให้ลากถึงแก่ท่านผู้นั้น ตนรับแต่สิ่งที่เหมาะสมกับตน

1.2 โมเดลการวัดการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัย
พบว่า โมเดลการวัดการดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
มีค่าอยู่ระหว่าง 0.49-0.83 ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 องค์ประกอบย่อยที่ 1
ความพอประมาณ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 83 องค์ประกอบย่อยที่ 2 มิเหตุผล มีค่าน้ำหนัก
องค์ประกอบ เท่ากับ 67 องค์ประกอบย่อยที่ 3 มิภูมิคุ้มกันที่ดี มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 54
องค์ประกอบย่อยที่ 4 มิความรู้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 62 องค์ประกอบย่อยที่ 5 มิคุณธรรม
มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 49 องค์ประกอบย่อยที่ได้ค่าน้ำหนักมากที่สุด คือ ความพอประมาณ
เป็นองค์ประกอบแรกของหลักเศรษฐกิจพอเพียง แสดงให้เห็นว่า ส่วนใหญ่เข้าใจหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียงนั้นในความหมายของความพอประมาณ คือ พอเหมาะ พอดี ไม่มากไม่น้อย
เกินไปตามฐานะของตนสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหามิตร จิตปญโญ (2548) พบว่า ความรู้จัก
พอประมาณเป็นหลักการดำเนินชีวิตให้เกิดความพอเพียงอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรมอันเป็นหลัก
จริยธรรมที่ดีงามที่ปรากฏในตัวมนุษย์อันจะนำไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์ที่เป็นระดับ โลภียะ
(ความร่ำรวย ความสุขสบาย) และเป็นหลักนำไปสู่ความพ้นทุกข์ที่สูงสุด อันเป็น โลกุตตระ (นิพพาน)
ส่วนเศรษฐกิจพอเพียงได้เน้นระบบ โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกันระหว่างการผลิตกับ
การบริโภคบนพื้นฐานของการพึ่งตนเองระดับครอบครัวชุมชน และสังคมแล้วให้มนุษย์มีชีวิต
อยู่ในโลกอย่างสงบสุขไม่เดือดร้อน ในภาพรวมจะเห็นการสร้างจิตวิญญาณ โดยความยั่งยืน
แม้จะไม่สามารถพิสูจน์ได้โดยหลักวิทยาศาสตร์ก็ตามแต่จะเน้นที่ความพอดีและยั่งยืนอันเป็นแก่นแท้
ของความสมดุลของชีวิต และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของมณูญ มุกข์ประดิษฐ์ (2548) ได้สรุปว่า
การพัฒนาประเทศตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีรากฐาน
มาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้น จะทำให้สังคมและประเทศชาติ ดำเนินไปได้อย่างมั่นคง
ยั่งยืน มิภูมิคุ้มกัน มิฉลุสภาพและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

2. อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 2 เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของโมเดล
เชิงสาเหตุของความสัน โดยในกลุ่มนักเรียนมัธยมปลาย เมื่อใช้ตัวแปรเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวแปร
ผล ผลการอภิปรายในส่วนนี้แบ่งตามประเด็นที่ค้นพบ 2 ประเด็น คือ เมื่อใช้ตัวแปรความสันโดย

เป็นตัวแปรผล และเมื่อใช้ตัวแปรเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวแปรผลดังนี้

2.1 เมื่อใช้ตัวแปรความสัน โดยเป็นตัวแปรผล พบว่า การรู้เท่าทันสื่อ และการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน ส่งอิทธิพลทางตรงทางบวกต่อความสัน โดยของนักเรียนมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีขนาดอิทธิพลทางตรง (DE) เท่ากับ 0.82 และ 0.10 ตัวแปรทั้งสองส่งผลทางตรง ทางบวกต่อความสัน โดยของนักเรียนมัธยมศึกษา การรู้เท่าทันสื่อส่งผลทางตรง ทางบวกต่อความสัน โดยของนักเรียนมัธยมศึกษา แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่มีการรู้เท่าทันสื่อมากก็จะส่งผลต่อความสัน โดยของนักเรียนมัศึกษามากขึ้นตาม สอดคล้องกับงานวิจัยของ จขจรจิต บุญนาค (2555) ในการจะส่งเสริมให้วัยรุ่นตอนต้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ จึงควรพิจารณาถึงเพศ อายุ ลักษณะการอยู่อาศัย ความบ่อยครั้งของการเปิดรับสื่อ และช่วงเวลา ที่เปิดรับสื่อ นอกจากนี้ผู้ที่อยู่อาศัยร่วมกับวัยรุ่นตอนต้น ไม่ว่าจะเป็นพ่อ แม่ ญาติ มิตร สามารถช่วยส่งเสริมความคิดเห็นเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อให้กับวัยรุ่นตอนต้น ได้ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทัศไนย สุนทรวิภาต (2559) พบว่า การมีแบบอย่างจากเพื่อนสามารถทำนายปริมาณการเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตได้เป็นอันดับหนึ่ง นอกจากนี้ ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงสามารถทำนายเจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครได้เป็น อันดับหนึ่ง และเจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสามารถทำนายพฤติกรรมการใช้จ่ายตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาในเขต กรุงเทพมหานครได้เป็นอันดับหนึ่ง ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอดิสรณ์ อันสงคราม (2556) พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจกับบุคคลใกล้ชิดตัวเช่นเดิม หากแต่เปลี่ยนการสื่อสารระหว่างกันเป็นการสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดีย เปลี่ยนจากการพูดคุยเป็นการสื่อสารด้วยการส่ง ข้อความแทน กล่าวพูดคุยกันน้อยลง แต่พิมพ์ข้อความหากันแทนนั่นเอง กลุ่มตัวอย่างได้เสนอแนะว่า คนเราควรคุยกันให้มากขึ้น ลดการพิมพ์ข้อความผ่านโซเชียลมีเดีย และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sánchez-Valle (2017) ได้ศึกษา เรื่อง อิทธิพลของผู้ปกครองต่อการได้รับทักษะด้านอินเทอร์เน็ต ที่สำคัญ ผลการวิจัย พบว่า ระดับการศึกษาของเด็กเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถอย่างไรก็ตาม เมื่อพ่อแม่ยอมรับลักษณะที่จำกัดเกี่ยวกับการใช้อินเทอร์เน็ตจะมีผลดีต่อความสามารถที่เป็นอิสระ ผลการตั้งคำถามการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทและข้อจำกัดของผู้ปกครองเกี่ยวกับการใช้สื่อ เพื่อส่งเสริมการศึกษาของเด็ก ๆ เป็นสำคัญ

การคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน ส่งอิทธิพลทางตรงทางบวกต่อความสัน โดยของนักเรียนมัธยมศึกษาแสดงให้เห็นว่านักเรียนมัธยมศึกษาที่มีการคล้อยตามสังคมในกลุ่มเพื่อนที่ดี ก็จะส่งผลต่อความสัน โดยของนักเรียนมัศึกษามากด้วย แต่ในทางกลับกันถ้านักเรียนมัศึกษามีการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อนที่ไม่ดี ก็จะส่งผลต่อความสัน โดยของนักเรียน

น้อยลง สอดคล้องกับงานวิจัยของวิทยากร เชียงกุล (2552) และวิศิษฐ์ศักดิ์ ไทยทอง (2542) พบว่า อิทธิพลทางบวกว่า กลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อวัยรุ่นในทางบวกได้ ถ้ากลุ่มเพื่อนที่มีพัฒนาการ สุขภาพจิตที่ดีหรือค่อนข้างดี เด็กจะเลือกคบคนที่เข้ากันได้และมีอะไรคล้ายกัน การมีกลุ่มเพื่อน สนิทที่ดีจะช่วยให้เด็กวัยรุ่นมีพลังมากขึ้น มีแรงจูงใจในการใฝ่หาความสำเร็จและมีพฤติกรรม ที่สร้างสรรค์ได้มากขึ้น เพื่อนสนิทที่ดีจะเป็นตัวอย่างที่ดี และชักชวนกันให้คนในกลุ่มมีพฤติกรรม ทางสังคมที่เหมาะสมซึ่งส่งผลดีในแง่ความรู้สึก ส่วนอิทธิพลในด้านลบ คือ วัยรุ่นส่วนใหญ่ มีความต้องการอยากได้การยอมรับการแสดงความคิดเห็น การเข้าไปมีส่วนหนึ่งของกลุ่มเพื่อนสนิท เด็กวัยรุ่นที่รู้สึกโดดเดี่ยวถูกปฏิเสธจากกลุ่มเพื่อนจากครอบครัว มีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรม เสี่ยง หรือต้องการให้ตนเองเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อนอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนจะทำให้วัยรุ่นขาด การตัดสินใจที่ดี และดึงวัยรุ่นออกจากครอบครัวและล่อลวงไปสู่กิจกรรมที่เสี่ยงอันตราย สอดคล้อง กับทศไนย สุนทรวิภาต (2559) พบว่า การสื่อสารในครอบครัวแบบปกป้องสามารถทำนายปริมาณ การเปิดรับสื่อประเภทโทรทัศน์ของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ได้เป็นอันดับหนึ่ง ในขณะที่ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเองสามารถทำนายปริมาณการ เปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ได้เป็นอันดับหนึ่ง และการมีแบบอย่างจากเพื่อนสามารถทำนายปริมาณการเปิดรับ สื่ออินเทอร์เน็ตได้เป็นอันดับหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Raymore (1994) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยน รูปแบบของพฤติกรรมการใช้เวลาในช่วงเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาช่วงวัยรุ่นในมหาวิทยาลัย จนถึงช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยการมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงและการคงอยู่ ของรูปแบบพฤติกรรมการใช้เวลาตามช่วงวัยดังกล่าว ได้แก่ เพื่อนสนิทและผู้ปกครอง รูปแบบ การใช้เวลาที่ทำการศึกษา ได้แก่ ระดับของการมีส่วนร่วมและกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวร่างกาย กิจกรรม บันเทิง กิจกรรมที่บ้าน และกิจกรรมที่เสี่ยงอันตราย นักเรียนที่อยู่ในช่วงระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย จะเข้าร่วมกิจกรรมการใช้เวลาในเกณฑ์ต่ำและจะเปลี่ยนแปลง โดยเข้าร่วมกิจกรรม การใช้เวลาสูงขึ้น เมื่อเข้าเรียนในระดับวิทยาลัยและเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง เมื่อเข้าสู่ผู้ใหญ่ตอนต้น กล่าวคือ จะเข้าร่วมกิจกรรมการใช้เวลาน้อยลง และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยของ Feldman and Newcomb (1973) ได้สรุปความสัมพันธ์ของกลุ่มเพื่อนที่มีต่อนักศึกษาไว้ว่า เพื่อนสามารถให้ กำลังใจในเรื่องทั่วไป ซึ่งไม่สามารถหาได้จาก อาจารย์และชั้นเรียน เพื่อนร่วมกลุ่มสามารถ ช่วยเหลือเกื้อหนุนในด้านกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนและวิชาการได้ กลุ่มเพื่อนสามารถช่วย ทำให้นักศึกษามีความมั่นใจและพอใจในตนเองยิ่งขึ้น และเพื่อนยังช่วยทำหน้าที่ในการฝึกการเข้า สังคมแก่นักศึกษาและช่วยในการสร้างความสัมพันธ์ ส่วนตัวซึ่งจะส่งผลในการช่วยเหลือกัน ในระหว่างการทำงานได้

2.2 เมื่อใช้ตัวแปรเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวแปรผล พบว่า ความสั้นโดย ส่งอิทธิพลทางตรงทางบวกต่อการดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีขนาดอิทธิพลทางตรง (DE) เท่ากับ 0.94 แสดงให้เห็นว่า ความสั้นโดยกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ทั้งสองแนวคิดนี้จึงไม่สามารถแยกออกจากกันอย่างเด็ดขาดได้ แต่ในทางตรงกันข้ามกลับมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดและมีนัยสำคัญหรืออาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการพัฒนาแนวคิดสั้น โดยมาใช้ให้เหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงในบริบทของสังคม สอดคล้องกับความคิดของ อภิชาติ พันธ์เสน (2550) กล่าวไว้ว่า “คนไทยรู้จักเศรษฐกิจพอเพียงมานานแล้วในความหมายของสั้น โดย” ที่เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตไม่ทำให้ประมาทในการใช้ชีวิต ซึ่งสั้น โดยเป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิต ทำให้มีความเพียร มุ่งมั่นในการทำงาน ด้วยสติปัญญาที่ตนมี สั้น โดยจะเน้นการพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตเป็นสำคัญ ใช้ปัญญาในการแสวงหาเท่าที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเน้นที่ตัวบุคคลเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนักวิชาการ (พระมหาศิริวัฒน์ อริยเมธี, 2546 อ้างถึงใน เสาวพงษ์ ยมาพัฒน์, 2552; พระมหามิตร จิตปญโญ, 2548; มนูญ มุกข์ประดิษฐ์, 2548; พระมหาวิชา ญาณาวโร, 2554; เสาวพงษ์ ยมาพัฒน์, 2552) ที่มีประเด็นความเหมือนกันของแนวคิดทั้งสองนี้ ซึ่งแนวคิดทั้งสองมีความเชื่อมโยงสอดคล้องกัน อีกทั้งยังสามารถที่จะปรับเปลี่ยนไปมาได้ตามบริบทของสภาพแวดล้อมทางสังคมนั้น เป็นเป้าหมายที่มีหลายระดับ สั้น โดยยังเป็นธรรมะที่พระพุทธเจ้าได้สั่งสอนให้ระหว่างระบบเศรษฐกิจกับศาสนาระบบใดควรเป็นระบบนำ ระบบเศรษฐกิจนั้นถือว่ามีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าศาสนาเพราะเป็นเรื่องของการทำมาหากินในชีวิตประจำวัน และหากพิจารณาบริบทของสังคมปัจจุบันยิ่งทำให้มองเห็นชัดเจนว่าระบบเศรษฐกิจมีความโดดเด่นและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตมากขึ้น กล่าวคือ การพัฒนาตามหลักสั้น โดยมุ่งที่ตัวบุคคลเป็นสำคัญหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ พัฒนาตามหลักสั้น โดยใช้คนเป็นศูนย์กลาง โดยมีหลักคำสอนเน้นที่การแก้ปัญหาจากภายในเป็นการพัฒนาในด้านความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและคุณภาพทางจิตใจให้เกิดความสมดุลกับบริบทของสังคม (ปัจจัยภายนอก) เน้นทางด้านจิตใจของคนเป็นสำคัญ เศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ได้มุ่งพัฒนาแต่เรื่องของเศรษฐกิจแต่มุ่งถึงการพัฒนาคนเป็นหลักด้วยเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากลักษณะของความพอเพียงในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจะประกอบไปด้วย ความพอประมาณ การมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน นอกจากนั้นยังต้องมีเงื่อนไขที่สำคัญ คือ ความรู้และคุณธรรม เพื่อมุ่งพัฒนาการใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิต เป็นความสอดคล้องอีกหนึ่งของแนวคิดสั้น โดยและแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ที่มีความสั้น โดยควรเป็นผู้ที่พึ่งพาอาศัยตนเองและดำเนินชีวิต โดยใช้สติปัญญาเป็นตัวนำในการปฏิบัติกิจต่าง ๆ ซึ่งเมื่อกล่าวถึง

เศรษฐกิจพอเพียงก็ต้องใช้ปัญญาในการควบคุมความต้องการที่แท้จริง ต้องไม่เบียดเบียนตนเอง และเบียดเบียนผู้อื่น

3. อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อที่ 3 เพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดล อิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัว กลุ่มเพื่อนและการรู้เท่าทันสื่อ ที่ส่งผลต่อ ความสนใจของนักเรียนมัธยมศึกษา ผลการอภิปรายในส่วนนี้แบ่งตามประเด็นที่ค้นพบ 3 ประเด็น คือ 1) อิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัวกับการคล้อยตาม ทางสังคมในกลุ่มเพื่อน และ 2) อิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน กับการรู้เท่าทันสื่อ และ 3) อิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัวกับ การรู้เท่าทันสื่อ

3.1 อิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัวกับการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน (Interaction effect) มีอิทธิพลต่อความสนใจของนักเรียน มัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าครอบครัวมีความสำคัญในการปลูกฝัง ถ่ายทอด ความคิด และพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป และกลุ่มเพื่อนที่เขามามีบทบาทในการเป็นสมาชิกของสังคมมีแนวคิดและพฤติกรรมไปในทางดี ร่วมกันจะส่งเสริมให้มีพฤติกรรมที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของวิจัยของอรพินทร์ ชูชม (2547) ที่ได้ทำการวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของ เยาวชนไทย พบว่า การถ่ายทอดทางปัญญาสังคมและอารมณ์จากบิดามารดา มีอิทธิพลในทางบวก มากที่สุดต่อจิตสำนึกทางปัญญา รองลงมา คือ การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจาก เพื่อนและการควบคุมตนเองตามลำดับ ผลการวิจัยครั้งนี้ยังคงยืนยันถึงความสำคัญของบิดามารดา ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการถ่ายทอดทางสังคมในชีวิตของเด็กและเยาวชนวัยรุ่นที่มีความผูกพันกับ เด็กตั้งแต่ ประสบการณ์ชีวิตแรกเริ่มและยังคงความสำคัญนี้อย่างต่อเนื่องถึงแม้เด็กจะก้าวเข้าสู่ วัยรุ่นแล้วอิทธิพลจากบิดามารดาที่ยังไม่ได้ลดน้อยลง โดยเฉพาะผลจากงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า การที่บิดามารดาให้การอบรมสั่งสอนปลูกฝังและการเป็นตัวอย่างที่ดี ในการแสดงออกทางปัญญา สังคม-อารมณ์และความประพฤติ ที่เหมาะสมมีการประพฤติในการบริโภคการใช้เงินสิ่งของ เครื่องใช้ เวลาและทรัพยากรอย่างมีคุณค่าดูแลรักษาและแบ่งปันของส่วนรวมสาธารณสมบัติ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอรพินทร์ ชูชม (2554) ครอบครัวและเพื่อนเป็นสถาบันทางสังคมได้รับการกล่าวถึงโดยทั่วไปว่า มีอิทธิพลต่อคุณลักษณะและพฤติกรรมของเยาวชนอิทธิพลจากปัจจัย ครอบครัวและเพื่อนให้ครอบคลุมเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (จากบิดามารดาและเพื่อน) การสนับสนุนทางสังคม (จากครอบครัวและเพื่อน) การถ่ายทอดทางสังคมจากบิดามารดาและ

การเห็นแบบอย่างจากเพื่อนไว้ด้วยกันซึ่งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Seginer (2007) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ในครอบครัวของวัยรุ่นและเพื่อน: ความสำคัญของวัฒนธรรม พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในครอบครัวของวัยรุ่นชาวอาหรับและชาวรัสเซีย (Druze) มากขึ้นกว่าวัยรุ่นอิสราเอล ที่เติบโตขึ้นในสังคมที่อยู่ใกล้เคียง แต่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามเมื่อความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดี จึงทำให้วัยรุ่นอิสราเอลได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนมากกว่าวัยรุ่นอาหรับและชาวรัสเซีย (Druze) ซึ่งยังสอดคล้องกับ Hood (1993) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นฐานและความรับรู้ทาง ครอบครัวกับรูปแบบการใช้เวลาของเด็กวัยรุ่น โดยสมมติฐานว่า เด็กวัยรุ่นยังคงใช้ชีวิตอยู่กับ ครอบครัวและอิทธิพลของครอบครัว จะส่งผลต่อวิถีชีวิตของเขา โดยศึกษาถึงองค์ประกอบทางจิตวิทยาสำหรับเด็กวัยรุ่นกับความพึงพอใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมผลการวิจัย พบว่า มีความสัมพันธ์ ระหว่างเปอร์เซ็นต์ของการใช้เวลากับพื้นฐานและการรับรู้ทางครอบครัวองค์ประกอบทางจิตวิทยา 9 องค์ประกอบ สามารถนำมาเป็นองค์ประกอบ ในการวัดการใช้เวลาของเด็กวัยรุ่นและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Raymore (1994) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยน รูปแบบของพฤติกรรมการใช้เวลาในช่วงเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาช่วงวัยรุ่นในมหาวิทยาลัย จนถึงช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยการมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงและการคงอยู่ ของรูปแบบพฤติกรรมการใช้เวลาตามช่วงวัยดังกล่าว ได้แก่ เพื่อนสนิทและผู้ปกครอง รูปแบบการใช้ เวลาที่ทำการศึกษา ได้แก่ ระดับของการมีส่วนร่วมและกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวร่างกาย กิจกรรม บ้าน텅 กิจกรรมที่บ้าน และกิจกรรมที่เสี่ยงอันตราย นักเรียนที่อยู่ในช่วงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จะเข้าร่วมกิจกรรมการใช้เวลาในเกณฑ์ต่ำและจะเปลี่ยนแปลง โดยเข้าร่วมกิจกรรม การใช้เวลาสูงขึ้น เมื่อเข้าเรียนในระดับวิทยาลัยและเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง เมื่อเข้าสู่ผู้ใหญ่ตอนต้น กล่าวคือ จะเข้าร่วมกิจกรรมการใช้เวลาน้อยลง

3.2 อิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อนกับการรู้เท่าทันสื่อ (Interaction effect) มีอิทธิพลต่อความสนใจของนักเรียนมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแสดงให้เห็นว่าปัจจุบันเป็นยุคข้อมูลข่าวสาร ในการเสพสื่อต้องใช้ปัญญาในการพิจารณาวิเคราะห์สื่อที่เข้ามากระทบอย่างมีสติและปัญญา ในการเลือกรับข่าวสาร ใตร่ตรงและใช้ข้อมูลเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเกิดจากฐานความรู้ความคิด และ พฤติกรรมปฏิบัติเกี่ยวกับคุณประโยชน์ และ โทษของสื่อมีเกิดความระมัดระวังในการป้องกันและแก้ปัญหาจากการรับสื่อที่เข้ามากระทบ เพื่อนก็มีบทบาทต่อการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม ถ้าอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่มีการใช้สื่ออย่างพิจารณาถึงผลต่อการใช้สื่อในทางที่เหมาะสมด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของขจรจิต บุญนาค (2555) ได้ศึกษา เรื่อง ความคิดเห็นของวัยรุ่นตอนต้นต่อการรู้เท่าทันสื่อ พบว่า วัยรุ่นที่มีเพศ อายุ

ลักษณะการอยู่อาศัย ความบ่อยครั้งของการเปิดรับสื่อ และช่วงเวลาที่เปิดรับสื่อของวัยรุ่นตอนต้น ที่ต่างกัน ทำให้มีความคิดเห็นต่อการรู้เท่าทันสื่อแตกต่างกัน ดังนั้น ในการส่งเสริมให้วัยรุ่นตอนต้น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ จึงควรพิจารณาถึงเพศ อายุ ลักษณะการอยู่อาศัย ความบ่อยครั้งของการเปิดรับสื่อ และช่วงเวลาที่เปิดรับสื่อ นอกจากนี้ผู้ที่อยู่อาศัยร่วมกับวัยรุ่นตอนต้นไม่ว่าจะเป็นพ่อ แม่ ญาติ มิตร สามารถช่วยส่งเสริมความคิดเห็นเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ ให้กับวัยรุ่นตอนต้นได้ด้วย ยังสอดคล้องกับอนงค์นาฏ รัศมีเวียงชัย (2551) ได้ศึกษา เรื่อง การรู้เท่าทันสื่อ โฆษณาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในโรงเรียนชุมชนประชาธิปไตยวิทยาการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างโดยรวมมีระดับการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาตามรายสื่อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตในระดับมากที่สุด รองลงมาคือสื่อวิทยุ และสื่อหนังสือพิมพ์ ตามลำดับ โดยในส่วนสื่ออินเทอร์เน็ต กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นสื่อที่มีเนื้อหาเป็นภัยและอันตราย รวมทั้งขาดความน่าเชื่อถือ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอุติษา ครุฑะเสน (2556) ได้ศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน แบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยภายใน และปัจจัยส่งเสริม ทั้งนี้ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน มี 3 ปัจจัย ได้แก่ 1) การคิดวิจารณ์ 2) ความตระหนักในอิทธิพลของสื่อ และ 3) การรู้เท่าทันตนเอง ส่วนปัจจัยส่งเสริมที่มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชนพบว่ามี 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) กลุ่มเพื่อนและกลุ่มครู 2) การเปิดรับสื่อสร้างสรรค์และการใช้สื่อและเทคโนโลยีสื่ออย่างสร้างสรรค์ 3) การอ่านและ 4) สุนทรียภาพ และยังสอดคล้องกับ Martin (2018) การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า ร้อยละ 17 เริ่มใช้สื่อสังคมออนไลน์เมื่ออายุเก้าขวบหรืออายุน้อยกว่าร้อยละ 40 ยอมรับคำขอเป็นเพื่อนจากคนที่พวกเขาไม่รู้จักและร้อยละ 40 รายงานว่าพ่อแม่ของพวกเขาไม่ได้ติดตามการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเรียกร้องความต้องการของไซเบอร์-การศึกษาความมั่นคง นักเรียนระดับมัธยมศึกษาเหล่านี้รายงานว่าใช้สื่อสังคมออนไลน์น้อยที่สุดในการเชื่อมต่อกับเพื่อนแบ่งปันรูปภาพ และหาว่าคนอื่นกำลังทำอะไรอยู่ พวกเขาชี้ให้เห็นว่า Instagram (27%), SnapChat (25%) และ YouTube (25%) เป็นโซเชียลมีเดียมากที่สุด นักเรียนเหล่านี้มีความกังวลเกี่ยวกับสื่อทางสังคมเนื่องจากการโพสต์ที่ไม่เหมาะสม การแฮ็กกับความรู้สึกลึบปวดการขาดความเป็นส่วนตัวภาพที่ไม่เหมาะสม การกลั่นแกล้ง การคัดค้านและ การคัดลอก การศึกษานี้จะแจ้งให้ครูผู้บริหารผู้อำนวยการด้านเทคโนโลยีและ ผู้ปกครองใช้สื่อทางสังคมในการใช้งานของนักเรียน

3.3 อิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัวกับการรู้เท่าทันสื่อ ไม่มีอิทธิพลต่อความสนใจของนักเรียนมัธยมศึกษา แสดงให้เห็นว่า การถ่ายทอด

ทางสังคมภายในครอบครัวอาจจะไม่มีการถ่ายทอดทางการรู้เท่าทันสื่อเนื่องจากสื่อในปัจจุบัน เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hogan (2010) ได้ศึกษา เรื่อง ความคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงในสื่อสังคมออนไลน์การศึกษาสื่อสังคมออนไลน์มีความท้าทาย ที่คล้ายคลึงกันเนื่องจากการพัฒนาเครื่องมือใหม่อย่างรวดเร็วและเครื่องมือที่มีอยู่ได้รับการอัปเดต ตลอดเวลาด้วยคุณลักษณะนโยบายและแอปพลิเคชันใหม่ รวมทั้งใช้เครื่องมือหลายตัวพร้อม ๆ กันโดยไม่แสดงความชอบและพฤติกรรมใด ๆ มุมมองของสื่อสังคมออนไลน์มีการเปลี่ยนแปลง ไปอย่างรวดเร็ว ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Padilla-Walker (2012) ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ สื่อของครอบครัวและการเชื่อมต่อกับครอบครัว ครอบครัวมีการใช้สื่อที่เปลี่ยนแปลงอย่างมาก ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา พบว่า การใช้โทรศัพท์มือถือและการดูโทรทัศน์หรือภาพยนตร์เป็นสื่อ ที่พบมากที่สุดในการครอบครัว ซึ่งยังแสดงให้เห็นว่าการใช้โทรศัพท์มือถือในการครอบครัวการดูทีวีและ ภาพยนตร์และการเล่นเกมมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเชื่อมต่อในระดับที่สูงขึ้น ตรงกันข้าม การมีส่วนร่วมในเว็บไซต์เครือข่ายสังคมเกี่ยวข้องกับการเชื่อมต่อในระดับต่ำกว่าอย่างน้อย จากมุมมองของวัยรุ่น จะเห็นได้ว่าครอบครัวมีความสัมพันธ์การใช้สื่อที่เป็นเว็บไซต์เครือข่ายสังคม น้อย ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Davies (2012) การตอบสนองต่อการใช้สื่อเด็กในครอบครัว ที่มีพี่น้องและไม่มียุติ่ง: มุมมองการพัฒนาครอบครัว โดยทั่วไปแล้วพฤติกรรมทางสื่อในเชิงบวก ที่เกี่ยวข้องกับการครอบครัวในระยะก่อนหน้าครอบครัวที่มีพี่น้องและครอบครัวที่มีช่องว่างอายุมากขึ้น ในระยะห่างระหว่างพี่น้องและไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Coyne (2014) “เวลาในการสื่อ = เวลา ครอบครัว”: การใช้สื่อเชิงบวกในครอบครัวที่มีวัยรุ่น การใช้สื่อในครอบครัวโดยทั่วไปได้รับการ ตรวจสอบจากมุมมองที่แคบโดยมุ่งเน้นที่การเฝ้าติดตาม การใช้สื่อในเชิงบวกในครอบครัว ที่มีบุตรวัยรุ่น โดยการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สื่อในเชิงบวกที่หลากหลายและ ผลจากครอบครัวและวัยรุ่น พบว่า การใช้สื่อในเชิงบวกมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการทำงาน ของครอบครัวโดยทั่วไป (สำหรับเด็กหญิง) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง (สำหรับทั้งเด็กชายและ เด็กหญิง) และการเปิดเผยวัยรุ่นต่อบิดามารดา (สำหรับเด็กชาย) ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ครอบครัวใช้สื่อในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งเพื่อความบันเทิงการเชื่อมต่ออารมณ์การสนทนาข้อมูล และเอกสารประกอบ ผลลัพธ์ถูกกล่าวถึงในกรอบกว้างของทฤษฎีระบบครอบครัว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า การรู้เท่าทันสื่อ และการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน ส่งอิทธิพลทางตรงต่อความสันโดษ ส่วนการคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม และการถ่ายทอด

ทางสังคมภายในครอบครัวส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อความสันโดษ ดังนั้นการจะพัฒนาความสันโดษของนักเรียนมัธยมศึกษา ควรมีส่งเสริม พัฒนา การรู้เท่าทันสื่อ และการถ่ายทอดทางสังคมในกลุ่มเพื่อน การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม และการถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว เพื่อจะช่วยให้ นักเรียนมีการพัฒนาความสันโดษสูงขึ้น

1.2 จากผลการวิจัยพบว่าความสันโดษ ส่งอิทธิพลทางตรงต่อการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษา ส่วนการรู้เท่าทันสื่อ การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว และการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน ส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนมัธยมศึกษา ดังนั้นในการจะพัฒนาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนควรมี การส่งเสริมพัฒนา ความสันโดษ การรู้เท่าทันสื่อ การคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม การถ่ายทอดทางสังคมภายในครอบครัว และการคล้อยตามทางสังคมในกลุ่มเพื่อน เพื่อจะช่วยให้ นักเรียนมัศึกษามีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสูงขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาหลักเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมตัวอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์ต่อการการดำเนินชีวิตประจำวัน

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสันโดษ ของนักเรียนมัธยมศึกษา ผู้เขียนได้อ้างทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อยืนยันว่าผลการศึกษานี้สามารถอ้างอิงไปยังประชากรกลุ่มอื่น ๆ ได้นำความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ไปทดสอบใช้กับประชากรกลุ่มอื่น ๆ พร้อมกับทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม เพื่อหาตัวแปรที่ส่งผลต่อความสันโดษที่ทำให้โมเดลเชิงสาเหตุครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2.3 จากผลการวิจัย พบว่า โมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของความสันโดษ และการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ร้อยละ 81 และ 89 ตามลำดับ ดังนั้นโมเดลนี้จึงควรได้รับการพัฒนาต่อไป โดยอาจจะมีตัวแปรอื่น ๆ เพิ่มเติมจากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาโมเดลที่ส่งผลต่อความสันโดษและดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

2.4 ควรทำการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของ โมเดลเชิงสาเหตุของการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีความสันโดษเป็นตัวแปรส่งผ่านของนักเรียนมัธยมศึกษาเพื่อตรวจสอบว่าโมเดลเชิงสาเหตุของการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีความสันโดษเป็นตัวแปรส่งผ่านของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาหรือไม่

บรรณานุกรม

- กวิณวุฒิ กลั่นไพฑูรย์. (2546). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของนักศึกษา สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตพัฒนาระดับปริญญาตรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาระดับปริญญาตรี, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กวิสรา ทองดี. (2557). *การพัฒนากระบวนการรู้เท่าทันสื่อ โดยใช้ชุดฝึกอบรมแบบผสมผสานความจริงเรื่องการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาสำหรับเด็กและเยาวชน*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- เกศราพร บำรุงชาติ. (2550). *การศึกษาเชิงเปรียบเทียบสาเหตุของการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาทางโทรทัศน์ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับการคิดอย่างมีวิจารณญาณและระดับการตระหนักรู้ตนเองแตกต่างกัน*. ปริญญาโทการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เกษม วัฒนชัย. (2547). *เรียนรู้จากกระแสพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว: พระราชทานเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2546 ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- ขจรจิต บุญนาค. (2555). *ความคิดเห็นของวัยรุ่นตอนต้นต่อการรู้เท่าทันสื่อ*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- จรุงศักดิ์ บุญฤทธิ์. (2536). *การวิเคราะห์องค์ประกอบความสันโดษ ตามหลักสูตรพุทธ ศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จินดารัตน์ บวรวิหาร. (2548). *ความรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ต การประเมินความเสี่ยงและพฤติกรรมการป้องกันตัวเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวารสารสนเทศ, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จินตนา ต้นสุวรรณนนท์. (2551). *ผลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต*. วารสารพฤติกรรมกรรมศาสตร์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 14(1), 9-11.

- จินตนา ต้นสุวรรณนนท์ และปิยะนุช เพ็ชรรัตน์พิมล. (2552). *ปัจจัยทางจิตลักษณะส่วนบุคคล และปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนคูสิต*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนคูสิต.
- ฉกาจ ช่วยโต และดวงเดือน พันธมนาวิน. (2533). *ลักษณะทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการบวชในพุทธศาสนาของชายไทยในภาคใต้*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ชนัดดา ภูงษ์ทอง. (2551). *ความสัมพันธ์ระหว่างการดำรงชีพ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กับความสุขเชิงอัตวิสัยในเกษตรกร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยยศ เดชสุระ. (2557). *การพัฒนาโปรแกรมการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักไตรสิกขา เพื่อสร้างเสริมจิตสาธารณะ นักศึกษาปริญญาบัณฑิต. คุษุณินพนธ์ครุศาสตรคุษุณินพนธ์, สาขาวิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- ชัยยะวัฒน์วิบูลสวัสดิ์. (2550). *เศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่ “ทฤษฎี” เศรษฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชูลิพร เชาวศักดิ์โสภาคย์. (2541). *การเปิดรับสื่อ การรับรู้เกี่ยวกับสังคมตะวันตกและการใช้ชีวิตแบบสังคมตะวันตกของวัยรุ่นไทยในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวารสารสนเทศ, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูศรี เลิศรัตน์เดชากุล. (2547). *การศึกษาและพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบิคามารดาในสังคมไทย*. คุษุณินพนธ์การศึกษาคุษุณินพนธ์, สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชูศรี สุวรรณ. (2552). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับครู มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนบน*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2541). *การศึกษาความเป็นไปได้ของธุรกิจชุมชน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพงษ์ กระจำง. (2545). *การเลียนแบบพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศแบบรักร่วมเพศชายของเยาวชนที่ปรากฏในรายการละครโทรทัศน์*. วิทยานิพนธ์นิเทศมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิเทศศาสตร์ธุรกิจ, คณะนิเทศศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- ดวงเดือน พันธุมนาวิน, อรพินทร์ ชูชม, และสภาพร ลอยด์. (2529). *การควบคุมอิทธิพลสื่อมวลชนของครอบครัวกับจิตลักษณะที่สำคัญของเยาวชน*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2550). *รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมในประเทศและต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณภาพ สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์กรมหาชน).
- ทัตไฉย สุนทรวิภาต. (2559). การใช้สื่อและพฤติกรรมการใช้จ่ายตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ของนักศึกษามหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร. *BU Academic Review*, 15(1), 137-155.
- ชนกฤต ทูริสุทธิ. (2555). ดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 4(1), 210-220.
- ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. (2545). *สถาบันครอบครัวกับความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ..
- ธำวีวรรณ เทียมเมฆ. (2551). *ผลของกลุ่มจิตวิทยาพัฒนาตนและการให้คำปรึกษาแนวพุทธที่มีต่อความสันโดษของนักศึกษามหาวิทยาลัย*. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2537). *ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น (LISREL): สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บรรจง หมายมั่น. (2518). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัปปริสธรรมกับสันโดษเพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาบุคลิกภาพธรรมาธิปไตย*. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชามัธยมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- บุญเรียม ทะไกรราช. (2551). *ความรู้ ความเข้าใจ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชวมงคลพระนคร*. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาธุรกิจศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- ประเวศ วะสี. (2541). *ปาฐกถาป้วย อึ้งภากรณ์ ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและศีลธรรม*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ประเวศ วะสี. (2542). *เศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางประชาคม: แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจและสังคม*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ปิ่น มุทุกันต์. (2502). *มงคลชีวิต ภาค 3*. พระนคร: คลังวิทยา.

- ปิ่น มุกกันต์. (2506). *มงคลชีวิตภาคที่ 3*. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- แปลก สนธิรักษ์. (2506). *พจนานุกรม บาลี-ไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ผจงจิต อินทสุวรรณ. (2547). *การวิจัยและพัฒนาพฤติกรรมกรรมการบริโภคด้วยปัญญาของเยาวชน*.
กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พรทิพย์ เย็นบก. (2547). *การพัฒนาองค์ความรู้การรู้เท่าทันสื่อ (Media literacy): แนวคิด หลักการ และกรณีศึกษา การรู้เท่าทันสื่อเพื่อสุขภาพ*. กรุงเทพฯ: โครงการการพัฒนาองค์ความรู้ การสื่อสารเพื่อสุขภาพ.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุญชัย. (2550). *จิตวิทยาครอบครัว* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- พระขวัญเมือง สุหะ. (2546). *พุทธศาสนากับลัทธิบริโภคนิยม ศึกษาเปรียบเทียบเศรษฐศาสตร์ แนวพุทธกับเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระธรรมธีรราชฆาต (โชค ญาณสิทธิ์). (2532). *หลักปฏิบัติ สมณะ-วิปัสสนากรรมฐาน*.
กรุงเทพฯ: กองทุนมูลนิธิพระธรรมธีรราชฆาต.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2538). *การพัฒนาจริยธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2540). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 9).
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2543). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยจิตวิทยาแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2545). *ธรรมะกับการทำงาน* (ครั้งที่ 7) กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *พุทธธรรม* (ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2548). *เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ*. (ครั้งที่ 9). ม.ป.ท..
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2557). *ความสุข 5 ชั้น*. เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=g89DGG7exyI>
- พระพุทธรูปเถระ. (2527). *คัมภีร์รูปสัทธา นิรุกติศาสตร์ภาษาบาลี*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- พระไพศาล วิสาโล. (2545). *เส้นโค้งแห่งความสุข สดับทุกข์บริโภคนิยม*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- พระมหาจรัญ วิจารณ์เมธี (นิลาพันธุ์). (2541). *การศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องสั้น โดยในพระพุทธศาสนาเถรวาท*. ปรินญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหามิตร ฐิตปญฺโญ. (2548). *ศึกษาเปรียบเทียบความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนากับหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตฺโต). (2532). *เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป.
- พระวิทยา ญาณสาโร. (2554). *การศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมชาย ฐานวุฑฺโฒ. (2528). *มงคลชีวิต ฉบับ ธรรมทายาท เล่ม 2*. กรุงเทพฯ : นิงไวเด็กการพิมพ์.
- พระสาสนโสภณ (สุวฑฺฒโน). (2513). *สันโดษ (ธรรมบรรณาการในพระราชทานเพลิงศพ พ.ต.ต. พจน์ ศรีศกุน)*. ม.ป.ท..
- พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์. (2549). *การใช้การสร้างตัวชี้วัดเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียง โดยเปรียบเทียบกับพุทธเศรษฐศาสตร์*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาส. (2536). *สันโดษไม่เป็นอุปสรรคแก่การพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. (2542). *แนวคิดทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง: มิติใหม่ทางจริยธรรมของการพึ่งพาตนเองเพื่อความอยู่รอดตามรอยพระยุคลบาท*. *วารสารสุโขทัยธรรมาธิราช*, 12 (3).
- มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. (2548). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2533). *มังคลัตถที่ปณีแปล เล่ม 4* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2538). *สุยารมฺมสูตร เติปฏิภมฺ เล่มที่ 4, 12, 20, 25, 26 และ 34* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2544). *พระไตรปิฎกแปลภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- รัชนีกร เศรษฐโฐ. (2528). *สังคมวิทยาชนบท*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

รัตใจ เปี้ยแก้ว. (2545). *ปัจจัยทางครอบครัวที่มีผลต่อความสามารถทางอารมณ์ของวัยรุ่นตอนต้น*.

กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นามมีบุ๊คส์.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2538). *เทคนิคทางการวิจัยทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 5).

กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

วราภรณ์ บุรานนท์. (2553). *ทักษะชีวิต ความเชื่ออำนาจควบคุมตนเอง การสนับสนุนทางสังคม*

และพฤติกรรม การพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของชาวบ้านในอำเภอ

เกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยา

ชุมชน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วศิน อินทสระ. (2527). *หนังสือเรียนวิชาสังคม (พระพุทธศาสนา) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา*

ปีที่ 6. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.

วัชรภรณ์ เฟ่งจิตต์. (2543). *ความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมทางวัตถุกับความพึงพอใจในชีวิต:*

การศึกษา เปรียบเทียบระหว่างผู้ปฏิบัติศาสนกิจตามแนวสันตอ โศก ผู้เป็นสมาชิกสโมสร

โรตารี และพนักงานทั่วไปในองค์การขนาดใหญ่ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

วันจร จะนุ. (2545). *เศรษฐกิจพอเพียงในทัศนะจริยศาสตร์และปรัชญาสังคม*. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

วิจิตร เกิดวิศิษฐ์. (2532). *หนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส.305-306 โลกของเรา*

(พระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ:

ไทยวัฒนาพานิช.

วิทยา เชียงกูล. (2555). *จิตวิทยาวัยรุ่น: ก้าวข้ามปัญหาและพัฒนาศักยภาพด้านบวก*. กรุงเทพฯ:

สายธาร.

วิทยากร เชียงกูล. (2552). *จิตวิทยาวัยรุ่น: ก้าวข้ามปัญหาและพัฒนาศักยภาพด้านบวก*. กรุงเทพฯ:

สายธาร.

วิไลลักษณ์ ทองคำบรรจง. (2553). *ปัจจัยเชิงเหตุผลและผลของพฤติกรรมคิดเนื้ตของนักเรียน*

ชั้นมัธยมศึกษา ช่วงชั้นที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์คุณฎี

บัณฑิต, สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ.

- วิศิษฐ์ศักดิ์ ไทยทอง. (2542). *พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของวัยรุ่น*. เชียงใหม่: ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2545). *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย (เล่ม 2 วัยรุ่น-วัยสูงอายุ) (พิมพ์ครั้งที่ 8)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศุภวิชญ์ จันทิพย์วงษ์. (2548). *พฤติกรรมการประหยัดของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ในสถานศึกษาอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาและการแนะแนว, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สกล พรหมสิน. (2546). *ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของประชาชน ตำบลหงส์เจริญ อำเภอท่าแซะจังหวัดชุมพร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2516). *พระพุทธศาสนากับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2533). *สันโดษ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ). (2520). *ศีล สันโดษ (อนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นางแลล้ม ประทุมวงศ์)*. ม.ป.ท..
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมโร). (2539). *มงคลยอดชีวิต (ฉบับสมบูรณ์)*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระมหาสังฆราช (จวน). (2506). *มงคลในพระพุทธศาสนา (พิมพ์ฉลองในงานอายุครบ 60 ปี หลวงอรรถปริชา ชนูปการ)*. ม.ป.ท..
- สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระมหาสังฆราช (จวน). (2540). *ธรรมคดี (อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายบุญส่ง ชัยกิตติศิลป์)*. ม.ป.ท..
- สมพร เทพสิทธิ์า. (2549). *การเดินทางรอยพระยุคลบาท เศรษฐกิจพอเพียง ช่วยแก้ปัญหาความยากจนและการทุจริต (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- สายฝน จันทะพรหม. (2546). *อิทธิพลของครอบครัวและกลุ่มเพื่อนที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นตอนปลาย ศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณี นักศึกษาชาย-หญิง ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์รังสิต)*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2549). *หลักการเสริมสร้างคุณธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (2556). *100 เรื่องน่ารู้ ผู้บริโภคสื่อวิทยุ-โทรทัศน์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: 21 เช่นจู้.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). *เศรษฐกิจพอเพียง คืออะไร*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). *จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง...สู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: เพชรรุ่งการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2544). *วัฒนธรรมเสวนา พระธรรมปิฎก ประเวศ วะสี เอกวิทย์ ณ ถลาง ณ วัดญาณเวศกวัน*. กรุงเทพฯ: ภัคชรรส.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). *การมีการใช้คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ*. เข้าถึงได้จาก <http://service.nso.go.th/nso/web/statseries/statseries22.html>
- สิริวัฒน์ ศรีศรีรอดง. (2553). *พุทธศาสตร์วิถีแห่งความสุข*. กรุงเทพฯ: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุชิน เพ็ชรภักย์. (2518). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสันโดษและอิทธิบาทสี่ เพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาบุคลิกภาพธรรมชาติไปดย*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- สุชีพ ปุญญานภาพ. (2541). *พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนา ไทย-อังกฤษ อังกฤษ-ไทย (พิมพ์ครั้งที่ 8)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สุนทร ชนศิลป์พิชิต. (2551). *ความเข้าใจเรื่องความสันโดษในพระพุทธศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่เข้าค่ายคุณธรรม*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุพัตรา เชิดกฤษ. (2545). *การสร้างแบบสอบวัดจริยธรรมสันโดษโดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ โนนไทย จังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาวัดและประเมินผลการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- สุภาณี แก้วมณี. (2547). *การศึกษาการรู้เท่าทันสื่อหนังสือพิมพ์: กรณีศึกษานักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2544). *เบื้องพระยุคลบาท*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2551). 209 คำสอนพ่อเศรษฐกิจพอเพียง หนังสือเฉลิมพระเกียรติเฉลิมฉลอง
พระชนมายุ 81 พรรษา. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม.
- สุรยทธิ์ จุฑานนท์. (2549). คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี. กรุงเทพฯ: สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2518). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ขั้นตอน-โครงสร้าง กับสัน โศภิต เพื่อเป็น
แนวทางในการค้นหาบุคลิกภาพธรรมชาติ. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขา
วิชาจิตวิทยาสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวิมล ติรภานนท์. (2555). การวิเคราะห์ตัวแปรพหุในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2534). สูตรสำเร็จแห่งชีวิต (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- เสาวพงษ์ วัฒนาพัฒน์ (2552). การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดสัน โศภิตในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับ
แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสน
ศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ไสว สดใส. (2517). การศึกษาความสัมพันธ์บุคลิกภาพสัน โศภิต ความเกรงใจ และผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียน. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, การบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- อดิสรณ์ อ้นสงคราม. (2556). ผลกระทบจากการใช้สื่อ โซเชียลมีเดียของคนวัยทำงาน
ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
- อนงค์นาฏ รัศมิ์เวียงชัย. (2551). การรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ใน โรงเรียน
ชุมชนประชาธิปไตยวิทยาการ. กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์และสื่อมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิชัย พันธเสน. (2546). การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมขนาดกลาง
และเล็ก. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อภิชัย พันธเสน. (2549). สังเคราะห์องค์ความรู้ เศรษฐกิจพอเพียง (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อภิชัย พันธเสน. (2550). สังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ:
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อภิชัย พันธเสน. (2547). พุทธเศรษฐศาสตร์ วัฒนนาการ ทฤษฎีการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขา
ต่าง ๆ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

- อภิภูวัฒน์ โพธิ์สถาน. (2551). การส่งเสริมศักยภาพของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนบ้านท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 29(1), 27-38.
- อรนุช สุขมี. (2556). ผลของกลุ่มจิตวิทยาพัฒนาตนและการปรึกษาแนวพุทธที่มีต่อความสั้น โดย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนปักษงชัยประชานิรมิต จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- อรพินทร์ ชูชม. (2547). การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและ คุณภาพ ชีวิตของเยาวชนไทย. กรุงเทพฯ: งานวิจัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรพินทร์ ชูชม และอัจฉรา สุขารมณ. (2543). การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิง โครงสร้างของ แรงจูงใจภายใน: ปัจจัยที่สัมพันธ์กับแรงจูงใจภายใน. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรม ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรพินทร์ ชูชม. (2554). ปัจจัยเชิงเหตุและผลของภูมิคุ้มกันทางจิตของเยาวชน. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรรถพล อุตายพันธ์. (2551). ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง: ประสบการณ์ตรง จากชาวบ้าน ในจังหวัดราชบุรี. ม.ป.ท..
- อรสุดา เจริญรัต. (2543). การเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้ การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย. วิทยานิพนธ์การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์, สาขาวิชา พัฒนศึกษาศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2544). สร้างความฉลาดให้ลูกคุณ. กรุงเทพฯ: ชันตำการพิมพ์.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2544). จิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ชันตำการพิมพ์.
- อุติชยา ครุฑะเสน. (2556). แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน กลุ่มมนุษยศาสตร์. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*, 3(6).
- เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์. (2540). การวิเคราะห์ระดับมีเดียลิตเตอร์เชิของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรวิทยาคณะศึกษาศาสตร์, สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสาร การศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Antaramian, S. (2015). *The importance of very high life satisfaction for students' academic success*. Retrieved from <https://eric.ed.gov/?id=EJ1168646>
- Bollen, K. A. (1989). *Structure equations with latent variables*. New York: John Wiley & Sons.

- Buckingham, D. (2005). *Media literacy*. Retrieved from [www.medienpaed.com/05-1/Backingham 05-1.pdf](http://www.medienpaed.com/05-1/Backingham%2005-1.pdf).
- Buckingham, D. (2003). *Media education: Literacy learning, and contemporary culture*. UK: Polity.
- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis* (2nd ed.). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Coyne, S. M. (2014). *A friend request from dear old dad: Associations between parent-child social networking and adolescent outcomes*. Utah: Brigham Young University.
- Davies, J. J. (2012). Developing high relational support services for individuals with long term mental health needs: scheme description and service evaluation. *Mental Health and Social Inclusion*, 16(1), 31-40.
- Feldman, K. A., & Newcomb, T. (1973). *The impact of college on students (Vols. I and II)*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Friedrichs, H. (2015) Media-educational habitus of future educators in the context of education in day-care centers. *Journal of Media Literacy Education*, 7(1), 18 -34.
- Gentile, D. A. (2012). Do you see what i see? Parent and child reports of parental monitoring of media. *Family Relations*, 61(3), 470-487.
- Gini, G. (2008). Associations among overt and relational victimization and adolescents' satisfaction with friends: The moderating role of the need for affective relationships with friends. *Journal of Youth and Adolescence*, 37(7), 812-820.
- Goswami, H. (2012). Social relationships and children's subjective well-being. *Social Indicators Research*, 107(3), 575-588.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R.E., & Tatham, R. L. (2006). *Multivariate data analysis* (6th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Harvey, S. (2000). Family assessment measure (FAM) and process model of family functioning. Retrieved from <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1467-6427.00146>
- Hayes, A. F. (2018). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach* (2nd ed.). New York: The Guilford.

- Hobbs, R. (1996). *Expanding the concept of literacy*. Retrieved from http://jcp.proscenia.net/publications/articles_mlr/hobbs/expanding.html
- Hogan, B. (2010). Persistence and Change in Social Media. *Bulletin of Science, Technology & Society*, 30(5), 309-315.
- Hood, C. D. (1993). Family functioning and adolescent leisure patterns. *Dissertation Abstracts International*, 53(9).
- Kline, P. (2000). *The handbook of psychological testing* (2nd ed.). London: Routledge.
- Lavallee, L. F. (2007). Development of the contentment with life assessment scale (CLAS): Using daily life experiences to verify levels of self-reported life satisfaction. *Social Indicators Research*, 83(2), 201-244.
- María, S. V. (2017). Parent's influence on acquiring critical internet skills. *Media Education Research Journal Comunicar*, 53.
- Mariano, R. & Ruut, V. (2011). *Social Indicators Research*, online since October. London: Springer Science Business Media.
- Martin, F. (2018). Middle school students' social media use. *Educational Technology & Society*, 21(1), 213-224.
- Nielsen, L. (2014). Using social media to engage students and families. *Educational Horizons*, 92, 16-20.
- Padilla, W. (2012). Getting a high-speed family connection: Associations between family media use and family connection. *Family Relations*, 61(3), 426-440.
- Potter, W. J. (2004). *Theory of media literacy: A cognitive approach*. California USA: Sage.
- Potter, W. J. (2014). *Media literacy* (7th ed.). London: Sage.
- Raymore, L. A. (1994). The tradition from adolescence to young adulthood: Predictors of leisure behavior. *Dissertation Abstracts International*, 56(2), 702.
- Robert, A. B. (1977). *Individual determinants of aggression: Personality attitudes and genes human aggression*. Retrieved from https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4615-7195-7_5
- Sahin, C. (2017). The predictive level of social media addiction for life satisfaction: A study on university students. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 16(4), 120-125.

- Sánchez, V. (2017). Parent's influence on acquiring critical internet skills. *Commencer: Media Education Research Journal*, 25(53), 103-111.
- Schermelleh, E., & Muller, M. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research*, 8(2), 23-74.
- Seginer, R. (2007). Adolescent family and peer relationships: Does culture matter?. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 11(6), 83-99.
- Silverblatt, A. (1995). *Media Literacy: Key to Interpreting Media Messages*. Westport, CT: Praeger.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (1996). *Using multivariate statistics* (3rd ed.). New York: Harper Collins.
- Thoman, E., & Jolls, T. (2003). Literacy For the 21st Century: An Overview & Orientation Guide To Media Literacy Education. Retrieved from http://www.medialit.org/sites/default/files/01_MLKOrientation.pdf
- Xie, Q. (2016). Personality and parenting style as predictors of life satisfaction among Chinese secondary students. *Asia-Pacific Education Researcher*, 25(3), 423-432.
- Yuehai, J. (2011). *Architecture analysis and block design in modern communication radio transceivers*. Alabama: Auburn.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่องความสนใจของเยาวชนไทย: การตรวจสอบความเที่ยงตรงของโมเดลและ
การทดสอบอิทธิพลปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกลุ่มเพื่อนและการรู้เท่าทันสื่อ

แบ่งแบบสอบถาม ออกเป็น 7 ตอน คือ

1. ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป
2. ข้อคำถามเกี่ยวกับการคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม
3. ข้อคำถามเกี่ยวกับการถ่ายทอดทางด้านครอบครัว
4. ข้อคำถามเกี่ยวกับความคล้อยตามทางสังคม
5. ข้อคำถามเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ
6. ข้อคำถามเกี่ยวกับ ความสนใจ โดย
7. ข้อคำถามเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขอความร่วมมือนักเรียนให้ข้อมูล โดยตอบแบบสอบถามนี้ตามความเป็นจริง ที่เกิด
ขึ้นกับนักเรียนมากที่สุด ทั้งนี้ข้อมูลของนักเรียนจะไม่ถูกนำมาเปิดเผยเป็นรายบุคคล และไม่มี
ผลกระทบต่อการเรียนแต่ประการใด

ขอขอบคุณนักเรียนที่ให้ความร่วมมือในการตอบคำถามครั้งนี้อย่างยิ่ง

ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง: กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หรือเติมค่าลงในช่องว่างที่กำหนดให้ตามความเป็นจริงและกรุณาตอบคำถามทุกข้อมิฉะนั้นจะถือว่าแบบสอบถามชุดนี้ไม่สมบูรณ์และนำไปใช้ไม่ได้

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุปี
3. ระดับมัธยมศึกษา ปีที่4 ปีที่5 ปีที่6
4. เกรดเฉลี่ยสะสม.....
5. จำนวนสมาชิกในครอบครัว (รวมผู้ตอบแบบสอบถาม)คน
6. รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือนประมาณบาท (รวมรายได้ของทุกคน)
7. รายจ่ายต่อเดือนบาท (เฉพาะนักเรียน)
8. พักอาศัยอยู่กับ บิดามารดา ญาติพี่น้อง เพื่อน หอพัก อื่น ๆ (โปรดระบุ)
9. สถานภาพของบิดา-มารดา
 อยู่ด้วยกัน แยกกันอยู่ หม้าย/ หย่าร้าง อื่น ๆ (โปรดระบุ)
10. การศึกษาของบิดา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา
 อนุปริญญา/ ปริญญาตรี ปริญญาโท/ ปริญญาเอก
11. การศึกษาของมารดา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา
 อนุปริญญา/ ปริญญาตรี ปริญญาโท/ ปริญญาเอก
12. อาชีพของบิดา
 1. เกษตรกรรม 2. รับจ้าง/ช่างกรรมกร
 3. รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ 4. ค้าขาย
 5. อื่น ๆ ระบุ.....
13. อาชีพของมารดา
 1. เกษตรกรรม 2. รับจ้าง/ ช่างกรรมกร
 3. รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ 4. ค้าขาย
 5. อื่น ๆ ระบุ.....

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการคิดแบบคุณค่าแท้ - คุณค่าเทียม

คำชี้แจง: โปรดอ่านข้อความที่ให้ไว้ที่ละข้อแล้วพิจารณาว่าข้อความนี้ตรงกับความรู้สึกความคิด และการปฏิบัติของท่านมากน้อยเพียงใดโดยกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง “จริง” “ค่อนข้างจริง” “ไม่แน่ใจ” “ค่อนข้างไม่จริง” หรือ “ไม่จริง” เพียงช่องเดียวในแต่ละข้อ

ข้อคำถาม	ความรู้หรือความคิดและการปฏิบัติตน				
	จริง	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง
1. ถึงแม้ใคร ๆ จะพูดว่าเครื่องแต่งกายของฉันเซย แต่ฉันก็ไม่ถือ เพราะฉันว่า เครื่องแต่งกายเป็นสิ่งที่ช่วยปกปิดร่างกาย.....
2. ฉันซื้อเสื้อผ้าใหม่ทุกครั้งเมื่อฉันจะไปงานเลี้ยง.....
3. ฉันเห็นเพื่อนมีกระเป๋าใหม่ ฉันจะอ้อนวอนให้แม่ซื้อให้ใหม่และแพงกว่าของเพื่อน.....
4. ฉันมองถึงคุณค่าทางโภชนาการฉันจึงเลือกดื่มน้ำเปล่าหรือน้ำผลไม้มากกว่าน้ำอัดลม.....
5. ฉันซื้ออาหารและขนมที่ร้านสะดวกซื้อไปกินโรงเรียนเป็นอาหารเที่ยง.....
6. ฉันไม่ยอมให้เพื่อนมาเล่นที่บ้านเพราะบ้านหลังเล็ก
7. ฉันอยากผิวขาวสวยฉันจึงไปซื้อวิตามินหรืออาหารเสริมมารับประทาน.....
8. ถึงเพื่อนจะล้อฉันว่า “ผิวเหมือนสำลีเม็ดใน” ฉันก็พอใจในสีผิวของฉัน.....
9. ช่วงใกล้สอบฉันจะต้องอ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวสอบ.....
10. ในงานเลี้ยง ฉันจะดักอาหารแก่พ่อบุญเพื่อไม่ให้เพียงพอกับความต้องการทางร่างกาย...

ข้อความ	ความรู้หรือความคิดและการปฏิบัติตน				
	จริง		จริง		จริง
11. ฉันใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการทำงานและค้นหาข้อมูลมากกว่าเล่นเกม.....
12. ฉันเห็นเพื่อนมีรถใหม่มาส่งโรงเรียนฉันจึงขอให้พ่อกับแม่ฉันออกรถใหม่บ้าง.....

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยทางด้านครอบครัว

คำชี้แจง: โปรดอ่านข้อความที่ให้ไว้ที่ละข้อแล้วพิจารณาว่าข้อความนี้ตรงกับความรู้สึกรู้สึกความคิด และการปฏิบัติของท่านมากน้อยเพียงใด โดยกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง “จริง” “ค่อนข้างจริง” “ไม่แน่ใจ” “ค่อนข้างไม่จริง” หรือ “ไม่จริง” เพียงช่องเดียวในแต่ละข้อ

ข้อคำถาม	ความรู้หรือความคิดและการปฏิบัติตน				
	จริง		จริง		จริง
1. พ่อแม่ของฉันแนะนำให้ฉันตั้งสติให้รอบคอบ ก่อนที่จะทำอะไร.....
2. พ่อแม่ให้อิสระแก่ฉัน ในการคิดและการกระทำต่าง ๆ
3. พ่อแม่ของฉันเชื่อมั่นกับคำว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว”.....
4. พ่อแม่ของฉันมีความพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ถึงจะมีบ้านหลังไม่ใหญ่ก็ตาม.....
5. พ่อแม่ของฉันใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า.....
6. พ่อแม่ของฉันชอบตักบาตรตอนเช้า.....
7. พ่อแม่ของฉันทำงานนอกบ้านและเมื่อมีเวลาว่างท่านมักจะพาฉันปลูกผักสวนครัวไว้รับประทาน.....
8. พ่อแม่ของฉันมีบัญชีรายจ่ายของครอบครัว
9. พ่อแม่ของฉันร่วมในการแก้ปัญหาหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว.....
10. พ่อแม่ของฉันไม่สามารถระงับสติอารมณ์ได้เมื่อเกิดปัญหาหรือขัดแย้งขึ้นในครอบครัว...
11. ฉันเห็นว่าพ่อแม่ของฉันทำงานรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่.....

ข้อคำถาม	ความรู้หรือความคิดและการปฏิบัติตน				
	จริง		จริง		จริง
12. พ่อแม่ของฉันค่าฟันอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยไม่สัมเล็ก.....
13. พ่อแม่ของฉันเห็นว่าความสุขส่วนใหญ่ เกิดจากการมีทรัพย์สินเงินทองมาก ๆ

ตอนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยกลุ่มเพื่อน

คำชี้แจง: โปรดอ่านข้อความที่ให้ไว้ที่ละข้อแล้วพิจารณาว่าข้อความนี้ตรงกับความรู้สึกความคิด และการปฏิบัติของท่านมากน้อยเพียงใดโดยกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง “จริง” “ค่อนข้างจริง” “ไม่แน่ใจ” “ค่อนข้างไม่จริง” หรือ “ไม่จริง” เพียงช่องเดียวในแต่ละข้อ

ข้อคำถาม	ความรู้หรือความคิดและการปฏิบัติตน				
	จริง	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง
1. ฉันและเพื่อนไม่ใส่ใจอารมณ์และความรู้สึกของคนอื่น
2. ฉันและกลุ่มเพื่อนถือคติว่า “ของตนเองต้องรักษาให้ดีที่สุดของส่วนรวมใช้อย่างไรก็ได้”.....
3. ฉันและเพื่อนมักพูดหรือทำอะไรไม่คิดหรือไตร่ตรองให้รอบคอบ.....
4. ฉันและกลุ่มเพื่อนมักใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับกิจกรรมบันเทิง เช่น เล่นเกมส์ ดูหนัง ฟังเพลง มากกว่าการดูหนังสือเรียน.....
5. ฉันชอบแต่งตัวและการพูดจาเลียนแบบกลุ่มเพื่อน.....
6. ฉันและกลุ่มเพื่อนมักโทรคุยกันเป็นเวลานาน ๆ โดยไม่สนใจว่าเป็นเวลาใด เช่น ใกล้สอบ ตอนดึก ๆ
7. ฉันและกลุ่มเพื่อนมักใช้สิ่งของต่าง ๆ เหมือนกัน เช่น เสื้อ รองเท้า กระเป๋า.....

--	--	--	--	--	--

ข้อคำถาม	ความรู้หรือความคิดและการปฏิบัติตน				
	จริง	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง
8. ฉันและเพื่อนมักจะพูดจากันอย่างไม่สุภาพภายในกลุ่ม.....
9. ฉันและกลุ่มเพื่อนชอบใช้สิ่งของอย่างดีเกินฐานะของตน.....
10. ฉันและกลุ่มเพื่อนมักจะนัดอ่านหนังสือทำการบ้านร่วมกัน.....
11. ฉันและกลุ่มเพื่อนชอบทานอาหาร ราคาแพง ในห้องติดแอร์.....
12. ฉันและกลุ่มเพื่อนให้ความร่วมมือในการทำงานกลุ่มเป็นอย่างดี

ตอนที่ 5 ข้อคำถามเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ

คำชี้แจง: โปรดอ่านข้อความที่ให้ไว้ที่ละข้อแล้วพิจารณาว่าข้อความนี้ตรงกับความรู้สึกรู้สึกความคิด และการปฏิบัติของท่านมากน้อยเพียงใด โดยกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง “จริง” “ค่อนข้างจริง” “ไม่แน่ใจ” “ค่อนข้างไม่จริง” หรือ “ไม่จริง” เพียงช่องเดียวในแต่ละข้อ

ข้อคำถาม	ความรู้หรือความคิดและการปฏิบัติตน				
	จริง	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง
1. ฉันเลือกรับประทานอาหารตามที่มีโฆษณาโทรทัศน์ถึงจะมีราคาแพง
2. ถ้าฉันซื้อโทรศัพท์ ฉันจะเลือกใช้บริการที่มีบริการเสริมมาก ๆ
3. ฉันให้พ่อแม่ช่วยพิจารณาในการซื้อสินค้าทางอินเทอร์เน็ตทุกครั้ง...
4. ฉันเห็นดาราท่าสัสมใหม่ ๆ ช่วงปิดเทอมฉันจึงทำสัตามดารา.....
5. ฉันเชื่อว่าอาหารที่มีคุณค่าต่อร่างกายต้องมีราคาแพงและในร้านหรู ๆ
6. ฉันเลือกอ่านข่าวหนังสือพิมพ์มากกว่าดูทางโทรทัศน์.....
7. ฉันจะเปรียบเทียบราคาของสินค้าก่อนที่จะตัดสินใจซื้อ.....
8. ก่อนที่ฉันจะซื้อสินค้าฉันจะดูส่วนประกอบหรือวัตถุดิบมากกว่าคำโฆษณา.....
9. ฉันชอบใช้สินค้าที่มีการโฆษณาทางโทรทัศน์....

ข้อคำถาม	ความรู้หรือความคิดและการปฏิบัติตน				
	จริง	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง
10. ฉันชอบซื้อสินค้าทางเฟสบุ๊ก.....
11. เสื้อผ้าของฉันก็มีมากแต่เมื่อมีการขายลดราคาในเฟสบุ๊ก ฉันมักจะซื้อ...
12. ฉันไม่เชื่อการโฆษณาทางอินเทอร์เน็ตเพราะฉันเคยซื้อสินค้าแล้วได้ของได้ไม่ตรงกับที่โฆษณา...
13. ฉันไปทานอาหารแบบบุฟเฟ่ต์เพราะจากไปปลิวเพราะร้านอาหารมีส่วนลดและของแถม

ตอนที่ 6 ข้อคำถามเกี่ยวกับ ความสนใจ

คำชี้แจง: โปรดอ่านข้อความที่ให้ไว้ที่ละข้อแล้วพิจารณาว่าข้อความนี้ตรงกับความรู้สึกรู้สึกความคิด และการปฏิบัติของท่านมากน้อยเพียงใด โดยกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง “จริง” “ค่อนข้างจริง” “ไม่แน่ใจ” “ค่อนข้างไม่จริง” หรือ “ไม่จริง” เพียงช่องเดียวในแต่ละข้อ

ข้อคำถาม	ความรู้หรือความคิดและการปฏิบัติตน				
	จริง	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง
1. ฉันพอใจในรางวัลประกวดการตอบปัญหา ถึงแม้ว่าคนอื่นว่ารางวัลได้น้อยก็ตาม.....					
2. หลังเลิกเรียนฉันไปรับจ้างล้างจานเพื่อหาเงินมาซื้อนาฬิกาโดยไม่ต้องขอพ่อแม่.....
3. ในการสอบครั้งนี้ฉันสอบได้ที่ดีขึ้นกว่าครั้งก่อนเพราะฉันตั้งใจเรียนและอ่าน.....
4. ฉันเปลี่ยนโทรศัพท์ทุกครั้งเมื่อมีรุ่นใหม่ๆ ออกมาเพื่อไม่ให้ตกกระแส.....
5. ช่วงพักเที่ยงฉันจะหาเพื่อนที่เรียนเก่งเพื่อให้อธิบายเนื้อหาที่ฉันไม่เข้าใจเพิ่มเติม.....
6. ฉันพอใจในรางวัลประกวดการตอบปัญหา ถึงแม้ว่าคนอื่นว่ารางวัลได้น้อยก็ตาม.....
7. หลังเลิกเรียนฉันไปรับจ้างล้างจานเพื่อหาเงินมาซื้อนาฬิกาโดยไม่ต้องขอพ่อแม่.....
8. ในการสอบครั้งนี้ฉันสอบได้ที่ดีขึ้นกว่าครั้งก่อนเพราะฉันตั้งใจเรียนและอ่าน.....
9. ฉันชอบซื้อปากกาสีสวย ๆ แปลก ๆ ใหม่ๆ มาให้เพื่อนยืมใช้ซึ่งฉันก็ไม่ค่อยได้ใช้สักเท่าไร.....
10. ฉันใส่สร้อยคอทองคำ กรอบพระทองคำมาโรงเรียนด้วยเป็นประจำเพราะฉันเป็นคนกลัวผี...

ข้อคำถาม	ความรู้หรือความคิดและการปฏิบัติตน				
	จริง	ค่อนข้างจริง	ไม่แน่ใจ	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง
11. ทางโรงเรียนให้นำโทรศัพท์มาใช้ได้แต่ฉันก็เห็นว่าไม่จำเป็นที่จะนำมาเลย.....
12. ฉันอยากได้คอมพิวเตอร์ยี่ห้อ Apple เพื่อมาเล่นเกมส์ และฟังเพลงเท่านั้น.....

ตอนที่ 7 ข้อคำถามเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คำชี้แจง: โปรดอ่านข้อความที่ให้ไว้ที่ละข้อแล้วพิจารณาว่าข้อความนี้ตรงกับพฤติกรรมของท่าน
 มากน้อยเพียงใดโดยกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง“จริง” “ค่อนข้างจริง” “จริงบ้างไม่จริงบ้าง”
 “ค่อนข้างไม่จริง” หรือ “ไม่จริง” เพียงช่องเดียวในแต่ละข้อ

ข้อคำถาม	ความรู้หรือความคิดและการปฏิบัติตน				
	จริง	ค่อนข้าง จริง	จริงบ้าง ไม่จริง บ้าง	ค่อนข้าง ไม่จริง	ไม่จริง
1. ฉันได้เงินมาโรงเรียน เพียงพอต่อการดำรง ชีวิตประจำวัน.....
2. เมื่อฉันได้เงินมาโรงเรียนไม่พอใช้ฉันยืม เพื่อน.....
3. ฉันวางแผนการใช้จ่ายของตนเองอย่าง รอบคอบ.....
4. ฉันยืมเสื้อผ้าเพื่อนเมื่อต้องไปเที่ยวที่บ้าน เพราะเสื้อผ้าที่มีอยู่เขยแล้ว.....
5. ฉันคิดพิจารณาที่จะดำเนินงานใด ๆ ด้วย ความถี่ถ้วน รอบคอบ
6. ฉันใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดรู้ คุณค่าเสมอ
7. ฉันคำนึงถึงเหตุและผลของปัจจัย ทั้งหมด ก่อนที่จะกระทำสิ่งใด
8.ฉันกระทำการใด ๆ ที่ปราศจากการ เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น
9. ฉันมีการฝากเงินออม อย่างเป็นประจำ
10. ฉันมีการทำรายรับรายจ่ายของตนเอง

ข้อคำถาม	ความรู้หรือความคิดและการปฏิบัติตน				
	จริง	ค่อนข้างจริง	จริงบ้าง ไม่จริงบ้าง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง
11. ฉันยึดความประหยัด ตัดทอนรายจ่ายใน ทุก ๆ วันที่ไม่จำเป็น
12. ฉันใช้อารมณ์ความรู้สึกส่วนตัว ในการตัดสินใจในการดำรงชีวิต
13. ฉันเพิ่มพูนความรู้โดยการติดตาม ข่าวสาร เพื่อให้ทันเหตุการณ์ปัจจุบัน
14. ฉันนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่ ให้เกิดประโยชน์
15. ฉันปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง
16. ฉันมักหมดเงินไปกับเองไร้สาระ
17. ฉันคิดอย่างรอบคอบทุกครั้งที่จะปฏิบัติ สิ่งใด
18. ฉันมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง.....
19. ฉันมีความซื่อสัตย์ต่อคนอื่น.....
20. ฉันมีความขยัน มั่นเพียรในการเรียน.....

แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับคุณลักษณะความสันโดษและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ของนักเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดเชิงพุทธศาสตร์

ผู้ให้การสัมภาษณ์

วัด/ สังกัดอายุ.....ปีพรรษา.....ปี

วิทยฐานะทางธรรม นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอก

เปรียญธรรม.....ประโยค

วิทยฐานะทางโลก

ปริญญาตรีสาขา

ปริญญาโทสาขา.....

ปริญญาเอกสาขา.....

ตำแหน่ง.....สถานที่สัมภาษณ์

วันเดือนปี.....เวลา.....

คำชี้แจงให้สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความสันโดษและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ
นักเรียนในประเด็นต่อไปนี้

ตอนที่1 แบบสัมภาษณ์ความหมายและประเภทของความสันโดษของนักเรียน
มัธยมศึกษาในประเด็นต่อไปนี้

1. ความหมายของความสันโดษในความคิดของท่าน
2. ความสันโดษแบ่งออกเป็นกี่ประเภท อะไรบ้าง
3. นักเรียนมัธยมศึกษาควรมีความสันโดษในเรื่องใด
4. ลักษณะพฤติกรรมที่บ่งชี้ว่านักเรียนมัศึกษามีความสันโดษ

ตอนที่2. แบบสัมภาษณ์ความหมายและประเภทของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ของนักเรียนมัธยมศึกษาในประเด็นต่อไปนี้

1. ความหมายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในความทัศน์ของท่าน
2. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบ่งเป็นประเภทมีอะไรบ้าง
3. นักเรียนมัศึกษามีหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงควรมีในเรื่องใด
4. ลักษณะพฤติกรรมที่บ่งชี้ว่านักเรียนมัศึกษามีหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ของนักเรียนมัธยมศึกษา

ตอนที่ 3 แบบสัมพัทธ์ความเหมือนความแตกต่างของความสั้น โดยและหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียงในประเด็นต่อไปนี้

1. ความเหมือนระหว่างความสั้น โดยและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 2. ความแตกต่างระหว่างความสั้น โดยและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย

1. พระมหาฉัตรชัย สุนทรชโย	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย
2. พระมหาไกรวรรณ ชินทตฺติโย	ดร. อาจารย์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญา
ศรีทวารวดี มจร
3 รองศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์อร สดเอี่ยม	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยฯ
วิทยาเขตศรีล้านช้าง
4. ดร.สมศักดิ์ สีดากุลฤทธิ	อาจารย์ประจำวิชาจิตวิทยาและการแนะแนว
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
5. ดร.อนุภูมิ คำยัง	อาจารย์ประจำวิชาวัดผลการศึกษา
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์ทางด้านพุทธ

1. พระมหาฉัตรชัย สุกตฺตชโย, ป.ธ.๘, ผศ.ดร. ตำแหน่ง คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. พระมหาไกรวรรณ ชินทตฺติโย, ป.ธ.๘, ดร. ตำแหน่ง อาจารย์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธ
ปัญญาศรีทวารวดี มจร วัดไร่ขิง
อ.สามพราน จ.นครปฐม
3. พระมหามณเฑียร ปุริสฺสุตฺตโม, ป.ธ.๗, ผศ.ดร. ตำแหน่ง อาจารย์บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. พระครูปริยัติสาทร ตำแหน่ง รองอธิการบดี มจร.
วิทยาเขตศรีล้านช้าง
5. พระมหาวิเชียร ฐมฺมวชิโร, ป.ธ.๗, ดร. ตำแหน่ง ผู้อำนวยการวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง
6. พระมหาจิณกมล อภิตโน ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสาขา
พุทธศาสตร์และผู้อำนวยการสำนักงาน
วิทยาเขตศรีล้านช้าง
7. พระครูพิสุทธิธรรมภรณ์ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง
8. พระมหาจักรพล สิริธโร,ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดศรีสุทราวาส
เป็นพระนักเผยแผ่